

PRÍRUČKA

# Príručka o európskom antidiskriminačnom práve

vydanie 2018



COUNCIL OF EUROPE



Rukopis tejto príručky bol dokončený vo februári 2018.

Aktualizácie budú v budúcnosti k dispozícii na webovom sídle agentúry FRA pod odkazom [fra.europa.eu](http://fra.europa.eu) a webovom sídle Európskeho súdu pre ľudské práva v menu judikatúry pod odkazom [echr.coe.int](http://echr.coe.int).

Foto (obálka a vnútorná strana): © iStockphoto

© Agentúra Európskej únie pre základné práva a Rada Európy, 2021

Reprodukcia je povolená pod podmienkou uvedenia zdroja.

Na akékoľvek použitie alebo reprodukciu fotografií alebo iného materiálu, na ktorý sa nevzťahujú autorské práva Agentúry Európskej únie pre základné práva / Rada Európy, je potrebné získať povolenie priamo od držiteľov príslušných autorských práv.

Agentúra Európskej únie pre základné práva / Rada Európy ani žiadna osoba konajúca v mene Agentúry Európskej únie pre základné práva / Rada Európy nie je zodpovedná za prípadné použitie týchto informácií.

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2021

Rada Európy:	ISBN 978-92-871-9809-9		
FRA – print:	ISBN 978-92-9461-319-6	doi:10.2811/238495	TK-07-17-108-SK-C
FRA – PDF:	ISBN 978-92-9461-318-9	doi:10.2811/306371	TK-07-17-108-SK-N

Táto príručka bola vypracovaná v angličtine. Európsky súd pre ľudské práva (ESLP) nenesie žiadnu zodpovednosť za kvalitu prekladov do iných jazykov. Názory vyjadrené v tejto príručke nie sú pre ESLP záväzné. V príručke sa uvádzajú odkazy na výber komentárov a príručiek týkajúcich sa Európskeho dohovoru o ľudských právach. Európsky súd pre ľudské práva nenesie žiadnu zodpovednosť za ich obsah a ich zaradenie do tohto zoznamu nepredstavuje žiadnu formu schválenia týchto publikácií. Ďalšie príručky týkajúce sa tohto dohovoru sú uvedené na internetových stránkach knižnice ESLP: [echr.coe.int/Library](http://echr.coe.int/Library).

# Príručka o európskom antidiskriminačnom práve

Vydanie 2018



# Predslov

Európsky súd pre ľudské práva a Agentúra Európskej únie pre základné práva sa v januári 2010 rozhodli, že budú spolupracovať na príprave príručky európskej judikatúry týkajúcej sa zákazu diskriminácie. S potešením predstavujeme aktualizované znenie tejto príručky, ktoré obsahuje aktualizované príklady príslušnej judikatúry a má vylepšenú štruktúru.

Po nadobudnutí platnosti Lisabonskej zmluvy sa Charta základných práv Európskej únie stala právne záväznou. V zmluve je okrem toho ustanovené prístupenie EÚ k Európskemu dohovoru o ľudských právach. V tejto súvislosti sú lepšie znalosti spoločných zásad vypracovaných Súdny dvorom Európskej únie a Európskym súdom pre ľudské práva nevyhnutné na riadne vykonávanie kľúčového aspektu európskeho práva v oblasti ľudských práv na vnútroštátnej úrovni: noriem v oblasti nediskriminácie. Práca agentúry FRA ďalej vychádza z Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj a potvrdzuje odhodlanie dodržiavať zásady univerzálnosti a rovnosti a zásadu „na nikoho nezabudnúť“. V tejto súvislosti sa v príručke podporuje cieľ udržateľného rozvoja č. 5 (dosiahnuť rodovú rovnosť a posilniť postavenie všetkých žien a dievčat), cieľ č. 10 (znižovať rozdiely v rámci a medzi krajinami) a cieľ č. 16 (podporovať mierovú inkluzívnu spoločnosť).

Táto príručka je určená na pomoc odborníkom pracujúcim v oblasti práva, ktorí nie sú špecializovaní na oblasť antidiskriminačného práva, a slúži ako úvod ku kľúčovým otázkam, ktoré sú v nej zahrnuté. Určená je pre právnikov, sudcov, prokurátorov, sociálnych pracovníkov a osoby, ktoré spolupracujú s vnútroštátnymi orgánmi, mimovládnyimi organizáciami (MVO) a inými orgánmi, ktoré riešia právne otázky týkajúce sa záležitostí diskriminácie.

Na základe pôsobivej judikatúry, ktorú vypracoval Európsky súd pre ľudské práva a Súdny dvor Európskej únie v oblasti zákazu diskriminácie, sa zdá byť predloženie aktualizovanej a dostupnej príručky určenej pre odborníkov pracujúcich v oblasti práva, napr. sudcov, prokurátorov a právnikov, ako aj príslušníkov orgánov presadzovania práva v členských aj nečlenských štátoch EÚ a Rady Európy užitočné. Predovšetkým tí odborníci, ktorí stoja v čele ochrany ľudských práv, musia byť o zásadách nediskriminácie informovaní, aby ich vedeli účinne uplatňovať v praxi. Ustanovenia v oblasti nediskriminácie sa zavádzajú do života na vnútroštátnej úrovni a tu v praxi sa výzvy zviditeľňujú.

Chceli by sme vyjadriť poďakovanie Dr. Magdalene Jankowskej-Gilbergovej a Dr. Dagmare Rajskej za ich príspevok k vypracovaniu tejto aktualizovanej príručky. Chceli by sme sa tiež poďakovať všetkým, ktorí počas jej prípravy poskytli podnety a podporu, najmä Úradu vysokého komisára OSN pre ľudské práva a Odboru Rady Európy pre Európsku sociálnu chartu. Vyslovujeme poďakovanie aj za dokumentárnu podporu, ktorú poskytol Súdny dvor Európskej únie.

## **Roderick Liddell**

tajomník Európskeho súdu pre ľudské práva

## **Michael O’Flaherty**

riaditeľ Agentúry Európskej únie pre základné práva



# Obsah

PREDSLOV .....	3
SKRATKY .....	9
AKO POUŽÍVAŤ TÚTO PRÍRUČKU .....	11
<b>1 ÚVOD DO EURÓPSKEHO ANTIDISKRIMINAČNÉHO PRÁVA: KONTEXT, VÝVOJ A HLAVNÉ ZÁSADY .....</b>	<b>15</b>
1.1. Kontext a pozadie európskeho antidiskriminačného práva .....	16
Hlavné body .....	16
1.1.1. Rada Európy: vývoj antidiskriminačného práva .....	18
Hlavný bod .....	18
1.1.2. Európska únia: vývoj antidiskriminačného práva .....	20
Hlavné body .....	20
1.1.3. Právo EÚ v oblasti nediskriminácie a zmluvy OSN týkajúce sa ľudských práv .....	24
Hlavné body .....	24
1.2. Komu sa poskytuje ochrana podľa európskeho antidiskriminačného práva? .....	27
Hlavné body .....	27
1.3. Rozsah pôsobnosti ECHR: Článok 14 a protokol č. 12 .....	29
Hlavné body .....	29
1.3.1. Práva, na ktoré sa vzťahuje ECHR .....	29
1.3.2. Rozsah pôsobnosti práv podľa ECHR .....	30
1.3.3. Protokol č. 12 k ECHR .....	33
1.4. Rozsah pôsobnosti antidiskriminačného práva EÚ .....	34
Hlavné body .....	34
<b>2 KATEGÓRIE DISKRIMINÁCIE .....</b>	<b>41</b>
Hlavný bod .....	44
2.1. Priama diskriminácia .....	45
Hlavné body .....	45
2.1.1. Menej priaznivé zaobchádzanie .....	46
2.1.2. Komparátor .....	46
2.1.3. Príčinná súvislosť .....	52
2.1.4. Diskriminácia z dôvodu vzťahu s inou osobou .....	53

2.2. Nepriama diskriminácia .....	55
Hlavné body .....	55
2.2.1. Neutrálne pravidlo, kritérium alebo prax .....	57
2.2.2. Výrazne negatívnejší vplyv na chránenú skupinu .....	59
2.2.3. Komparátor .....	60
2.3. Viacnásobná a prierezová diskriminácia .....	62
Hlavné body .....	62
2.4. Obťažovanie a pokyn na diskrimináciu .....	67
2.4.1. Obťažovanie a pokyn na diskrimináciu podľa antidiskriminačných smerníc EÚ .....	67
Hlavný bod .....	67
2.4.2. Obťažovanie a pokyn na diskrimináciu podľa ECHR a ESC ...	70
2.5. Špeciálne alebo osobitné opatrenia .....	72
Hlavné body .....	72
2.6. Trestné činy z nenávisťi .....	84
Hlavný bod .....	84
2.7. Nenávisťný prejav .....	90
Hlavný bod .....	90
<b>3 ODÔVODNENIE MENEJ PRIAZNIVÉHO ZAOBCHÁDZANIA PODĽA EURÓPSKEHO ANTIDISKRIMINAČNÉHO PRÁVA .....</b>	<b>95</b>
3.1. Uplatňovanie objektívneho odôvodnenia podľa ECHR .....	96
Hlavné body .....	96
3.2. Uplatňovanie objektívneho odôvodnenia podľa práva EÚ .....	98
Hlavný bod .....	98
3.3. Osobitné dôvody podľa práva EÚ .....	100
Hlavné body .....	100
3.3.1. Skutočná požiadavka na zamestnanie .....	102
3.3.2. Náboženské inštitúcie .....	106
3.3.3. Výnimky na základe veku .....	108
<b>4 VYBRANÉ OBLASTI OCHRANY .....</b>	<b>115</b>
Hlavný bod .....	119
4.1. Zamestnanosť .....	119
4.2. Prístup k sociálnej starostlivosti a sociálnemu zabezpečeniu .....	128
4.3. Vzdelávanie .....	136
4.4. Prístup k poskytovaniu tovaru a služieb vrátane bývania .....	139
4.5. Prístup k spravodlivosti .....	146



4.6. „Osobná“ sféra: súkromný a rodinný život, osvojenie, domov a manželstvo .....	148
4.7. Politická účasť: sloboda prejavu, zhromažďovania a združovania a slobodné voľby .....	155
4.8. Záležitosti trestného práva .....	158
<b>5 CHRÁNENÉ DÔVODY .....</b>	<b>163</b>
Hlavné body .....	168
5.1. Pohlavie .....	170
5.2. Rodová identita .....	180
Hlavné body .....	180
5.3. Sexuálna orientácia .....	185
5.4. Zdravotné postihnutie .....	191
5.5. Vek .....	199
5.6. Rasa, etnický pôvod, farba pleti a príslušnosť k národnostnej menšine .....	205
5.7. Štátna príslušnosť alebo národnostný pôvod .....	211
Hlavné body .....	211
5.8. Náboženstvo alebo viera .....	220
5.9. Sociálny pôvod, rod a majetok .....	226
5.10. Jazyk .....	228
5.11. Politické alebo iné zmýšľanie .....	232
5.12. „Iné postavenie“ .....	234
<b>6 PROCESNÉ OTÁZKY V ANTIDISKRIMINAČNOM PRÁVE .....</b>	<b>239</b>
Hlavné body .....	240
6.1. Presun dôkazného bremena .....	241
6.2. Okolnosti, ktoré nie sú relevantné pre konštatovanie diskriminácie .....	249
6.3. Úloha štatistiky a iných údajov .....	252
6.4. Presadzovanie antidiskriminačného práva .....	259
Hlavné body .....	259
<b>JUDIKATÚRA .....</b>	<b>263</b>
<b>INDEX .....</b>	<b>285</b>
<b>ZOZNAM PRÁVNÝCH TEXTOV .....</b>	<b>303</b>
<b>POZNÁMKA K CITÁCIÁM .....</b>	<b>305</b>



# Skratky

<b>CEDAW</b>	Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien
<b>CFI</b>	súd prvého stupňa
<b>CRC</b>	Dohovor o právach dieťaťa
<b>CRPD</b>	Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím
<b>CST</b>	Súd pre verejnú službu Európskej únie
<b>ECHR</b>	Európsky dohovor o ľudských právach (úplný názov: Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd)
<b>ECRI</b>	Európska komisia proti rasizmu a intolerancii
<b>ECSR</b>	Európsky výbor pre sociálne práva
<b>ESC</b>	Európska sociálna charta
<b>ESLP</b>	Európsky súd pre ľudské práva
<b>EÚ</b>	Európska únia
<b>HRC</b>	Výbor pre ľudské práva
<b>Charta EÚ</b>	Charta základných práv Európskej únie
<b>ICCPR</b>	Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach
<b>ICERD</b>	Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie
<b>ICESCR</b>	Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach
<b>ICJ</b>	Medzinárodný súdny dvor
<b>MVO</b>	medzivládna organizácia
<b>OSN</b>	Organizácia Spojených národov
<b>RE</b>	Rada Európy
<b>SDEÚ</b>	Súdny dvor Európskej únie (do decembra 2009 Súdny dvor Európskych spoločenstiev)
<b>TCN</b>	štátny príslušník tretej krajiny
<b>UDHR</b>	Všeobecná deklarácia ľudských práv
<b>ZEÚ</b>	Zmluva o Európskej únii
<b>ZFEÚ</b>	Zmluva o fungovaní Európskej únie



## Ako používať túto príručku

V tejto príručke sa uvádza prehľad kľúčových aspektov antidiskriminačného práva v Európe s osobitným odkazom na zákaz diskriminácie ustanovený v Európskom dohovore o ľudských právach (ECHR) Rady Európy, ako ho vykladá Európsky súd pre ľudské práva (ESLP), ako aj v práve Európskej únie, ako ho vykladá Súdny dvor Európskej únie (SDEÚ).

V príručke sa uznáva, že zásada nediskriminácie je veľmi dôležitá, pretože má vplyv na užívanie všetkých ostatných ľudských práv. Cieľom práva v oblasti nediskriminácie je umožniť všetkým osobám rovnaké a spravodlivé vyhliadky na využitie príležitostí dostupných v spoločnosti.

Táto príručka je určená na pomoc odborníkom pracujúcim v oblasti práva, ktorí nie sú špecializovaní v oblasti nediskriminácie, a slúži ako úvod ku kľúčovým záležitostiam, ktoré sa v nej uvádzajú. Je určená pre právnikov, sudcov, prokurátorov, sociálnych pracovníkov a osoby, ktoré spolupracujú s vnútroštátnymi orgánmi, mimovládnyimi organizáciami (MVO) a inými orgánmi, ktoré riešia právne otázky týkajúce sa záležitostí diskriminácie. Príručka môže byť užitočná aj na účely právneho výskumu alebo na účely verejných osvetových činností. Navrhnutá je tak, aby si odborníci mohli podľa potreby priamo vyhľadať konkrétne oddiely/témy, čiže nie je potrebné prečítať si celú príručku.

Je referenčnou publikáciou o európskom práve v oblasti nediskriminácie, v ktorej sa vysvetľuje, ako sa jednotlivé záležitosti upravujú v práve EÚ, ako aj Európskom dohovore o ľudských právach (ECHR). Kde je to potrebné, uvádzajú sa tiež odkazy na Európsku sociálnu chartu (ESC), iné nástroje Rady Európy, ako aj na medzinárodné zmluvy uzatvorené pod záštitou Organizácie Spojených národov (OSN) týkajúce sa nediskriminácie.

Právo ECHR je opísané hlavne prostredníctvom vybranej judikatúry ESLP. Právne predpisy prameniace z práva EÚ sú predstavené prostredníctvom legislatívnych opatrení (antidiskriminačných smerníc), príslušných ustanovení zmlúv EÚ, Charty základných práv Európskej únie (charta EÚ) a judikatúry Súdneho dvora EÚ.

V judikatúre opísanej alebo citovanej v tejto príručke sa uvádzajú príklady dôležitého súboru judikatúry ESLP aj SDEÚ. Príručka sa vzťahuje, pokiaľ je to možné a so zreteľom na jej obmedzený rozsah a uvádzací charakter, na právny vývoj do apríla 2017, aj keď zahŕňa aj neskoršie zmeny, kde to bolo možné.

Uprednostňuje sa novšia judikatúra, aj keď v prípade potreby sú uvedené staršie významné prípady. S cieľom vyhnúť sa nejasnostiam v príručke sa Európsky súdny dvor (ESD) uvádza ako Súdny dvor EÚ (SDEÚ) aj v prípade rozhodnutí vydaných pred decembrom 2009. Keďže mnohé veci zahŕňajú viaceré rozdielne aspekty zahrnuté v príručke, výber oddielu, v ktorom sa daná vec rozoberá, je subjektívny.

Každá kapitola je venovaná inému predmetu, pričom krížové odkazy na iné témy a kapitoly umožňujú lepšie pochopiť platný právny rámec a príslušnú judikatúru. Každá kapitola sa začína tabuľkou, v ktorej sú uvedené záležitosti, ktoré sa riešia v tejto kapitole. V tabuľke sú uvedené aj platné právne ustanovenia v rámci dvoch samostatných európskych systémov a uvádza sa v nej príslušná judikatúra Súdneho dvora EÚ a Európskeho súdu pre ľudské práva. V kapitole sú potom uvedené právne ustanovenia v rámci každého systému, ktoré sa vzťahujú na danú tému. Čitatelia tak môžu vidieť, v čom sa obidva právne systémy zblížujú a v čom sa líšia. Odborníci v štátoch mimo EÚ, ktoré sú členmi Rady Európy, a teda sú i zmluvnými stranami ECHR, môžu získať prístup k informáciám relevantným pre ich krajinu tak, že prejdú priamo na oddiely Rady Európy. Odborníci v členských štátoch EÚ budú musieť používať oba oddiely, pretože tieto štáty sú viazané obidvomi právnymi poriadkami.

Na začiatku každého oddielu sú navyše uvedené kľúčové body.

Príručka sa začína stručným prehľadom dvoch právnych systémov, ktoré sú ustanovené v právnych predpisoch Rady Európy a EÚ. V kapitole 1 je vysvetlený kontext a východiská európskeho antidiskriminačného práva a opisuje sa personálna a vecná pôsobnosť oboch systémov.

V kapitole 2 sa uvádza, kedy sa rozdiely v zaobchádzaní považujú za diskriminačné. Dôraz sa kladie na kategórie diskriminácie (ako sú napr. priama a nepriama diskriminácia, obťažovanie alebo pokyn na diskrimináciu, trestné činy z nenávisťi a nenávisťný prejav). V kapitole 3 sa potom uvádzajú možné odôvodnenia rozdielneho zaobchádzania.

V kapitole 4 sa zásada nediskriminácie predstavuje z hľadiska rôznych oblastí života vrátane, okrem iného, zamestnanosti, prístupu k sociálnej starostlivosti a sociálnemu zabezpečeniu, vzdelávania, súkromného a rodinného života.

V kapitole 5 sa analyzujú dôvody diskriminácie, akými sú pohlavie, rodová identita, sexuálna orientácia, zdravotné postihnutie, vek, rasa, etnický pôvod, národnostný pôvod a náboženstvo alebo viera.

V kapitole 6 sa skúmajú procesné otázky v antidiskriminačnom práve. Osobitná pozornosť sa venuje presunu dôkazného bremena. Vysvetľujú sa aj iné otázky týkajúce sa dôkazov, napr. úloha štatistiky a iných údajov.

Elektronická verzia príručky obsahuje hypertextové odkazy na judikatúru a právne predpisy EÚ. Hypertextové odkazy na právne zdroje EÚ nasmerujú čitateľa na stránky na portáli eur-lex, na ktorom si záujemca môže otvoriť príslušnú vec alebo právny predpis v každom dostupnom jazyku EÚ. Judikatúra ESĽP a ECSR je prepojená hypertextovými odkazmi s databázou Hudoc, ktorá je dostupná v angličtine a vo francúzštine. V prípade niektorých vecí sú k dispozícii preklady do iných jazykov.





# 1

## Úvod do európskeho antidiskriminačného práva: kontext, vývoj a hlavné zásady

EÚ	Preberané témy	Rada Európy
<p>Charta základných práv, článok 20 (rovnosť pred zákonom) a článok 21 (nediskriminácia)</p> <p>ZEÚ, článok 2, článok 3 ods. 3, článok 9</p> <p>ZFEÚ, článok 10</p> <p>Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES)</p> <p>Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES)</p> <p>Smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám (2004/113/ES)</p> <p>Smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES)</p> <p>SDEÚ, C-571/10, <i>Kamberaj/IPES</i> [VK], 2012</p> <p>SDEÚ, C-236/09, <i>Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL/Conseil des ministres</i> [VK], 2011</p>	<p>Rovnosť a nediskriminácia</p>	<p>ECHR, článok 14 (zákaz diskriminácie), protokol č. 12, článok 1 (všeobecný zákaz diskriminácie)</p> <p>Európska sociálna charta, článok E, Protokol zabezpečujúci systém kolektívnych sťažností</p> <p>Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín</p> <p>Dohovor o predchádzaní násilíu voči ženám a domácejmu násilíu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor)</p> <p>Dohovor o boji proti obchodovaniu s ľuďmi</p> <p>Dohovor o prístupe k úradným dokumentom</p> <p>Protokol k Dohovoru o počítačovej kriminalite</p> <p>Dohovor o ľudských právach a biomedicíne</p> <p>ESLP, <i>Khamtokhu a Aksenchik/Rusko</i> [VK], č. 60367/08 a č. 961/11, 2017</p> <p>ESLP, <i>Pichkur/Ukrajina</i>, č. 10441/06, 2013</p> <p>ESLP, <i>Savez crkava „Riječ života“ a i./Chorvátsko</i>, č. 7798/08, 2010</p>

EÚ	Preberané témy	Rada Európy
ZFEÚ, článok 18 Smernica o práve na zlúčenie rodiny (2003/86/ES) Smernica o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré sú osobami s dlhodobým pobytom (2003/109/ES)	Nediskriminácia na základe štátnej príslušnosti a postavenia prisťahovalca	

V úvodnej kapitole sa uvádza pôvod antidiskriminačných právnych predpisov v Európe. Na úvod je dôležité poznamenať, že vnútroštátni sudcovia a prokurátori sú povinní uplatňovať záruky stanovené v Európskom dohovore o ľudských právach (ECHR) a v antidiskriminačných smerniciach EÚ bez ohľadu na to, či ich účastník konania uplatňuje. Toto vyplýva z právnych zásad stanovených v každom príslušnom systéme, napríklad priamy účinok práva Únie v členských štátoch EÚ a priama uplatniteľnosť priznaná ECHR<sup>1</sup>, čo znamená, že sa musí dodržiavať vo všetkých členských štátoch EÚ a Rady Európy.

## 1.1. Kontext a pozadie európskeho antidiskriminačného práva

### Hlavné body

- Ochranu pred diskrimináciou v Európe možno nájsť v právnych predpisoch EÚ aj Rady Európy.
- Oba systémy fungujú samostatne, môžu sa však navzájom ovplyvňovať prostredníctvom svojej judikatúry.

Pojem „európske antidiskriminačné právo“ naznačuje, že existuje jednotný celoeurópsky systém pravidiel, ktoré sa týkajú nediskriminácie. Je však vytvorený z rôznych zdrojov. Táto príručka vychádza najmä z práva Rady Európy (so zameraním na Európsky dohovor o ľudských právach) a práva EÚ. Tieto dva systémy majú rôzny pôvod, štruktúru a ciele.

1 Pozri SDEÚ, C-555/07, *Seda Küçükdeveci/Swedex GmbH & Co. KG* [VK], 19. januára 2010.

Aj keď oba systémy fungujú oddelene, existujú medzi nimi viaceré väzby. Súdny dvor Európskej únie (SDEÚ) odkazuje na Európsky dohovor o ľudských právach (ECHR)<sup>2</sup> a Európsku sociálnu chartu (ESC)<sup>3</sup> ako usmernenia pre výklad práva EÚ. Obidva akty sa uvádzajú aj v rámci Zmluvy o EÚ – v článku 6 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii (ZEÚ) sa výslovne uznáva ECHR ako zdroj inšpirácie pre rozvoj základných práv v EÚ; v článku 52 ods. 3 charty EÚ sa stanovuje, že zmysel a rozsah práv v charte je rovnaký ako zmysel a rozsah práv ustanovených v ECHR<sup>4</sup> (aj keď právo EÚ môže poskytovať širšiu ochranu). V článku 151 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) a preambule charty EÚ sa odkazuje na Európsku sociálnu chartu. Európsky súd pre ľudské práva (ESLP) a Európsky výbor pre sociálne práva (ECSR) vo svojich judikatúrach uvádzajú odkazy na právne predpisy EÚ a judikatúru Súdneho dvora EÚ<sup>5</sup>.

Právo EÚ a Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd sú úzko prepojené. Všetky členské štáty EÚ sa pripojili k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Súdny dvor EÚ pri určovaní rozsahu ochrany ľudských práv podľa práva EÚ hľadá inšpiráciu v ECHR. Rozsah práv v ECHR je premietnutý aj v Charte základných práv EÚ (aj keď nie je ním obmedzená). Právo EÚ je preto vo veľkej miere v súlade s ECHR. Jednotlivec však nie je oprávnený žalovať EÚ ako takú na Európskom súde pre ľudské práva (ESLP), ak chce podať sťažnosť na EÚ a na to, že nezaručuje ľudské práva. Namiesto toho musí byť: podať sťažnosť na vnútroštátnych súdoch, ktoré môžu následne postúpiť vec SDEÚ prostredníctvom prejudiciálneho konania, alebo podať sťažnosť na EÚ nepriamo na Európsky súd pre ľudské práva tým, že podá žalobu proti členskému štátu.

Lisabonská zmluva obsahuje ustanovenie ukladajúce EÚ, aby sa ako samostatná zmluvná strana pripojila k ECHR a protokolom č. 14 sa ECHR mení, aby mohlo k tomu dôjsť. Ešte nie je jasné, kedy by sa to malo stať a aký by mal byť budúci vzťah medzi Súdny dvorom EÚ a Európskym súdom pre ľudské práva.

2 Pozri napríklad rozsudok SDEÚ, C-510/11 P, *Kone Oyj a i./Európska komisia*, 24. októbra 2013, body 20 – 22.

3 Pozri napríklad rozsudok SDEÚ, spojené veci C-395/08 a C-396/08, *Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS)/Tiziana Bruno a Massimo Pettini a Daniela Lotti a Clara Matteucci*, 10. júna 2010, body 31 – 32.

4 Pozri tiež článok 53 Charty základných práv EÚ a jej preambulu.

5 Pozri napríklad ESLP, *Biao/Dánsko* [VK], č. 38590/10, 24. mája 2016.

## 1.1.1. Rada Európy: vývoj antidiskriminačného práva

### Hlavný bod

- Zásada nediskriminácie je zakotvená vo viacerých zmluvách Rady Európy.

Rada Európy je medzivládna organizácia, ktorá bola pôvodne vytvorená po druhej svetovej vojne, aby okrem iného podporila právny štát, demokraciu, ľudské práva a sociálny rozvoj (pozri preambulu a článok 1 Štatútu Rady Európy). Členské štáty Rady Európy v roku 1950 prijali Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd a vyzvali Európsky súd pre ľudské práva, aby pomohol tieto ciele dosiahnuť. Dohovor ECHR patril k prvým moderným medzinárodným zmluvám o ľudských právach, ktoré vychádzajú zo Všeobecnej deklarácie ľudských práv Organizácie Spojených národov. ECHR ukladá svojim signatárom právne záväznú povinnosť zaručiť, aby sa zoznam ľudských práv vzťahoval na všetky osoby (nielen na občanov) v rámci ich jurisdikcie. Vykonávanie Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd preveruje Európsky súd pre ľudské práva, ktorý pojednáva o veciach vznesených proti členským štátom. Rada Európy má v súčasnosti 47 členov a každý štát, ktorý chce pristúpiť, musí pristúpiť aj k ECHR.

Zákaz diskriminácie je ustanovený v článku 14 ECHR, ktorým sa pri uplatňovaní ostatných práv stanovených v dohovore zaručuje rovnaké zaobchádzanie. Protokolom 12 (2000) k ECHR, ktorý zatiaľ neratifikovali všetky členské štáty EÚ<sup>6</sup>, sa rozširuje rozsah zákazu diskriminácie tým, že sa zaručuje rovnaké zaobchádzanie pri požívaní akéhokoľvek práva vrátane práv vyplývajúcich z vnútroštátneho práva.

Európska sociálna charta (ESC) (revidovaná)<sup>7</sup> je ďalšou hlavnou zmluvou Rady Európy o ľudských právach. Na rozdiel od Charty z roku 1961<sup>8</sup> obsahuje článok E, v ktorom sa výslovne zakazuje diskriminácia. Jeho znenie je veľmi podobné zneniu článku 14 ECHR. Poskytuje ochranu pred diskrimináciou na základe horizontálnej doložky, ktorá zahŕňa také dôvody, ako je rasa, farba pleti, pohlavie,

6 Počet členských štátov EÚ, ktoré ratifikovali protokol 12, sa uvádza v [Chart of signatures and ratifications of Treaty 177](#) (tabuľke podpisov a ratifikácií zmluvy 177).

7 Rada Európy, Európska sociálna charta (revidovaná), CETS č. 163, 3. mája 1996.

8 Rada Európy, Európska sociálna charta, CETS č. 35, 18. októbra 1961.

jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, štátna príslušnosť alebo sociálny pôvod, zdravie, príslušnosť k národnostnej menšine, pôvod alebo „iné postavenie“. Výbor ECSR je zodpovedný za monitorovanie súladu s Európskou sociálnou chartou. Zdôrazňuje, že „vloženie článku E do samostatného článku v revidovanej charte naznačuje zvýšený význam, ktorý autori dokumentu prikladali zásade nediskriminácie so zreteľom na plnenie rôznych hmotných práv, ktoré sú v nej obsiahnuté“<sup>9</sup>. Revidovanou Európskou sociálnou chartou sa preto zakazuje diskriminácia na základe niektorého z dôvodov uvedených v tomto článku (ktoré nie sú úplným výpočtom dôvodov, podobne ako v prípade článku 14 ECHR), pokiaľ ide o akékoľvek práva obsiahnuté v tomto nástroji.

V rámci Európskej sociálnej charty sa v dodatkovom protokole stanovuje systém kolektívnych sťažností, na základe ktorého sú mimovládne organizácie (MVO), ktoré majú participačný status v Rade Európy, oprávnené podávať kolektívne sťažnosti proti štátu, ktorý Európsku sociálnu chartu ratifikoval, za jej nedodržanie.

Zásada nediskriminácie je hlavnou zásadou vo viacerých ďalších nástrojoch Rady Európy, aj keď na tieto nástroje sa táto príručka primárne nezameriava<sup>10</sup>. Napríklad ochrana pred diskrimináciou sa uvádza aj v Rámcovom dohovore o ochrane národnostných menšín<sup>11</sup>, Dohovore o boji proti obchodovaniu s ľuďmi<sup>12</sup> a Dohovore o prístupe k úradným dokumentom<sup>13</sup>. V Protokole k Dohovoru o počítačovej kriminalite<sup>14</sup> sa tiež vyzýva na ochranu pred diskrimináciou. Okrem toho sa v Dohovore o predchádzaní násilí na ženách a domácejmu násilíu a o boji proti nemu (Istanbulskom dohovore) odsudzujú všetky formy diskriminácie žien<sup>15</sup>. V preambule Istanbulského dohovoru sa uznáva, že násilie páchané na ženách je prejavom historicky nerovnocenného rozdelenia sily medzi ženami a mužmi,

9 ECSR, *International Association Autism Europe/Francúzsko*, sťažnosť č. 13/2002, 4. novembra 2003.

10 Texty všetkých zmlúv Rady Európy sú k dispozícii na [webovom sídle úradu Rady Európy](#).

11 Rada Európy, Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín (FCNM), CETS č. 157, 1995. Pozri článok 4, článok 6 ods. 2 a článok 9.

12 Rada Európy, Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, CETS č. 197, 2005. Pozri článok 2 ods. 1.

13 Rada Európy, Dohovor o prístupe k úradným dokumentom, CETS č. 205, 2009. Pozri článok 2 ods. 1.

14 Rada Európy, Dodatkový protokol k Dohovoru o počítačovej kriminalite, týkajúci sa kriminalizácie skutkov rasistického a xenofóbneho pôvodu páchaných prostredníctvom počítačových systémov, ETS 189. Pozri článok 3 ods. 1.

15 Rada Európy, Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilíu na ženách a domácejmu násilíu a o boji proti nemu, CETS č. 210, 2011. Pozri článok 4.

ktoré viedlo k dominancii mužov nad ženami a k diskriminácii žien mužmi a k zamedzeniu plnohodnotného rozvoja žien<sup>16</sup>. V Dohovore o ľudských právach a biomedicíne sa zakazuje akákoľvek forma diskriminácie osoby na základe jej genetickej vybavenosti<sup>17</sup>. Okrem toho Európska komisia proti rasizmu a intolancii (ECRI)<sup>18</sup>, orgán Rady Európy pre ľudské práva, monitoruje problémy rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu, neznášanlivosti a rasovej diskriminácie<sup>19</sup>.

Zásada nediskriminácie má vplyv na formovanie noriem Rady Európy a považuje sa za základné právo, ktoré je potrebné chrániť.

## 1.1.2. Európska únia: vývoj antidiskriminačného práva

### Hlavné body

- Právo EÚ v oblasti nediskriminácie obsahuje rôzne právne akty, ktoré podporujú rovnosť v rôznych oblastiach života.
- Inštitúcie EÚ sú právne viazané dodržiavať ustanovenia Charty základných práv EÚ vrátane zákazu diskriminácie. Členské štáty EÚ musia chartu dodržiavať aj vtedy, keď konajú v rozsahu pôsobnosti práva EÚ.

Pôvodné zmluvy Európskych spoločenstiev neobsahovali žiadny odkaz na ľudské práva ani na ich ochranu. Neočakávalo sa, že vytvorenie zóny voľného obchodu v Európe môže mať nejaký vplyv na ľudské práva. Keďže sa však začali Súdny dvor EÚ predkladať veci týkajúce sa údajného porušovania ľudských práv na základe právnych predpisov Spoločenstva, Súdny dvor EÚ vypracoval súbor sudcovského práva, známy ako tzv. všeobecné zásady práva Spoločenstva. Podľa Súdného dvora EÚ by tieto všeobecné zásady mali odrážať obsah ochrany ľudských práv uvedený v ústavách členských štátov a v zmluvách o ľudských

16 Európska komisia navrhla, aby EÚ podpísala Istanbulský dohovor; pozri návrh rozhodnutia Rady o uzavretí Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácejmu násilliu a o boji proti nemu v mene Európskej únie, COM (2016) 109 final, Brusel, 4. marca 2016.

17 Rada Európy, Dohovor o ochrane ľudských práv a dôstojnosti človeka v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny: Dohovor o ľudských právach a biomedicíne, CETS č. 164, 1997. Pozri článok 11.

18 Na prvom samite predstaviteľov štátov a predsedov vlád Rady Európy v roku 1993, ktorý usporiadala ECRI, sa zúčastnilo 47 nezávislých expertov.

19 Pozri [webové sídlo ECRI](#).

právach, najmä v ECHR<sup>20</sup>. Súdny dvor Európskej únie uviedol, že sa tým zabezpečí súlad práva Spoločenstva s týmito zásadami. Na základe následných revízií zmlúv sa ľudská dôstojnosť, sloboda, demokracia, rovnosť, právny štát a dodržiavanie ľudských práv stali základnými hodnotami Únie, ktoré sú zakotvené v jej zmluvách a začlenené do všetkých jej politík a programov.

Antidiskriminačné právo EÚ bolo pôvodne obmedzené na ustanovenie zakazujúce diskrimináciu na základe pohlavia v zamestnaní. Cieľom príslušných opatrení bolo zabrániť tomu, aby členské štáty EÚ získali konkurenčnú výhodu ponúkaním nižších miezd ženám alebo menej priaznivých pracovných podmienok. Súbor antidiskriminačných právnych predpisov sa výrazne zmenil tak, že začal zahŕňať také oblasti ako dôchodky, tehotenstvo a zákonné systémy sociálneho zabezpečenia. Až do roku 2000 sa však antidiskriminačné právo v EÚ uplatňovalo len na zamestnanosť a sociálne zabezpečenie a vzťahovalo sa len na diskrimináciu na základe pohlavia. Zákaz diskriminácie na základe štátnej príslušnosti je navyše základnou zásadou stanovenou v Zmluve o fungovaní EÚ (články 18 a 45 ZFEÚ) a v zmluvách, ktoré jej predchádzali.

Po nadobudnutí platnosti Amsterdamskej zmluvy v roku 1999 získala EÚ možnosť prijať opatrenia na boj proti diskriminácii z rozmanitých dôvodov. Táto právomoc viedla k zavedeniu nových smerníc o rovnosti, ako aj k revízii existujúcich ustanovení o rovnosti pohlaví. V súčasnosti existuje v EÚ významný súbor antidiskriminačných právnych predpisov.

Podľa článku 2 ZEÚ je zásada nediskriminácie jednou zo základných hodnôt Únie. V článku 10 ZFEÚ sa požaduje, aby sa EÚ pri vymedzovaní a uskutočňovaní svojich politík a činností zameriavala na boj proti diskriminácii z dôvodu pohlavia, rasy alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie. V roku 2000 boli prijaté dve smernice: smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES)<sup>21</sup>, ktorou sa zakázala diskriminácia na základe sexuálnej orientácie, náboženstva alebo viery, veku a zdravotného postihnutia v oblasti zamestnanosti, a smernica o rasovej rovnosti

20 To bolo po prvýkrát stanovené napríklad vo veciach SDEÚ, vec 29/69, *Erich Stauder/City of Ulm*, 12. novembra 1969; SDEÚ, vec 11/70, *Internationale Handelsgesellschaft mbH/Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, 17. decembra 1970; SDEÚ, vec 4/73, *J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung/Komisija Európskych spoločenstiev*, 14. mája 1974 a v súvislosti so zásadou nediskriminácie: SDEÚ, vec 149/77, *Gabrielle Defrenne/Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena*, 5. júna 1978.

21 Smernica Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani, Ú. v. ES L 303, 2.12.2000, s. 16 – 22.

(2000/43/ES)<sup>22</sup>, ktorou sa zaviedol zákaz diskriminácie na základe rasy alebo etnického pôvodu v súvislosti so zamestnaním, ale aj v prístupe k systému sociálnej starostlivosti a sociálneho zabezpečenia, ako aj k tovaru a službám. To predstavovalo významné rozšírenie rozsahu pôsobnosti právnych predpisov o nediskriminácii v rámci práva EÚ. Uznalo sa tak, že na to, aby jednotlivci mohli dosiahnuť svoj plný potenciál na trhu práce, je nevyhnutné zaručiť im rovnaký prístup aj k takým oblastiam, ako je zdravotníctvo, vzdelávanie a bývanie. V roku 2004 sa v smernici o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám (2004/113/ES)<sup>23</sup> rozšíril rozsah diskriminácie na základe pohlavia na oblasť tovaru a služieb. Ochrana z dôvodu pohlavia však celkom nezodpovedá rozsahu ochrany podľa smernice o rasovej rovnosti. V tzv. smernici o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES)<sup>24</sup> sa zaručuje rovnaké zaobchádzanie len vo vzťahu k sociálnemu zabezpečeniu a nie k širšiemu systému sociálnej starostlivosti, akým je sociálna ochrana a prístup k zdravotnej starostlivosti a vzdelávaniu.

Aj keď sexuálna orientácia, náboženské vyznanie, zdravotné postihnutie a vek sú chránené len v kontexte zamestnania, v inštitúciách EÚ sa v súčasnosti diskutuje o návrhu na rozšírenie ochrany na ďalšie oblasti, napríklad prístup k tovaru a službám (známy ako „horizontálna smernica“)<sup>25</sup>.

EÚ a jej členské štáty pripustili, že by jej politiky mohli ovplyvniť ľudské práva, a preto v úsilí, aby sa občania cítili „bližšie“ k EÚ, vyhlásili v roku 2000 Chartu základných práv Európskej únie. Charta EÚ obsahuje zoznam ľudských práv inšpirovaný právami uvedenými v ústavách členských štátov, ECHR a vo všeobecných zmluvách o ľudských právach, akou je napríklad Dohovor OSN o právach dieťaťa. V Charte EÚ sa pod názvom „Rovnosť“ (články 20 až 26) zdôrazňuje význam zásady rovnakého zaobchádzania v právnom poriadku EÚ.

22 Smernica Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod, Ú. v. ES L 180, 19.7.2000, s. 22 – 26.

23 Smernica Rady 2004/113/ES o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu, Ú. v. EÚ L 373, 21.12.2004, s. 37 – 43.

24 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/54/ES z 5. júla 2006 o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania (prepracované znenie) (Ú. v. EÚ L 204, 26.7.2006, s. 23 – 26).

25 Návrh smernice Rady o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na náboženstvo alebo vieru, zdravotné postihnutie, vek alebo sexuálnu orientáciu, KOM/2008/0426 v konečnom znení.



Charta základných práv EÚ<sup>26</sup> prijatá v roku 2000 bola len nezáväzným „vyhlásením“. Po nadobudnutí účinnosti Lisabonskej zmluvy v roku 2009 sa však štatút charty zmenil a stal sa právne záväzným dokumentom s rovnakou právnou hodnotou, akú majú zmluvy EÚ. Na základe toho sú inštitúcie EÚ povinné dodržiavať chartu rovnako ako členské štáty EÚ, no len ak vykonávajú právo EÚ (článok 51 charty EÚ). Článok 21 Charty základných práv Európskej únie obsahuje zákaz diskriminácie z rôznych dôvodov. To znamená, že jednotlivci sa môžu sťažovať na právne predpisy EÚ alebo vnútroštátne právne predpisy, ktorými sa vykonáva právo EÚ, ak sa domnievajú, že charta nebola dodržaná. Vnútroštátne súdy môžu prostredníctvom prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ požiadať Súdny dvor EÚ o usmernenie k správneému výkladu práva EÚ.

Tento vývoj zameraný na presadzovanie základných práv a rovnosti sprevádzalo zriadenie nových orgánov v EÚ, napríklad Agentúry Európskej únie pre základné práva (FRA)<sup>27</sup> alebo Európskeho inštitútu pre rodovú rovnosť (EIGE)<sup>28</sup>. Európska sieť vnútroštátnych orgánov pre otázky rovnosti (Equinet)<sup>29</sup> okrem toho presadzuje rovnosť v Európe tým, že podporuje a umožňuje prácu subjektov pre rovnaké zaobchádzanie a združuje 46 organizácií z 34 európskych krajín. Podľa právnych predpisov EÚ v oblasti rovnakého zaobchádzania sú členské štáty povinné zriadiť subjekt pre rovnaké zaobchádzanie na účely poskytovania nezávislej pomoci obetiam diskriminácie. Väčšina členských štátov túto požiadavku splnila, a to buď vymenovaním existujúcej inštitúcie, alebo zriadením nového subjektu na vykonávanie úloh stanovených v nových právnych predpisoch. Pre členské štáty však neexistujú žiadne osobitné usmernenia, čo sa týka spôsobu fungovania týchto orgánov. Doposiaľ sa v európskych antidiskriminačných právnych predpisoch vyžaduje len to, aby sa zriadili subjekty pre rodovú rovnosť v oblastiach týkajúcich sa rasy, etnického pôvodu a rodu. Mnohé krajiny majú subjekty, ktoré sa zaoberajú aj inými dôvodmi diskriminácie.

26 Charta základných práv Európskej únie, Ú. v. EÚ C 202, 7.6.2016, s. 389 – 405.

27 Pozri [webové sídlo agentúry FRA](#).

28 Pozri [webové sídlo agentúry EIGE](#).

29 Pozri [webové sídlo siete Equinet](#).

## 1.1.3. Právo EÚ v oblasti nediskriminácie a zmluvy OSN týkajúce sa ľudských práv

### Hlavné body

- Európske právo v oblasti ľudských práv ovplyvňujú zmluvy OSN o ľudských právach.
- Európska únia ratifikovala Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCPRD), ktorého ustanovenia sú neoddeliteľnou súčasťou právneho poriadku Únie.

Mechanizmy ochrany ľudských práv sa samozrejme neobmedzujú len na Európu. Spolu s ďalšími regionálnymi mechanizmami v Amerike, Afrike a na Blízkom východe vytvorila Organizácia Spojených národov (OSN) významný súbor medzinárodných právnych predpisov v oblasti ľudských práv. Všetky členské štáty EÚ sú zmluvnými stranami týchto zmlúv OSN v oblasti ľudských práv, z ktorých všetky zahŕňajú zákaz diskriminácie: Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (ICCPR)<sup>30</sup>, Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ICESCR)<sup>31</sup>, Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (ICERD)<sup>32</sup>, Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW)<sup>33</sup>, Dohovor proti mučeniu<sup>34</sup> a Dohovor o právach dieťaťa<sup>35</sup>. Vo všetkých týchto zmluvách o ľudských právach sa uznáva ochrana pred diskrimináciou pri poskytovaní, ochrane a presadzovaní práv. V právnych predpisoch EÚ vrátane smerníc o rovnosti sa uvádzajú odkazy na rôzne medzinárodné dohody vrátane Dohovoru Organizácie Spojených národov

30 Organizácia Spojených národov (OSN), Valné zhromaždenie (VZ) (1966), Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (ICCPR), 16. decembra 1966, Zbierka zmlúv Organizácie Spojených národov (UNTS), zv. 999, s. 171.

31 VZ OSN (1966), Medzinárodný pakt o hospodárskych sociálnych a kultúrnych právach (ICESCR), 16. decembra 1966, UNTS zv. 993, s. 3.

32 VZ OSN (1966), Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (ICERD), 16. decembra 1966, UNTS zv. 660, s. 195.

33 VZ OSN (1966), Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW), 18. decembra 1979, UNTS zv. 1249, s. 13.

34 VZ OSN (1984), Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu, 10. decembra 1984, UNTS zv. 1465, s. 85.

35 VZ OSN (1989), Dohovor o právach dieťaťa (CRC), 20. novembra 1989, UNTS zv. 1577, s. 3. Okrem toho je väčšina členských štátov zároveň zmluvnou stranou Medzinárodného dohovoru o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím (dokument OSN A/61/488, 20. decembra 2006), žiadny z nich však ešte nie je zmluvnou stranou Medzinárodného dohovoru o ochrane práv všetkých migrujúcich pracovníkov a členov ich rodín (dokument OSN A/RES/45/158, 1. júla 2003).

o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, paktov OSN o občianskych a politických právach a o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach a Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie<sup>36</sup>. Odkazy na zmluvy OSN možno nájsť aj v judikatúre ESĽP. Európsky súd pre ľudské práva zdôraznil, že ECHR sa nemôže vykladať izolovane, ale musí sa vykladať v súlade so všeobecnými zásadami medzinárodného práva. Zohľadniť by sa mali všetky príslušné pravidlá medzinárodného práva uplatňujúce sa vo vzťahoch medzi stranami, najmä pravidlá týkajúce sa medzinárodnej ochrany ľudských práv<sup>37</sup>.

K zmluvám o ľudských právach môžu zvyčajne pristúpiť len štáty. Keďže však štáty spolupracujú viac prostredníctvom medzivládnych organizácií, na ktoré delegovali významné právomoci a oblasti zodpovednosti, je veľmi potrebné zabezpečiť, aby sa tieto medzivládne organizácie zaviazali k plneniu povinností svojich členských štátov v oblasti dodržiavania ľudských práv. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD)<sup>38</sup> z roku 2006 je prvou zmluvou o ľudských právach na úrovni OSN, ku ktorej môžu pristúpiť organizácie pre regionálnu integráciu a ktorú EÚ ratifikovala v decembri 2010<sup>39</sup>. V roku 2015 Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím vykonal prvé posúdenie s cieľom zistiť, ako si EÚ plní svoje povinnosti<sup>40</sup>. Vo svojich záverečných pripomienkach výbor vyjadril znepokojenie nad tým, že v smerniciach EÚ – smernici o rasovej rovnosti (2000/43), smernici o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám (2004/113/ES), smernici o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54) – nie je výslovne zakázaná diskriminácia na základe zdravotného postihnutia a neuvádza sa poskytovanie primeraných prispôbení pre osoby so zdravotným postihnutím v oblasti sociálnej ochrany, zdravotnej starostlivosti, rehabilitácie, vzdelávania a poskytovania tovaru a služieb, ako je bývanie, doprava a poistenie<sup>41</sup>. Odporučil, aby EÚ rozšírila ochranu pred

36 Pozri napríklad odôvodnenie 4 smernice 2000/78, odôvodnenie 3 smernice 2000/43.

37 ESĽP, *Harroudj/Francúzsko*, č. 43631/09, 4. októbra 2012, ods. 42. Pozri napríklad ESĽP, *Khamtokhu a Aksenchik/Rusko* [VK], č. 60367/08 a 961/11, 24. januára 2017 s odkazom na CEDAW; ESĽP, *Nachova a i./Bulharsko* [VK], č. 43577/98 a 43579/98, 6. júla 2005 s odkazom na ICERD.

38 Dokument OSN A/61/611, 13. decembra 2006. Dohovor CRPD ratifikovali všetky členské štáty okrem Írska.

39 Pre EÚ dohovor UNCRPD nadobudol platnosť 22. januára 2011.

40 OSN, Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím (2015), *Concluding observations on the initial report of the European Union*, (Záverečné poznámky k úvodnej správe Európskej únie), CRPD/C/EU/CO/1, 2. októbra 2015.

41 Tamže, ods. 18.

diskrimináciou na osoby so zdravotným postihnutím tým, že prijme navrhovanú horizontálnu smernicu o rovnakom zaobchádzaní<sup>42</sup>.

Dohovor CRPD zahŕňa rozsiahly zoznam práv osôb so zdravotným postihnutím, ktoré sú zamerané na zabezpečenie rovnosti pri užívaní ich práv, ako aj na uloženie súboru povinností štátu prijímať pozitívne opatrenia. Podľa článku 216 ods. 2 ZFEÚ sú medzinárodné dohody, ktoré EÚ uzavrela, záväzné pre Úniu a členské štáty a sú neoddeliteľnou súčasťou práva Únie. Keďže EÚ je zmluvnou stranou dohovoru CRPD, inštitúcie EÚ a členské štáty musia pri uplatňovaní práva EÚ tento dohovor dodržiavať. Okrem toho jednotlivé členské štáty pristúpili k dohovoru CRPD samostatne a dohovor im ukladá povinnosti priamo. Dohovor CRPD sa stal referenčným materiálom pre výklad práva EÚ a EŠLP týkajúceho sa diskriminácie na základe zdravotného postihnutia<sup>43</sup>. V roku 2013 Súdny dvor Európskej únie uplatnil toto vymedzenie v súlade s pojmom „zdravotné postihnutie“, ktorý sa používa v Dohovore Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím. Súdny dvor EÚ uviedol, že „smernica 2000/78 sa musí, pokiaľ je to možné, vykladať spôsobom, ktorý je v súlade s uvedeným dohovorom“<sup>44</sup>.

Rada EÚ 11. mája 2017 prijala dve rozhodnutia o podpise Istanbulskeho dohovoru zo strany EÚ, ktoré sa vzťahujú na justičnú spoluprácu v trestných veciach a azyl a zásady zákazu vyhostenia alebo vrátenia. Komisárka EÚ pre spravodlivosť, spotrebiteľov a rodovú rovnosť Věra Jourová podpísala Istanbulský dohovor v mene Európskej únie 13. júna 2017. Rozhodnutie o podpise je prvým krokom v procese pristúpenia EÚ k dohovoru. Po oficiálnom podpise je na pristúpenie potrebné prijatie rozhodnutí o uzavretí dohovoru. Tieto rozhodnutia si budú vyžadovať súhlas Európskeho parlamentu.

42 Tamže, ods. 19.

43 SDEÚ, C-312/11, *Európska komisia/Talianska republika*, 4. júla 2013; SDEÚ, C-363/12, *Z./A Government department a The Board of Management of a Community School* [VK], 18. marca 2014; SDEÚ, C-356/12, *Wolfgang Glatzel/Freistaat Bayern*, 22. mája 2014; SDEÚ, C-395/15, *Mohamed Daoudi/Bootes Plus SL a i.*, 1. decembra 2016; SDEÚ, C-406/15, *Peta Milkova/Izпълнителен директор на Агенцията за приватизация и следприватизационен контрол*, 9. marca 2017.

44 SDEÚ, spojené veci C-335/11 a C-337/11, *HK Danmark, ktorá koná za Jettu Ringovú/Dansk almennyttigt Boligselskab a HK Danmark, ktorá koná za Lonu Skouboevú/Wergeovú/Dansk Arbejdsgiverforening, ktorá koná za Pro Display A/S*, 11. apríla 2013.

## 1.2. Komu sa poskytuje ochrana podľa európskeho antidiskriminačného práva?

### Hlavné body

- ECHR poskytuje ochranu všetkým osobám v rámci jurisdikcie 47 štátov, ktoré sú zmluvnými stranami dohovoru.
- Podľa sekundárneho práva EÚ je ochrana do určitej miery obmedzená.

Na úvod sa treba zamyslieť nad otázkou osôb požívajúcich ochranu podľa práva EÚ a ECHR. **Podľa ECHR** je ochrana zaručená všetkým, ktorí patria do jurisdikcie členského štátu bez ohľadu na to, či sú jeho občanmi alebo nie, a dokonca je zaručená aj mimo vnútroštátneho územia v oblastiach pod účinnou kontrolou štátu (napr. okupované územia)<sup>45</sup>. Ako sa však uvádza v [oddiele 5.7](#), z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva vyplýva, že štát môže dospieť k záveru, že štátni príslušníci a cudzinci sú v odlišných situáciách (a na základe toho zaobchádzať s nimi za určitých okolností rozdielne).

**Podľa práva EÚ** sa v článku 18 ZFEÚ zakazuje „akákoľvek diskriminácia na základe štátnej príslušnosti“, takže by sa so všetkými štátnymi príslušníkmi a občanmi EÚ malo v rámci rozsahu pôsobnosti zmlúv zaobchádzať rovnako. Cieľom článku 18 bolo zabezpečiť dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania, aby sa umožnil voľný pohyb osôb. Dôvodom je, že voľný pohyb pracovníkov (článok 45) je jedným z najdôležitejších práv poskytovaných jednotlivcom v rámci Európskej únie. Článok 18 sa má uplatňovať v prípadoch, keď neexistujú žiadne iné osobitné práva v oblasti nediskriminácie, a zaručuje sa ním rovnaké zaobchádzanie so všetkými osobami s pobytom za predpokladu, že danú situáciu upravuje právo EÚ.

Aj keď články 20 a 21 Charty EÚ sú rozsiahlejšie, podľa sekundárneho práva EÚ je osobný rozsah ochrany obmedzený. Štátni príslušníci tretích krajín – občania štátu, ktorý nie je členom EÚ – nie sú podľa antidiskriminačných smerníc<sup>46</sup> chránení pred nepriaznivým zaobchádzaním na základe štátnej príslušnosti. V smernici o rasovej

45 ESLP, *Al-Skeini a i./Spojené kráľovstvo* [VK], č. 55721/07, 7. júla 2011, bod 138; ESLP, *Loizidou/Turecko*, č. 15318/89, 18. decembra 1996, bod 52; ESLP, *Mozer/Moldavská republika a Rusko* [VK], č. 11138/10, 23. februára 2016, bod 101.

46 Pozri článok 3 ods. 2 smernice 2000/43/ES, ako aj smernice 2000/78/ES.

rovnosti aj v smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní sa uvádza, že nezakladajú žiadne právo na rovnaké zaobchádzanie pre štátnych príslušníkov tretích krajín, pokiaľ ide o podmienky vstupu a pobytu<sup>47</sup> a prístupu k zamestnaniu a povolaniu<sup>48</sup>. Uvádza sa v nich tiež, že sa nevzťahujú na „akéhokoľvek zaobchádzanie (...) v súvislosti s právnym postavením dotknutých príslušníkov tretích krajín“<sup>49</sup>. Okrem týchto výnimiek sa však zákaz priamej alebo nepriamej diskriminácie na základe rasy alebo etnického pôvodu, pokiaľ ide o oblasti, na ktoré sa vzťahujú tieto smernice, vzťahuje aj na štátnych príslušníkov tretích krajín. V smernici o rodovej rovnosti (prepracované znenie) a smernici o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám sa nevylučuje ochrana štátnych príslušníkov tretích krajín. Okrem toho štátni príslušníci tretích krajín budú požívať právo na rovnaké zaobchádzanie vo všeobecnosti v tých istých oblastiach, na ktoré sa vzťahujú antidiskriminačné smernice, ak sa považujú za „osoby s dlhodobým pobytom“, čo si vyžaduje päť rokov oprávneného pobytu<sup>50</sup>. Môžu sa spoliehať aj na ochranu vyplývajúcu z ustanovení o rodovej rovnosti. Okrem toho sa smernicou o zlúčení rodiny umožňuje, aby sa k štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí majú pobyt v členskom štáte, za určitých podmienok pripojili rodinní príslušníci<sup>51</sup>. Môžu byť chránení v určitých oblastiach (napríklad v oblasti zamestnanosti) na základe dohôd s tretími krajinami alebo na základe iných nástrojov práva EÚ, akým je smernica 2003/109/ES o štátnych príslušníkoch tretích krajín, ktoré sú osobami s dlhodobým pobytom.

Podľa právnych predpisov EÚ tieto pravidlá nebránia členským štátom v tom, aby zaviedli priaznivejšie podmienky podľa svojho vnútroštátneho práva. V tejto súvislosti ESLP ukladá členským štátom povinnosti týkajúce sa štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré v niektorých prípadoch presahujú rámec požiadaviek práva EÚ.

47 Článok 3 ods. 2 smernice 2000/43/ES a smernice 2000/78/ES.

48 Smernica 2000/43/ES, odôvodnenie 13 a smernica 2000/78/ES, odôvodnenie 12.

49 Článok 3 ods. 2 smernice 2000/43/ES a smernice 2000/78/ES.

50 Smernica 2003/109/ES o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré sú osobami s dlhodobým pobytom, Ú. v. EÚ L 16, 23.1.2004, s. 44, článok 11 ods.1.

51 Smernica 2003/86/ES o práve na zlúčenie rodiny, Ú. v. EÚ L 251, 3.10.2003, s. 12.

## 1.3. Rozsah pôsobnosti ECHR: Článok 14 a protokol č. 12

### Hlavné body

- V článku 14 ECHR sa zakazuje diskriminácia len v súvislosti s uplatňovaním iného práva zaručeného dohovorom.
- Podľa protokolu č. 12 sa zákaz diskriminácie stal samostatným právom.

Článkom 14 sa zaručuje rovnosť, pokiaľ ide o „užívanie [...] práv a slobôd“ stanovených v ECHR. ESLP nebude preto mať právomoc skúmať sťažnosti na diskrimináciu, ak nebudú spadať do oblasti niektorého z práv chránených ECHR.

Kedykoľvek, keď ESLP posudzuje údajné porušenie článku 14, dochádza k tomu vždy v spojení s hmotným právom. Žalobca často bude tvrdiť, že došlo k porušeniu hmotného práva a ešte aj k porušeniu hmotného práva v spojení s článkom 14. To znamená, že zásah do jeho práva bol okrem toho, že sa nedodržali normy požadované v hmotnom práve, aj diskriminačný v tom, že osoby v porovnateľných situáciách nečelili podobnej nevýhode. Ako sa uvádza v kapitole 4, ak ESLP zistí porušenie hmotného práva, nebude sa zaoberať sťažnosťou na diskrimináciu, ak sa domnieva, že to bude zahŕňať preskúmanie v podstate tej istej sťažnosti.

V tomto oddiele sa najskôr stručne uvedú práva zaručené ECHR a potom sa vysvetlí, ako ESLP vyložil rozsah pôsobnosti ECHR na účely uplatňovania článku 14.

### 1.3.1. Práva, na ktoré sa vzťahuje ECHR

Keďže článok 14 v plnej miere závisí od diskriminácie na základe jedného z hmotných práv zaručených v ECHR, je potrebné pochopiť práva, na ktoré sa vzťahuje tento dohovor. ECHR obsahuje zoznam práv, charakterizovaných prevažne ako „občianske a politické“, chráni však aj niektoré „hospodárske a sociálne“ práva.

Hmotné práva uvedené v ECHR sa vzťahujú na viaceré oblasti: napríklad právo na život, právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života a sloboda myslenia, svedomia a náboženstva.

Vždy, keď sa otázka diskriminácie týka jednej z oblastí, na ktorú sa vzťahuje právo ECHR, ESĽP posúdi sťažnosti, ktoré sa týkajú údajného porušenia článku 14.

Toto je obzvlášť významný rozdiel medzi právom EÚ a ECHR v tom zmysle, že ECHR poskytuje ochranu pred diskrimináciou v otázkach, ktoré právo EÚ v oblasti nediskriminácie neupravuje. Aj keď Charta základných práv EÚ ukladá EÚ povinnosť neporušovať ľudské práva v opatreniach, ktoré prijíma (vrátane zákazu diskriminácie), charta platí pre členské štáty len pri uplatňovaní práva EÚ.

Od zavedenia antidiskriminačných smerníc a rozšírenia ochrany na prístup k tovaru a službám a systému sociálnej starostlivosti sa rozdiel v rozsahu ochrany poskytovanej na základe ECHR a smernicami zmenšil. Dajú sa však identifikovať konkrétne oblasti, v ktorých ECHR poskytuje ochranu nad rámec práva EÚ. Tieto oblasti sa budú skúmať ďalej v texte.

### 1.3.2. Rozsah pôsobnosti práv podľa ECHR

Pri uplatňovaní článku 14 ESĽP prijal široký výklad rozsahu pôsobnosti práv podľa ECHR:

- po prvé ESĽP objasnil, že môže skúmať žaloby podľa článku 14 v spojení s hmotným právom, aj keď nedošlo k porušeniu samotného hmotného práva<sup>52</sup>,
- po druhé dospel k záveru, že sťažnosť na diskrimináciu patrí do rozsahu pôsobnosti konkrétneho práva, a to aj vtedy, ak sa predmetná záležitosť netýka konkrétneho nároku priznaného ECHR. V takýchto prípadoch stačilo, aby sa skutkový stav vo veci len všeobecne týkal záležitostí chránených podľa ECHR<sup>53</sup>.

Príklad: Vo veci *Zarb Adami/Malta*<sup>54</sup> sa žalobca sťažoval na diskrimináciu na základe pohlavia z dôvodu neúmerne vysokého počtu mužov vyzvaných na vykonávanie funkcie porotcu. ESĽP konštatoval, že aj keď sa na „bežné občianske povinnosti“ nevzťahuje zákaz „nútej alebo povinnej práce“ podľa článku 4 (inak povedané, že ECHR nepriznáva právo na oslobodenie

52 Pozri napríklad ESĽP, *Sommerfeld/Nemecko* [VK], č. 31871/96, 8. júla 2003.

53 Pozri napríklad ESĽP, *A.H. a iní/Rusko*, č. 6033/13 a 15 iných návrhov, 17. januára 2017, bod 380f.

54 ESĽP, *Zarb Adami/Malta*, č. 17209/02, 20. júna 2006.



od vykonávania funkcie porotcu), skutkový stav veci spadá do rozsahu pôsobnosti práva. „Bežné občianske povinnosti“ by sa mohli stať „neobvyklými“, ak by sa uplatňovali diskriminačným spôsobom.

Príklad: Vo veci *Khamtokhu a Aksenchik/Rusko*<sup>55</sup> sa dvaja muži, ktorí odpykávali doživotné tresty v Rusku, sťažovali na diskriminačné zaobchádzanie voči nim v porovnaní s inými odsúdenými, ktorí neboli spôsobilí na doživotný trest podľa vnútroštátneho práva, konkrétne to boli ženy všetkých vekových kategórií a muži do 18 rokov v čase spáchania trestného činu alebo muži nad 65 rokov v deň odsúdenia. Tvrdili, že došlo k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 5. EŠLP konštatoval, že článkom 5 dohovoru sa nebráni uloženiu trestu odňatia slobody na doživotie, ak bol takýto trest stanovený vnútroštátnym právom. Zákaz diskriminácie zakotvený v článku 14 však presahuje rámec užívania práv a slobôd zaručených štátmi v súlade s dohovorom a jeho protokolmi. Vzťahuje sa aj na ďalšie práva dobrovoľne poskytované štátom, ktoré patria do všeobecného rozsahu pôsobnosti dohovoru. EŠLP dospel k záveru, že rozdielne zaobchádzanie so žalobcami a mladistvými páchatelmi je odôvodnené ich duševnou a emocionálnou nezrelosťou a ich schopnosťou rehabilitácie a nápravy; rozdiel v zaobchádzaní s páchatelmi vo veku nad 65 rokov bol odôvodnený tým, že oprávnenosť na podmienené prepustenie po 25 rokoch by inak bola v ich prípade iluzórna. Pokiaľ ide o rozdielne zaobchádzanie z dôvodu pohlavia na základe existujúcich medzinárodných nástrojov týkajúcich sa situácie a potrieb žien a štatistiky predloženej vládou, súd dospel k záveru, že existuje verejný záujem, ktorý odôvodňuje stanovisko podľa vnútroštátneho práva, že ženy nie sú spôsobilé na doživotný trest. Okrem toho sa ukázalo, že je zložité kritizovať ruské zákonodarné orgány za to, že stanovili spôsobom, ktorý odrážal vývoj spoločnosti v tejto oblasti, výnimku pre určité skupiny páchatelov v súvislosti s trestom odňatia slobody na doživotie. Takáto výnimka predstavuje pri zvážení všetkých okolností sociálny pokrok v penologických otázkach. Vzhľadom na to, že neexistuje spoločný dôvod, pokiaľ ide o uloženie trestu odňatia slobody na doživotie, ruské orgány neprekročili svoju mieru voľnej úvahy. K porušeniu dohovoru teda nedošlo.

55 EŠLP, *Khamtokhu a Aksenchik/Rusko* [VK], č. 60367/08 a 961/11, 24. januára 2017, bod 58.

Príklad: Vec *A.H. a iní/Rusko*<sup>56</sup> sa týka údajne diskriminačného zákazu osvojenia ruských detí štátnymi príslušníkmi USA. ESLP opätovne zdôraznil, že dohovorom ECHR sa nezaručuje právo na osvojenie. Ak však štát prekročil svoje povinnosti podľa článku 8 a takéto právo založil vo svojom vnútroštátnom práve, nemôže pri uplatňovaní tohto práva prijímať diskriminačné opatrenia v zmysle článku 14. Právo žalobcov požiadať o osvojenie a na to, aby sa ich žiadosti spravodlivo posúdili, spadalo do všeobecného rozsahu súkromného života podľa článku 8<sup>57</sup>.

Príklad: Vo veci *Pichkur/Ukrajina*<sup>58</sup> bolo ukončené vyplácanie dôchodku žalobcu z dôvodu, že mal trvalý pobyt v zahraničí. Vo svojej sťažnosti uviedol, že skutočnosť, že bol pozbavený svojho dôchodku z dôvodu miesta pobytu, bola diskriminačná. ESLP zdôraznil, že pokiaľ má štát platnú právnu úpravu upravujúcu vyplácanie sociálnych dávok ako právo, táto právna úprava sa musí považovať za takú úpravu, ktorá vytvára vlastnícky záujem patriaci do rozsahu pôsobnosti článku 1 protokolu č. 1 pre tých, ktorí spĺňajú jeho požiadavky. Na základe toho, aj keď uvedené ustanovenie nezahŕňalo právo na poberanie dávok sociálneho zabezpečenia, ak sa štát rozhodol vytvoriť systém dávok, mal tak urobiť spôsobom, ktorý je v súlade s článkom 14.

Obdobne ESLP v súvislosti s uplatňovaním článku 14 v mnohých iných prípadoch zistil, že každá forma štátneho príspevku, ktorá sa má vyplácať, patrí do rozsahu pôsobnosti článku 1 protokolu č. 1<sup>59</sup> (pretože sa považuje za majetok)<sup>60</sup> alebo článku 8 (pretože ovplyvňuje rodinný alebo súkromný život)<sup>61</sup>.

56 ESLP, *A.H. a iní/Rusko*, č. 6033/13 a 15 iných žiadostí, 17. januára 2017.

57 Tamže, bod 385.

58 ESLP, *Pichkur/Ukrajina*, č. 10441/06, 7. novembra 2013.

59 Vysvetlenie rozsahu pôsobnosti článku 1 protokolu č. 1 k ECHR možno nájsť v: A. Grgić, Z. Mataga, M. Longar a A. Vilfan (2007), „[The right to property under the ECHR](#)“, *Human Rights Handbook*, č. 10.

60 Napríklad ESLP, *Stec a iní/Spojené kráľovstvo* [VK], č. 65731/01 a 65900/01, 12. apríla 2006 (dôchodky a dávky v invalidite); ESLP, *Andrejeva/Lotyšsko* [VK], č. 55707/00, 18. februára 2009 (dôchodky); ESLP, *Koua Poirrez/Francúzsko*, č. 40892/98, 30. septembra 2003 (dávka v invalidite); ESLP, *Gaygusuz/Rakúsko*, č. 17371/90, 16. septembra 1996 (dávka v nezamestnanosti).

61 Napríklad ESLP, *Weller/Maďarsko*, č. 44399/05, 31. marca 2009 (platba sociálneho zabezpečenia na podporu rodín s deťmi).

### 1.3.3. Protokol č. 12 k ECHR

Protokolom č. 12 sa zakazuje diskriminácia, pokiaľ ide o „užívanie všetkých práv ustanovených zákonom“ a „akýmkoľvek verejným orgánom“, a má tak širší rozsah pôsobnosti než článok 14, ktorý sa týka len práv zaručených dohovorom. V prvej veci, ktorú ESLP preskúmal podľa protokolu č. 12, *Sejdić a Finci/Bosna a Hercegovina*<sup>62</sup> (opísanej v [oddiel 5.6](#)), súd potvrdil, že článkom 1 protokolu č. 12 bol zavedený všeobecný zákaz diskriminácie. Ďalej potvrdil, že pojmy diskriminácie zakázanej článkom 14, ako aj článkom 1 protokolu č. 12 sa majú vykladať rovnakým spôsobom<sup>63</sup>.

V poskytnutom komentári k významu týchto pojmov v dôvodovej správe protokolu č. 12 sa uvádza, že článok 1 protokolu č. 12 sa týka diskriminácie:

- i) pri užívaní všetkých práv ustanovených zákonom osobitne priznaných osobe podľa vnútroštátneho práva;
- ii) pri užívaní akéhokoľvek práva, ktoré môže byť odvodené z jasnej povinnosti orgánu verejnej moci podľa vnútroštátnych právnych predpisov; t. j. ak je verejný orgán podľa vnútroštátneho práva povinný správať sa konkrétnym spôsobom;
- iii) zo strany orgánu verejnej moci pri uplatňovaní diskrečnej právomoci (napr. pri poskytovaní určitých dotácií);
- iv) v dôsledku akéhokoľvek iného konania alebo opomenutia orgánu verejnej moci (napr. správanie policajtov pri potláčaní nepokojov)<sup>64</sup>.

Príklad: Vo veci *Savez crkava „Riječ života“ a iní/Chorvátsko*<sup>65</sup> sa žalobcovia (tri reformistické cirkvi) sťažovali, že na rozdiel od iných náboženských komunit im boli odopreté určité privilégiá, napríklad právo na poskytovanie náboženskej výchovy v školách a v škôlkach alebo právo na uznanie cirkevných sobášov štátom, keďže vnútroštátne orgány odmietli s nimi uzavrieť dohodu upravujúcu ich právne postavenie. Sťažnosť cirkví, ktoré boli žalobcami, v tejto súvislosti sa teda netýkala „práv, ktoré im boli osobitne

62 ESLP, *Sejdić a Finci/Bosna a Hercegovina* [VK], č. 27996/06 a 34836/06, 22. decembra 2009.

63 Porovnaj tiež: ESLP, *Pilav/Bosna a Hercegovina*, č. 41939/07, 9. júna 2016.

64 Protokol č. 12 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ETS č. 177), *dôvodová správa*, ods. 22.

65 ESLP, *Savez crkava „Riječ života“ a iní/Chorvátsko*, č. 7798/08, 9. decembra 2010.

priznané podľa vnútroštátneho práva“, pretože takéto privilégia sa priznávali na základe voľnej úvahy štátu. EŠLP dospel k záveru, že kritériá na udelenie privilegovaného postavenia sa neuplatňovali na rovnakom základe pre všetky náboženské spoločenstvá. Súd dospel k záveru, že toto rozdielne zaobchádzanie nemá objektívne a primerané odôvodnenie a je v rozpore s článkom 14 v spojení s článkom 9 ECHR. Opierajúc sa o dôvodovú správu k protokolu č. 12 dospel k záveru, že sťažnosť žalobcov patrí do tretej kategórie uvedenej v dôvodovej správe, keďže sa týka údajnej diskriminácie „zo strany orgánu verejnej moci pri uplatňovaní diskrečnej právomoci“. Nebolo však potrebné preskúmať sťažnosť podľa uvedeného protokolu, keďže EŠLP už konštatoval porušenie článku 14.

V dôvodovej správe protokolu č. 12 sa ďalej uvádza, že aj keď protokol v prvom rade chráni osoby pred diskrimináciou zo strany štátu, uplatní sa aj na vzťahy medzi súkromnými osobami, v prípade ktorých sa obvykle očakáva regulácia zo strany štátu. To môže zahŕňať „napríklad svojvoľné odmietnutie prístupu k práci, prístupu do reštaurácií alebo k službám, ktoré súkromné osoby môžu poskytovať verejnosti, ako napríklad zdravotná starostlivosť alebo verejnoprospešné služby, napríklad voda a elektrina“<sup>66</sup>. Vo všeobecnosti sa protokolom č. 12 zakáže diskriminácia okrem výlučne osobných súvislostí, keď osoby vykonávajú úlohy, na základe ktorých sú v pozícii, že môžu rozhodovať o tom, ako sa má poskytovať verejne dostupný tovar a služby.

## 1.4. Rozsah pôsobnosti antidiskriminačného práva EÚ

### Hlavné body

- Podľa antidiskriminačného práva EÚ je zákaz diskriminácie samostatným právom, ale je obmedzené len na konkrétne oblasti.
- V článku 20 charty EÚ sa potvrdzuje, že pred zákonom sú si všetci rovní; v článku 21 sa zakazuje akákoľvek diskriminácia na základe otvoreného zoznamu dôvodov.
- Zásadu nediskriminácie možno uplatniť len vtedy, ak vec patrí do rozsahu pôsobnosti práva EÚ.

66 Protokol č. 12 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ETS č. 177), [dôvodová správa](#), odsek 28.

- Ochrana podľa antidiskriminačných smerníc EÚ je rôzneho rozsahu:
  - o ochrana na základe rasy a etnického pôvodu je najširšia a zahŕňa prístup k zamestnaniu, systémom sociálneho zabezpečenia a tovarom a službám,
  - o diskriminácia na základe pohlavia je zakázaná v kontexte prístupu k zamestnaniu, sociálnemu zabezpečeniu (ktoré je viac obmedzené ako rozsiahlejší systém sociálneho zabezpečenia), ako aj k tovarom a službám,
  - o sexuálna orientácia, zdravotné postihnutie, náboženstvo alebo viera a vek sú chránenými dôvodmi len v kontexte prístupu k zamestnaniu.

Zákaz diskriminácie uvedený v článku 21 Charty základných práv EÚ je na rozdiel od článku 14 ECHR samostatným právom, ktoré sa uplatňuje na situácie, na ktoré sa nemusí vzťahovať žiadne iné ustanovenie charty. Zakazuje sa v ňom akákoľvek diskriminácia najmä z dôvodu pohlavia, rasy, farby pleti, etnického alebo sociálneho pôvodu, genetických vlastností, jazyka, náboženstva alebo viery, politického alebo iného zmysľania, príslušnosti k národnostnej menšine, majetku, narodenia, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie. V článku 20 Charty základných práv EÚ stanovuje, že pred zákonom sú si všetci rovní.

Treba poznamenať, že v charte EÚ sa rozlišuje medzi „rovnosťou pred zákonom“ podľa článku 20 a nediskrimináciou podľa článku 21<sup>67</sup>. Článok 20 charty zodpovedá zásade, ktorá je súčasťou všetkých európskych ústav a bola uznaná Súdnym dvorom ako základná zásada práva Spoločenstva<sup>68</sup>. Podľa tejto zásady sa vyžaduje, aby štáty a inštitúcie EÚ pri vypracúvaní a vykonávaní právnych predpisov EÚ dodržiavali požiadavky formálnej rovnosti (riešiť podobné prípady podobným spôsobom). Článkom 21 sa nediskriminácia začleňuje do rámca hmotných noriem. K tomu je pripojený neúplný zoznam zakázaných dôvodov.

67 Pozri napr. dokument FRA (2012), *FRA Opinion on proposed EU regulation on property consequences of registered partnerships*, (Stanovisko agentúry FRA k návrhu nariadenia EÚ o majetkových dôsledkoch registrovaných partnerstiev), FRA Opinion, 1/2012, 31. mája 2012, ktorý sa zaoberá „diskrimináciou (článok 21 charty)“ (oddiel 2.1) a „rovnosťou pred zákonom (článok 20 charty)“ (oddiel 2.2).

68 SDEÚ, spojené veci 117-76 a 16-77, *Albert Ruckdeschel & Co. a Hansa-Lagerhaus Ströh & Co./Hauptzollamt Hamburg-St. Annen; Diamalt AG/Hauptzollamt Itzehoe*, 19. októbra 1977; SDEÚ, vec 283/83, *Firma A. Racke/Hauptzollamt Mainz*, 13. novembra 1984; SDEÚ, C-292/97, *Kjell Karlsson a iní*, 13. apríla 2000.

Podľa Súdneho dvora EÚ je zásada rovnakého zaobchádzania všeobecnou zásadou práva EÚ zakotvenou v článku 20 charty, ktorej osobitným vyjadrením je zásada nediskriminácie stanovená v článku 21 ods. 1 charty<sup>69</sup>.

Príklad: Vo veci *Glatzel*<sup>70</sup> mal Súdny dvor EÚ určiť, či sú príslušné právne predpisy EÚ (prísnejšie požiadavky týkajúce sa zrakovej ostroti pre vodičov ťažkých nákladných vozidiel, ale nie pre iných vodičov) zlučiteľné s článkom 20, článkom 21 ods. 1 a článkom 26 charty EÚ.

Pokiaľ ide o súlad s článkom 21 ods. 1 Charty základných práv EÚ, Súdny dvor EÚ uviedol, že rozdielne zaobchádzanie s osobou so zrakovým postihnutím možno odôvodniť takými obavami, ako je bezpečnosť cestnej premávky, čo spĺňa cieľ verejného záujmu, je potrebné a nepredstavuje neprimeranú záťaž. Súdny dvor okrem toho pripomenul, že cieľom článku 20 Charty základných práv EÚ je okrem iného zabezpečiť, aby sa s porovnateľnými situáciami nezaobchádzalo rozdielne. Pokiaľ situácia dvoch skupín vodičov nie je porovnateľná, rozdielnym zaobchádzaním v príslušných situáciách sa neporušuje právo vodičov v jednej alebo druhej skupine na „rovnosť pred zákonom“ uvedenom v článku 20 charty.

Okrem týchto článkov obsahuje hlava III charty EÚ viaceré ďalšie ustanovenia týkajúce sa rovnosti. V článku 22 sa zavádza povinnosť rešpektovať kultúrnu, náboženskú a jazykovú rozmanitosť. Článok 23 sa týka rodovej rovnosti. Podľa článku 24 majú deti právo na takú ochranu a starostlivosť, ktorá je potrebná pre ich blaho. V článku 25 sa uvádza, že EÚ uznáva a rešpektuje práva starších ľudí na dôstojný a nezávislý život a na účasť na spoločenskom a kultúrnom živote. Podľa článku 26 EÚ uznáva a rešpektuje právo osôb so zdravotným postihnutím využívať opatrenia, ktoré sú určené na zabezpečenie ich nezávislosti, sociálnej integrácie a integrácie v zamestnaní a účasti na spoločenskom živote. Všetky sekundárne právne predpisy EÚ vrátane smerníc o rovnosti musia byť v súlade s chartou.

Príklad: Vo veci *Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL a iní/Conseil des ministres*<sup>71</sup> (opísanej v [oddiele 5.1](#)) Súdny dvor EÚ konštatoval, že výnimka v smernici o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe

69 SDEÚ, C-356/12, *Wolfgang Glatzel/Freistaat Bayern*, 22. mája 2014, bod 43.

70 SDEÚ, C-356/12, *Wolfgang Glatzel/Freistaat Bayern*, 22. mája 2014.

71 SDEÚ, C-236/09, *Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL a iní/Conseil des ministres* [VK], 1. marca 2011.

k tovaru a službám, v ktorej sa povoľuje rozdielne poistné a poistné plnenie medzi mužmi a ženami, je neplatná. Súdny dvor vychádzal z článkov 21 a 23 Charty základných práv.

Zásadu nediskriminácie možno však uplatniť len vtedy, ak vec patrí do rozsahu pôsobnosti práva EÚ.

Príklad: Vo veci *Bartsch*<sup>72</sup> Súdny dvor EÚ objasnil, že v prípade, keď údajné diskriminačné zaobchádzanie neobsahuje žiadne prepojenie s právom EÚ, uplatňovanie zásady nediskriminácie nie je povinné. V tejto veci došlo 5. mája 2004, t. j. pred uplynutím lehoty na vykonávanie smernice 2000/78/ES (31. decembra 2006), k úmrtiu zamestnanca, ktorý po sebe zanechal vdovu, ktorá bola o 21 rokov mladšia. Zamestnanecký dôchodkový systém zamestnávateľa vylučoval právo pozostaleho manželského partnera na dôchodok, ak je viac než o 15 rokov mladší ako zosnulý zamestnanec. Súdny dvor EÚ rozhodol, že vec nepatrí do rozsahu pôsobnosti práva Únie, pretože na jednej strane usmernenia zamestnaneckého dôchodkového systému nemožno považovať za vykonávacie opatrenie smernice 2000/78/ES a v tom čase neuplynula lehota na vykonávanie smernice.

Smernice o rovnosti sa líšia z hľadiska chránených skupín a oblastí, v ktorých je diskriminácia zakázaná.

Smernicou o rasovej rovnosti (2000/43/ES) sa zakazuje diskriminácia na základe rasy alebo etnického pôvodu v zamestnaní, odbornej príprave, členstve v organizáciách zamestnávateľov a zamestnancov, sociálnej ochrane vrátane sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti, sociálnych výhod, vzdelávania a prístupu k tovaru a službám a ich poskytovania vrátane bývania. Vztahuje sa na všetky fyzické osoby v rámci EÚ. Existujú však dve obmedzenia týkajúce sa jej rozsahu uplatňovania. Po prvé sa uplatňuje len na taký tovar a služby, ktoré sú k dispozícii verejnosti. Po druhé sa neuplatňuje na rozdielne zaobchádzanie na základe štátnej príslušnosti a nemá vplyv na ustanovenia upravujúce vstup, pobyt a zamestnanie štátnych príslušníkov tretích krajín.

72 SDEÚ, C-427/06, *Birgit Bartsch/Bosch und Siemens Hausgeräte (BSH) Altersfürsorge GmbH* [VK], 23. septembra 2008.

Príklad: Vo veci *Servet Kamberaj/IPES a iní*<sup>73</sup> bola žiadosť o priznanie príspevku na bývanie, ktorú podal štátny príslušník tretej krajiny, zamietnutá z dôvodu vyčerpania finančných prostriedkov pre štátnych príslušníkov tretích krajín. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že rozdielne zaobchádzanie bolo založené na postavení žalobcu ako štátneho príslušníka tretej krajiny, a preto nepatrí do rozsahu pôsobnosti smernice o rasovej rovnosti.

V smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES) sa zakazuje diskriminácia na základe sexuálnej orientácie, náboženstva a viery, veku a zdravotného postihnutia v oblasti zamestnania, povolania a v súvisiacich oblastiach, ako je odborná príprava a členstvo v organizáciách zamestnávateľov a zamestnancov. Podobne ako v prípade smernice o rasovej rovnosti sa smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní vzťahuje na osoby v rámci EÚ a na verejný aj súkromný sektor, nevzťahuje sa však na diskrimináciu na základe štátnej príslušnosti. Stanovené sú v nej viaceré konkrétne výnimky z uplatňovania jeho ustanovení<sup>74</sup>.

V smernici o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám (2004/113/ES) sa poskytuje ochrana pred diskrimináciou na základe pohlavia, pokiaľ ide o prístup k tovaru a službám a k ich poskytovaniu. Vzťahuje sa na všetky osoby a organizácie (vo verejnom aj v súkromnom sektore), ktoré poskytujú tovar a služby verejnosti a/alebo tovar a služby ponúkajú mimo oblasti súkromného a rodinného života. Zo svojho rozsahu pôsobnosti vylučuje: mediálny obsah, reklamu a vzdelávanie. Okrem toho sa neuplatňuje v oblasti zamestnania a samostatnej zárobkovej činnosti.

Smernicou o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES) sa zaručuje rovnaké zaobchádzanie z dôvodu pohlavia vo veciach týkajúcich sa odmeny (článok 4), zamestnaneckých systémov sociálneho zabezpečenia (článok 5) a prístupu k zamestnaniu, odbornej príprave a postupu v zamestnaní a pracovných podmienok (článok 14).

73 SDEÚ, C-571/10, *Servet Kamberaj/Istituto per l'Edilizia sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) a iní* [VK], 24. apríla 2012.

74 Pozri kapitoly 2 a 3.



V ďalších právnych aktoch sa presadzuje rodová rovnosť v oblasti štátneho sociálneho zabezpečenia (smernica 79/7/EHS)<sup>75</sup>, rovnakého zaobchádzania so ženami a mužmi vykonávajúcimi činnosť ako samostatne zárobkovo činné osoby (smernica 2010/41/EÚ)<sup>76</sup> v súvislosti s tehotenstvom (smernica 92/85/EHS)<sup>77</sup> a rodičovskou dovolenkou (smernica 2010/18/EÚ)<sup>78</sup>.

---

75 Smernica Rady 79/7/EHS z 19. decembra 1978 o postupnom vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach súvisiacich so sociálnym zabezpečením, Ú. v. ES L 6, 10.1.1979, s. 24 – 25.

76 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/41/EÚ zo 7. júla 2010 o uplatňovaní zásady rovnakého zaobchádzania so ženami a mužmi vykonávajúcimi činnosť ako samostatne zárobkovo činné osoby a o zrušení smernice Rady 86/613/EHS, Ú. v. EÚ L 180, 15.7.2010, s. 1 – 6.

77 Smernica Rady 92/85/EHS z 19. októbra 1992 o zavedení opatrení na podporu zlepšenia bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci tehotných pracovníčok a pracovníčok krátko po pôrode alebo dojčiacich pracovníčok, Ú. v. ES L 348, 28.11.1992, s. 1 – 7.

78 Smernica Rady 2010/18/EÚ z 8. marca 2010, ktorou sa vykonáva revidovaná Rámcová dohoda o rodičovskej dovolenke uzavretá medzi BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP a ETUC a zrušuje smernica 96/34/ES, Ú. v. EÚ L 68, 18.3.2010, s. 13 – 20.



# 2

## Kategórie diskriminácie



EÚ	Preberané témy	Rada Európy
Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES), článok 2 ods. 2 písm. a) Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES), článok 2 ods. 2 písm. a) Smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES), článok 2 ods. 1 písm. a) Smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám (2004/113/ES), článok 4 ods. 1 písm. a) SDEÚ, C-356/12, <i>Glatzel/Freistaat Bayern</i> , 2014 SDEÚ, C-267/12, <i>Hay/Crédit agricole mutuel</i> , 2013 SDEÚ, C-267/06, <i>Maruko/Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen</i> [VK], 2008 SDEÚ, C-303/06, <i>Coleman/Attridge Law a Steve Law</i> [VK], 2008 SDEÚ, C-423/04, <i>Richards/Secretary of State for Work and Pensions</i> , 2006 SDEÚ, C-256/01, <i>Allonby/Accrington and Rossendale College</i> , 2004 SDEÚ, C-13/94, <i>P/S a Cornwall County Council</i> , 1996	Priama diskriminácia	ECHR, článok 14 (zákaz diskriminácie) Európska sociálna charta, článok E (nediskriminácia) ESLP, <i>Guberina/Chorvátsko</i> , č. 23682/13, 2016 ECSR, <i>CGIL/Taliansko, sťažnosť č. 91/2013</i> , 2015 ESLP, <i>Burden/Spojené kráľovstvo</i> [VK], č. 13378/05, 2008

EÚ	Preberané témy	Rada Európy
<p>Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES), článok 2 ods. 2 písm. b)</p> <p>Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES), článok 2 ods. 2 písm. b)</p> <p>Smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES), článok 2 ods. 1 písm. b)</p> <p>Smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám (2004/113/ES), článok 4 ods. 1 písm. b)</p> <p>SDEÚ, C-83/14, „<i>ČEZ Razpredelenie Bългарija</i>“ AD/Komisija za zaščita ot diskriminacija [VK], 2015</p> <p>SDEÚ, , C-385/11, <i>Elbal Moreno/INSS a TGSS</i>, 2012</p> <p>SDEÚ, C-152/11, <i>Odar/Baxter Deutschland GmbH</i>, 2012</p>	<p><b>Nepriama diskriminácia</b></p>	<p>ECHR, článok 14 (zákaz diskriminácie)</p> <p>Európska sociálna charta, článok E (nediskriminácia)</p> <p>ECSR, <i>AEH/Francúzsko</i>, sťažnosť č. 81/2012, 2013</p> <p>ESLP, <i>D.H. a iní/Česká republika</i> [VK], č. 57325/00, 2007</p>
<p>SDEÚ, C-443/15, <i>Parris/Trinity College Dublin a iní</i>, 2016</p>	<p><b>Viacnásobná a prierezová diskriminácia</b></p>	<p>ESLP, <i>Carvalho Pinto de Sousa Morais/Portugalsko</i>, č. 17484/15, 2017</p> <p>ESLP, <i>S.A.S./Francúzsko</i> [VK], č. 43835/11, 2014</p> <p>ESLP, <i>B.S./Španielskou</i>, č. 47159/08, 2012</p>
<p>Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES), článok 2 ods. 3 a 4</p> <p>Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES), článok 2 ods. 3 a 4</p> <p>Smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám (2004/113/ES), článok 4 ods. 3 a 4</p> <p>Smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES), článok 2 ods. 2 písm. a) a b)</p>	<p><b>Obťažovanie a pokyn na diskrimináciu</b></p>	<p>ECHR, článok 2 (právo na život), článok 3 (zákaz mučenia), článok 9 (sloboda náboženského vyznania), článok 11 (sloboda zhromažďovania a združovania), článok 14 (zákaz diskriminácie)</p> <p>Európska sociálna charta, článok E (nediskriminácia), článok 26 (Právo na dôstojnosť pri práci)</p> <p>ESLP, <i>Đorđević/Chorvátsko</i>, č. 41526/10, 2012</p> <p>ESLP, <i>Catan a iní/Moldavská republik a Rusko</i> [VK], č. 43370/04, 18454/06 a 8252/05, 2012</p>

EÚ	Preberané témy	Rada Európy
<p>Charta základných práv, článok 23 (muži a ženy), článok 24 (deti), článok 25 (staršie osoby), článok 26 (osoby so zdravotným postihnutím)</p> <p>Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES), článok 5</p> <p>Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES), článok 7</p> <p>Smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES), článok 3</p> <p>Smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám (2004/113/ES), článok 6</p> <p>Uznesenie Európskeho parlamentu o posilnení boja proti rasizmu, xenofóbii a trestným činom z nenávisti (2013/2543 (RSP))</p> <p>SDEÚ, C-173/13, <i>Leone a Leone/Garde des Sceaux, ministre de la Justice a iní</i>, 17. júla 2014</p> <p>SDEÚ, C-407/98, <i>Abrahamsson a Anderson/Fogelqvist</i>, 6. júla 2000</p> <p>SDEÚ, C-409/95, <i>Marschall/Land Nordrhein-Westfalen</i>, 1997</p> <p>SDEÚ, C-450/93, <i>Kalanke/Freie Hansestadt Bremen</i>, 1995</p>	<p><b>Osobitné opatrenia</b></p>	<p>ECHR, článok 14 (zákaz diskriminácie), protokol č. 12, článok 1 (všeobecný zákaz diskriminácie)</p> <p>Európska sociálna charta, článok E (nediskriminácia)</p> <p>ESLP, <i>Çam/Turecko</i>, č. 51500/08, 2016</p> <p>ESLP, <i>Horváth a Kiss/Maďarsko</i>, č. 11146/11, 2013</p> <p>ECSR, <i>The Central Association of Carers in Finland/Fínsko</i>, sťažnosť č. 71/2011, 2012</p>
<p>Uznesenie Európskeho parlamentu o posilnení boja proti rasizmu, xenofóbii a trestným činom z nenávisti (2013/2543 (RSP))</p> <p>Rámcové rozhodnutie Rady o rasizme a xenofóbii (2008/913/JHA)</p> <p>Smernica o právach obetí (2012/29/EÚ)</p>	<p><b>Trestný čin z nenávisti/ Nenávistný prejav</b></p>	<p>ESLP, <i>Škorjanec/Chorvátsko</i>, 25536/14, 2017</p> <p>ESLP, <i>Halime Kılıç/Turecko</i>, č. 63034/11, 2016</p> <p>ESLP, <i>Identoba a iní/Gruzínsko</i>, č. 73235/12, 2015</p> <p>ESLP, <i>M'Bala M'Bala/Francúzsko (dec.)</i>, č. 25239/13, 2015</p> <p>ESLP, <i>Delfi AS/Estónsko [VK]</i>, č. 64569/09, 2015</p> <p>ESLP, <i>Perinçek/Švajčiarsko [VK]</i>, č. 27510/08, 2015</p> <p>ESLP, <i>Virabyan/Arménsko</i>, č. 40094/05, 2012</p>

## Hlavný bod

- Diskriminácia znamená situáciu, keď je osoba určitým spôsobom znevýhodnená na základe jedného alebo viacerých chránených dôvodov.

Cieľom antidiskriminačného práva je umožniť všetkým osobám rovnaké a spravodlivé vyhliadky na prístup k dostupným príležitostiam v určitej spoločnosti. Každodenne sa rozhodujeme v takých otázkach, napríklad s kým sa budeme sýťkať, kde budeme nakupovať a kde budeme pracovať. Určité veci a určité osoby uprednostňujeme pred inými. Aj keď prejavovanie našich subjektívnych preferencií je bežné a normálne, môže sa stať, že budeme vykonávať úlohy, v rámci ktorých budeme konať z pozície autority alebo ktoré nám umožnia prijímať rozhodnutia, ktoré môžu mať priamy vplyv na život iných osôb. Môžeme byť štátnymi zamestnancami, majiteľmi obchodov, zamestnávateľmi, prenajímateľmi alebo lekármi, ktorí rozhodujú o tom, ako sa uplatňujú verejné právomoci, prípadne o spôsobe, akým sa poskytuje súkromný tovar a služby. V týchto nepersonálnych súvislostiach antidiskriminačné právo zasahuje do rozhodnutí, ktoré robíme, dvomi spôsobmi.

Po prvé stanovuje, aby sa s osobami, ktoré sa nachádzajú v podobných situáciách, zaobchádzalo rovnako a aby neboli znevýhodňované len z toho dôvodu, že majú určitú „chránenú“ charakteristiku („priama“ diskriminácia). Po druhé môže byť v niektorých situáciách zaobchádzanie založené na zdanlivo neutrálnom pravidle tiež diskriminačné, ak znevýhodňuje určitú osobu alebo skupinu osôb v dôsledku ich určitej charakteristiky („nepriama“ diskriminácia).

V tejto kapitole sa podrobnejšie rozoberá význam priamej a nepriamej diskriminácie, niektoré z ich konkrétnych prejavov, ako je viacnásobná diskriminácia, obťažovanie alebo pokyn na diskrimináciu, trestné činy z nenávisťi a nenávisťné prejavy a spôsob, akým fungujú v praxi na základe judikatúry. Následne sa v nej bude skúmať, ako funguje posúdenie odôvodnenosti.

Zásada nediskriminácie zakazuje situácie, keď sa s osobami alebo so skupinami osôb v rovnakej situácii zaobchádza rozdielne a keď sa s osobami alebo so skupinami osôb v rôznych situáciách zaobchádza rovnako.

## 2.1. Priama diskriminácia

### Hlavné body

- K priamej diskriminácii dochádza vtedy, keď sa s osobou zaobchádza menej priaznivo na základe „chránených dôvodov“.
- Menej priaznivé zaobchádzanie sa určí na základe porovnania údajnej obete s inou osobou v podobnej situácii, ktorá nemá chránenú charakteristiku.
- Európske a vnútroštátne sudy uznali pojem diskriminácia na základe vzťahu, ak sa s osobou zaobchádza menej priaznivo z dôvodu jej spojenia s inou osobou, ktorá má „chránenú charakteristiku“.

Priama diskriminácia je v ECHR aj práve EÚ vymedzená podobne. **Podľa práva EÚ** sa v článku 2 ods. 2 smernice EÚ o rasovej rovnosti stanovuje, že „za priamu diskrimináciu sa považuje prípad, keď sa s jednou osobou z dôvodu rasy alebo etnického pôvodu zaobchádza, zaobchádzalo, alebo by sa zaobchádzalo v porovnateľnej situácii menej priaznivo ako s inou osobou“<sup>79</sup>. **Podľa ECHR** používa Európsky súd pre ľudské práva formuláciu, že musí „ísť o rozdielne zaobchádzanie s osobami v analogických alebo relevantne podobných situáciách“, ktoré „je založené na identifikovateľnej charakteristike“<sup>80</sup>.

Z procesného hľadiska **podľa ECHR** žalobca musí byť schopný preukázať, že bol „priamo dotknutý“ opatrením, ktoré je predmetom sťažnosti, aby mohol podať návrh (postavenie obete)<sup>81</sup>.

**Podľa práva EÚ** možno na rozdiel od ECHR zistiť priamu diskrimináciu, aj keď neexistuje identifikovateľný sťažovateľ,

K priamej diskriminácii dôjde vtedy, keď:

- sa s osobou zaobchádza menej priaznivo,
- v porovnaní s tým, ako sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa zaobchádzalo s inými, ktorí sú v podobnej situácii,
- a dôvodom je určitá charakteristika, ktorú osoba má, ktorá patrí k „chráneným dôvodom“.

79 Podobne: smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, článok 2 ods. 2 písm. a); smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) článok 2 ods. 1 písm. a); smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám, článok 2 písm. a).

80 ESLP, *Biao/Dánsko* [VK], č. 38590/10, 24. mája 2016, bod 89; podobne, ESLP, *Carson a iní/Spojené kráľovstvo* [VK], č. 42184/05, 16. marca 2010; bod 61; ESLP, *D.H. a iní/Česká republika* [VK], č. 57325/00, 13. novembra 2007, bod 175; ESLP, *Burden/Spojené kráľovstvo* [VK], č. 13378/05, 29. apríla 2008, bod 60.

81 ESLP (2017), *Practical guide on admissibility criteria* (Praktická príručka o kritériách prípustnosti).

ktorý tvrdí, že sa stal obeťou takejto diskriminácie. Vo veci *Feryn*<sup>82</sup> Súdny dvor EÚ konštatoval, že zamestnávateľ, ktorý verejne vyhlási, že neprijme do zamestnania osoby určitého etnického alebo rasového pôvodu, predstavuje priamu diskrimináciu v prístupe k zamestnaniu v zmysle smernice o rasovej rovnosti (2000/43), pretože takéto vyhlásenia môžu vážne odradiť niektorých uchádzačov od toho, aby podali svoju žiadosť, a teda predstavujú prekážku v prístupe týchto osôb na trh práce.

## 2.1.1. Menej priaznivé zaobchádzanie

Podstatou priamej diskriminácie je menej priaznivé zaobchádzanie, ktorému je osoba vystavená. To sa dá pomerne jednoducho identifikovať v porovnaní s nepriamou diskrimináciou, kde sú často potrebné štatistické údaje (pozri ďalej). V tejto príručke uvádzame niekoľko príkladov prevzatých zo súdnych prípadov: odmietnutie vstupu do reštaurácie alebo obchodu, poberanie nižšieho dôchodku alebo nižšej mzdy, vystavenie slovnému napádaniu alebo násiliu, odopretie vstupu na kontrolnej stanici, vyšší alebo nižší vek odchodu do dôchodku, zakázanie výkonu určitého povolania, nemožnosť domáhať sa dedičských práv, vylúčenie zo systému bežného vzdelávania, vyhostenie, nepovolenie nosenia náboženských symbolov, zamietnutie alebo zrušenie dávok sociálneho zabezpečenia. Na základe toho je základným prvkom priamej diskriminácie dôkaz o rozdielnom zaobchádzaní. Priama diskriminácia môže tiež vyplývať z rovnakého zaobchádzania s dvomi osobami v rôznych situáciách. ESLP uviedol, že „právo nebyť diskriminovaný pri užívaní práv zaručených dohovorom sa porušuje aj vtedy, keď štáty [...] nezaobchádzajú rozdielne s osobami, ktorých situácie sú značne rozdielne“<sup>83</sup>.

## 2.1.2. Komparátor

Menej priaznivé zaobchádzanie možno preukázať porovnaním s niekým v podobnej situácii. Sťažnosť na „nízku“ odmenu nie je tvrdením o diskriminácii, pokiaľ nemožno preukázať, že odmena je nižšia ako odmena toho istého pracovníka zamestnaného rovnakým zamestnávateľom na plnenie podobnej úlohy. Z tohto dôvodu na určenie, či sa s osobou zaobchádzalo menej priaznivo,

82 SDEÚ, C-54/07, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/Firma Feryn NV*, 10. júla 2008. Pozri tiež SDEÚ, C-81/12, *Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, 25. apríla 2013.

83 ESLP, *Thlimmenos/Grécko* [VK], č. 34369/97, 6. apríla 2000, bod 44. Podobne, ESLP, *Pretty/Spojené kráľovstvo*, č. 2346/02, 29. apríla 2002, bod 88.



je potrebné identifikovať vhodného „komparátora“: t. j. osobu, ktorá je z vecného hľadiska v podobnej situácii, pričom hlavný rozdiel medzi oboma osobami je „chránený dôvod“. Preukazovanie komparátora nemusí byť predmetom sporu a diskrimináciu možno stanoviť bez výslovnej diskusie v tejto veci. Ďalej je uvedených niekoľko príkladov vecí, v ktorých rozhodovací orgán výslovne nastolil otázku preukázania komparátora.

**Podľa práva EÚ** Súdny dvor EÚ v mnohých veciach podrobne preskúmal, či sa dve skupiny môžu považovať za porovnateľné.

Príklad: Vo veci *Wolfgang Glatzel/Freistaat Bayern*<sup>84</sup> bolo žalobcovi zamietnuté vydanie vodičského preukazu na ťažké nákladné vozidlá z dôvodu nedostatočnej zrakovej ostrosti jedného oka. Na rozdiel od iných kategórií vodičov nemal možnosť získať vodičský preukaz vo „výnimočných prípadoch“ po dodatočných skúškach, ktoré potvrdzovali jeho schopnosť viesť motorové vozidlo.

Súdny dvor EÚ konštatoval, že situácia oboch kategórií vodičov nie je porovnateľná. Tieto dve kategórie sa líšili konkrétne veľkosťou vozidla, počtom prepravovaných cestujúcich a povinnosťami, ktoré vyplývajú z vedenia takýchto vozidiel. Vlastnosti príslušných vozidiel odôvodňujú existenciu rozdielnych podmienok pre rôzne kategórie vodičských preukazov. Na základe toho bolo rozdielne zaobchádzanie odôvodnené a neporušilo právo na „rovnosť pred zákonom“ podľa článku 20 Charty základných práv EÚ.

Príklad: Vo veci *P/S a Cornwall County Council*<sup>85</sup> žalobca v období, keď ho zamestnávateľ prepustil, podstupoval zmenu pohlavia z muža na ženu. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že prepustenie predstavuje nepriaznivé zaobchádzanie. Pokiaľ ide o relevantného komparátora, Súdny dvor EÚ uviedol, že „ak je osoba prepustená z dôvodu, že má v úmysle podstúpiť zmenu pohlavia alebo ju podstúpila, zaobchádza sa s ňou nepriaznivo v porovnaní s osobami pohlavia, ku ktorým mala patriť predtým, ako podstúpila zmenu pohlavia“. Pokiaľ ide o dôvody, aj keď sa nedalo preukázať, že so sťažovateľom sa zaobchádzalo rozdielne, pretože bol mužom alebo ženou, dalo sa preukázať, že rozdielne zaobchádzanie súviselo s vnímaním jeho pohlavia.

84 SDEÚ, C-356/12, *Wolfgang Glatzel/Freistaat Bayern*, 22. mája 2014.

85 SDEÚ, C-13/94, *P/S a Cornwall County Council*, 30. apríla 1996.

Príklad: *Vec Frédéric Hay/Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres*<sup>86</sup> sa týka výhod pri uzatváraní manželstva partnerov rovnakého pohlavia. V čase sporu nemali páry rovnakého pohlavia vo Francúzsku možnosť uzavrieť manželstvo, ale registrované partnerstvo existovalo tak pre heterosexuálne páry, ako aj pre homosexuálne páry. Žalobca bol zamestnaný v banke, ktorá poskytovala osobitné výhody zamestnancom pri príležitosti uzatvorenia manželstva. Žalobca požiadal o tieto výhody po tom, ako uzavrel registrované partnerstvo s osobou rovnakého pohlavia, ale banka žiadosť zamietla. Súdny dvor EÚ mal určiť, či takýto rozdiel v zaobchádzaní predstavuje diskrimináciu na základe sexuálnej orientácie. Súdny dvor EÚ opätovne potvrdil, že sa nevyžaduje, aby boli situácie identické, ale iba porovnateľné, a túto porovnateľnosť je potrebné posúdiť s ohľadom dotknutú výhodu, a nie všeobecným a abstraktným spôsobom. Súdny dvor EÚ konštatoval, že osoby rovnakého pohlavia, ktoré nemôžu uzavrieť manželstvo, a preto uzavreli registrované partnerstvo, sa nachádzajú v situácii porovnateľnej so situáciou manželských párov. Súdny dvor EÚ vysvetlil, že aj keď rozdiel v zaobchádzaní je založený na tom, že zamestnanci uzavreli manželstvo a nie výslovne na základe ich sexuálnej orientácie, predstavuje priamu diskrimináciu z dôvodu sexuálnej orientácie. Homosexuálni zamestnanci nemohli uzavrieť manželstvo, a tak splniť podmienku požadovanú na získanie požadovanej výhody.

**Podľa práva EÚ** preukázanie porovnateľnosti vo veciach týkajúcich sa rovnakej odmeny zahŕňa určenie, či práca vykonávaná ženou ako pracovníčkou je „rovnaká“ alebo „rovnakej hodnoty“ ako práca vykonávaná mužom ako pracovníkom a či existujú rozdiely v plate, ktorý poberajú pracovníci mužského a ženského pohlavia. V tejto súvislosti Súdny dvor EÚ neuznal porovnanie v rámci spoločností.

Príklad: *Vo veci Allonby/Accrington and Rossendale College*<sup>87</sup> sa učiteľka sťažovala na rozdielne platové podmienky na základe rôznych pracovných zmlúv. Vysoká škola, na ktorej bola sťažovateľka pôvodne zamestnaná ako učiteľka, jej neobnovila zmluvu. Neskôr ju zamestnala spoločnosť,

86 SDEÚ, C-267/12, *Frédéric Hay/Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres*, 12. decembra 2013.

87 SDEÚ, C-256/01, *Debra Allonby/Accrington & Rossendale College, Education Lecturing Services, trading as Protocol Professional and Secretary of State for Education and Employment*, 13. januára 2004.

ktorá zabezpečovala učiteľov pre vzdelávacie zariadenia, a vyslala ju na jej pôvodnú vysokú školu, kde vykonávala rovnaké úlohy ako predtým, ale za nižšiu mzdu. Tvrdila, že došlo k diskriminácii na základe pohlavia a že učelia, ktorí pracujú pre túto vysokú školu, dostávajú vyššiu mzdu. Keďže rozdiel v odmeňovaní nebolo možné pripísať „jedinému zdroju“ (ten istý zamestnávateľ), Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že učelia zamestnaní na vysokej škole neboli v porovnateľnej situácii so sťažovateľkou, ktorú zamestnávala externá spoločnosť.

Zjavnou výnimkou pri nájdení vhodného „komparátora“, prinajmenšom v oblasti zamestnania, je situácia, v ktorej došlo k diskriminácii v dôsledku tehotenstva. Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora EÚ platí, že ak ujma, ktorú žena utrpela, nastala v dôsledku tehotenstva, potom predstavuje priamu diskrimináciu na základe pohlavia a nie je potrebný komparátor<sup>88</sup>. To isté platí aj v situáciách, keď diskriminácia súvisí s materskou dovolenkou<sup>89</sup> alebo podstupovaním oplodnenia *in vitro*<sup>90</sup>.

**Podľa ECHR** poukázal ESLP na to, že dve skupiny osôb možno považovať osoby, ktoré sa nachádzajú v analogickej situácii na účely jednej konkrétnej sťažnosti, ale nie na účely inej. Napríklad páry žijúce v manželskom a mimomanželskom zväzku možno považovať za osoby, ktoré sa nenachádzajú v porovnateľnej situácii v oblasti daní, sociálneho zabezpečenia alebo sociálnej politiky. Na rozdiel od toho partneri žijúci v manželskom a mimomanželskom zväzku, ktorí mali zavedený rodinný život, sa nachádzajú v porovnateľnej situácii, pokiaľ ide o možnosť udržiavať kontakt telefonicky, keď jeden z nich bol vo väzbe<sup>91</sup>. Porovnateľnosť by sa preto mala posudzovať so zreteľom na cieľ sporného opatrenia a nie v abstraktnom kontexte.

88 SDEÚ, C-177/88, *Elisabeth Johanna Pacifica Dekker/Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV-Centrum) Plus*, 8. novembra 1990. Podobne SDEÚ, C-32/93, *Carole Louise Webb/EMO Air Cargo (UK) Ltd.*, 14. júla 1994.

89 SDEÚ, C-191/03, *North Western Health Board&úMargaret McKenna*, 8. septembra 2005, bod 50.

90 SDEÚ, C-506/06, *Sabine Mayr/Bäckerei und Konditorei Gerhard Flöckner OHG* [VK], 26. februára 2008.

91 ESLP, *Petrov/Bulharsko*, č. 15197/02, 22. mája 2008, bod 55.

Príklad: Vo veci *Varnas/Litva*<sup>92</sup> sa žalobca, väzeň vo vyšetrovacej väzbe, sťažoval, že mu boli zamietnuté manželské návštevy jeho manželky, zatiaľ čo odsúdeným väzňom boli takéto návštevy povolené. ESLP vysvetlil, že požiadavka byť v „analogickej situácii“ neznamená, že skupiny komparátorov musia byť identické. Skutočnosť, že situácia žalobcu nebola úplne analogická so situáciou odsúdených väzňov, nebránila uplatneniu článku 14 ECHR. Žalobca musel preukázať, že bol v relevantne podobnej situácii ako ostatní, s ktorými sa zaobchádzalo rozdielne. ESLP dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 14 ECHR v spojení s článkom 8.

Príklad: Vo veci *Burden/Spojené kráľovstvo*<sup>93</sup> bývali dve sestry 31 rokov v spoločnej domácnosti. Spoločne vlastnili majetok a každá vo svojom záвете zanechala svoj podiel na majetku tej druhej. Žalobkyne sa sťažovali na to, že na rozdiel od manželských párov alebo párov, ktoré uzavreli registrované partnerstvo, by po smrti niektorej z nich museli platiť daň z dedičstva. ESLP konštatoval, že žalobkyne sa ako súrodenci nemôžu porovnávať s pármami bývajúcimi v spoločnej domácnosti, ktoré uzavreli manželstvo alebo ktoré žili v registrovanom partnerstve. Manželstvo a registrované partnerstvo predstavujú osobitné vzťahy uzatvorené slobodne a zámerne s cieľom vytvoriť zmluvné práva a povinnosti. Na rozdiel od toho bol vzťah žalobkýň založený na pokrvnom príbuzenstve, a preto bol zásadne rozdielny.

Príklad: Vo veci *Carson/Spojené kráľovstvo*<sup>94</sup> žalobcovia podali sťažnosť, že štát neuplatňuje rovnaké zvýšenie pri vyplácaní dôchodkov pre dôchodcov, ktorí žijú v zahraničí, ako pre dôchodcov, ktorí žijú v Spojenom kráľovstve (UK). ESLP dospel k záveru, že žalobcovia, ktorí nežijú v Spojenom kráľovstve ani v štáte, s ktorým má Spojené kráľovstvo uzavretú dohodu o recipročnom sociálnom zabezpečení, nie sú v podobnom postavení ako tí, ktorí sú na dôchodku v Spojenom kráľovstve. Aj keď všetky tieto rôzne skupiny prispievali k príjmom štátneho rozpočtu platbami na vnútroštátne sociálne poistenie, nešlo o dôchodkový fond, ale skôr o všeobecné verejné príjmy na financovanie rôznych aspektov verejných výdavkov. Okrem toho povinnosť vlády uplatniť zvýšenie bola založená na zohľadnení nárastu nákladov na životnú úroveň v Spojenom kráľovstve. Žalobcovia sa teda nenachádzali v porovnateľnej situácii, pokiaľ ide o tieto iné skupiny, a preto nedošlo k diskriminačnému zaobchádzaniu.

92 ESLP, *Varnas/Litva*, 42615/06, 9. júla 2013, ďalšie informácie sa uvádzajú v [oddiele 5.12](#).

93 ESLP, *Burden/Spojené kráľovstvo* [VK], č. 13378/05, 29. apríla 2008.

94 ESLP, *Carson a iní/Spojené kráľovstvo* [VK], č. 42184/05, 16. marca 2010.

Podobne sa aj **podľa Európskej sociálnej charty** uvádzajú odkazy na komparátora v judikatúre ECSR.

Príklad: Vo veci *Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL)/Taliansko*<sup>95</sup> výbor ECSR preskúmal sťažnosť týkajúcu sa diskriminácie lekárov<sup>96</sup>, ktorí nevzniesli námietku na základe výhrady vo svedomí v súvislosti s poskytovaním služieb umelého prerušenia tehotenstva. Sťažovali sa, že boli znevýhodnení v práci z hľadiska pracovného zaťaženia, rozdelenia úloh, kariérnych možností a ochranu zdravia a bezpečnosti. Výbor potvrdil, že lekári, ktorí nepodali námietku a ktorí podali námietku, sa nachádzajú v porovnateľnej situácii, pretože majú podobné odborné kvalifikácie a pracovali v rovnakej oblasti odbornosti. Na základe toho rozdiel v zaobchádzaní predstavoval diskrimináciu.

Výbor ECSR uviedol, že právne postavenie rôznych skupín vo vnútroštátnom práve nie je relevantné na posúdenie, či sú tieto skupiny v porovnateľnej situácii. Napríklad vo veci *Associazione Nazionale Giudici di Pace/Taliansko*<sup>97</sup> (podrobne opísanej v [oddiele 5.12](#)) týkajúcej sa prístupu k systému sociálneho zabezpečenia výbor ECSR porovnával situáciu stálych sudcov a prísediacich. Dospel k záveru, že za okolností týkajúcich sa veci sú relevantné len pridelené úlohy, hierarchická právomoc a úlohy vykonávané obomi skupinami sudcov. Keďže boli podobné, výbor ECSR konštatoval, že prísediaci boli funkčne rovnocenní so stálymi sudcami. Okrem toho dospel k záveru, že porovnanie by sa malo vykonať len vo vzťahu k rôznym skupinám v určitom členskom štáte. Vo veci *Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS)/Nórsko*<sup>98</sup> (podrobne opísanej v [oddiele 5.5](#)), ktorá sa týkala veku odchodu námorníkov do dôchodku v Nórsku, žalobca tvrdil, že vnútroštátne ustanovenie je diskriminačné z dôvodu veku, a to v porovnaní s námorníkmi zamestnaným na lodiach v iných krajinách (kde bol vek odchodu do dôchodku námorníkov vyšší ako v Nórsku), ako aj s osobami v iných povolaniach v Nórsku. Výbor ECSR dospel k záveru, že preskúmanie musí byť obmedzené na situáciu v Nórsku. Okrem toho ECSR uznal, že starší piloti a starší pracovníci v ropnom priemysle sú porovnateľnými kategóriami pracovníkov na účely tejto sťažnosti. Zastával názor,

95 ECSR, *Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL)/Taliansko*, sťažnosť č. 91/2013, 12. októbra 2015.

96 Tamže, bod 215 a nasl.

97 ECSR, *Associazione Nazionale Giudici di Pace/Taliansko*, sťažnosť č. 102/2013, 5. júla 2016.

98 ECSR, *Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS)/Nórsko*, sťažnosť č. 74/2011, 2. júla 2013.

že sa nachádzajú v dostatočne podobnej situácii, najmä z hľadiska profesionálnej náročnosti a fyzickej námahy.

### 2.1.3. Príčinná súvislosť

V kapitole 5 sa bude rozoberať rozsah „chránených dôvodov“, ktoré existujú v európskom antidiskriminačnom práve, ako sú: pohlavie, rodová identita, sexuálna orientácia, zdravotné postihnutie, vek, rasa, etnický pôvod, národnostný pôvod a náboženstvo alebo viera. Tento oddiel bude zameraný na potrebu príčinnej súvislosti medzi menej priaznivým zaobchádzaním a chránenými dôvodmi. Na účely splnenia tejto požiadavky je potrebné položiť si túto otázku: zaobchádzalo by sa s osobou menej priaznivo, ak by mala iné pohlavie, inú rasu, odlišný vek, alebo by bola v akomkoľvek inom postavení na základe niektorého z iných chránených dôvodov? Ak je odpoveď kladná, uvedené dôvody sú jasne príčinou menej priaznivého zaobchádzania.

Uplatňované pravidlo alebo prax nemusia nevyhnutne výslovne súvisieť s „chráneným dôvodom“, ak súvisí s iným faktorom, ktorý nemožno oddeliť od chráneného dôvodu. Pri posudzovaní, či došlo k priamej diskriminácii, sa v podstate hodnotí, či príčinou menej priaznivého zaobchádzania je „chránený dôvod“, ktorý nemožno oddeliť od konkrétneho faktora, ktorý je predmetom sťažnosti.

Príklad: Vo veci *Maruko/Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen*<sup>99</sup> sťažovateľ po smrti svojho partnera rovnakého pohlavia, s ktorým žil v registrovanom partnerstve, chcel žiadať od podniku „pozostalostný dôchodok“, ktorý sa poskytoval v rámci zamestnaneckého dôchodkového systému. Podnik odmietol zaplatiť z dôvodu, že pozostalostné dôchodky sa vyplácajú len manželským partnerom a sťažovateľ neuzavrel so zosnulou osobou manželstvo. Súdny dvor EÚ uznal, že odmietnutie zaplatiť dôchodok predstavuje nepriaznivé zaobchádzanie a že toto odmietnutie predstavuje menej priaznivé zaobchádzanie v porovnaní s komparátorom, ktorým boli „manželské“ páry. Súdny dvor EÚ sa domnieval, že inštitúciu „registrovaného partnerstva“ sa v Nemecku v mnohých aspektoch vytvorili rovnaké práva a povinnosti pre registrovaných partnerov ako pre manželov, najmä pokiaľ ide o štátne dôchodkové systémy. Pripustil, že na účely tejto veci sú registrovaní partneri v podobnej situácii ako manželskí partneri. Súdny

99 SDEÚ, C-267/06, *Tadao Maruko/Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen* [VK], 1. apríla 2008.

dvor EÚ ďalej uviedol, že sa to považuje za priamu diskrimináciu na základe sexuálnej orientácie. Skutočnosť, že nemohli uzavrieť manželstvo, je teda neoddeliteľná od ich sexuálnej orientácie.

Príklad: Vo veci *Richards/Secretary of State for Work and Pensions*<sup>100</sup> chcela sťažovateľka, ktorá podstúpila chirurgickú operáciu zmeny pohlavia z mužského na ženské, požiadať o dôchodok po dovŕšení veku 60 rokov, ktorý bol vekom odchodu do dôchodku pre ženy v Spojenom kráľovstve. Nové pohlavie pani Richardsovej v tom čase nebolo možné uznať na účely právnych predpisov týkajúcich sa dôchodkov<sup>101</sup>. Vláda odmietla priznať dôchodok a tvrdila, že sa so sťažovateľkou v porovnaní s osobami nachádzajúcimi sa v podobnej situácii nezaobchádzalo nepriaznivo. Podľa vlády sa na účely právnych predpisov v oblasti dôchodkov musela sťažovateľka považovať za „muža“. Súdny dvor EÚ uviedol, že neexistencia príslušných vnútroštátnych právnych predpisov nebráni tomu, aby sťažovateľka spĺňala podmienky právnych predpisov o dôchodkoch. Súdny dvor EÚ konštatoval, že osobe, ktorá podstúpila zmenu pohlavia z mužského na ženské, nemôže byť v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi zamietnutý nárok na dôchodok, na ktorý by mala nárok, ak by bola podľa vnútroštátneho práva považovaná za ženu.

## 2.1.4. Diskriminácia z dôvodu vzťahu s inou osobou

Súdny dvor EÚ poskytol široký výklad rozsahu pôsobnosti pojmu „chránený dôvod“, ktorý môže zahŕňať „diskrimináciu z dôvodu vzťahu s inou osobou“, ak samotná obeť diskriminácie nie je osobou s chránenou charakteristikou. Môže zahŕňať aj konkrétny dôvod, ktorý je vykladaný abstraktným spôsobom. Z tohto dôvodu je nevyhnutné, aby odborníci podrobne analyzovali odôvodnenie menej priaznivého zaobchádzania s cieľom preukázať, že chránený dôvod je príčinou takéhoto prístupu, či už priamo, alebo nepriamo.

<sup>100</sup> SDEÚ, C-423/04, *Sarah Margaret Richards/Secretary of State for Work and Pensions*, 27. apríla 2006.

<sup>101</sup> Pred prijatím zákona o uznaní pohlavia z roku 2004 (Gender Recognition Act, GRA), ktorý nadobudol účinnosť 4. apríla 2005, bolo potrebné na účely určenia rodu osoby zohľadniť také pohlavie osoby, aké bolo priradené pri narodení, aby sa mohlo rozhodnúť, kedy takáto osoba dosiahla „vek odchodu do dôchodku“ na účely právnych predpisov týkajúcich sa dôchodkov.

Príklad: Vo veci *S. Coleman/Attridge Law a Steve Law*<sup>102</sup> matka tvrdila, že sa s ňou v zamestnaní zaobchádza nepriaznivo na základe toho, že jej syn je zdravotne postihnutý. V dôsledku zdravotného postihnutia svojho syna niekedy meškala do práce a žiadala o pracovné voľno podľa toho, ako sito vyžadovali potreby jej syna. Žiadosti sťažovateľky boli zamietnuté, vyhrážali sa jej prepustením a bola svedkom nemiestnych vyjadrení, ktoré sa týkali stavu jej dieťaťa. Podľa posúdenia Súdneho dvora EÚ boli jej kolegovia v podobnej pozícii a s deťmi ako komparátormi a dospel k záveru, že im na požiadanie bola poskytnutá flexibilita. Uznal tiež, že to predstavuje diskrimináciu a obťažovanie z dôvodu zdravotného postihnutia jej dieťaťa.

ESLP tiež potvrdil, že článok 14 sa vzťahuje na diskrimináciu z dôvodu vzťahu s inou osobou.

Príklad: Vo veci *Guberina/Chorvátsko*<sup>103</sup> (opísanej v [oddiel 5.4](#)) ESLP zdôraznil, že článok 14 sa vzťahuje aj na prípady, v ktorých sa s osobou zaobchádza menej priaznivo na základe chránenej charakteristiky inej osoby. Konštatoval, že diskriminačné zaobchádzanie so žalobkyňou z dôvodu zdravotného postihnutia jej dieťaťa predstavuje formu diskriminácie na základe zdravotného postihnutia.

Príklad: Vo veci *Weller/Maďarsko*<sup>104</sup> rumunská občianka nebola oprávnená požadovať dávky v materstve po pôrode, pretože nebola maďarskou občiankou. Jej maďarský manžel tiež nebol oprávnený, pretože dávky sa vyplácali len matkám. ESLP konštatoval, že bol diskriminovaný na základe otcovstva (skôr než na základe pohlavia), keďže muži, ktorí boli adoptívnymi rodičmi alebo poručníkmi, boli oprávnení požadovať dávky, zatiaľ čo prirodzení otcovia neboli. Žalobu podali aj deti, ktoré tvrdili, že došlo k diskriminácii na základe tohto zamietnutia vyplácať dávky ich otcovi, čo ESLP uznal. Deti boli teda diskriminované na základe postavenia ich otca.

Pojem diskriminácia z dôvodu vzťahu s inou osobou sa uvádza aj vo vnútroštátnej judikatúre.

102 SDEÚ, C-303/06, *S. Coleman/Attridge Law a Steve Law* [VK], 17. júla 2008.

103 ESLP, *Guberina/Chorvátsko*, č. 23682/13, 22. marca 2016.

104 ESLP, *Weller/Maďarsko*, č. 44399/05, 31. marca 2009.



Príklad: Prvý prípad<sup>105</sup> diskriminácie z dôvodu vzťahu s inou osobou na základe sexuálnej orientácie v Poľsku sa týka zamestnanca, ktorý pracoval ako strážca bezpečnostnej služby obchodu. Zúčastnil sa na pochode rovnosti, ktorého ukážky boli odvysielané v televízii. Po vysielaní žalobcu zamestnávateľ informoval, že je prepustený na základe toho, že „si nedokáže predstaviť, aby pre jeho spoločnosť pracoval homosexuál“. Poľské súdy usúdili, že k diskriminácii mohlo dôjsť bez ohľadu na to, či má obeť určitú chránenú charakteristiku. Sexuálna orientácia žalobcu bola preto irelevantná. Súdy ďalej konštatovali, že žalobca bol diskriminovaný na základe svojej účasti na pochode spájanom s komunitou lesbiab, gejov, bisexuálnych a transrodových osôb (LGBT). Potvrdili, že došlo k diskriminácii z dôvodu vzťahu s inou osobou, a žalobcovi bolo priznané odškodnenie.

## 2.2. Nepriama diskriminácia

### Hlavné body

- K nepriamej diskriminácii dochádza vtedy, keď zdanlivo neutrálne pravidlo znevýhodňuje osobu alebo skupinu osôb so spoločnými rovnakými charakteristikami.
- Potrebne je preukázať, že skupina je určitým rozhodnutím znevýhodnená v porovnaní so skupinou predstavujúcou komparátora.

**V práve EÚ, ako aj v práve Rady Európy** sa uznáva, že zákaz rozdielneho zaobchádzania s osobami v podobných situáciách by nemusel stačiť na dosiahnutie skutočnej rovnosti. V niektorých situáciách poskytovanie rovnakého zaobchádzania osobám, ktoré sa nachádzajú v rôznych situáciách, môže niektoré osoby určitým spôsobom znevýhodňovať. V tomto prípade nejde o rozdielne zaobchádzanie, ale skôr o účinky tohto zaobchádzania, ktoré osoby s rozdielnymi charakteristikami budú pociťovať rozdielne. Myšlienka, že rozdielne situácie by sa mali riešiť rozdielne, bola zahrnutá do pojmu nepriama diskriminácia.

**Podľa práva EÚ** sa v článku 2 ods. 2 písm. b) smernice o rasovej rovnosti stanovuje, že „za nepriamu diskrimináciu sa považuje prípad, ak by v dôsledku

<sup>105</sup> Poľsko, Okresný súd vo Varšave (súd druhého stupňa), [V Ca 3611/14](#), 18. novembra 2015. Pozri tiež Tribunal du travail de Leuven, [Jan V.H./BVBA](#), č. 12/1064/A, 10. decembra 2013.

navonok neutrálneho predpisu, kritéria alebo zvyklosti bola znevýhodnená osoba určitej rasy alebo etnického pôvodu v porovnaní s inými osobami<sup>106</sup>.

**Podľa ECHR** Európsky súd pre ľudské práva v niektorých svojich rozsudkoch vychádzal z tohto vymedzenia nepriamej diskriminácie, pričom uviedol, že „rozdielnosť v zaobchádzaní môže mať podobu neprimerane nepriaznivého vplyvu všeobecnej politiky alebo opatrenia, ktoré aj napriek neutrálnej formulácii, diskriminujú skupinu“<sup>107</sup>.

**Podľa Európskej sociálnej charty** výbor ECSR konštatoval, že k nepriamej diskriminácii môže dôjsť tým, že „sa nezohľadnia náležite a pozitívne všetky relevantné rozdiely medzi osobami v porovnateľnej situácii, alebo sa nepodniknú primerané kroky na zabezpečenie toho, aby práva a kolektívne výhody, ktoré sú prístupné pre všetkých, boli skutočne dostupné všetkým a pre všetkých“<sup>108</sup>.

#### Prvky nepriamej diskriminácie:

- neutrálne pravidlo, kritérium alebo prax,
- ktoré ovplyvňujú skupinu vymedzenú na základe „chráneného dôvodu“ výrazne negatívnejším spôsobom,
- v porovnaní s inými v podobnej situácii.

Potrebné je však poznamenať, že oba druhy diskriminácie majú za následok rozdielne zaobchádzanie v porovnateľných situáciách. Napríklad žena by mohla byť vylúčená zo zamestnania buď preto, lebo zamestnávateľ nechce zamestnávať ženy (priama diskriminácia), alebo preto, že požiadavky na pracovné miesto sú formulované tak, že väčšina žien by ich nebola schopná splniť (nepriama diskriminácia).

V niektorých prípadoch je rozdelenie viac

teoretické a určiť, či situácia predstavuje priamu alebo nepriamu diskrimináciu, by mohlo byť problematické<sup>109</sup>.

106 Podobne: Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, článok 2 ods. 2 písm. b); smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) článok 2 ods. 1 písm. b); smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám, článok 2 písm. b).

107 ESLP, *Biao/Dánsko* [VK], č. 38590/10, 24. mája 2016, bod 103; ESLP, *D.H. a iní/Česká republika* [VK], č. 57325/00, 13. novembra 2007, bod 184.

108 ESLP, *Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL)/Taliansko*, sťažnosť č. 91/2013, 12. októbra 2015, bod 237; ECSR, *Confédération française démocratique du travail (CFDT)/Francúzsko*, sťažnosť č. 50/2008, rozhodnutie vo veci samej z 9. septembra 2009, body 39 a 41; ECSR, *International Association Autism-Europe/Francúzsko*, sťažnosť č. 13/2002, 4. novembra 2003, bod 52.

109 Pozri napríklad SDEÚ, C-267/06, *Tadao Maruko/Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen* [VK], 1. apríla 2008, kde generálny advokát Ruiz-Jarabo Colomer a Súdny dvor EÚ dospeli v tejto súvislosti k odlišným záverom.

## 2.2.1. Neutrálne pravidlo, kritérium alebo prax

Prvá identifikovateľná požiadavka nepriamej diskriminácie je zjavne neutrálne pravidlo, kritérium alebo prax. Inými slovami, musí existovať určitá forma požiadavky, ktorá sa uplatňuje na každého. Na ilustráciu sa uvádzajú niektoré prípady. Ďalšie príklady týkajúce sa problematiky dôkazov a úlohy štatistiky sa uvádzajú v kapitole 6.

Príklad: Vo veci *Isabel Elbal Moreno/Instituto Nacional de la Seguridad Social, Tesorería General de la Seguridad Social*<sup>110</sup> sťažovateľka počas 18 rokov pracovala 4 hodiny na kratší pracovný čas. Podľa príslušného ustanovenia na získanie dôchodku, ktorý bol už úmerne nižší, pracovník pracujúci na kratší pracovný čas musel platiť príspevky počas dlhšieho obdobia ako zamestnanec na plný pracovný čas. Ako vnútroštátny súd vysvetlil, na základe zmluvy na kratší pracovný čas v trvaní 4 hodiny týždenne by sťažovateľka musela pracovať 100 rokov na dovŕšenie minimálneho obdobia 15 rokov, na základe čoho by mohla mať prístup k dôchodku vo výške 112,93 EUR mesačne. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že príslušné ustanovenia znevýhodňujú pracovníkov, ktorí pracovali dlhšiu dobu na kratší pracovný čas. V praxi takáto právna úprava vylučuje týchto pracovníkov z akejkoľvek možnosti získať starobný dôchodok. Vzhľadom na to, že minimálne 80 % pracovníkov na kratší pracovný čas v Španielsku tvoria ženy, účinok tohto pravidla neúmerne postihuje ženy v porovnaní s mužmi. Na základe toho to predstavovalo nepriamu diskrimináciu.

Príklad: Vo veci *D.H. a iní/Česká republika*<sup>111</sup> sa na stanovenie intelektuálnej spôsobilosti žiakov použili viaceré testy s cieľom určiť, či majú byť umiestnení do špeciálnych škôl určených pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Rovnaký test sa použil na všetkých žiakov, ktorí mali byť zaradení do špeciálnych škôl. Európsky súd pre ľudské práva dospel k záveru, že existuje nebezpečenstvo, že testy boli neobjektívne a že výsledky neboli analyzované vzhľadom na osobitosti a osobitné vlastnosti rómskych detí, ktoré ich absolvovali. Nezohľadnilo sa najmä výchovné zázemie rómskych detí (napríklad nedostatočná predškolská príprava), v prípade niektorých detí neovládanie češtiny a ich neobznámenosť so situáciou v oblasti testovania. V dôsledku toho existovala u rómskych študentov v podstate vyššia

110 SDEÚ, C-385/11, *Isabel Elbal Moreno/Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) a Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS)*, 22. novembra 2012.

111 ESLP, *D.H. a iní/Česká republika* [VK], č. 57325/00, 13. novembra 2007.

pravdepodobnosť, že v testoch budú mať horší výsledok, čo v skutočnosti aj mali, a to s takým dôsledkom, že 50 % až 90 % rómskych detí bolo vzdelávaných mimo hlavného vzdelávacieho systému. ESLP konštatoval, že ide o prípad nepriamej diskriminácie.

Príklad: Vo veci *European Action of the Disabled (AEH)/Francúzsko*<sup>112</sup> (opísanej v [oddiel 4.4](#)) ECSR zastával názor, že obmedzené finančné prostriedky v sociálnom rozpočte štátu na vzdelávanie detí a mladistvých s autizmom nepriamo znevýhodňujú osoby so zdravotným postihnutím. Výbor vysvetlil, že obmedzené verejné financie pridelené na sociálnu ochranu mohli mať rovnaký vplyv na každého, na koho sa mala vzťahovať táto ochrana. Je však pravdepodobnejšie, že osoba so zdravotným postihnutím bude závislá od komunitnej starostlivosti financovanej zo štátneho rozpočtu, aby mohla žiť nezávisle a dôstojne v porovnaní s inými osobami. Z toho vyplýva, že rozpočtové obmedzenia v oblasti sociálnej politiky pravdepodobne znevýhodnia osoby so zdravotným postihnutím, čo vedie k rozdielnemu zaobchádzaniu nepriamo založenému na zdravotnom postihnutí. Na základe toho výbor ECSR dospel k záveru, že obmedzený sociálny rozpočet štátu predstavuje nepriamu diskrimináciu osôb so zdravotným postihnutím.

Príklad: Vo veci<sup>113</sup>, ktorú riešil odvolací pracovný súd v Spojenom kráľovstve, sťažovateľka, rušňovodička a osamelá matka s tromi deťmi vo veku do piatich rokov, podala žiadosť o flexibilné pracovné podmienky. Jej žiadosť bola zamietnutá z dôvodu, že by bolo nespravodlivé umožniť jej pracovať len na také zmeny, ktoré boli ústretové voči rodine, pretože iným rušňovodičom by bola následne odopretá možnosť výberu takýchto zmien. Súdny súhlasil s tým, že v dôsledku požadovaného rozvrhu zmien sú ženy vo všeobecnosti znevýhodnené, pretože viac žien než mužov má opatrovateľské povinnosti a v takomto čase by nemohli pracovať. Vec bola vrátená na opätovné posúdenie otázky objektívneho odôvodnenia.

112 ECSR, *European Action of the Disabled (AEH)/Francúzsko*, sťažnosť č. 81/2012, 11. septembra 2013.

113 United Kingdom Employment Appeal Tribunal, *XC Trains Ltd/CD & Ors*, č. [UKEAT/0331/15/LA](#), 28. júla 2016.

## 2.2.2. Výrazne negatívnejší vplyv na chránenú skupinu

Druhou identifikovateľnou požiadavkou je, že navonok neutrálne ustanovenie, kritérium alebo prax znevýhodňuje „chránenú skupinu“. Z toho vyplýva, že nepriama diskriminácia sa líši od priamej diskriminácie v tom, že presúva dôraz z rozdielneho zaobchádzania na rozdielne účinky.

Príklad: Vo veci *Odar/Baxter Deutschland GmbH*<sup>114</sup> Súdny dvor EÚ posudzoval vzorec v sociálnom pláne, podľa ktorého zamestnanci vo veku nad 54 rokov poberali menšie odstupné v prípade prepustenia ako mladší zamestnanci. Dr. Odar, ktorý mal vážne zdravotné postihnutie, dostal odstupné podľa sociálneho plánu, ktoré sa vypočítavalo na základe najskoršieho dátumu, ku ktorému by dostával dôchodok. Ak by sa jeho odstupné vypočítavalo podľa štandardného vzorca po zohľadnení počtu odpracovaných rokov, dostal by dvojnásobok tejto sumy. Súdny dvor EÚ konštatoval, že to nepredstavuje priamu diskrimináciu na základe veku (takéto rozdielne zaobchádzanie môže byť odôvodnené podľa článku 6 ods. 1 smernice 2000/78/ES), ale nepriamu diskrimináciu na základe zdravotného postihnutia. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že rozdielne zaobchádzanie nezohľadňuje riziká, ktorým sú osoby s ťažkým zdravotným postihnutím v priebehu času vystavené, najmä pri hľadaní nového zamestnania, ani skutočnosť, že tieto riziká sa zvyčajne s blížiacim sa dôchodkovým vekom ešte viac zhoršujú. Pri platení odstupného pracovníkovi s ťažkým zdravotným postihnutím, ktoré je nižšie ako suma vyplatená pracovníkovi bez zdravotného postihnutia, má osobitný vzorec neprimerane nepriaznivý vplyv na oprávnené záujmy pracovníkov s ťažkým zdravotným postihnutím, a teda presahuje rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie cieľov sociálnej politiky.

Pri posudzovaní štatistických dôkazov o tom, že chránená skupina je neprimerane ovplyvnená v porovnaní so skupinou, ktorá sa nachádza v podobnej situácii, bude Súdny dvor EÚ a ESJP hľadať dôkazy o tom, že obzvlášť veľký podiel negatívne postihnutých osôb pozostáva z osôb z tejto „chránenej skupiny“. Napríklad vo veci *Di Trizio/Švajčiarsko*<sup>115</sup> sa Európsky súd pre ľudské práva opieral o štatistiky, z ktorých vyplýva, že 97 % osôb, na ktoré sa vzťahuje metóda výpočtu dávok

<sup>114</sup> SDEÚ, C-152/11, *Johann Odar/Baxter Deutschland GmbH*, 6. decembra 2012.

<sup>115</sup> ESJP, *Di Trizio/Švajčiarsko*, č. 7186/09, 2. februára 2016.

v invalidite, sú ženy, ktoré si po narodení dieťaťu priali skrátiť svoj pracovný čas. Toto sa bude podrobne posudzovať v kapitole 6, ktorá sa týka problematiky dôkazov. Zatiaľ sa uvádzajú odkazy na zbierku vyjadrení, ktoré používal Súdny dvor EÚ v návrhoch, ktoré predniesol generálny advokát Léger vo veci *Nolte*, keď hovorí o diskriminácii z dôvodu pohlavia:

„Na to, aby opatrenie bolo považované za diskriminačné, musí mať vplyv na „oveľa väčší počet žien ako mužov“ [*Rinner- Kühn*<sup>116</sup>] alebo „podstatne nižší percentuálny podiel mužov ako žien“ [*Nimz*<sup>117</sup>, *Kowalska*<sup>118</sup>] alebo „oveľa viac žien ako mužov“ [*De Weerd*<sup>119</sup>]“<sup>120</sup>.

Príklad: Vo veci<sup>121</sup>, ktorú riešili nemecké sudy, sa na školenie pre pilotov v spoločnosti Lufthansa prihlásila žena. Napriek tomu, že úspešne absolvovala všetky testy, nebola prijatá, pretože bola nižšia ako 1,65 m, čo bola požadovaná výška pre pilotov. Poukázala na nepriamu diskrimináciu, pričom tvrdila, že táto požiadavka osobitne znevýhodňuje ženy, keďže 44,3 % všetkých žien je nižších ako 1,65 m na rozdiel od len 2,8 % mužov. Prípud sa skončil priateľským urovnaním. Spoločnosť Lufthansa súhlasila s vyplatením odškodnenia za nerovnaké zaobchádzanie.

### 2.2.3. Komparátor

Rovnako ako v prípade priamej diskriminácie súd bude ešte musieť nájsť komparátora na určenie toho, či je účinok určitého pravidla, kritéria alebo postupu výrazne negatívnejší než v prípade osôb v podobnej situácii. Vo veciach týkajúcich sa údajnej priamej i nepriamej diskriminácie budú sudy porovnávať napríklad mužov so ženami, homosexuálne páry s heterosexuálnymi párami, osoby so zdravotným postihnutím s osobami bez zdravotného postihnutia.

116 SDEÚ, C-171/88, *Ingrid Rinner-Kühn/FWW Spezial-Gebäudereinigung GmbH & Co. KG*, 13. júla 1989.

117 SDEÚ, C-184/89, *Helga Nimz/Freie und Hansestadt Hamburg*, 7. februára 1991.

118 SDEÚ, C-33/89, *Maria Kowalska/Freie und Hansestadt Hamburg*, 27. júna 1990.

119 SDEÚ, C-343/92, *M. A. De Weerd, née Roks a iní/Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen a iní*, 24. februára 1994.

120 Stanovisko generálneho advokáta Legera z 31. mája 1995, body 57 – 58 vo veci SDEÚ, C-317/93, *Inge Nolte/Landesversicherungsanstalt Hannover*, 14. decembra 1995. Príklad podobného prístupu prijatého podľa ECHR pozri vo veci *D. H. a iní/Česká republika* [VK], č. 57325/00, 13. novembra 2007 (opísanej v oddieloch 6.2 a 6.3).

121 Nemecko, Spolkový pracovný súd, 8 AZR 638/14, 18. februára 2016.

Určenie nepriamej diskriminácie si však vyžaduje preukázanie existencie dvoch skupín: jednej zvýhodnenej a jednej znevýhodnenej sporným opatrením. Znevýhodnená skupina zvyčajne nepozostáva výlučne z osôb, ktoré majú chránené charakteristiky. Napríklad, určitým pravidlom bývajú znevýhodnené väčšinou ženy pracujúce na kratší pracovný čas, no postihnutí môžu byť aj muži. Na druhej strane nie všetky osoby, ktoré majú určitú charakteristiku, sú znevýhodnené. Napríklad v situácii, keď perfektná znalosť jazyka je podmienkou pre zamestnanie, budú väčšinou znevýhodnení zahraniční uchádzači, ale niektorí z týchto zahraničných uchádzačov by mohli byť schopní splniť túto požiadavku. V prípadoch, keď formálne neutrálne kritérium v skutočnosti postihlo celú skupinu, Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že došlo k priamej diskriminácii<sup>122</sup>.

Nasledujúca vec umožnila Súdnemu dvoru EÚ objasniť rôzne aspekty týkajúce sa pojmu diskriminácia, rozdiel medzi priamou a nepriamou diskrimináciou a vhodným komparátorom.

Príklad: Vo veci „*ČEZ Razpredelenie Bălgarija*“ AD/Komisija za zaštita ot diskriminacija<sup>123</sup> žalobkyňa prevádzkovala obchod v mestskej štvrti, v ktorej bývali najmä osoby rómskeho pôvodu. Sťažovala sa na vysoko umiestnené elektromery na stožiaroch, tento postup sa v iných štvrtiach neuplatňoval a znamenalo to, že si nemohla kontrolovať spotrebu elektrickej energie. Pred vnútroštátnymi súdmi žalobkyňa tvrdila, že diskriminácia bola založená na etnickom pôvode, aj keď ona sama nebola Rómka.

Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že pojem „diskriminácia na základe etnického pôvodu“ sa vzťahuje na každú osobu, ktorá, aj keď nemá príslušný rasový alebo etnický pôvod, bola postihnutá diskriminačným opatrením rovnako ako osoby, ktoré mali takéto etnický pôvod. Na základe toho treba konštatovať, že existovalo spojenie medzi diskriminačným opatrením a rasovým alebo etnickým pôvodom. Čo sa týka komparátora, Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že všetci koneční spotrebitelia elektrickej energie, ktorým dodáva ten istý

122 Pozri *Tadao Maruko/Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen* [VK], C-267/06, 1. apríla 2008, vec podrobne opísanú v oddiele 2.1.3, a SDEÚ, *Frédéric Hay/Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres*, C-267/12, 12. decembra 2013, vec opísanú v oddieloch 2.1.2 a 4.1.

123 SDEÚ, C-83/14, „*ČEZ Razpredelenie Bălgarija*“ AD/Komisija za zaštita ot diskriminacija [VK], 16. júla 2015.

distribútor v mestskej oblasti bez ohľadu na štvrť, v ktorej majú bydlisko, sa musia považovať za spotrebiteľov, ktorí sa nachádzajú v porovnateľnej situácii.

Druhá dôležitá problematika sa týka otázky, či predmetná prax patrí do kategórie priamej alebo nepriamej diskriminácie. Ak dôvod postupu bol založený na etnickej príslušnosti väčšiny obyvateľov štvrť, údajný postup predstavoval priamu diskrimináciu. Ak vnútroštátne súdy dospeli k záveru, že tento postup bol založený výlučne na objektívnych faktoroch, ktoré nesúvisia s rasovým alebo etnickým pôvodom (napríklad z dôvodu vysokého stupňa nezákonného zasahovania do elektromerov), tento postup by mohol predstavovať nepriamu diskrimináciu, ak by opatrenie znevýhodňovalo len tie štvrte, v ktorých bývajú väčšinou Rómovia. Takéto opatrenie by bolo možné objektívne odôvodniť, ak by neexistoval iný vhodný a menej obmedzujúci prostriedok na dosiahnutie sledovaných cieľov (zaistenie bezpečnosti prenosu elektrickej energie a náležitého zaznamenávania spotreby elektrickej energie). V prípade neexistencie takéhoto opatrenia by tento postup nebol neprimeraný len vtedy, ak by obyvatelia štvrte boli v prístupe k elektrickej energii negatívne ovplyvnení za podmienok, ktoré nemajú urážlivý alebo stigmatizujúci charakter a ktoré im umožňujú pravidelne sledovať svoju spotrebu elektrickej energie.

## 2.3. Viacnásobná a prierezová diskriminácia

### Hlavné body

- Riešenie diskriminácie z hľadiska jediného dôvodu nerieši dostatočne rôzne prejavy rozdielneho zaobchádzania.
- „Viacnásobná diskriminácia“ znamená diskrimináciu, ku ktorej dochádza na základe viacerých dôvodov pôsobiach oddelene.
- „Prierezová diskriminácia“ znamená situáciu, keď existujú viaceré dôvody a vzájomne na seba pôsobia v rovnakom čase tak, že sú neoddeliteľné a vytvárajú osobitné typy diskriminácie.

Osoby z odlišného prostredia bývajú často vystavené viacnásobnej diskriminácii, keďže každá osoba má určitý vek, pohlavie, etnický pôvod, sexuálnu orientáciu,



vieru alebo náboženstvo; každá osoba má určitý zdravotný stav alebo sa môže stať zdravotne postihnutou. Žiadna skupina charakterizovaná na základe špecifického dôvodu nie je homogénna. Každá osoba má jedinečný vzorec charakteristik, ktorý má vplyv na ich vzťahy s inými ľuďmi a môže zahŕňať dominanciu niektorých osôb nad inými.

Čoraz častejšie sa uznáva, že zameranie na diskrimináciu z hľadiska jediného dôvodu nezachytáva alebo nerieši primerane rôzne prejavy nerovnakého zaobchádzania, ktorým môžu ľudia čeliť v každodennom živote.

Neexistuje jednotná zavedená terminológia – „viacnásobná diskriminácia“, „kumulatívna diskriminácia“, „zložená diskriminácia“, „kombinovaná diskriminácia“ a „prierezová diskriminácia“ sa často používajú ako synonymá, aj keď tieto pojmy majú mierne odlišné dôsledky.

„Viacnásobná diskriminácia“ najčastejšie znamená diskrimináciu, ku ktorej dochádza na základe niekoľkých dôvodov pôsobiacich samostatne, zatiaľ čo „prierezová diskriminácia“ sa týka situácie, keď existujú viaceré dôvody a vzájomne na seba pôsobia v rovnakom čase tak, že sú neoddeliteľné<sup>124</sup> a vytvárajú osobitné typy diskriminácie.

**Podľa práva ECHR** sa v článku 14 ECHR, ako aj dodatkovom protokole č. 12 zakazuje diskriminácia z veľkého počtu dôvodov a teoreticky je možné podať žalobu na viac než jeden dôvod. Okrem toho neúplný zoznam dôvodov diskriminácie umožňuje ESLP rozšíriť a zahrnúť dôvody, ktoré nie sú výslovne uvedené. Súd však termíny viacnásobná alebo prierezová diskriminácia nepoužíva.

Príklad: Vo veci *N.B./Slovensko*<sup>125</sup>, ktorá sa týka nútenej sterilizácie rómskej ženy v štátnej nemocnici, sa žalobkyňa výslovne sťažovala, že bola diskriminovaná z viac než jedného dôvodu (rasového/etnického pôvodu a pohlavia). ESLP neuviedol žiadny výslovný odkaz na diskrimináciu alebo viacnásobnú diskrimináciu. Uviedol však, že „postup sterilizácie žien bez ich predchádzajúceho informovaného súhlasu postihuje zraniteľné osoby z rôznych etnických skupín“<sup>126</sup>. ESLP zistil porušenie článkov 3 a 8 ECHR.

124 Európska komisia (2007), „Tackling discrimination. Practices, policies and laws“ (Boj proti viacnásobnej diskriminácii. Postupy, politiky a právne predpisy).

125 ESLP, *N. B./Slovensko*, č. 29518/10, 12. júna 2012. Pozri tiež ESLP, *V. C./Slovensko*, č. 18968/07, 8. novembra 2011.

126 ESLP, *N. B./Slovensko*, č. 29518/10, 12. júna 2012, bod 121.

V novších veciach sa ukazuje, že Európsky súd pre ľudské práva automaticky uznáva jav prierezovej diskriminácie a je k tomu tiež opakovane vyzývaný rôznymi tretími stranami, ktoré sú vedľajšími účastníkmi konania. ESLP jasne zohľadňuje prístup založený na viacerých dôvodoch, aj keď stále nepoužíva termíny viacnásobná alebo prierezová diskriminácia.

Príklad: Vo veci *B.S./Španielsko*<sup>127</sup> sexuálna pracovníčka nigérijského pôvodu s oprávneným pobytom v Španielsku tvrdila, že španielska polícia s ňou fyzicky a verbálne zle zaobchádzala na základe jej rasy, pohlavia a profesie. Tvrdila, že na rozdiel od iných sexuálnych pracovníčok európskeho pôvodu bola vystavená opakovaným policajným kontrolám a bola obeťou rasistických a sexistických urážok. V tomto prípade dve tretie strany, ktoré sú vedľajšími účastníkmi konania – AIRE Centre a European Social Research Unit of the University of Barcelona – požiadali Európsky súd pre ľudské práva o uznanie prierezovej diskriminácie, čo si vyžadovalo prístup založený na viacerých dôvodoch. Súd konštatoval porušenie článku 3, ale tentoraz pokračoval ďalej, aby osobitne preskúmal, či došlo tiež k zanedbaniu prešetrenia prípadnej príčinnej súvislosti medzi údajným rasistickým postojom a násilnými činmi polície. Na základe toho ESLP konštatoval, že došlo k porušeniu článku 14, pretože vnútroštátne súdy nezohľadnili osobitnú zraniteľnosť žalobkyne spojenú s jej postavením africkej ženy, ktorá pracuje ako prostitútka. Súd teda prijal jasne prierezový prístup, ale bez toho, aby použil pojem „prierezovosť“.

Príklad: Vec *S.A.S./Francúzsko*<sup>128</sup> sa týka zákazu nosenia odevov zahalujúcich tvár na verejnosti. V tejto veci tretie strany, ktoré sú vedľajšími účastníkmi konania (Amnesty International a mimovládna organizácia, článok 19), tiež poukázali na riziko prierezovej diskriminácie moslimských žien, ktorá sa môže prejaviť najmä vo forme stereotypizácie podskupín žien. Európsky súd pre ľudské práva uznal, že zákaz má osobitné negatívne účinky na situáciu moslimských žien, ktoré si z náboženských dôvodov želajú na verejnosti nosiť odev zahalujúci celú tvár, považoval však toto opatrenie za objektívne a primerane odôvodnené.

Príklad: Vo veci *Carvalho Pinto de Sousa Morais/Portugalsko*<sup>129</sup> žalobkyňa podala občianskoprávnu žalobu na nemocnicu z dôvodu zanedbania lekárskej starostlivosti počas gynekologickej operácie, ktorú absolvovala. Správny súd rozhodol v jej prospech a priznal jej náhradu škody. Najvyšší správny

127 ESLP, *B. S./Španielsko*, č. 47159/08, 24. júla 2012.

128 ESLP, *S.A.S./Francúzsko* [VK], č. 43835/11, 1. júla 2014 (vec opísaná tiež v oddiele 5.8).

129 ESLP, *Carvalho Pinto de Sousa Morais/Portugalsko*, č. 17484/15, 25. júla 2017.

súd v odvolacom konaní potvrdil prvostupňový rozsudok, ale znížil výšku náhrady škody. Žalobkyňa podala sťažnosť týkajúcu sa toho, že rozsudok najvyššieho správneho súdu bol diskriminačný z dôvodu jej pohlavia a veku. Najvyšší správny súd vychádzal zo skutočnosti, že žalobkyňa mala už 50 rokov a v čase chirurgického zákroku mala dve deti. Bol názoru, že v tomto veku sexualita nie je taká dôležitá ako v mladšom veku a že jej význam sa vekom znižuje. Najvyšší správny súd tiež uviedol, že vzhľadom na vek jej detí sa „pravdepodobne bude musieť starať len o svojho manžela“. ESLP poznamenal, že problémom neboli aspekty veku alebo pohlavia ako také, ale skôr predpoklad, že sexualita nie je taká dôležitá pre 50-ročnú ženu a matku dvoch detí ako pre osobu, ktorá je v mladšom veku. Tento predpoklad odrážal tradičné ponímanie ženskej sexuality spájanej v zásade s cieľmi rodenia detí, a teda ignoroval jej fyzický a psychologický význam pre sebanaplnenie žien. Okrem toho, že pôsobí odsudzujúco, opomenul vziať do úvahy iné rozmery sexuality žien v konkrétnom prípade žalobkyne. Inými slovami, najvyšší správny súd vychádzal zo všeobecného predpokladu bez toho, aby sa pokúsil preskúmať jeho platnosť v konkrétnom prípade. Znenie rozsudku Najvyššieho správneho súdu nebolo možné považovať za nešťastnú formuláciu. Vek a pohlavie žalobkyne predstavovali podľa všetkého rozhodujúce faktory v konečnom rozhodnutí a na základe týchto dôvodov došlo k rozdielnemu zaobchádzaniu. ESLP dospel preto k záveru, že došlo k porušeniu článku 14 ECHR v spojení s článkom 8.

Podľa **práva EÚ** sa v odôvodneniach spomína v súčasnosti len viacnásobná diskriminácia<sup>130</sup>, ktorú možno nájsť v odôvodneniach smernice o rasovej rovnosti (2000/43/ES) a v smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES), v ktorej sa uvádza len to, že „ženy sú často obeťami viacnásobnej diskriminácie“.

Obdobne ako v článku 14 ECHR sa v článku 21 Charty EÚ uvádza otvorený zoznam dôvodov diskriminácie. Rozšírenie dôvodov diskriminácie nie je však **podľa sekundárneho práva EÚ** možné, pretože dôvody, na ktoré sa vzťahujú smernice o rovnosti, sú vymenované taxatívne. Súdny dvor EÚ opakovane zdôraznil, že nie je v jeho právomoci rozšíriť tieto dôvody<sup>131</sup> a doteraz sa neodvolal na články 20 a 21 Charty EÚ, aby tento postoj zmenil. To znamená, že by nebolo možné vytvoriť

130 Od apríla 2017.

131 SDEÚ, C-13/05, *Sonia Chacón Navas/Eurest Colectividades SA* [VK], 11. júla 2006, bod 56; C-303/06, *S. Coleman/Attridge Law a Steve Law* [VK], 17. júla 2008, bod 46; C-310/10, *Ministerul Justiției și Libertăților Cetățenești/Ștefan Agapiței a iní*, 7. júla 2011; C-406/15, *Peťa Milkova/Izpālnītelen direktor na Agencijata za privatizacija i sledprivatizacijon kontrol*, 9. marca 2017.

nové dôvody, ktoré by zohľadňovali konkrétne situácie diskriminácie určitých skupín, napríklad v prípade černošských žien.

Ďalšou možnosťou je kombinovať dôvody v rámci existujúceho zoznamu bez toho, aby sa to považovalo za novú podskupinu. Tento prístup má však svoje obmedzenia, pretože rozsah pôsobnosti každej smernice je odlišný. Ťažko sa určuje, či otvorený rozsah pôsobnosti článkov 20 a 21 by umožnil širší výklad, keďže Súdny dvor EÚ zatiaľ neuvádzal na ne odkazy.

Príklad: Vo veci *Parris/Trinity College a iní*<sup>132</sup> mal Súdny dvor EÚ riešiť možnosť viacnásobnej diskriminácie, keďže vnútroštátny súd položil konkrétne túto otázku. Dr. Parris požiadal, aby bol v prípade jeho smrti pozostalostný dôchodok stanovený dôchodkovým systémom priznaný jeho partnerovi rovnakého pohlavia, s ktorým žije v registrovanom partnerstve. Jeho požiadavka bola zamietnutá na základe toho, že registrované partnerstvo uzavrel až po tom, ako dovŕšil 60 rokov, a teda nespĺňal požiadavky systému dôchodkového zabezpečenia. Registrované partnerstvo bolo však uzavreté v Spojenom kráľovstve v roku 2009, keď mal Dr. Parris viac než 60 rokov; v Írsku bolo uznané až od roku 2011. To znamenalo, že každá homosexuálna osoba narodená pred 1. januárom 1951 by nemohla v rámci tohto systému požadovať pozostalostný dôchodok pre svojho registrovaného partnera alebo manželského partnera.

Súdny dvor EÚ však rozhodol, že ak opatrenie nemôže viesť k diskriminácii na základe akéhokoľvek z dôvodov, ktoré sú zakázané podľa smernice 2000/78/ES – pokiaľ sa tieto dôvody zohľadňujú samostatne – nemožno to považovať za diskrimináciu v dôsledku kombinovaného účinku takýchto dôvodov, v tomto prípade sexuálnej orientácie a veku.

Aj keď diskriminácia môže byť **podľa práva EÚ** skutočne založená na viacerých chránených dôvodoch, Súdny dvor EÚ bol toho názoru, že neexistuje žiadna nová kategória diskriminácie, ktorú tvorí kombinácia viac ako jedného z týchto dôvodov.

**V medzinárodnom práve** Výbor pre odstránenie diskriminácie žien oficiálne uznáva prierezovosť ako relevantnú koncepciu na pochopenie rozsahu povinnosti zmluvných štátov, aby sa eliminovala diskriminácia. Výbor uviedol: „Štáty, ktoré

132 SDEÚ, C-443/15, *David L. Parris/Trinity College Dublin a iní*, 24. novembra 2016.

sú zmluvnými stranami, musia právne uznať a zakázať takéto prierezové formy diskriminácie a ich zmiešaný negatívny vplyv na dotknuté ženy<sup>133</sup>.”

## 2.4. Obťažovanie a pokyn na diskrimináciu

### 2.4.1. Obťažovanie a pokyn na diskrimináciu podľa antidiskriminačných smerníc EÚ

#### Hlavný bod

- Obťažovanie je špecifickým prejavom priamej diskriminácie, ktorým sa právo Únie zaoberá samostatne.

Zákaz obťažovania a pokyn na diskrimináciu v rámci právnych predpisov EÚ o nediskriminácii bol zavedený s cieľom umožniť komplexnejšiu ochranu.

Obťažovanie predstavuje osobitný typ diskriminácie podľa antidiskriminačných smerníc EÚ. Predtým sa riešilo ako konkrétny prejav priamej diskriminácie. Jeho oddelenie do osobitnej kategórie podľa smerníc je založené skôr na význame vyčlenenia tejto obzvlášť škodlivej formy diskriminačného zaobchádzania než na zmene koncepčného myslenia.

**V práve EÚ** sa zavádza pružný a objektívny/subjektívny prístup. Po prvé sa na určenie, či došlo k obťažovaniu, používa to, ako obeť vníma zaobchádzanie. Po druhé, aj keď obeť v skutočnosti nepocituje účinky obťažovania, stále možno dospieť k uvedenému zisteniu, pokiaľ je cieľom daného správania sťažovateľ.

Podľa antidiskriminačných smerníc sa obťažovanie považuje za diskrimináciu, ak:

- dochádza k nežiaducemu správaniu súvisiacemu s chráneným dôvodom,
- sa uskutočňuje na účely porušenia dôstojnosti osoby alebo má za následok porušenie dôstojnosti osoby,
- a/alebo ide o vytvorenie zastrašujúceho, nepriateľského, ponižujúceho, zneuctujúceho alebo urážlivého prostredia<sup>134</sup>.

133 OSN, CEDAW (2010), *General Recommendation 28 on the Core Obligations of States Parties under Art. 2*, (Všeobecné odporúčanie č. 28 o základných povinnostiach zmluvných strán podľa článku 2), CEDAW/C/GC/28, 16. decembra 2010, bod 18.

134 Pozri: smernica o rasovej rovnosti, článok 2 ods. 3; smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, článok 2 ods. 3; smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám, článok 2 písm. c); smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie), článok 2 ods. 1 písm. c).

Ako Európska komisia uviedla v dôvodovej správe pripojenej k návrhu Komisie na smernicu o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní a smernicu o rasovej rovnosti, obťažovanie môže nadobúdať rôzne formy „od hovorených slov a gest až po produkciu, zobrazovanie a šírenie písaných slov, obrázkov alebo iných materiálov“, pokiaľ má závažný charakter<sup>135</sup>.

Vo veci *S. Coleman/Attridge Law a Steve Law*<sup>136</sup> Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že zákaz obťažovania nie je obmedzený na osobu, ktorá má určité charakteristiky, a preto je chránená napríklad aj matka zdravotne postihnutého dieťaťa. Výklad pojmu „obťažovanie“ možno nájsť v judikatúre Súdu pre verejnú službu Európskej únie (CST)<sup>137</sup>, ktorý je zodpovedný za rozhodovanie sporov týkajúcich sa verejnej služby Európskej únie v prvom stupni. Súd pre verejnú službu vysvetlil, že na to, aby sa správanie považovalo za obťažovanie, malo by byť vnímané ako neprimerané a malo by byť pre pozorovateľa s bežným vnímaním a v rovnakej situácii predmetom kritiky<sup>138</sup>. Súd pre verejnú službu okrem toho s odkazom na vymedzenie „obťažovania“ uvedené v smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES) zdôraznil, že z podmienky „s úmyslom alebo účinkom porušenia dôstojnosti osoby“ vyplýva, že obťažovateľ nemusí mať v úmysle diskreditovať obeť alebo úmyselne zhoršiť jej pracovné podmienky. Postačuje, aby takéto trestuhodné správanie, pokiaľ k nemu došlo úmyselne, objektívne malo takéto následky<sup>139</sup>. Súd pre verejnú službu dospel k záveru, že hodnotenie výkonu úradníka zo strany nadriadeného, aj keď je kritické, sa nemôže ako také klasifikovať ako obťažovanie. Negatívne pripomienky adresované zamestnancovi týmto nenarušia jeho osobnosť, dôstojnosť alebo integritu, ak sú formulované uvážlivými výrazmi a nezakladajú sa na tvrdeniach, ktoré sú nespravodlivé a nemajú žiadnu súvislosť s objektívnymi skutočnosťami<sup>140</sup>. Súdny dvor dospel tiež k záveru, že odmietnutie riadnej dovolenky s cieľom zabezpečiť riadne fungovanie služby nemožno ako také považovať za prejav psychického obťažovania<sup>141</sup>.

135 Návrh smernice Rady, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod, KOM/99/0566 v konečnom znení – CNS 99/0253, 25. 11. 1999, a návrh smernice Rady, ktorou sa ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani, KOM/99/0565 v konečnom znení – CNS 99/0225.

136 SDEÚ, C-303/06, *S. Coleman/Attridge Law a Steve Law* [VK], 17. júla 2008.

137 V roku 2015 sa zákonodarca Únie so zreteľom na nárast súdnych sporov a nadmernú dĺžku konaní vo veciach na Všeobecnom súde rozhodol postupne zvýšiť počet sudcov na Všeobecnom súde na 56 a previesť na neho právomoc Súdu pre verejnú službu, ktorý bol 1. septembra 2016 zrušený.

138 Súd pre verejnú službu Európskej únie (CST), *Carina Skareby/Európska komisia*, F-42/10, 16. mája 2012, bod 65.

139 CST, F-52/05, *Q/Komisija Európskych spoločností*, 9. decembra 2008, bod 135.

140 CST, F-12/13, *CQ/Európsky parlament*, 17. septembra 2014, bod 87.

141 Tamže, bod 110.

V smerniciach o rodovej rovnosti sa sexuálne obťažovanie uvádza ako osobitný typ diskriminácie, keď nežiaduce „verbálne“, „neverbálne“ alebo „telesné“ správanie je „sexuálnej“ povahy<sup>142</sup>. Z prieskumu agentúry FRA o rodovo motivovanom násilí páchanom na ženách vyplýva, že 75 % žien v kvalifikovaných povolaniach alebo vrcholovom manažmente bolo obeťami sexuálneho obťažovania<sup>143</sup> a jedna z 10 žien zažila prenasledovanie alebo sexuálne obťažovanie prostredníctvom nových technológií<sup>144</sup>.

Z vymedzenia obťažovania vyplýva, že na jeho preukázanie nie je potrebný komparátor. To v podstate odráža skutočnosť, že obťažovanie je samo osebe nesprávne z dôvodu formy, ktorú nadobúda (verbálne, neverbálne alebo fyzické zneužívanie) a možného účinku, ktoré môže mať (porušenie ľudskej dôstojnosti).

Skutkové otázky týkajúce sa toho, či správanie predstavuje obťažovanie, sa na vnútroštátnej úrovni zvyčajne určujú predtým, ako sa veci postúpia Súdnemu dvoru EÚ. Nasledovné veci vychádzajú preto z vnútroštátnych jurisdikcií:

Príklad: Vo veci<sup>145</sup> pred francúzskym kasačným súdom sa zamestnanec sťažoval, že ho jeho vedúci pravidelne kritizuje, používa nevhodný jazyk a presunul ho do menšej kancelárie. Napriek internému mediačnému konaniu zamestnanec začal proti spoločnosti občianskoprávne konanie z dôvodu, že nebola schopná zaručiť svojim zamestnancom bezpečnosť pri práci. Cour de cassation (Kasačný súd) uviedol, že za akty obťažovania na pracovisku je zodpovedný zamestnávateľ, ak neprijal primerané opatrenia na zabránenie akémukoľvek morálnemu obťažovaniu, ako aj na jeho zastavenie po tom, ako bolo oficiálne oznámené. Keďže v tejto veci zamestnávateľ neprijal dostatočné preventívne opatrenia, napríklad neposkytol relevantné informácie a odbornú prípravu, francúzsky súd dospel k záveru, že zodpovednosť nesie zamestnávateľ.

142 Smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám, článok 2 písm. d); smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie), článok 2 ods. 1 písm. d).

143 FRA (2014), *Násilie páchané na ženách: celoeurópsky prieskum. Správa o hlavných výsledkoch*, Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie (Úrad pre publikácie), s. 96.

144 Tamže, bod 104.

145 Francúzsko, Kasačný súd, Sociálna komora *M. Jean-François X./ M. Serge Y...; a iní*, č. 14-19.702, 1. júna 2016.

Príklad: Vo veci<sup>146</sup> pred maďarským Úradom pre rovnaké zaobchádzanie bola podaná sťažnosť na učiteľov, ktorí povedali rómskym študentom, že ich nevhodné správanie v škole bolo oznámené „Maďarskej garde“, ktorá je nacionalistickou organizáciou známou páchaním extrémneho násilia na Rómoch. Zistilo sa, že učitelia implicitne podporili rasistické názory gardy a vytvorili atmosféru strachu a zastrašovania, ktorá predstavovala obťažovanie.

Okrem toho sa vo všetkých antidiskriminačných smerniciach uvádza, že „pokyn na diskrimináciu“ sa považuje za „diskrimináciu“<sup>147</sup>. V *žiadnej zo smerníc sa však neuvádza vymedzenie toho, čo sa pod týmto pojmom myslí. Na to, aby tento pojem mal nejaký význam v boji proti diskriminačným postupom, by sa nemal obmedziť len na riešenie situácií, v ktorých sa vyskytujú pokyny, ktoré sú svojou povahou povinné, ale mal by sa rozšíriť aj na situácie v oblastiach, v ktorých je vyjadrená preferencia alebo nabádanie na to, aby sa s osobami zaobchádzalo menej priaznivo na základe niektorého z chránených dôvodov. Ide o oblasť, ktorá by sa mohla vyvíjať prostredníctvom judikatúry súdov. Príkladom pokynu na diskrimináciu by mohla byť situácia, v ktorej prenajímateľ poverí realitného agenta, aby jeho byt neprenajal homosexuálnym párom.*

Akty obťažovania a akty predstavujúce pokyn na diskrimináciu okrem toho, že predstavujú diskrimináciu, môžu skutočne spadať aj do vnútroštátneho trestného práva, najmä ak sa týkajú rasovej alebo etnickej príslušnosti<sup>148</sup>.

## 2.4.2. Obťažovanie a pokyn na diskrimináciu podľa ECHR a ESC

Aj keď **ECHR** neobsahuje osobitné ustanovenia zakazujúce diskrimináciu alebo pokyn na diskrimináciu, obsahuje určité práva týkajúce sa rovnakej oblasti. Obťažovanie však môže spadať pod právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života (chráneného podľa článku 8 ECHR) alebo právo nebyť vystavený neludskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu podľa článku 3. Pokyn na diskrimináciu sa môže posudzovať podľa iných ustanovení

146 Maďarsko, Úrad pre rovnaké zaobchádzanie, *rozhodnutie č. 654/2009*, 20. decembra 2009.

147 Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, článok 2 ods. 4; smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám, článok 4 ods. 1; smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) článok 2 ods. 2 písm. b); smernica o rasovej rovnosti, článok 2 ods. 4.

148 Pozri *oddiely 2.6 a 2.7*.



ECHR, ako je sloboda náboženského vyznania podľa článku 9 alebo sloboda pokojného zhromažďovania sa podľa článku 11, v závislosti od kontextu. Ak pri týchto činoch ide o diskriminačný motív, ESLP preskúma údajné porušenia príslušných ustanovení dohovoru buď samostatne, alebo v spojení s článkom 14, ktorým sa zakazuje diskriminácia.

Príklad: Vo veci *Bączkowski a iní/Polsko*<sup>149</sup> starosta Varšavy zverejnil homofóbne oznámenia, v ktorých uviedol, že odmietne vydať povolenie na organizovanie pochodu na zvýšenie informovanosti o diskriminácii z dôvodu sexuálnej orientácie. Keď mal príslušný správny orgán prijať rozhodnutie, povolenie bolo zamietnuté na základe iných dôvodov, napríklad potreby zabrániť stretom medzi demonštrantmi. Európsky súd pre ľudské práva konštatoval, že vyhlásenia starostu mohli ovplyvniť rozhodnutie príslušných orgánov a že rozhodnutie bolo založené na dôvode sexuálnej orientácie, a teda predstavovalo porušenie článku 14 ECHR v spojení s článkom 11 (právo na pokojné zhromažďovanie sa).

Príklad: Vo veci *Đorđević/Chorvátsko*<sup>150</sup> sa žalobcovia, duševne a telesne postihnutý muž a jeho matka, sťažovali, že ich orgány nechránili pred obťažovaním a násilím páchaným deťmi, ktoré žijú v ich susedstve. ESLP uviedol, že väčšina údajných páchatelov sú deti vo veku do štrnásť rokov, ktoré podľa vnútroštátneho práva nemôžu niesť trestnú zodpovednosť za trestné činy. Orgány však vedeli o situácii závažného obťažovania zameraného proti osobe s telesným a duševným postihnutím a boli povinné prijať primerané opatrenia na zabránenie ďalšiemu zneužívaniu. Izolované reakcie na konkrétne incidenty (ako okamžitý príchod príslušníkov polície, rozhovory s deťmi a policajné správy) neboli dostatočné v situácii, keď prípady obťažovania a násilia pretrvávali počas dlhého obdobia. Orgány mali na boj proti tomuto problému prijať opatrenia všeobecného rázu. Súd pre ľudské práva dospel k záveru, že v prípade zdravotne postihnutého muža došlo k porušeniu článku 3. Pokiaľ ide o sťažnosť matky, ESLP zdôraznil, že pokračujúce obťažovanie jej zdravotne postihnutého syna, o ktorého sa starala, spolu s incidentmi, ktoré sa jej osobne týkali, malo negatívny vplyv na jej súkromný a rodinný život. Tým, že orgány náležite neriešili násilné činy ani neprijali žiadne relevantné opatrenia na zabránenie ďalšiemu obťažovaniu jej syna, nechránili jej právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života, čo je v rozpore s článkom 8 ECHR.

149 ESLP, *Bączkowski a iní/Polsko*, č. 1543/06, 3. mája 2007.

150 ESLP, *Đorđević/Chorvátsko*, č. 41526/10, 24. júla 2012.

Príklad: Vo veci *Catan a iní/Moldavská republika a Rusko*<sup>151</sup> ESLP preskúmal sťažnosť týkajúcu sa obťažovania v súvislosti s právom na vzdelanie podľa článku 2 protokolu č. 1. Žalobcovia, deti a rodičia z moldavskej komunity v Podnestersku sa sťažovali na násilné zatvorenie škôl a obťažovanie žiakov, ktorí sa chcú vzdelávať vo svojom národnom jazyku. Prípady obťažovania zahŕňali zaistenie učiteľov, ničenie materiálov napísaných v latinke, ako aj opakované incidenty vandalizmu a zastrašovania vrátane straty pracovných miest rodičov. ESLP považoval tieto činy za zasahovanie do práva žiakov-žalobcov na vzdelanie, ale konštatoval tiež, že uvedené opatrenia predstavujú zásah do práv žalujúcich sa rodičov na zabezpečenie vzdelávania a výučby ich detí v súlade s ich filozofickými presvedčením. Opatrenie podľa všetkého nesledovalo žiadny objektívny cieľ. Cieľom jazykovej politiky „Podnestskej moldavskej republiky“, ktorá sa uplatňovala na týchto školách, v skutočnosti podľa všetkého bolo presadzovanie rusifikácie jazyka a kultúry moldavského spoločenstva. Na základe toho došlo k porušeniu článku 2 protokolu č. 1 zo strany Ruska.

**Podľa Európskej sociálnej charty** sa v článku 26 ods. 2 stanovuje právo na ochranu ľudskej dôstojnosti pred obťažovaním vytvárajúcim nepriateľské pracovné prostredie v súvislosti s osobitnou charakteristikou osoby. Musí existovať možnosť, aby zamestnávateľia mohli byť brání na zodpovednosť, ak k obťažovaniu dôjde v súvislosti s prácou alebo v priestoroch, za ktoré sú zodpovední, a to aj vtedy, keď je zahrnutá – ako páchatel' alebo obeť – tretia osoba, ktorá nie je u nich zamestnaná, napr. nezávislí dodávateľia, samostatne zárobkovo činné osoby, návštevníci, klienti atď.<sup>152</sup>

## 2.5. Špeciálne alebo osobitné opatrenia

### Hlavné body

- Na účely zabezpečenia rovnakého užívania práv pre každého môže byť potrebné, aby vlády, zamestnávateľia a poskytovatelia služieb potrebovali špeciálne alebo osobitné opatrenia na prispôbenie svojich pravidiel a postupov osobám s odlišnými charakteristikami.
- Pojmy „špeciálne“ alebo „osobitné“ opatrenia sa môžu použiť na zahrnutie nápravy predchádzajúcich znevýhodnení osôb s chránenou charakteristikou. Ak je to primerané, môžu predstavovať odôvodnenie rozdielného zaobchádzania.

<sup>151</sup> ESLP, *Catan a iní/Moldavská republika a Rusko* [VK], 43370/04, 18454/06 a 8252/05, 19. októbra 2012.

<sup>152</sup> ECSR, Závery 2014, Fínsko; Závery 2003, Švédsko.

Zdržať sa diskriminačného zaobchádzania niekedy na dosiahnutie skutočnej rovnosti nepostačuje. V niektorých situáciách preto vlády, zamestnávateľia a poskytovatelia služieb musia zabezpečiť prijatie opatrení na prispôsobenie svojich pravidiel a postupov s cieľom zohľadniť príslušné rozdiely – t. j. musia urobiť niečo na prispôsobenie súčasných politik a opatrení. V kontexte OSN sa tieto osobitné opatrenia označujú ako „špeciálne opatrenia“, zatiaľ čo v práve EÚ sa uvádzajú „osobitné opatrenia“ alebo „pozitívne opatrenia“. ESLP hovorí o „pozitívnych povinnostiach“. Prijatie špeciálnych opatrení vládami umožní zabezpečiť skôr „skutočnú rovnosť“, t. j. rovnaké využívanie príležitostí na prístup k výhodám v spoločnosti, než len „formálnu rovnosť“. Ak vlády, zamestnávateľia a poskytovatelia služieb neposúdia primeranosť prijatia špeciálnych opatrení, zvyšujú riziko, že ich pravidlá a postupy môžu predstavovať nepriamu diskrimináciu.

Príklad: Vo veci zo Spojeného kráľovstva<sup>153</sup> dve členky posádky lietadla podali žalobu proti svojmu zamestnávateľovi po tom, ako neposkytol vhodné podmienky, ktoré by im umožnili pokračovať v dojení po návrate do práce po skončení materskej dovolenky. Museli pracovať na zmeny viac než osem hodín, čo nebolo prijateľné zo zdravotných dôvodov (dlhé obdobia bez odstriekania mlieka zvyšujú riziko mastitídy). Pracovný súd konštatoval, že letecká spoločnosť diskriminovala žalobkyne nepriamo z dôvodu ich pohlavia. Poukázal na to, že letecká spoločnosť by mala skrátiť pracovný čas dojčiacich matiek, nájsť pre ne alternatívne úlohy alebo im pozastaviť činnosť pri plnom plate. Odmietnutie nemohlo byť objektívne odôvodnené, pretože neexistuje žiadny presvedčivý dôkaz, že vytvorenie osobitných podmienok pre dve zamestnankyne by zamestnávateľovi spôsobilo nadmerné ťažkosti.

Uvedený príklad ilustruje situáciu, v ktorej osoba v znevýhodnenej pozícii tvrdila, že zamestnávateľ neriešil primerane jej potreby. Žalovaný nekoná a nezabezpečuje pozitívne opatrenia. Na druhej strane, keď je povinnosť konať splnená, pojem „špeciálne opatrenia“ sa používa na zahrnutie situácie, keď dochádza k rozdielnemu zaobchádzaniu, ktoré zvýhodňuje osoby na základe ich chránených dôvodov. Z tohto dôvodu pojem „špeciálne opatrenia“ možno chápať z dvoch rôznych uhlov. Z hľadiska príjemcu dochádza k priaznivejšiemu zaobchádzaniu na základe chránenej charakteristiky v porovnaní s osobou, ktorá sa nachádza v podobnej situácii. Z pohľadu obeť dochádza k menej priaznivému

153 Spojené kráľovstvo, Bristol Employment Tribunal, *McFarlane a iní/easyJet Airline Company*, ET/1401496/15 a ET/3401933/15, 29. septembra 2016.

zaobchádzaniu z dôvodu, že nemá chránenú charakteristiku. K typickým príkladom patrí vyhradenie pracovných miest pre ženy v zamestnaniach, v ktorých dominujú muži, alebo pre etnické menšiny vo verejných službách, ako je policajná služba, v záujme lepšieho zohľadnenia zloženia spoločnosti. Ďalším príkladom je zníženie poplatkov za verejnú dopravu pre staršie osoby s cieľom kompenzovať ich zníženú zárobkovú schopnosť.

Špeciálne opatrenia teda umožňujú presiahnuť rámec individuálneho prístupu a zohľadniť kolektívny aspekt diskriminácie.

Terminológia, ktorá sa používa na tento opis, sa veľmi líši v tom, že zahŕňa také pojmy ako „pozitívne opatrenia“, „pozitívna“ alebo „obrátaná“ diskriminácia, „preferenčné zaobchádzanie“, „špeciálne dočasné opatrenia“ alebo „afirmatívna akcia“<sup>154</sup>. Odráža to akceptovanú funkciu krátkodobých a mimoriadnych prostriedkov na popretie predsudkov proti osobám, ktoré by obvykle boli postihnuté diskrimináciou, zvýhodňovaním členov znevýhodnenej skupiny.

V tejto súvislosti súdy väčšinou zvyčajne neposudzovali rozdielne zaobchádzanie ako samostatnú formu diskriminácie ako takú, ale skôr ako výnimku zo

154 Napríklad ICERD, článok 1 ods. 4 a článok 2 ods. 2; CEDAW článok 4; CRPD článok 5 ods. 4; OSN, Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva (CESCR) (2009) *General comment No. 20: Non-discrimination in economic, social and cultural rights* (Všeobecný komentár č. 20: Zákaz diskriminácie v oblasti hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv), 2. júla 2009, E/C.12/GC/20; OSN, Výbor pre práva dieťaťa (CRC) (2009), *General comment No. 11: Indigenous children and their rights under the Convention [on the Rights of the Child]* (Všeobecný komentár č. 11: Domorodé deti a ich práva podľa Dohovoru [o právach dieťaťa]), 12. februára 2009, CRC/C/GC/11; OSN, Výbor na odstránenie rasovej diskriminácie (CERD) (2009), *General Recommendation No. 32: The Meaning and Scope of Special Measures in the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (Všeobecné odporúčanie č. 32: Význam a rozsah pôsobnosti osobitných opatrení Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie), dokument OSN CERD/C/GC/32, 24. septembra 2009; OSN, CERD (2004), *General Recommendation 30: Discrimination against non-citizens* (Všeobecné odporúčanie č. 30: Diskriminácia osôb bez štátneho občianstva), CERD/C/64/Misc.11/rev.3; OSN, CERD (1994), *General Recommendation 14, Definition of Racial Discrimination* (Všeobecné odporúčanie č. 14: Vymedzenie rasovej diskriminácie), OSN dok. A/48/18 at 114; UN, CESCR (1999), *General Comment 13: The Right to Education* (Všeobecný komentár č. 13: Právo na vzdelanie), dokument OSN E/C.12/1999/10, 8. decembra 1999; OSN, Výbor pre odstránenie diskriminácie žien (2004), *General Recommendation No. 25: Art. 4, para. 1, of the Convention (temporary special measures)*, [Všeobecné odporúčanie č. 25: článok 4, ods. 1 dohovoru (dočasné špeciálne opatrenia)], dokument OSN A/59/38(SUPP), 18. marca 2004; OSN, Výbor pre ľudské práva (1989), *General Comment No. 18: Non-Discrimination* (Všeobecný komentár č. 18: Zákaz diskriminácie), dokument OSN. A/45/40 (zv. I.) (SUPP), 10. novembra 1989; OSN, CERD (2005), *General Recommendation 30 on Discrimination against Non-Citizens*, (Všeobecné odporúčanie č. 30 o diskriminácii osôb bez štátneho občianstva), dokument OSN HRI/GEN/1/Rev.7/Add.1, 4. mája 2005.

zákazu diskriminácie. Inými slovami, súdy pripúšťajú, že došlo k rozdielnemu zaobchádzaniu, ale že môže byť odôvodnené v záujme nápravy už existujúceho znevýhodnenia, ako je nedostatočné zastúpenie určitých skupín na pracovisku.

Príklad: vec<sup>155</sup> pred nemeckými súdmi sa týka inzerátu na pracovné miesto, ktorý sa začínal sloganom: „Ženy prichádzajú k moci!“ Neúspešný uchádzač mužského pohlavia sa sťažoval, že ako muž bol diskriminovaný. Pracovný súd však sťažnosť zamietol. Prijal argumenty, ktoré predložila žalovaná spoločnosť. Konštatoval, že rozdielne zaobchádzanie bolo odôvodnené, keďže spoločnosť (predajca automobilov) nemala žiadne zamestnankyne a cieľom opatrenia bolo zabezpečiť klientom obe pohlavia.

**Podľa medzinárodného práva** je prípustnosť prijatia pozitívnych opatrení v prospech znevýhodnených skupín ďalej posilnená usmernením, ktoré vydalo niekoľko monitorovacích orgánov zodpovedných za výklad zmlúv OSN o ľudských právach. Konkrétne by takéto opatrenia mali byť primerané situácii, ktorá sa má napraviť, mali by byť legitímne a potrebné v demokratickej spoločnosti. Mali by okrem toho rešpektovať zásady spravodlivosti a proporcionality, mali by byť dočasné<sup>156</sup> a po dosiahnutí cieľov, na ktoré boli prijaté, nemajú pokračovať.

Podľa Výboru OSN na odstránenie rasovej diskriminácie na to, aby takéto opatrenia boli prípustné, jediným účelom takýchto opatrení by malo byť odstránenie existujúcich nerovností a predchádzanie budúcim nerovnováham<sup>157</sup>. Zmluvné štáty by mali verejnosť vzdelávať a prispievať k zvyšovaniu informovanosti verejnosti o význame špeciálnych opatrení na riešenie situácie obetí rasovej diskriminácie, najmä diskriminácie vyplývajúcej z historických faktorov<sup>158</sup>. V tejto súvislosti výbor poznamenal, že prekonanie štrukturálnej diskriminácie, ktorá postihuje ľudí afrického pôvodu, si vyžaduje bezodkladné prijatie špeciálnych opatrení.

155 Nemecko, Pracovný súd v Kolíne, *Az. 9 Ca 4843/15*, 10. februára 2016.

156 OSN, CERD (2009), *General Recommendation 32: The Meaning and Scope of Special Measures in the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (Všeobecné odporúčanie č. 32: Význam a rozsah pôsobnosti osobitných opatrení Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie), dokument OSN CERD/C/GC/32, 24. septembra 2009, ods. 16.

157 Tamže, odseky 21 – 26.

158 OSN, CERD (2011), *General recommendation No. 34: Racial discrimination against people of African descent* (Všeobecné odporúčanie č. 34: Rasová diskriminácia osôb afrického pôvodu), 3. októbra 2011, CERD/C/GC/34.

Výbor OSN pre odstránenie rasovej diskriminácie (CERD) zdôraznil, že rovnaké zaobchádzanie s osobami alebo so skupinami, ktorých situácie sú objektívne odlišné, bude v skutočnosti predstavovať diskrimináciu. Výbor okrem toho uviedol, že je dôležité, aby tieto opatrenia vychádzali z realistického posúdenia súčasnej situácie jednotlivcov a spoločností vrátane presných a rozčlenených údajov a predchádzajúcich konzultácií s postihnutými spoločnosťami<sup>159</sup>.

Výbor OSN pre ľudské práva zdôraznil, že zásada rovnosti si niekedy vyžaduje, aby štáty, ktoré sú zmluvnými stranami dohovoru, prijali opatrenia na obmedzenie alebo odstránenie podmienok, ktoré zapríčiňujú alebo zachovávajú diskrimináciu. V prípade, že „všeobecné podmienky určitej časti obyvateľstva bránia ich uplatňovaniu alebo ohrozujú ich uplatňovanie v oblasti ľudských práv, štát by mal prijať osobitné opatrenia na nápravu týchto podmienok. K takýmto opatreniam môže patriť poskytovanie preferenčného zaobchádzania počas určitého obdobia pre časť obyvateľstva v konkrétnych záležitostiach v porovnaní so zvyškom obyvateľstva. Pokiaľ je však takéto opatrenie v skutočnosti potrebné na nápravu diskriminácie, ide o prípad legitímnej diferenciácie podľa paktu“<sup>160</sup>.

Výbor OSN pre odstránenie diskriminácie žien uviedol, že takéto dočasné špeciálne opatrenia by mohli zahŕňať „preferenčné zaobchádzanie; cieľené zamestnávanie, nábor a povyšovanie; numerické ciele spojené s časovými rámcami a systémy kvót“<sup>161</sup>. Podľa judikatúry Súdneho dvora EÚ sa primeranosť takýchto opatrení bude hodnotiť prísne.

**Podľa práva EÚ** sa v antidiskriminačných smerniciach EÚ výslovne stanovuje možnosť pozitívneho opatrenia, pričom sa uvádza: „Pre zabezpečenie úplnej rovnosti v praxi nebráni zásada rovnakého zaobchádzania žiadnemu členskému štátu zachovávať alebo prijímať osobitné opatrenia na predchádzanie nevýhodám

159 CERD (2009), *General Recommendation 32: The Meaning and Scope of Special Measures in the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (Všeobecné odporúčanie č. 32: Význam a rozsah pôsobnosti osobitných opatrení Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie), dokument OSN CERD/C/GC/32, 24. septembra 2009, body 21 – 26.

160 OSN, Výbor pre ľudské práva (1989), *CCPR General Comment 18: Non-Discrimination* (Všeobecný komentár ICCPR č. 18, Zákaz diskriminácie), dokument OSN HRI/GEN/1/Rev.1, 10. novembra 1989.

161 OSN, Výbor pre odstránenie diskriminácie žien (CEDAW) (2004), *General Recommendation No. 25: Art. 4, para. 1, of the Convention (temporary special measures)* [Všeobecné odporúčanie č. 25: článok 4 ods. 1 dohovoru (dočasné špeciálne opatrenia)], dokument OSN A/59/38 (SUPP), 18. marca 2004, odsek 22.

súvisiacim s [chráneným dôvodom] a pre ich vyrovnanie<sup>162</sup>.” V Charte základných práv EÚ sa tiež potvrdzuje, že osobitná ochrana je potrebná pre určité skupiny, ktorými sú konkrétne: muži a ženy (článok 23), deti (článok 24), staršie osoby (článok 25) a osoby so zdravotným postihnutím (článok 26).

**Podľa práva EÚ** sa osobitné opatrenia uvádzajú tiež ako odôvodnenie rozdielneho zaobchádzania podľa antidiskriminačných smerníc a v judikatúre Súdneho dvora EÚ, ako aj v rámci výnimky z „prirodzenej požiadavky na povolanie“, o ktorej sa hovorí ďalej v [oddiele 3.3.1](#).

Hlavné prípady Súdneho dvora EÚ týkajúce sa špeciálnych opatrení vznikli v súvislosti s rodovou rovnosťou; konkrétne vec *Kalanke*<sup>163</sup>, vec *Marschall*<sup>164</sup> a vec *Abrahamsson*<sup>165</sup>. Spoločne boli v týchto prípadoch vymedzené hranice toho, do akej miery sa môžu prijať špeciálne opatrenia na kompenzáciu predchádzajúcich nevýhod, ktorými v týchto konkrétnych prípadoch boli postihnuté ženy v priebehu rokov.

Príklad: Vo veci *Kalanke/Freie Hansestadt Bremen* Súdny dvor EÚ zaujal striktný prístup k poskytovaniu preferenčného zaobchádzania s cieľom napraviť nedostatočné zastúpenie žien na konkrétnych pozíciách. Táto vec sa týka právnych predpisov prijatých na regionálnej úrovni, v prípade ktorých sa automaticky uprednostnili uchádzačky ženského pohlavia so záujmom o pracovné miesta alebo kariérny postup. Ak boli uchádzači a uchádzačky rovnako kvalifikovaní a usudzovalo sa, že ženy sú v danom odvetví nedostatočne zastúpené, museli sa uprednostniť ženy uchádzajúce sa o pracovné miesto. Za nedostatočné zastúpenie sa považovalo, keď aspoň polovicu zamestnancov na príslušnom pracovnom mieste netvorili ženy. Neúspešný uchádzač pán Kalanke podal v tejto veci sťažnosť na vnútroštátne súdy, že bol diskriminovaný na základe svojho pohlavia. Vnútroštátne súdy postúpili vec Súdnemu dvoru EÚ s otázkou, či je toto pravidlo v súlade s článkom 2 ods. 4 smernice o rovnakom zaobchádzaní z roku 1976 (predchodca článku 3 smernice o rodovej rovnosti týkajúcej sa „pozitívnych

162 Smernica o rasovej rovnosti, článok 5; smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, článok 7; smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám, článok 6 a tiež s mierne odlišnou formuláciou: smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie), článok 3.

163 SDEÚ, C-450/93, *Eckhard Kalanke/Freie Hansestadt Bremen*, 17. októbra 1995.

164 SDEÚ, C-409/95, *Hellmut Marschall/Land Nordrhein-Westfalen*, 11. novembra 1997.

165 SDEÚ, C-407/98, *Katarina Abrahamsson a Leif Anderson/Elisabet Fogelqvist*, 6. júla 2000.

opatření“), v ktorom sa uvádza, že: „Táto smernica sa nedotýka opatrení na podporu rovnakej príležitosti pre mužov a ženy, najmä prostredníctvom odstraňovania existujúcich nerovností ovplyvňujúcich príležitosti žien<sup>166</sup>.“

Súdny dvor EÚ uviedol, že článok 2 ods. 4 bol navrhnutý tak, aby umožňoval opatrenia, ktoré „aj keď sú zdanlivo diskriminačné, v skutočnosti sú určené na odstránenie alebo obmedzenie faktických nerovností, ktoré môžu existovať v živote spoločnosti“<sup>167</sup>. Uznané sa, že toto pravidlo sleduje legitímny cieľ spočívajúci v odstránení nerovností na pracovisku. Opatrenia, ktoré poskytujú ženám osobitnú výhodu na pracovisku vrátane povýšenia, by boli teda prijateľné, ak by sa zaviedli s cieľom dosiahnuť zlepšenie schopnosti žien konkurovať na trhu práce bez takejto diskriminácie. Uviedlo sa však tiež, že každá výnimka z práva na rovnaké zaobchádzanie by sa mala vykladať reštriktívne. Konštatovalo sa, že v prípadoch, keď príslušné pravidlo zaručuje „ženám absolútnu a bezpodmienečnú prednosť pri vymenovaní alebo povýšení“, by toto bolo v skutočnosti neadekvátne na dosiahnutie cieľa, ktorým je odstránenie nerovností vzhľadom na právo na rovnaké zaobchádzanie. Preferenčné zaobchádzanie by preto nemohlo byť v tomto prípade odôvodnené.

Z neskorších vecí však vyplýva, že osobitné opatrenia môžu byť prijateľné, ak sa podľa tohto pravidla nevyžaduje, aby sa uplatňovala automatická a bezpodmienečná priorita.

Príklad: Vec *Marschall/Land Nordrhein-Westfalen*<sup>168</sup> sa týkala právneho predpisu, ktorý bol svojou podstatou podobný veci *Kalanke*. V uvedenom pravidle sa však uvádza, že ženy s rovnakou kvalifikáciou by mali byť uprednostnené „pokiaľ neprevážia dôvody k uprednostneniu mužského uchádzača“. Pán Marschall, ktorý nebol prijatý na pracovné miesto, lebo pripadlo v prospech ženskej uchádzačky, napadol zákonnosť tohto pravidla na vnútroštátnych súdoch, ktoré postúpili vec Súdnemu dvoru EÚ, opäť s otázkou, či je toto pravidlo v súlade so smernicou o rovnakom zaobchádzaní. Súdny dvor EÚ konštatoval, že pravidlo tohto typu nie je neprimerané vzhľadom na

166 Smernica 76/207/EHS o rovnakom zaobchádzaní, Ú. v. ES L 39, 14.2.1976, s. 40.

167 Toto znenie sa vo veľkej miere prevzalo do preambúl smerníc o diskriminácii: odsek 21 smernice o rodovej rovnosti (prepracované znenie); odsek 26 smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní; odsek 17 smernice o rasovej rovnosti.

168 SDEÚ, C-409/95, *Hellmut Marschall/Land Nordrhein-Westfalen*, 11. novembra 1997.



legitímny cieľ odstránenia nerovnosti, pokiaľ „v každom jednotlivom prípade zaručuje mužským uchádzačom s rovnakými kvalifikačnými predpokladmi, aké majú uchádzačky ženského pohlavia, že žiadosti uchádzačov sa budú posudzovať objektívne s ohľadom na všetky kritériá týkajúce sa osoby uchádzačov a nebude uplatňovať uprednostňovanie uchádzačiek ženského pohlavia, ak jedno alebo niekoľko kritérií preváži v prospech mužského uchádzača“. Možnosť rozhodnúť podľa vlastného uváženia zabudovaná do pravidla teda bránila tomu, aby prednosť bola absolútna, a preto bolo pravidlo primerané na dosiahnutie cieľa riešenia nerovnosti na pracovisku.

Príklad: *Vec Abrahamsson a Leif Anderson /Elisabet Fogelqvist*<sup>169</sup> sa týka platnosti švédskych právnych predpisov, ktoré sa pohybovali niekde medzi bezpodmienečnou prioritou pravidla ako vo veci *Kalanke* a možnosťou rozhodnúť podľa vlastného uváženia ako vo veci *Marschall*. V pravidle sa uvádzalo, že uchádzač nedostatočne zastúpeného pohlavia, ktorý má dostatočnú kvalifikáciu na zastávanie pracovného miesta, by mal byť uprednostnený, pokiaľ „rozdiel medzi kvalifikáciami uchádzačov nie je taký veľký, že by takéto žiadosti mohli znamenať porušenie požiadavky objektivity pri vymenúvaní“. Súdny dvor EÚ konštatoval, že právne predpisy v skutočnosti automaticky uprednostňovali uchádzačov nedostatočne zastúpeného pohlavia. Skutočnosť, že toto ustanovenie takému postupu bránilo len vtedy, ak existoval výrazný rozdiel v kvalifikačných predpokladoch, nestačila na zabránenie neprimeranému účinku daného predpisu.

Príklad: Vo veci *Maurice Leone a Blandine Leone/Garde des Sceaux, ministre de la Justice a Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales*<sup>170</sup> bolo sťažovateľovi odopreté právo na predčasný odchod do dôchodku. V príslušných vnútroštátnych ustanoveniach bolo toto právo ustanovené pre štátnych zamestnancov, ktorí majú tri deti a ktorí v prípade každého z nich prerušili prácu. Sťažovateľ bol otcom troch detí, ale nikdy neprerušil kariéru. Sťažoval sa, že to predstavuje nepriamu diskrimináciu na základe pohlavia, keďže biologické matky boli na to automaticky oprávnené. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že také opatrenie, akým je predčasný odchod do dôchodku, je obmedzené na uprednostnenie predčasného ukončenia pracovného života, ale nekompenzuje nevýhody, s ktorými sa ženy v štátnej službe môžu stretnúť v rámci svojho profesionálneho života. Opatrenie preto

169 SDEÚ, C-407/98, *Katarina Abrahamsson a Leif Anderson/Elisabet Fogelqvist*, 6. júla 2000.

170 SDEÚ, C-173/13, *Maurice Leone a Blandine Leone/Garde des Sceaux, ministre de la Justice a Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales*, 17. júla 2014.

nemôže v skutočnosti prispieť k zabezpečeniu úplnej rovnosti medzi mužmi a ženami v pracovnom živote. Na záver Súdny dvor dospel k záveru, že napadnuté ustanovenia vedú k nepriamej diskriminácii, pokiaľ ju nemožno odôvodniť objektívnymi okolnosťami, ktoré nesúvisia s diskrimináciou na základe pohlavia, a je primeraná a potrebná na dosiahnutie tohto cieľa.

Tieto veci poukazujú na to, že Súdny dvor EÚ je vo všeobecnosti opatrný vo svojom prístupe, ktorým umožňuje, aby osobitné opatrenia potláčali princíp spravodlivosti. Len v obmedzených prípadoch, keď osobitné opatrenia nie sú bezpodmienečné a absolútne, Súdny dvor EÚ pripúšťa, aby vnútroštátne predpisy spadali do výnimky článku 2 ods. 4.

Pri posudzovaní otázky týkajúcej sa osobitných opatrení v rámci antidiskriminačných smerníc EÚ je potrebné, aby právni odborníci venovali osobitnú pozornosť „akcii“, ktorá bola zavedená pre určité skupiny osôb. Jednoznačne platí, ako vyplýva z uvedenej judikatúry SDEÚ, že osobitné opatrenia sú krajným riešením. Ak sa právni odborníci a súdni úradníci zaoberajú prípadom zahŕňajúcim osobitné opatrenia, musia zabezpečiť, aby sa všetci uchádzači posudzovaní daným zamestnávateľom vrátane tých, na ktorých sa ustanovenie špeciálnych opatrení nevzťahuje, posudzovali pri obsadzovaní daného pracovného miesta objektívne a spravodlivo. Špeciálne opatrenia možno využívať len v prípade, keď sa takéto objektívne hodnotenie uplatnilo na viacerých uchádzačov, medzi ktorými sú zastúpené osoby z cieľovej skupiny, a sú hodnotení ako rovnako schopní vykonávať funkciu, ktorá je k dispozícii. Len za takýchto okolností môže byť osoba patriaca do cieľovej skupiny zvolená v dôsledku predchádzajúcej historickej diskriminácie na pracovisku vybraná na úkor osoby, ktorá nepatrí do cieľovej skupiny.

Jedno pozitívne opatrenie sa okrem toho jasne odlišuje od iných. Článok 5 smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní obsahuje konkrétne vyjadrenia všeobecného pravidla osobitných opatrení vo vzťahu k osobám so zdravotným postihnutím, ktoré ukladá zamestnávateľovi zabezpečiť „primerané prispôsobenia“, aby umožnil osobám s telesným alebo mentálnym postihnutím rovnaké príležitosti v zamestnaní. Je to vymedzené tak, že „vykonávajú podľa potreby jednotlivého prípadu vhodné opatrenia, aby umožnili osobe so zdravotným postihnutím vstúpiť, zúčastňovať sa alebo postupovať v zamestnaní alebo absolvovať odbornú prípravu, pokiaľ také opatrenia nie sú pre zamestnávateľa neúmerným bremenom“. Vhodnými opatreniami by mohla

byť napríklad inštalácia výťahu alebo rampy, alebo záchodu pre zdravotne postihnutých na pracovisku, aby sa umožnil prístup s invalidným vozíkom<sup>171</sup>.

Z tohto dôvodu by sa určité opatrenia na podporu rovnosti mali odlišiť od „pozitívneho opatrenia“, pretože nie sú diskriminačné voči žiadnej inej osobe (napríklad umožnenie dojčenia na pracovisku), a preto nie je dôvod, aby boli dočasné alebo uplatňované ako posledná možnosť.

Príklad: Vo veci *Európska komisia/Talianska republika*<sup>172</sup> Súdny dvor EÚ zdôraznil, že povinnosť prijať účinné a praktické opatrenia tam, kde je to potrebné, najmä v prípadoch stanovených v článku 5 smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, sa vzťahuje na všetkých zamestnávateľov. Podľa talianskeho práva sa prijatie vhodných opatrení nevyžadovalo od všetkých kategórií zamestnávateľov, a preto Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že Taliansko nespĺnilo svoju povinnosť zabezpečiť správne a úplné vykonávanie článku 5 smernice.

**Podľa ECHR** sa na štát môžu vzťahovať pozitívne povinnosti. Príslušná judikatúra ESLP týkajúca sa pozitívnych opatrení sa venuje najmä otázke, či štát má v určitých situáciách skôr povinnosť a nie len možnosť prijímať pozitívne opatrenia.

Príklad: Vo veci *Çam/Turecko*<sup>173</sup> týkajúcej sa zamietnutia zo strany akadémie hudby zapísať študentku z dôvodu jej zrakovej poruchy ESLP stanovil, že štát nepodnikol pozitívne kroky s cieľom zabezpečiť, aby sa študenti so zdravotným postihnutím mohli vzdelávať nediskriminačným spôsobom. ESLP uviedol, že diskriminácia na základe zdravotného postihnutia sa vzťahuje aj na odmietnutie poskytnúť primerané prispôbenia (napríklad úprava vyučovacích metód tak, aby boli dostupné pre nevidiacich študentov)<sup>174</sup>.

171 Ďalšie informácie o primeraných prispôbeniach sa uvádzajú v [oddiel 5.4](#).

172 SDEÚ, C-312/11, *Európska komisia/Talianska republika*, 4. júla 2013.

173 ESLP, *Çam/Turecko*, č. 51500/08, 23. februára 2016, vec opísaná v [oddiel 4.3](#).

174 Tamže, bod 67.

Príklad: Vo veci *Horváth a Kiss/Maďarsko*<sup>175</sup> týkajúcej sa umiestnenia rómskych detí do špeciálnych škôl ESLP zdôraznil, že štát má pozitívne povinnosti zvrátiť históriu rasovej segregácie v špeciálnych školách<sup>176</sup>. ESLP tiež poznamenal, že štát má osobitné pozitívne povinnosti zamerané na predchádzanie zachovávaní minulej diskriminácie alebo diskriminačných postupov, ktoré boli zamaskované v údajne neutrálnych testoch<sup>177</sup>.

Príklad: Vo veci *Kurić a iní/Slovinsko*<sup>178</sup> boli žalobcovia štátnymi príslušníkmi štátov, ktoré predtým tvorili súčasť Juhoslovanskej socialistickej federatívnej republiky. Podľa jedného z právnych predpisov prijatých po tom, ako Slovinsko vyhlásilo nezávislosť, mali žalobcovia šesť mesiacov na to, aby požiadali o slovinské občianstvo. Keďže tak neurobili, po uplynutí šesťmesačnej lehoty boli ich mená vymazané z občianskeho registra, čo viedlo k tomu, že zostali bez štátnej príslušnosti, a znamenalo to, že sa v Slovinsku zdržiavajú neoprávnene. ESLP konštatoval, že dlhotrvajúce odmietanie riešenia ich pobytového statusu zasahuje do ich práva na súkromný a/alebo rodinný život a že sú diskriminovaní, pretože sa v porovnaní s inými cudzincami v Slovinsku nachádzajú v znevýhodnenej situácii. Súd v tejto súvislosti zdôraznil, že „článok 14 nezakazuje zmluvným stranám zaobchádzať so skupinami rozdielne s cieľom napraviť medzi nimi „faktické nerovnosti“. Za niektorých okolností môže nečinnosť, pokiaľ ide o pokus napraviť nerovnosť prostredníctvom rozdielného zaobchádzania, viesť bez objektívneho a primeraného odôvodnenia k porušeniu uvedeného článku“<sup>179</sup>.

**Podľa Európskej sociálnej charty** sa v článku E zakazujú všetky formy diskriminácie vrátane nepriamej diskriminácie. Podľa ECSR: „K takejto nepriamej diskriminácii môže dôjsť tým, že sa nezohľadnia náležite a pozitívne všetky relevantné rozdiely alebo sa nepodniknú primerané kroky na zabezpečenie toho, aby práva a kolektívne výhody, ktoré sú prístupné pre všetkých, boli skutočne dostupné všetkým a pre všetkých“<sup>180</sup>.“ Veľký počet ustanovení Európskej sociálnej

175 ESLP, *Horváth a Kiss/Maďarsko*, č. 11146/11, 29. januára 2013, pozri oddiel 4.3. Pozri tiež ESLP, *Oršuš a iní/Chorvátsko* [VK], č. 15766/03, 16. marca 2010.

176 ESLP, *Horváth a Kiss/Maďarsko*, č. 11146/11, 29. januára 2013, bod 127.

177 Tamže, bod 116.

178 ESLP, *Kurić a iní/Slovinsko* [VK], č. 26828/06, 26. júna 2012.

179 Tamže, bod 388.

180 ECSR, *Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL)/Taliansko*, sťažnosť č. 91/2013, 12. októbra 2015, bod 237; ECSR, *International Association Autism-Europe/Francúzsko*, sťažnosť č. 13/2002, 4. novembra 2003, bod 52.

charty obsahuje povinnosť štátov, ktoré sú zmluvnými stranami dohovoru, prijať pozitívne opatrenia. Napríklad v článku 23 Európskej sociálnej charty je stanovené právo starších osôb na sociálnu ochranu. Podľa tohto ustanovenia by štáty mali prijať všetky vhodné opatrenia zamerané najmä s cieľom:

- i) umožniť starším osobám zostať podľa možnosti čo najdlhšie plnoprávnymi členmi spoločnosti;
- ii) umožniť starším osobám slobodne si zvoliť spôsob života a viesť nezávislý život v ich zvyčajnom prostredí tak dlho, ako si želajú a ako je to možné;
- iii) zabezpečiť primeranej pomoci starším osobám žijúcim v príslušných inštitúciách pri rešpektovaní ich súkromia a zaručiť ich účasť na určovaní životných podmienok v danom zariadení.

Výraz „plnoprávni členovia“ znamená, že staršie osoby nesmú byť vylúčené z dôvodu ich veku. ECSR vyložil tento článok v tom zmysle, že si vyžaduje zavedenie právnych predpisov na ochranu starších osôb pred diskrimináciou. V článku 15 ods. 2 Európskej sociálnej charty sa vyžaduje, aby štáty, ktoré sú zmluvnými stranami, podporovali rovnaký a účinný prístup osôb so zdravotným postihnutím k zamestnaniu na otvorenom trhu práce<sup>181</sup>. V právnych predpisoch sa na tento účel musí zakázať diskriminácia z dôvodu zdravotného postihnutia<sup>182</sup> s cieľom vytvoriť prirodzenú rovnosť príležitostí na otvorenom trhu práce<sup>183</sup>, zakázať prepustenie na základe zdravotného postihnutia a priznať účinný prostriedok nápravy osobám, v prípade ktorých sa zistilo, že boli nezákonne diskriminované<sup>184</sup>. Navyše, pokiaľ ide o pracovné podmienky, musí byť zamestnávateľ povinný prijať opatrenia v súlade s požiadavkou primeraných prispôbení s cieľom zabezpečiť účinný prístup k zamestnaniu a udržať v zamestnaní osoby so zdravotným postihnutím, najmä osoby, ktoré nadobudli zdravotné postihnutie vo svojom zamestnaní v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania<sup>185</sup>.

181 ECSR, Závery XX-1 (2012), Česká republika.

182 ECSR, Závery 2003, Slovinsko.

183 ECSR, Závery 2012, Ruská federácia.

184 ECSR, Závery XIX-1 (2008), Česká republika.

185 ECSR, Závery 2007, [Statement of Interpretation on Article 15\(2\)](#) (Vyhlásenie o výklade článku 15 ods. 2).

Príklad: *Vec Central Association of Carers in Finland/Fínsko*<sup>186</sup> sa týka reorganizácie služieb dlhodobej starostlivosti o staršie osoby vo Fínsku. Bývalé zariadenia ústavnej starostlivosti boli nahradené bývaním so službami. Hlavný rozdiel medzi týmito dvomi typmi služieb v oblasti starostlivosti spočíval v systéme stanovovania cien. Poplatky za dlhodobú inštitucionálnu starostlivosť boli stanovené zákonom, vďaka čomu bola táto služba dostupná pre osoby s nízkym príjmom. Na druhej strane neexistovali žiadne ustanovenia upravujúce poplatky za bývanie so službami alebo bývanie so službami s 24-hodinovou pomocou, najmä neexistovali horné hranice poplatkov. V dôsledku toho sa osobám, ktoré takéto služby potrebovali, účtovali oveľa vyššie poplatky než osobám v inštitucionálnej starostlivosti. Združenie, ktoré podalo sťažnosť, tvrdilo, že neexistencia regulácie a cenového systému vyvoláva neistotu a bráni starším osobám v prístupe k službám, ktoré si vyžaduje ich stav. Výbor dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 23 Európskej sociálnej charty. ECSR považoval za rozhodujúce vo svojich záveroch tieto argumenty:

- i) nedostatočná regulácia poplatkov a skutočnosť, že dopyt po týchto službách prevýšil ponuku, spôsobili právnu neistotu starších osôb odkázaných na starostlivosť vzhľadom na rozmanité a zložité politiky v oblasti poplatkov. Výbor zdôraznil, že „[a] keď obce môžu tieto poplatky upraviť, neexistujú žiadne účinné záruky na zaistenie, aby všetkým starším osobám, ktoré z dôvodu svojho stavu tieto služby potrebujú, bol zaručený účinný prístup k službám“;
- ii) táto situácia znamenala prekážku pre právo na poskytovanie „informácií o službách a zariadeniach pre staršie osoby a o možnostiach ich využitia“, ako je zaručené v článku 23 písm. b).

## 2.6. Trestné činy z nenávisti

### Hlavný bod

- Trestné činy motivované predsudkami, známe ako trestné činy z nenávisti alebo trestné činy motivované zaujatosťou, majú vplyv nielen na jednotlivcov, proti ktorým sú namierené, ale aj na ich komunity a spoločenstvá ako celok.

<sup>186</sup> ECSR, *The Central Association of Carers in Finland/Fínsko*, sťažnosť č. 71/2011, 4. decembra 2012.

Trestné činy, napr. vyhrážanie, fyzické útoky, poškodzovanie majetku alebo dokonca vraždy motivované neznášanlivosťou voči určitým skupinám v spoločnosti, sú opísané ako trestné činy z nenávisti alebo trestné činy motivované predsudkami. Trestným činom z nenávisti môže teda byť akýkoľvek trestný čin, ktorého cieľom je osoba z dôvodu jej vnímaných charakteristík. Základným prvkom odlišujúcim trestné činy z nenávisti od iných trestných činov je motivácia predsudkami.

Ďalším charakteristickým znakom trestných činov z nenávisti je, že vplyv trestného činu presahuje pôsobenie len na samotné obeť. Ovplyvnená je celá skupina, s ktorou sa táto obeť sama identifikuje, čo môže viesť k sociálnemu rozdeleniu medzi skupinou obeť a spoločnosťou ako celkom. Z tohto dôvodu to predstavuje pre spoločnosť osobitné nebezpečenstvo, a preto by sa trestné činy z nenávisti nemali považovať za bežné trestné činy. V záujme náležitého riešenia trestných činov z nenávisti je potrebné odhaliť motiváciu predsudkami, ktorá stojí v pozadí násilného činu. Trestné činy z nenávisti by sa mali preto v právnom poriadku posudzovať ako osobitná kategória trestných činov. Poskytovať by sa mali osobitné školenia, príručky, informácie a iné vhodné nástroje na zlepšenie schopnosti osôb (príslušníci polície, prokurátori, sudcovia), ktoré sa zaoberajú vyšetrovaním a posudzovaním trestných činov z nenávisti.

**V práve EÚ** je v zásade stanovené, že trestné činy z nenávisti si vyžadujú osobitnú trestnoprávnu reakciu<sup>187</sup>. Aj keď sa v antidiskriminačných smerniciach členským štátom neukladá povinnosť uplatňovať na riešenie prípadov diskriminácie trestné právo, podľa rámcového rozhodnutia Európskej rady sú všetky členské štáty EÚ povinné stanoviť trestné sankcie v súvislosti s podnecovaním k násiliu alebo nenávisti na základe rasy, farby pleti, pôvodu, náboženstva alebo viery, národného alebo etnického pôvodu, ako aj so šírením rasistických alebo xenofóbnych materiálov a schvalovaním, popieraním alebo zľahčovaním zločinov genocídy, vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti namierených proti takýmto skupinám<sup>188</sup>. Členské štáty majú tiež povinnosť považovať rasistický alebo xenofóbny úmysel za priťažujúcu okolnosť.

187 Uznesenie Európskeho parlamentu zo 14. marca 2013 o posilnení boja proti rasizmu, xenofóbii a trestným činom z nenávisti (2013/2543 (RSP)). Pozri tiež FRA (2012), *Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights* (Zviditeľňovanie trestných činov z nenávisti v Európskej únii: uznanie práv obetí), Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 15.

188 Rámcové rozhodnutie Rady 2008/913/JHA z 28. novembra 2008 o boji proti niektorým formám a prejavom rasizmu a xenofóbie prostredníctvom trestného práva, (*rámcové rozhodnutie o rasizme a xenofóbii*), Ú. v. EÚ L 328, 6.12.2008, s. 55.

Jediným právnym nástrojom EÚ, ktorý v súčasnosti chráni lesby, gejoj, bisexuálne, transrodové a intersexuálne (LGBTI) obeť trestných činov z nenávisťi, je smernica EÚ o právach obetí<sup>189</sup>. Pri uznávaní práv obetí smernica zahŕňa dôvody sexuálnej orientácie, rodovej identity a rodového vyjadrenia, čo pomáha zabezpečiť, aby obeť trestných činov dostali primerané informácie, podporu a ochranu a aby sa mohli zúčastniť na trestnom konaní. Okrem toho sú štáty povinné vykonať individuálne posúdenie s cieľom identifikovať osobitné potreby ochrany obetí, voči ktorým bol spáchaný trestný čin, ktorého motívom boli predsudky alebo diskriminácia (článok 22 smernice).

Potrebné je zdôrazniť, že obeť nemusí byť členom skupiny, voči ktorej je nepriateľstvo namierené. Na základe konceptu diskriminácie z dôvodu vzťahu s inou osobou sa ochrana poskytuje aj osobám, o ktorých sa predpokladá, že majú určitú charakteristiku, alebo sú inak spojené so skupinou, ktorá má osobitné charakteristiky.

**Podľa ECHR** zákaz diskriminácie znamená povinnosť bojovať proti trestným činom motivovaným rasizmom, xenofóbiou, náboženskou neznášanlivosťou alebo zdravotným postihnutím, sexuálnou orientáciou alebo rodovou identitou osoby. Okrem toho majú štáty pozitívnu povinnosť chrániť jednotlivcov pred násilím, najmä keď boli informované o smrteľnom ohrození alebo riziku vážnej ujmy na zdraví. Európsky súd pre ľudské práva vo viacerých veciach<sup>190</sup> uviedol, že riešenie násillia a brutality vyplývajúcich z diskriminačných postojov rovnakým spôsobom ako násillie, kde neexistujú takéto náznaky, by nezohľadňovalo špecifický charakter činov, ktoré sú mimoriadne ničivé pre základné práva. Zdôraznil tiež, že zatiaľ čo primerané prostriedky na odradenie si štáty vyberajú v zásade na základe voľnej úvahy, účinné odrádzanie od závažných činov si vyžaduje efektívne ustanovenia trestného práva. Európsky súd pre ľudské práva tiež rozhodol, že štáty majú povinnosť vyšetriť existenciu akéhokoľvek prípadného diskriminačného motívu v pozadí násilného činu a že prehliadnutie motivácie predsudkami v pozadí trestného činu predstavuje porušenie článku 14 ECHR<sup>191</sup>. Týmto prístupom sa ochrana, ktorú poskytuje Európsky dohovor pre ľudské práva, rozširuje na príslušníkov zraniteľných skupín, ktoré sú obeťami trestných činov z nenávisťi bez ohľadu na to, či sa tohto zneužívania dopúšťajú štátne subjekty

189 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV.

190 Pozri ESĽP, *M.C. a A.C./Rumunsko*, č. 12060/12, 12. apríla 2016, bod 113.

191 Pozri napríklad ESĽP, *Abdu/Bulharsko*, č. 26827/08, 11. marca 2014, vec opísanú v [oddielke 6.3](#).



alebo tretie osoby<sup>192</sup>. Inými slovami, násilie založené na motívoch diskriminácie predstavuje zhoršenú formu porušovania ľudských práv. To by sa malo zohľadniť v spôsobe, akým sú vedené vyšetrovania, ako aj podpory a ochrany obetí.

Príklad: Vo veci *Identoba a iní/Gruzínsko*<sup>193</sup>, ktorá sa týkala homofóbneho útoku na účastníkov pokojného zhromaždenia združení LGBT, ESLP potvrdil, že „trestné činy z nenávisťi“ páchané voči osobám na základe sexuálnej orientácie predstavujú porušenie článku 3 ECHR v spojení s článkom 14. ESLP zdôraznil, že gruzínske orgány vedeli alebo mali vedieť o rizikách spojených s demonštráciou vzhľadom na rôzne správy o situácii lesbie, gejov, bisexuálnych a transrodových osôb v Gruzínsku. Keďže policajná ochrana nebola poskytnutá včas a primeraným spôsobom, orgány nespĺnili svoju povinnosť poskytnúť primeranú ochranu.

Príklad: Vo veci *M.C. a A.C./Rumunsko*<sup>194</sup> žalobcov napadla skupina ľudí, keď išli domov z výročného pochodu hrdosti gejov. Boli vystavení homofóbnym urážkam, úderom päťami a kopancom. ESLP konštatoval, že orgány pri vyšetrovaní homofóbneho útoku nezohľadnili možné diskriminačné motívy, a dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 3 (procesná vetva) v spojení s článkom 14 ECHR.

Príklad: Vo veci *Virabyan/Arménsko*<sup>195</sup> bol žalobca, člen opozičnej strany, zatknutý počas protivládnej demonštrácie. Následne bol prevezený na policajnú stanicu, kde utrpel vážne zranenia. Sťažoval sa, že s ním na základe jeho politického názoru vo väzbe zle zaobchádzali. ESLP dospel k záveru, že štát nepreskúmal možnú príčinnú súvislosť medzi údajnými politickými motívmi a zneužívaním, ktorému bol žalobca podrobený. ESLP dospel preto k záveru, že došlo k porušeniu článku 14 ECHR v spojení s článkom 3 v jeho procesnej vetve.

Príklad: Vo veci *Nachova a iní/Bulharsko*<sup>196</sup> boli zastrelení dvaja rómski muži, ktorí utekali pred vojenskou políciou, ktorá ich chcela zatknúť za ich nepovolenú neprítomnosť. Sused jednej z obetí tvrdil, že bezprostredne po streľbe príslušník, ktorý obeť zabil, na neho zakričal: „Vy prekliati Cigáni.“

192 Pozri napríklad ESLP, *R.B./Maďarsko*, 64602/12, 12. apríla 2016, bod 39.

193 ESLP, *Identoba a iní/Gruzínsko*, č. 73235/12, 12. mája 2015, pozri tiež oddiel 4.7.

194 ESLP, *M.C. a A.C./Rumunsko*, č. 12060/12, 12. apríla 2016.

195 ESLP, *Virabyan/Arménsko*, č. 40094/05, 2. októbra 2012.

196 ESLP, *Nachova a iní/Bulharsko* [VK], č. 43577/98 a 43579/98, 6. júla 2005.

ESLP konštatoval, že štát porušil právo na život obetí (podľa článku 2 ECHR) nielen z vecného, ale aj z procesného hľadiska za to, že primerane neprešetril úmrtia. Konštatoval, že nevykonanie vyšetrovania tiež predstavuje porušenie článku 2 v spojení s právom nebyť diskriminovaný, keďže štát mal povinnosť osobitne preskúmať možné diskriminačné dôvody.

Príklad: *Vec Škorjanec/Chorvátsko*<sup>197</sup> sa týka rasovo motivovaných násilných činov. ESLP spresnil, že povinnosť orgánov vyšetriť možné rasistické motívy sa týka nielen násilných činov na základe skutočného alebo vnímaného osobného stavu alebo charakteristík obete, ale aj násilných činov, ktoré sú založené na skutočnom alebo predpokladanom vzťahu alebo zväzku obete s inou osobou, ktorá má skutočne alebo pravdepodobne osobitné postavenie alebo chránenú charakteristiku. ESLP uviedol, že orgány činné v trestnom konaní sa spoliehali na skutočnosť, že samotná žalobkyňa nie je rómskeho pôvodu, a odmietli preskúmať, či ju útočníci vnímali ako ženu rómskeho pôvodu. Orgány nezohľadnili a nevytvorili spojenie medzi rasistickým motívom útoku a vzťahom žalobkyne s jej partnerom, ktorý bol rómskeho pôvodu. Na základe toho súd konštatoval, že došlo porušeniu článku 3 v spojení s článkom 14 ECHR.

V sérii prípadov Európsky súd pre ľudské práva považoval rodovo motivované násilie za formu diskriminácie žien<sup>198</sup>.

Príklad: Vo veci *Eremia/Moldavská republika*<sup>199</sup> sa prvá žalobkyňa stala obeťou domáceho násillia zo strany svojho manžela, policajného príslušníka. Druhou a tretou žalobkyňou boli ich dve dcéry, ktoré boli pravidelne svedkami násillia, čo malo vplyv na ich psychickú pohodu. ESLP dospel k záveru, že neschopnosť orgánov chrániť žalobkyne odráža skutočnosť, že si neuvedomovali závažnosť násillia páchaného na ženách. Nedostatočné zohľadnenie problému násillia páchaného na ženách v Moldavskej republike zo strany orgánov predstavuje diskriminačné zaobchádzanie na základe pohlavia, čo je v rozpore s článkom 14 v spojení s článkom 3 ECHR.

197 ESLP, *Škorjanec/Chorvátsko*, 25536/14, 28. marca 2017.

198 Pozri tiež ESLP, *Opuz/Turecko*, č. 33401/02, 9. júna 2009, vec opísanú v **oddielu 6.3**.

199 ESLP, *Eremia/Moldavská republika*, č. 3564/11, 28. mája 2013.

Príklad: Vo veci *M.G./Turecko*<sup>200</sup> manžel žalobkyňu počas manželstva bil a počas ich rozvodu sa jej vyhrážal. Sťažovateľka sa sťažovala na nedostatočnú ochranu zo strany orgánov pred takýmto domácim násilím a na systematické a pretrvávajúce násilie páchané na ženách v Turecku. ESLP konštatoval, že aj keď žalobkyňa bola v roku 2007 rozvedená, až do nadobudnutia účinnosti nového zákona v roku 2012 nemala účinnú ochranu pred svojím bývalým manželom, a to napriek početným žiadostiam predloženým vnútroštátnym súdom. Na základe toho ESLP konštatoval, že došlo k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 6 ods. 3 ECHR.

Príklad: Vo veci *Halime Kiliç/Turecko*<sup>201</sup> dcéra žalobkyne získala ochranné príkazy proti svojmu násilnému manželovi. Orgány však neprijali účinné opatrenia na jej ochranu a dcéra utrpela smrteľné zranenia. ESLP konštatoval, že tým, že vnútroštátne orgány nepotrestali jej manžela za nedodržanie ochranného príkazu, pripravili tieto príkazy o ich účinnosť a manžel pokračoval beztrestne v jej napádaní. Na základe toho ESLP konštatoval, že došlo k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 2 ECHR.

Okrem vyšetrovacej povinnosti majú štáty povinnosť zabrániť násilniu motivovanému nenávisťou zo strany súkromných osôb, o ktorých orgány mali alebo mali mať vedomosť<sup>202</sup>, alebo majú povinnosť zasiahnuť v záujme ochrany obetí trestných činov v súvislosti s činmi súkromných osôb.

Príklad: Vo veci *97 členov kongregácie Gldani Svedkov Jehovových a 4 iní/ Gruzínsko*<sup>203</sup> ultraortodoxná skupina napadla skupinu Svedkov Jehovových. Aj keď polícia bola o tom informovaná, nezasiahla, aby násilniu zabránila. Následné vyšetrovanie bolo zastavené po tom, ako polícia tvrdila, že sa nedá zistiť totožnosť páchatelov. ESLP konštatoval, že neschopnosť polície zasiahnuť v záujme ochrany obetí pred rasovo motivovaným násilím a následné nedostatočné vyšetrovanie predstavuje porušenie článku 3 (právo nebyť vystavený nelúdskeému a ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu) a článku 9 (právo na slobodu náboženského vyznania) v spojení s článkom 14 ECHR, keďže to bolo založené na náboženských dôvodoch.

200 ESLP, *M.G./Turecko*, č. 646/10, 22. marca 2016.

201 ESLP, *Halime Kiliç/Turecou*, č. 63034/11, 28. júna 2016.

202 ESLP, *Đorđević/Chorvátsko*, č. 41526/10, 24. júla 2012, body 138 a 149, vec opísaná v oddiele 2.4.2.

203 ESLP, *97 členov kongregácie Gldani Svedkov Jehovových a 4 iní/Gruzínsko*, č. 71156/01, 3. mája 2007.

**Podľa práva Rady Európy** Dohovor o predchádzaní násilíu na ženách a domácejmu násilíu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor) odsudzuje všetky formy diskriminácie žien<sup>204</sup>.

## 2.7. Nenávistný prejav

### Hlavný bod

- Nenávistný prejav je obhajovanie nenávisti založené na jednom z chránených dôvodov.

Nenávistný prejav zahŕňa všetky verejné prejavy, ktoré šíria, podporujú alebo odôvodňujú nenávisť, diskrimináciu alebo nepriateľstvo voči konkrétnej skupine, alebo k nej podnecujú. Je nebezpečný, pretože prispieva k rastúcej atmosfére neznášanlivosti voči určitým skupinám. Slovné útoky sa môžu zmeniť na fyzické útoky.

Podľa Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii<sup>205</sup> sa za nenávistný prejav bez ohľadu na jeho formu považuje obhajovanie a podpora znevažovania, nenávisti alebo hanobenia osoby alebo skupiny osôb alebo podnecovanie k nim, ako aj akékoľvek obťažovanie, urážanie, vytváranie negatívnych stereotypov, stigmatizácia alebo vyhrážanie sa takejto osobe alebo skupine osôb, ako aj odôvodňovanie všetkých takýchto foriem prejavu.

Nenávistný prejav môže mať tiež formu verejného popierania, zľahčovania alebo ospravedlňovania zločinov proti ľudskosti alebo vojnových zločinov, ako aj glorifikáciu osôb odsúdených za spáchanie takýchto trestných činov<sup>206</sup>.

Trestné činy z nenávisti a nenávistný prejav majú rovnaký cieľ, a to podkopávať dôstojnosť a hodnotu príslušnosti ľudskej bytosti ku konkrétnej skupine. Nenávistný prejav však na rozdiel od trestných činov z nenávisti nie vždy predstavuje trestný čin.

<sup>204</sup> Rada Európy, Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilíu na ženách a domácejmu násilíu a o boji proti nemu, CETS č. 210, 2011. Pozri [oddiel 1.1.1](#).

<sup>205</sup> Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (ECRI), General Policy Recommendation No. 15 on Combating Hate Speech (Všeobecné politické odporúčanie č. 15 o boji proti nenávistným prejavom), 8. decembra 2015.

<sup>206</sup> Tamže.

**Podľa ECHR** sa judikatúra ESLP týkajúca sa nenávistných prejavov vrátane nenávistných prejavov na internete vyvíja, čo zahŕňa hľadanie rovnováhy medzi jednotlivými právami: zákaz diskriminácie, právo na súkromný život a slobodu prejavu. V uvedených príkladoch ESLP potvrdil, že zásada nediskriminácie môže obmedzovať užívanie iných práv.

Príklad: Vo veci *M'Bala M'Bala/Francúzsko*<sup>207</sup> bol žalobca, ktorý bol komikom, odsúdený za to, že počas svojich živých vystúpení používal negacionistické a antisemitské názory. Tvrdil, že týmto odsúdením bola porušená jeho sloboda prejavu. ESLP konštatoval, že vyjadrovanie nenávisťi a antisemitizmu a podpora pri popieraní holokaustu nemôžu spadať pod ochranu článku 10 ECHR. Súd tiež konštatoval, že žalobca „chcel odchyliť článok 10 od jeho skutočného cieľa tým, že využil svoje právo na slobodu prejavu na účely, ktoré sú nezlučiteľné s textom a duchom dohovoru a ktoré, ak by boli uznané, by prispeli k deštrukcii práv a slobôd vyplývajúcich z dohovoru“. Jeho sťažnosť bola vyhlásená za neprípustnú.

Príklad: Vo veci *Vejdeland a iní/Švédsko*<sup>208</sup> boli žalobcovia odsúdení za šírenie homofóbnych letákov v škole. ESLP dospel k záveru, že zásah do ich slobody prejavu bol v demokratickej spoločnosti nevyhnutný z dôvodu ochrany dobrého mena a práv iných, a preto nedošlo k porušeniu článku 10 ECHR.

Príklad: Vo veci *Karahmed/Bulharsko*<sup>209</sup> žalobca navštevoval mešitu v Sofii, aby sa zúčastnil na pravidelných piatkových modlitbách. V ten istý deň približne 150 prívržencov pravicovej politickej strany protestovalo proti hluku šíriacemu sa z reproduktorov na mešite počas zvolávania k modlitbám. Kričali na zhromaždených veriacich urážky a hádzali vajička a kamene. Medzi niektorými demonštrantmi a veriacimi došlo k potýčke, keď demonštranti na strechu mešity nainštalovali vlastné reproduktory, aby prehušili zvuky modlitieb, a veriaci sa ich pokúšali odstrániť. Vnútroštátne orgány nezabezpečili náležitú rovnováhu svojich opatrení na zabezpečenie účinného a pokojného uplatňovania práv demonštrantov a práv žalobcu a ostatných veriacich spoločne sa modliť a následne náležite nereagovali na tieto udalosti, najmä na nenávistný prejav, čo znamenalo, že štát si nesplnil svoje pozitívne povinnosti podľa článku 9 (sloboda náboženského vyznania) ECHR.

207 ESLP, *M'Bala M'Bala/Francúzsko* (dec.), č. 25239/13, 20. októbra 2015.

208 ESLP, *Vejdeland a iní/Švédsko*, č. 1813/07, 9. februára 2012.

209 ESLP, *Karahmed/Bulharsko* č. 30587/13, 24. februára 2015.

Ak komentáre používateľov, ktorí sú tretími stranami, nadobúdajú formu nenávistného prejavu a priamych hrozieb pre fyzickú integritu osôb, môžu byť členské štáty oprávnené preniesť zodpovednosť na internetové spravodajské portály, ak neprijmú opatrenia na bezodkladné odstránenie jasne protiprávných komentárov, a to aj bez oznámenia zo strany údajnej obete alebo tretích strán.

Príklad: Vo veci *Delfi AS/Estónsko*<sup>210</sup> spoločnosť, ktorá podala žalobu, vlastnila jeden z najväčších spravodajských internetových portálov v Estónsku. Po uverejnení článku na portáli týkajúcom sa trajektovej spoločnosti boli pod týmto článkom uverejnené viaceré komentáre anonymných tretích strán obsahujúce osobné hrozby a urážlivé vyjadrenia namierené proti vlastníkovi trajektovej spoločnosti. Portál o niekoľko týždňov neskôr vymazal komentáre až na žiadosť žalobcu, odmietol však zaplatiť odškodnenie. Začalo sa konanie týkajúce ohovárania proti spoločnosti, ktorá podala žalobu a ktorej bolo nakoniec nariadené, aby zaplatila 320 EUR ako odškodnenie. ESLP konštatoval, že povinnosť zabrániť protiprávnym komentárom alebo ich odstrániť, ako aj sankcia vo výške 320 EUR uložená spoločnosti, ktorá podala žalobu, nepredstavuje neprímerané obmedzenie jej práva na slobodu prejavu. Pokiaľ ide o obsah komentárov, súd konštatoval, že prejavy nenávisťi a otvorené hrozby sú zjavne protiprávne a predstavujú nenávisťný prejav, a preto si nevyžadujú žiadnu ďalšiu jazykovú ani právnu analýzu<sup>211</sup>.

ESLP dospel k záveru, že povinnosť veľkých spravodajských portálov prijať účinné opatrenia na obmedzenie šírenia nenávisťných prejavov a prejavov podnecujúcich k násiliu sa nemôže porovnávať so „súkromnou cenzúrou“. Schopnosť potenciálnej obete takéhoto prejavu priebežne monitorovať internet bola fakticky obmedzenejšia než schopnosť veľkého komerčného internetového spravodajského portálu predchádzať protiprávnym pripomienkam alebo ich odstrániť.

210 ESLP, *Delfi AS/Estónsko* [VK], č. 64569/09, 16. júna 2015.

211 Porovnaj s ESLP, *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete a Index.hu Zrt/Maďarsko*, č. 22947/13, 2. februára 2016, kde súd uviedol, že používanie vulgárnych výrazov nebolo samo osebe rozhodujúce a bolo potrebné zohľadniť špecifickú štýlu komunikácie na určitých internetových portáloch. Výrazy použité v komentároch, aj keď patria do spôsobu vyjadrovania nízkej úrovne, boli bežné v komunikácii na mnohých internetových portáloch, takže vplyv, ktorý im možno pripísať, je obmedzený.

Európsky súd pre ľudské práva sa často vyzýva na nastolenie rovnováhy medzi konkurenčnými právami. Ako príklad slúžia prípady, v ktorých sa vyjadrenie názorov považovalo za dôležitejšie ako potreba sankcionovať nenávistný prejav.

Príklad: Vo veci *Perinçek/Švajčiarsko*<sup>212</sup> bol žalobca, turecký akademický pracovník, odsúdený za to, že verejne popieral genocídu arménskeho ľudu Osmanskou ríšou. So zreteľom hlavne na kontext, v ktorom boli vyhlásenia poskytnuté, skutočnosť, že tieto vyhlásenia nemali vplyv na dôstojnosť príslušníkov arménskej komunity až tak, aby sa vyžadovalo odsúdenie za trestný čin, a skutočnosť, a že Švajčiarsko nemá podľa medzinárodného práva povinnosť kriminalizovať takéto vyhlásenia, ESLP konštatoval, že vyhlásenia žalobcu súviseli s vecou verejného záujmu a nepredstavovali výzvu k nenávisti alebo neznášanlivosti. ESLP dospel k záveru, že v demokratickej spoločnosti nebolo potrebné trestne stíhať žalobcu v záujme ochrany práv arménskej komunity, o ktorú ide v tejto veci.

Príklad: Vo veci *Sousa Goucha/Portugalsko*<sup>213</sup> sa žalobca, ktorý je známym televíznym moderátorom s homosexuálnou orientáciou, stal terčom žartu počas živého televízneho vysielania komediálnej šou, kde bol označený za ženu. ESLP dospel k záveru, že žartovné prirovnanie homosexuálnych mužov k ženám nepredstavuje homofóbny nenávistný prejav. Rozhodnutie orgánov skutok nestíhať preto nebol v rozpore s článkom 14 v spojení s článkom 8 dohovoru.

**Podľa medzinárodného práva** je v článku 20 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (ICCPR) stanovené, že akákoľvek vojnová propagácia a akákoľvek národná, rasová alebo náboženská nenávisť, ktorá predstavuje podnecovanie k diskriminácii, nepriateľstvu alebo násiliu, je zakázaná zákonom.

Výbor pre ľudské práva v tejto súvislosti zdôraznil, že zákaz podľa článku 20 ods. 1 sa rozširuje na všetky formy propagandy, ktorá hrozí aktom agresie alebo porušenia mieru v rozpore s Chartou Organizácie Spojených národov alebo k nim vedie. Odsek 2 je namierený proti akémukolvek obhajovaniu národnej, rasovej alebo náboženskej nenávisti, ktorá predstavuje podnecovanie k diskriminácii,

212 ESLP, *Perinçek/Švajčiarsko* [VK], č. 27510/08, 15. októbra 2015.

213 ESLP, *Sousa Goucha/Portugalsko*, č. 70434/12, 22. marca 2016.

nepriateľstvu alebo násiliu, bez ohľadu na to, či ciele takejto propagandy alebo obhajovania sú v prípade dotknutého štátu interné alebo externé<sup>214</sup>.

Podnecovanie ku genocíde je trestným činom podľa medzinárodného práva, ktorý sa trestá aj vtedy, keď príslušný čin nie je v príslušnom čase a na príslušnom mieste podľa miestnych právnych predpisov protiprávny. V známom rozsudku vo veci Julius Streicher Medzinárodný vojenský tribunál v Norimbergu uviedol, že „vo svojich prejavoch a článkoch, týždeň po týždni, mesiac po mesiaci, infikoval nemecké myslenie vírusom antisemitizmu a podnecoval nemeckých občanov k aktívnemu prenasledovaniu<sup>215</sup>“. Medzinárodný vojenský tribunál ho uznal vinným zo zločinov proti ľudskosti.

V článku III Dohovoru OSN o zabránení a trestaní zločinu genocídy sa uvádza, že skutky genocídy, sprisahanie s cieľom páchať genocídu, priame a verejné podnecovanie k páchaniu genocídy, pokus o páchanie genocídy a spolupáchateľstvo v genocíde sú trestné.

V roku 2003 Medzinárodný trestný tribunál OSN pre Rwandu (ICTR – International Criminal Tribunal for Rwanda – ICTR) odsúdil troch bývalých riadiacich pracovníkov médií za to, že vystupovali ako kľúčové osobnosti v mediálnej kampani podnecujúcej v roku 1994 etnických Hutuov k zabíjaniu Tutsiov v Rwande<sup>216</sup>. Boli odsúdení za genocídu, priame a verejné podnecovanie k páchaniu genocídy, sprisahanie na páchanie genocídy, vyhladenie a prenasledovanie ako zločiny proti ľudskosti. Komora uviedla, že „nenávisťný prejav je diskriminačnou formou agresie, ktorá ničí dôstojnosť ľudí v skupine, ktorá je predmetom útoku. Vytvára nižšie postavenie nielen v očiach samotných členov skupiny, ale aj v očiach ostatných, ktorí ich vnímajú ako menejcenných a takto s nimi aj zaobchádzajú. Znevažovanie osoby na základe jej etnickej príslušnosti alebo inej príslušnosti ku skupine samo osebe, ako aj v ďalších dôsledkoch môže spôsobiť nezvratné škody<sup>217</sup>“.

214 Výbor pre ľudské práva, Všeobecná poznámka č. 11.

215 Medzinárodný vojenský tribunál, rozsudok z 1. októbra 1946, v: *The Trial of German Major War Criminals. Proceedings of the International Military Tribunal sitting at Nuremberg, Germany* (Proces s najväčšími nemeckými vojnovými zločincami. Konanie Medzinárodného vojenského tribunálu v Norimbergu) (Nemecko), časť 22, s. 501.

216 OSN, Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu, *Prokurátor/Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza a Hassan Ngeze*, vec č. ICTR-99-52-T.

217 Tamže.



# 3

## Odôvodnenie menej priaznivého zaobchádzania podľa európskeho antidiskriminačného práva



EÚ	Preberané témy	Rada Európy
<p><b>Objektívne odôvodnenie:</b> smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES), článok 2 ods. 2 písm. b); smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES), článok 2 ods. 2 písm. b); smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám (2004/113/ES), článok 2 písm. b); smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES), článok 2 ods. 1 písm. b)</p> <p><b>Osobitné dôvody na odôvodnenie:</b></p> <p><b>Skutočná požiadavka na zamestnanie:</b> smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES), článok 14 ods. 2; smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES), článok 4; smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES), článok 4 ods. 1</p> <p><b>Náboženské inštitúcie:</b> smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES), článok 4 ods. 2</p> <p><b>Vek:</b> smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES), článok 6</p> <p><b>Ochrana verejnej bezpečnosti:</b> smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES), článok 2 ods. 5</p> <p>SDEÚ, C-354/16, <i>Kleinsteuber/Mars GmbH</i>, 2017 SDEÚ, C-188/15, <i>Bouagnaoui a ADDH/Micropole SA [VK]</i>, 2017 SDEÚ, C-416/13, <i>Vital Pérez/Ayuntamiento de Oviedo</i>, 2014</p>	<p>Odôvodnenie menej priaznivého zaobchádzania podľa európskeho antidiskriminačného práva</p>	<p>ECHR, článok 14 (zákaz diskriminácie)</p>

EÚ	Preberané témy	Rada Európy
SDEÚ, C-285/98, <i>Kreil/Bundesrepublik Deutschland</i> , 2000 SDEÚ, C-207/98, <i>Mahlburg/Land Mecklenburg-Vorpommern</i> , 2000 SDEÚ, vec 222/84, <i>Johnston/Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary</i> , 1986		

Za určitých okolností súdy môžu uznať, že dochádzalo k rozdielnemu zaobchádzaniu, ale že je prijateľné. Prístup k odôvodneniu podľa práva EÚ, napriek určitým rozdielom, je v zásade podobný prístupu ESLP.

**Podľa ECHR** prístup Európskeho súdu pre ľudské práva v súvislosti s priamou aj nepriamou diskrimináciou má spočívať v používaní všeobecne formulovaného odôvodnenia. Na druhej strane **podľa práva EÚ** sú stanovené len osobitné obmedzené výnimky z priamej diskriminácie a všeobecné odôvodnenie sa posudzuje len v súvislosti s nepriamou diskrimináciou. Inými slovami, podľa antidiskriminačných smerníc môže byť v prípadoch údajnej priamej diskriminácie rozdiel v zaobchádzaní odôvodnený len vtedy, ak sa sledujú konkrétne ciele výslovne stanovené v týchto smerniciach.

Je potrebné poznamenať, že test odôvodnenia na základe objektívnych dôvodov podľa ECHR a test odôvodnenia v rámci výnimiek z antidiskriminačných smerníc sú veľmi podobné. Obidva testy zahŕňajú posúdenie legitímnosti sledovaných cieľov a primeranosti prostriedkov použitých na dosiahnutie týchto cieľov.

### 3.1. Uplatňovanie objektívneho odôvodnenia podľa ECHR

#### Hlavné body

- Podľa ECHR rozdielne zaobchádzanie v prípadoch údajnej priamej a nepriamej diskriminácie podlieha objektívnemu odôvodneniu.
- Rozdielne zaobchádzanie môže byť odôvodnené, ak sleduje legitímny cieľ a ak sú prostriedky na dosiahnutie tohto cieľa primerané a nevyhnutné.

Objektívne odôvodnenie je k dispozícii, pokiaľ ide o priamu aj nepriamu diskrimináciu **podľa ECHR**. ESLP uvádza:

„[R]ozdiel v zaobchádzaní s osobami v relevantne podobných situáciách... je diskriminačný, ak nie je objektívne a primerane odôvodnený, inými slovami, ak nesleduje legitímny cieľ, alebo ak neexistuje primeraný vzťah medzi proporcionalitou použitých prostriedkov a cieľom, ktorý sa má realizovať<sup>218</sup>.“

Odôvodnené rozdielne zaobchádzanie v dôsledku toho nebude predstavovať diskrimináciu.

Z judikatúry ESLP vyplýva, že rozdielne zaobchádzanie v súvislosti so záležitosťami, ktoré sa považujú za základ ľudskej dôstojnosti, ako je diskriminácia na základe rasy alebo etnického pôvodu, súkromný a rodinný život, možno odôvodniť ťažšie ako záležitosti týkajúce širších aspektov sociálnej politiky, najmä ak majú fiškálne dôsledky. V tejto súvislosti ESLP používa pojem „miera voľnej úvahy“, ktorý odkazuje na oblasť voľnej úvahy štátu pri určovaní, či je rozdielne zaobchádzanie odôvodnené. Ak sa táto miera voľnej úvahy považuje za „úzku“, ESLP uplatňuje vyššiu mieru kontroly.

Na odôvodnenie rozdielneho zaobchádzania je potrebné preukázať, že:

- predmetné pravidlo alebo prax sleduje legitímny cieľ,
- prostriedky zvolené na dosiahnutie tohto cieľa (t. j. opatrenie, ktoré viedlo k rozdielnemu zaobchádzaniu), sú primerané a nevyhnutné na dosiahnutie tohto cieľa.

Na určenie, či je rozdielne zaobchádzanie primerané, súd musí byť presvedčený, že:

- na dosiahnutie tohto cieľa neexistuje žiadny iný prostriedok, ktorý spôsobuje menšie zasahovanie do práva na rovnaké zaobchádzanie. Inak povedané, že nevýhoda, ktorá jej vznikla, predstavuje minimálnu možnú úroveň škody potrebnej na dosiahnutie sledovaného cieľa,
- cieľ, ktorý sa má dosiahnuť, je dostatočne dôležitý na odôvodnenie miery zasahovania.

218 ESLP, *Burden/Spojené kráľovstvo* [VK], č. 13378/05, 29. apríla 2008, bod 60; ESLP, *Guberina/Chorvátsko*, č. 23682/13, 22. marca 2016, bod 69.

## 3.2. Uplatňovanie objektívneho odôvodnenia podľa práva EÚ

### Hlavný bod

- Podľa práva EÚ je objektívne odôvodnenie k dispozícii v súvislosti s nepriamou diskrimináciou.

**Podľa práva EÚ** sa v antidiskriminačných smerniciach EÚ v súvislosti s nepriamou diskrimináciou používa podobné znenie možného objektívneho odôvodnenia. V smernici o rasovej rovnosti sa uvádza:

„[Z]a nepriamu diskrimináciu sa považuje prípad, ak by v dôsledku navonok neutrálneho predpisu, kritéria alebo zvyklosti bola znevýhodnená osoba určitej rasy alebo etnického pôvodu v porovnaní s inými osobami, iba ak uvedený predpis, kritérium alebo zvyklosť je objektívne odôvodnený legitímnym cieľom a prostriedky na jeho dosiahnutie sú primerané a nevyhnutné<sup>219</sup>.“

Napríklad vo veci týkajúcej sa umiestnenia elektromerov v nedostupnej výške<sup>220</sup> Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že na odôvodnenie tejto praxe by vnútroštátny súd mal určiť, či existujú iné primerané a menej obmedzujúce prostriedky na dosiahnutie sledovaných cieľov (bezpečnosť prenosu elektriny a náležité zaznamenávanie spotreby elektrickej energie). V prípade neexistencie takýchto opatrení by tento postup nebol neprimeraný len vtedy, ak by obyvatelia štvrte boli v prístupe k elektrickej energii negatívne ovplyvnení za podmienok, ktoré nemajú urážlivý alebo stigmatizujúci charakter a ktoré im umožňujú pravidelne sledovať svoju spotrebu elektrickej energie.

V súvislosti so zamestnanosťou Súdny dvor EÚ váha uznať rozdielne zaobchádzanie na základe dôvodov manažmentu, ktoré súvisia s hospodárskymi záujmami zamestnávateľov, zatiaľ čo je ochotnejší akceptovať diferencované

219 Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES), článok 2 písm. b); smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, článok 2 ods. 2 písm. b); smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám, článok 2 písm. b); smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) článok 2 ods. 1 písm. b).

220 SDEÚ, C-83/14, „*ČEZ Rozpredelenie Bãlgarija*“ AD/Komisija za zaštitã ot diskriminacija [VK], 16. júla 2015, (vec opísaná podrobne v oddiele 2.2.3).

zaobchádzanie na základe širších cieľov sociálnej politiky a politiky zamestnanosti s fiškálnymi dôsledkami. Súdny dvor EÚ vo veciach, ktoré sa týkajú týchto aspektov, prizná štátom široký „priestor na voľné uváženie“. SDEÚ napríklad rozhodol, že cieľom podpory vysokoškolského vzdelávania<sup>221</sup> alebo kompenzácie nevýhod prerušení kariéry na výchovu detí<sup>222</sup> boli legitímne ciele, ktoré môžu odôvodňovať nepriamu diskrimináciu. Na druhej strane SDEÚ zdôraznil, že cieľ obmedzenia verejných výdavkov nemôže slúžiť ako odôvodnenie<sup>223</sup>.

Súdny dvor EÚ zaujal podobné prístupy v rámci zásady nediskriminácie, ktorá je zaručená v Charte základných práv EÚ. Súdny dvor EÚ uviedol, že rozdiel v zaobchádzaní je odôvodnený, ak je založený na objektívnom a primeranom kritériu, to znamená, ak je v súlade s právne prípustným cieľom sledovaným predmetnou právnou úpravou a tento rozdiel je primeraný cieľu, ktorý sa príslušným zaobchádzaním sleduje<sup>224</sup>.

Príklad: Súdny dvor EÚ poskytol podrobné vysvetlenie myšlienky objektívneho odôvodnenia vo veci *Bilka – Kaufhaus GmbH/Weber Von Hartz*<sup>225</sup>. V tejto veci sa zamestnanci pracujúci na kratší pracovný čas, ktorí boli vylúčení zo zamestnaneckého dôchodkového systému obchodného domu Bilka, sťažovali, že ide o nepriamu diskrimináciu žien, keďže tvoria prevažnú väčšinu pracovníkov pracujúcich na kratší pracovný čas. Súdny dvor EÚ konštatoval, že by to predstavovalo nepriamu diskrimináciu, pokiaľ by rozdiel v užívaní nebol odôvodnený. Aby bol odôvodnený, bolo potrebné preukázať, že: „[...] opatrenia, ktoré obchodný dom Bilka zvolil, zodpovedajú skutočnej potrebe zo strany podniku, sú primerané na dosiahnutie sledovaných cieľov a sú na tento účel nevyhnutné“.

Obchodný dom Bilka uviedol, že cieľom tohto rozdielného zaobchádzania bolo odradiť od práce na kratší pracovný čas a podnietiť k práci na plný pracovný čas, keďže pracujúci na kratší pracovný čas obvykle neboli ochotní pracovať vo večerných hodinách alebo v sobotu, čo sťažovalo zachovanie

221 SDEÚ, C-238/15, *Maria do Céu Bragança Linares Verruga a iní/Ministre de l'Enseignement supérieur et de la recherche*, 14. decembra 2016.

222 SDEÚ, C-173/13, *Maurice Leone a Blandine Leone/Garde des Sceaux, ministre de la Justice a Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales*, 17. júla 2014.

223 SDEÚ, spojené veci C-4/02 a C-5/02, *Hilde Schönheit/Stadt Frankfurt am Mein a Silvia Becker/Land Hessen*, 23. októbra 2003.

224 SDEÚ, C-356/12, *Wolfgang Glatzel/Freistaat Bayern*, 22. mája 2014.

225 SDEÚ, vec 170/84, *Bilka – Kaufhaus GmbH/Karin Weber Von Hartz*, 13. mája 1986.

primeraného personálneho obsadenia. Súdny dvor EÚ konštatoval, že by to mohlo predstavovať legitímny cieľ. Neodpovedal však na otázku, či vylúčenie pracovníkov na kratší pracovný čas z dôchodkového systému bolo primerané na dosiahnutie tohto cieľa. Požiadavka, aby prijaté opatrenia boli „nevyhnutné“, znamená, že je potrebné preukázať, že neexistuje žiadny primeraný alternatívny prostriedok, ktorý by menej zasahoval do zásady rovnosti zaobchádzania. Zodpovednosť za uplatnenie právnych predpisov na skutkový stav vecí bola ponechaná vnútroštátnemu súdu.

### 3.3. Osobitné dôvody podľa práva EÚ

#### Hlavné body

- Podľa práva EÚ existujú osobitné výnimky v súvislosti s priamou diskrimináciou, ktoré sú prispôbené kontextu oblasti ochrany.
- Osobitné výnimky zahŕňajú:
  - o skutočné požiadavky na zamestnanie,
  - o výnimky týkajúce sa náboženských inštitúcií,
  - o výnimky týkajúce sa najmä diskriminácie na základe veku.

Ako už bolo uvedené, podľa antidiskriminačných smerníc existuje osobitný súbor dôvodov, ktoré umožňujú odôvodniť rozdielne zaobchádzanie za určitých okolností. Výnimka týkajúca sa „skutočnej požiadavky na zamestnanie“ je uvedená v každej zo smerníc<sup>226</sup> (okrem smernice o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám, keďže sa netýka zamestnania). Táto požiadavka umožňuje zamestnávateľom rozlišovať osoby na základe chráneného dôvodu, ak má tento dôvod neodmysliteľnú súvislosť so schopnosťou vykonávať určitú prácu alebo s kvalifikáciami vyžadovanými pre konkrétnu prácu<sup>227</sup>. Ďalšie dve výnimky sa uvádzajú len v smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES)<sup>228</sup>: prvá, prípustnosť diskriminácie na základe náboženského vyznania alebo viery zamestnávateľmi, ktorí sú náboženskými

<sup>226</sup> Smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie), článok 14 ods. 2; smernica o rasovej rovnosti, článok 4; smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, článok 4 ods. 1.

<sup>227</sup> Tamže.

<sup>228</sup> Smernica Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani, ú. v. ES L 303, 2.12.2000, s. 16 – 22.

organizáciami<sup>229</sup>, a druhá, prípustnosť diskriminácie na základe veku za určitých okolností<sup>230</sup>. Striktný prístup Súdneho dvora EÚ k výkladu výnimiek z rozdielneho zaobchádzania naznačuje, že všetky výnimky sa budú vykladať reštriktívne, keďže sa kladie dôraz na význam všetkých práv vytvorených pre jednotlivcov podľa práva EÚ<sup>231</sup>.

Okrem toho bola v článku 2 ods. 5 smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní zavedená výnimka zo zákazu diskriminácie z dôvodov týkajúcich sa ochrany verejnej bezpečnosti. Cieľom tohto ustanovenia bolo na jednej strane predísť rozporu medzi zásadou rovnosti zaobchádzania a na druhej strane potrebou zabezpečiť verejný poriadok, verejnú bezpečnosť a verejné zdravie, predchádzanie trestným činom, ako aj ochranu práv a slobôd jednotlivcov a tento rozpor vyriešiť. Všetky tieto postupy sú potrebné na fungovanie demokratickej spoločnosti. Článok 2 ods. 5 ako výnimka zo zásady zákazu diskriminácie si vyžaduje striktnú interpretáciu. Súdny dvor EÚ napríklad dospel k záveru, že článok 2 ods. 5 smernice sa vzťahuje na opatrenia, ktorých cieľom je zabrániť leteckým nehodám monitorovaním spôsobilosti a fyzických schopností pilotov s cieľom zabezpečiť, aby zlyhanie ľudského faktora nespôsobovalo nehody. Konštatoval však, že ustanovenie zakazujúce pilotom pokračovať v práci po dosiahnutí veku 60 rokov bolo neprimerané<sup>232</sup>. Dospel tiež k záveru, že ustanovenie, ktorým sa na výkon povolania zmluvného zubného lekára v rámci povinných systémov zdravotného poistenia stanovuje maximálna veková hranica 68 rokov, možno považovať za zlučiteľné s článkom 2 ods. 5 smernice, ak sa ním má zabrániť riziku vážnej ujmy pre finančnú rovnováhu systému sociálneho zabezpečenia s cieľom dosiahnuť vysokú úroveň ochrany zdravia<sup>233</sup>.

229 Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, článok 4 ods. 2.

230 Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, článok 6.

231 Pozri napríklad SDEÚ, vec 222/84, *Johnston/Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*, 15. mája 1986, bod 36.

232 SDEÚ, C-447/09, *Reinhard Prigge a iní/Deutsche Lufthansa AG* [VK], 13. septembra 2011, vec opísaná v oddiele 3.3.3.

233 SDEÚ, C-341/08, *Domnica Petersen/Berufungsausschuss für Zahnärzte für den Bezirk Westfalen-Lippe* [VK], 12. januára 2010, body 60 – 64.

### 3.3.1. Skutočná požiadavka na zamestnanie

Podľa antidiskriminačných smerníc, pokiaľ sa venujú oblasti zamestnanosti:

„Členské štáty môžu ustanoviť v súvislosti s prístupom k zamestnaniu vrátane odbornej prípravy k tomu vedúcej, že rozdielne zaobchádzanie, ktoré sa zakladá na charakteristike súvisiacej s [chráneným dôvodom] nevytvára diskrimináciu, ak z dôvodu povahy určitých príslušných pracovných činností alebo súvislostí, v akých sa tieto činnosti vykonávajú, takáto charakteristika vytvára prirodzenú a rozhodujúcu požiadavku na povolanie za predpokladu, že cieľ je legitímny a požiadavka primeraná<sup>234</sup>.“

Toto odôvodnenie umožňuje zamestnávateľom rozlišovať medzi osobami na základe chránenej charakteristiky, ak je táto vlastnosť priamo spojená s vhodnosťou alebo so spôsobilosťou vykonávať požadované pracovné povinnosti.

Príklad: Vo veci *Mario Vital Pérez/Ayuntamiento de Oviedo*<sup>235</sup> (opísanej v **oddielke 5.5**) sa spor týka vekovej hranice 30 rokov na nábor miestnych príslušníkov polície. Súdny dvor EÚ potvrdil, že disponovanie osobitnými fyzickými spôsobilosťami možno považovať za „skutočnú a rozhodujúcu požiadavku na zamestnanie“ v zmysle článku 4 ods. 1 smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES). Okrem toho uviedol, že „je osobitná fyzická spôsobilosť charakteristikou, ktorá sa spája s vekom<sup>236</sup>“. V tomto prípade však Súdny dvor dospel k záveru, že veková hranica je neprimeraná<sup>237</sup>.

234 Smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie), článok 14 ods. 2; smernica o rasovej rovnosti, článok 4; smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, článok 4 ods. 1.

235 SDEÚ, C-416/13, *Mario Vital Pérez/Ayuntamiento de Oviedo*, 13. novembra 2014.

236 Tamže, bod 37.

237 Pozri odôvodnenie SDEÚ v **oddielke 5.5**. Porovnaj s SDEÚ, C-229/08, *Colin Wolf/Stadt Frankfurt am Main* [VK], 12. januára 2010, bod 40, kde Súdny dvor EÚ potvrdil maximálny vek prijatia do zamestnania pre pracovníkov v prvej línii. Súdny dvor EÚ uviedol, že fyzická spôsobilosť je charakteristika, ktorá sa spája s vekom a predstavuje skutočnú požiadavku na zamestnanie, a to z dôvodu, že povinnosti v prvej línii si vyžadujú mimoriadne dobrú fyzickú schopnosť. Porovnaj tiež s SDEÚ, C-258/15, *Gorka Salaberria Sorondo/Academia Vasca de Policía y Emergencias* [VK], 15. novembra 2016, vecou opísanou v **oddielke 5.5**, kde Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že veková hranica 35 rokov v prípade náboru na pozíciu príslušníka polície nepredstavuje diskriminačné zaobchádzanie.



Existujú dobre zavedené povolania, na ktoré sa vzťahuje výnimka zo skutočnej požiadavky na zamestnanie: vo veci *Komisia/Nemecko* súdny dvor EÚ, ktorý sa opiera o prieskum Komisie týkajúci sa rozsahu výnimky v súvislosti s diskrimináciou na základe pohlavia, uviedol konkrétne povolania, v prípade ktorých je táto výnimka pravdepodobne použiteľná<sup>238</sup>. Osobitná pozornosť sa venovala umeleckým profesiám, ktoré si môžu vyžadovať osobitné vlastnosti, ktoré prináležia jednotlivcom, ako inherentné charakteristiky, napríklad požiadavka, aby sa speváčka umeleckým vkusom hodila do štýlu predstavenia, mladý herec, aby mohol hrať konkrétnu úlohu, fyzicky zdatný jednotlivec na tanec alebo muži alebo ženy na konkrétny typ prevádzania módy. Nešlo tu však o pokus o poskytnutie úplného zoznamu. K ďalším príkladom by mohlo patriť zamestnanie osoby čínskeho etnického pôvodu v čínskej reštaurácii v záujme zachovania autenticity alebo zamestnávanie žien vo výlučne ženských fitness kluboch.

Príklad: Vo veci *Komisia/Francúzsko*<sup>239</sup> SDEÚ konštatoval, že za určitých okolností nie je nezákonné vyhradiť pracovné miesta najmä pre mužských uchádzačov vo väzniciach pre mužov a ženské uchádzačky vo väzniciach určených pre ženy. Táto výnimka by sa však mohla použiť len v prípade pracovných miest, s ktorými sa spájali také činnosti, kde bolo pohlavie relevantné. V tomto prípade si francúzske orgány chceli zachovať určitý percentuálny podiel pracovných miest pre mužských uchádzačov, pretože okrem iných povinností, na ktorých vykonávanie sa zamestnanci mužského pohlavia považovali za vhodnejších, môže nastať i potreba použiť silu na odradenie potenciálnych výtržníkov. Aj keď Súdny dvor EÚ argumenty v zásade uznal, no v súvislosti s konkrétnymi činnosťami, ktoré by museli vykonávať len mužskí uchádzači, francúzske orgány nespĺnili požiadavku transparentnosti; zovšeobecnenie vhodnosti pohlavia nebude dostačujúce.

Príklad: Vo veci *Johnston/Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*<sup>240</sup> sa príslušníčka polície pracujúca v Severnom Írsku sťažovala, že jej nepredĺžili zmluvu. Náčelník to odôvodnil tým, že príslušníčky polície neabsolvovali odbornú prípravu týkajúcu sa zaobchádzania so strelnými zbraňami, a to na základe toho, že „v prípade závažných vnútroštátnych nepokojov môže

238 SDEÚ, vec 248/83, *Komisia Európskych spoločenských Spolková republika Nemecko*, 21. mája 1985.

239 SDEÚ, vec 318/86, *Komisia Európskych spoločenských Francúzska republika*, 30. júna 1988.

240 SDEÚ, vec 222/84, *Marguerite Johnston/Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*, 15. mája 1986.

nosenie strelných zbraní ženami viesť k ďalšiemu riziku atentátov na tieto ženy, a môže byť teda v rozpore s požiadavkami verejnej bezpečnosti“. Súdny dvor EÚ konštatoval, že keďže sa mala zohľadniť hrozba pre bezpečnosť, táto hrozba sa týkala rovnako mužov aj žien a ženy neboli ohrozené viac. S výnimkou odôvodnenia, ktoré sa týkalo biologických faktorov špecifických pre ženy, ako je ochrana dieťaťa počas tehotenstva, rozdielne zaobchádzanie nebolo možné odôvodniť tým, že verejná mienka si vyžaduje ochranu žien.

Príklad: Vo veci *Mahlburg/Land Mecklenburg-Vorpommern*<sup>241</sup> bolo sťažovateľke, ktorá bola tehotná, zamietnuté trvalé pracovné miesto zdravotnej sestry, na ktorom sa mala podstatná časť práce vykonávať na operačných sálach. Tento krok bol odôvodnený tým, že vystavenie škodlivým látkam na sále by mohlo poškodiť dieťa. Súdny dvor EÚ konštatoval, že vzhľadom na to, že toto pracovné miesto bolo trvalé, bolo neprimerané odoprieť sťažovateľke toto pracovné miesto, pretože jej neschopnosť pracovať na sále by bola len dočasná. Aj keď obmedzenia týkajúce sa pracovných podmienok pre tehotné ženy boli prípustné, malo sa presne vymedziť, aké úlohy by jej mohli škodiť, a nemohli zahŕňať všeobecný zákaz vykonávať prácu.

Príklad: Vo veci *Asma Bougnaoui a ADDH/Micropole SA*,<sup>242</sup> (opísanej v oddiele 5.8) Súdny dvor EÚ konštatoval, že nosenie moslimskej šatky na pracovisku možno považovať za skutočnú a rozhodujúcu požiadavku na zamestnanie. Súdny dvor EÚ rozhodol, že požiadavka smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, aby bolo diskriminačné pravidlo odôvodnené, je splnená len vtedy, ak objektívne vyplýva z povahy alebo podmienok výkonu predmetnej profesijnej činnosti. Výnimka sa teda nevzťahuje na subjektívne aspekty, ako je napr. vôľa zamestnávateľa zohľadňovať osobitnú požiadavku zákazníka, ktorý si neželá byť obslužený pracovníčkou, ktorá nosí moslimskú šatku.

Príklad: Vo veci<sup>243</sup> z Rakúska sa muž – gynekológ sťažoval na pravidlá postupu zadávania zákazky v systéme povinného zdravotného poistenia. Vo výberovom konaní ženské uchádzačky automaticky získali o 10 % viac bodov. Sťažovateľ tvrdil, že napriek tomu, že dostal maximálny počet bodov vo všetkých kategóriách, bol zaradený na zoznam na treťom mieste z dôvodu

241 SDEÚ, C-207/98, *Mahlburg/Land Mecklenburg-Vorpommern*, 3. februára 2000.

242 SDEÚ, C-188/15, *Asma Bougnaoui a Association de défense des droits de l'homme (ADDH)/Micropole SA* [VK], 14. marca 2017.

243 Rakúsko, rakúsky ústavný súd, V 54/2014 – 20, 9. decembra 2014.

bodovej výhody, ktorú získali ženy – lekárky. Rakúsky Najvyšší súd rozhodol, že za daných okolností je pohlavie skutočnou požiadavkou na zamestnanie pre nedostatočný počet gynekologičiek (len 23 % všetkých gynekológov boli ženy) a niektoré pacientky uprednostňujú lekárky.

V odseku 18 preambuly smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní sa uvádza konkrétnejšia formulácia výnimky zo skutočnej požiadavky na zamestnanie v prípade určitých verejných služieb súvisiacich s bezpečnosťou a ochranou. Toto samo osebe nie je samostatná výnimka, mala by sa však skôr považovať ako objasnenie jedného z dôsledkov výnimky zo skutočnej požiadavky na zamestnanie v konkrétnom kontexte:

„Táto smernica nevyžaduje, aby najmä ozbrojené sily a polícia, väzenská stráž alebo záchranne služby robili nábor alebo zamestnávali osoby, ktoré nemajú požadované schopnosti na výkon všetkých úloh, ktoré od nich možno vyžadovať s ohľadom na oprávnený cieľ zachovania operačnej pripravenosti takýchto služieb<sup>244</sup>.“

Toto by sa spravidla mohlo vzťahovať na situáciu zamietnutia niektorých osôb, ktoré prekročili určitý vek alebo majú zdravotné postihnutie, v prípade určitých pozícií, ktoré sa považujú za vysoko fyzicky náročné. V tejto súvislosti sa v článku 3 ods. 4 smernice členským štátom umožňuje výslovne vylúčiť uplatnenie ustanovení smernice na ozbrojené sily. Aj keď sa toto ustanovenie v smernici o rodovej rovnosti (prepracované znenie) neuvádza, na základe preskúmania dvoch vecí týkajúcich sa diskriminácie na základe pohlavia a ozbrojených síl možno posúdiť, ako by ho bolo možné uplatniť. Tieto veci sa posudzovali podľa článku 2 ods. 2 smernice o rovnakom zaobchádzaní, ktorý obsahoval obhajobu „skutočnej požiadavky na povolanie“, ktorá sa teraz uvádza v článku 14 ods. 2 smernice o rodovej rovnosti (prepracované znenie).

Príklad: Vo veci *Sirdar/The Army Board a Secretary of State for Defence*<sup>245</sup> sťažovateľka slúžila ako kuchárka v prepadovej jednotke. Prepustili ju na základe znižovania vojenských výdavkov, ktorými sa pre prepadové jednotky zaviedla zásada „interoperability“. „Interoperabilita“ si vyžadovala, aby

244 Smernica 2000/78/ES o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, Ú. v. ES L 303, 2.12.2000, s. 17.

245 SDEÚ, C-273/97, *Angela Maria Sirdar/The Army Board a Secretary of State for Defence*, 26. októbra 1999.

v dôsledku nedostatočného stavu v armáde každá osoba bola schopná plniť bojové úlohy. Súdny dvor EÚ uznal, že prepadové jednotky pozostávajúce len z mužov oprávnené zaručujú bojovú efektívnosť a že na základe zásady interoperability sú preto ženy vylúčené, a to z toho dôvodu, že prepadové jednotky boli malé špecializované ozbrojené sily, ktoré boli zvyčajne nasadené v prvej vlnе každého útoku. Súdny dvor EÚ konštatoval, že toto pravidlo je potrebné na zabezpečenie bojovej efektívnosti.

Príklad: Vo veci *Kreil/Bundesrepublik Deutschland*<sup>246</sup> sa sťažovateľka uchádzala o prácu elektroinžiniera v ozbrojených silách. Jej žiadosť o toto pracovné miesto však zamietli, pretože ženám neboli povolené žiadne vojenské pozície zahŕňajúce používanie zbraní a v ozbrojených silách mohli pracovať len v oblasti zdravotnej služby a v útvaroch vojenskej hudby. Súdny dvor EÚ konštatoval, že toto vylúčenie je príliš široké, pretože sa uplatňuje takmer na všetky vojenské pozície jednoducho z toho dôvodu, že ženy na týchto pozíciách môžu byť niekedy nútené použiť zbraň. Každé odôvodnenie by malo užšie súvisieť s úlohami, ktoré sa zvyčajne vykonávajú na každej konkrétnej pozícii. Dôveryhodnosť odôvodnenia vlády bola spochybnená aj preto, lebo na tých pozíciách, ktoré boli prístupné ženám, bola pre ženy aj naďalej povinná základná príprava týkajúca sa zbraní na účely sebaobrany alebo obrany iných. Opatrenie preto nebolo primerané na dosiahnutie jeho cieľa. Okrem toho by sa nemalo rozlišovať medzi ženami a mužmi na základe toho, že ženy potrebujú väčšiu ochranu, pokiaľ sa to netýka faktorov špecifických pre situáciu žien, ako je potreba ochrany počas tehotenstva.

Možnosť odôvodniť diskrimináciu na základe pohlavia odvolaním sa na efektívnosť alebo účinnosť konkrétnych bezpečnostných alebo pohotovostných služieb môže byť časom zložitejšia, pretože rodové úlohy a sociálne postoje sa vyvíjajú. V tejto súvislosti majú členské štáty povinnosť pravidelne prehodnocovať reštriktívne opatrenia<sup>247</sup>.

### 3.3.2. Náboženské inštitúcie

V smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní sa organizáciám, ktoré sú založené na „náboženstve“ alebo „viere“, osobitne povoľuje ukladať zamestnancom určité podmienky. V článku 4 ods. 2 smernice sa uvádza, že

<sup>246</sup> SDEÚ, C-285/98, *Tanja Kreil/Bundesrepublik Deutschland*, 11. januára 2000.

<sup>247</sup> Smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie), článok 31 ods. 3.

nebude na ujmu „práva cirkvi a iných verejných alebo súkromných organizácií... ktorých duch je založený na náboženstve alebo viere, aby od osôb, ktoré pre ne pracujú, vyžadovali konanie v dobrej viere a lojalitu s duchom organizácie“. Okrem toho zamestnávateľa, ktorí sú prepojení s náboženskými organizáciami, môžu spadať pod rozsah pôsobnosti ochrany „skutočnej požiadavky na zamestnanie“, ktorá umožňuje rozdielne zaobchádzanie na základe náboženských zásad dotknutej organizácie.

Podľa článku 4 ods. 1 a 2 sa teda takým organizáciám, ako sú cirkvi, umožňuje odmietnuť napríklad zamestnávanie žien ako kňazov, pastoračov alebo miništrantov, ak je to v rozpore s duchom tohto náboženstva. Aj keď Súdny dvor EÚ ešte nemal príležitosť vyjadriť sa k výkladu tohto ustanovenia, na vnútroštátnej úrovni sa toto ustanovenie uplatňuje. Ďalej sa uvádzajú dve veci týkajúce sa dovolávania tejto ochrany na odôvodnenie rozdielného zaobchádzania na základe náboženského vyznania alebo viery.

Príklad: Vo veci, ktorou sa zaoberali nemecké sudy<sup>248</sup>, bol zamestnanec zariadenia starostlivosti o deti, ktorý prevádzkovalo katolícke združenie, prepustený za to, že opustil katolícku cirkev. Spolkový pracovný súd konštatoval, že sťažovateľ porušil svoju povinnosť zachovávať lojalnosť. Aj keď jeho samotná práca nemala náboženský charakter, jeho náboženské vyznanie a viera predstavovali skutočnú legitímnu a odôvodnenú požiadavku na zamestnanie.

Príklad: Vo veci *Amicus*<sup>249</sup> boli sudy Spojeného kráľovstva požiadané, aby rozhodli o zlučiteľnosti vnútroštátnych právnych predpisov, ktorými sa transponuje ochrana skutočnej požiadavky na zamestnanie v kontexte náboženských zamestnávateľov, so smernicou o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní. Zdôraznilo sa však tiež, že každá výnimka zo zásady rovnakého zaobchádzania by sa mala vykladať v úzkom zmysle. Znenie vnútroštátnych právnych predpisov umožňovalo rozdielne zaobchádzanie, pokiaľ zamestnanie slúžilo „na účely organizovaného náboženstva“, a zdôraznilo sa, že bude oveľa reštriktívnejšie než „na účely náboženskej organizácie“. Súd teda súhlasil s podaním vlády, že táto výnimka sa bude uplatňovať v prípade veľmi obmedzeného počtu pracovných miest súvisiacich

248 Nemecko, Spolkový pracovný súd, 2 AZR 579/12, 25. apríla 2013.

249 Spojené kráľovstvo, the United Kingdom High Court, (na návrh) *Amicus MSF Section, R./ Secretary of State for Trade and Industry* [2004] EWHC 860 (Admin), 26. apríla 2004.

s propagáciou alebo reprezentáciou náboženstva, akými sú napríklad náboženský duchovní. Náboženským organizáciám, napr. cirkevným školám alebo cirkevným zariadeniam opatrovateľskej starostlivosti, by táto výnimka neumožnila tvrdiť, že pozícia učiteľa (ktorá slúži na účely vzdelávania) alebo ošetrovateľky (ktorá slúži na účely zdravotnej starostlivosti) slúžila „účelu organizovaného náboženstva“.

### 3.3.3. Výnimky na základe veku

V článku 6 smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES)<sup>250</sup> sa uvádzajú dve samostatné odôvodnenia rozdielov v zaobchádzaní na základe veku.

Podľa článku 6 ods. 1 sa umožňujú diskriminácia na základe veku, ktorá sleduje cieľ „zákonnej politiky zamestnanosti, trhu práce a cieľov odbornej prípravy“ za predpokladu, že to spĺňa test proporcionality. Uvádza sa obmedzený počet prípadov, v ktorých môže byť odôvodnené rozdielne zaobchádzanie: podľa článku 6 ods. 1 písm. b) sa umožňujú „stanovenie podmienok minimálneho veku, odbornej praxe alebo rokov služby pre prístup k zamestnaniu alebo k určitým výhodám, ktoré so zamestnaním súvisia“. Tento zoznam však nemá byť úplný, a preto by sa mohol v jednotlivých prípadoch rozšíriť.

Súdny dvor EÚ opakovane konštatoval, že členské štáty disponujú širokou mierou voľnej úvahy nielen pri sledovaní konkrétneho cieľa v oblasti sociálnej politiky a politiky zamestnanosti, ale aj pri stanovovaní opatrení, ktorými sú schopné ho dosiahnuť<sup>251</sup>. Súdny dvor EÚ akceptoval odlišné ciele, na ktoré sa môžu odvolávať žalované štáty, no zdôraznil, že na to, aby ciele sociálnej politiky a politiky zamestnanosti mohli byť legitímne, musia mať „charakter verejného záujmu“<sup>252</sup>. Napríklad uznal, že „dosiahnutie cieľa spočívajúceho v zavedení vyváženej vekovej štruktúry na účely uľahčenia plánovania odchodov, zabezpečenia povýšenia úradníkov, najmä tých mladších, a zabránenia sporom, ktoré môžu vzniknúť pri odchode do dôchodku,“ je legitímnym politickým cieľom<sup>253</sup>. V prípade,

250 Smernica Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani, Ú. v. ES L 303, 2.12.2000, s. 16 – 22.

251 SDEÚ, spojené veci C-501/12 až C-506/12, vec C-540/12 a vec C-541/12, *Thomas Specht a ini/Land Berlin a Bundesrepublik Deutschland*, 19. júna 2014, bod 46.

252 SDEÚ, C-388/07, *The Queen, on the application of The Incorporated Trustees of the National Council for Ageing (Age Concern England)/Secretary of State for Business, Enterprise and Regulatory Reform*, 5. marca 2009, bod 46.

253 SDEÚ, C-159/10 a C-160/10, *Gerhard Fuchs a Peter Köhler/Land Hessen*, 21. júla 2011, bod 60.

ktorý sa týka povinného odchodu do dôchodku pre vysokoškolských učiteľov, Súdny dvor dospel k záveru, že legitímne ciele môžu zahŕňať cieľ, akým je zabezpečenie kvality vzdelávania a najlepšie rozdelenie profesorských miest medzi generácie<sup>254</sup>. Vo veci *Abercrombie & Fitch Italia Srl*<sup>255</sup> Súdny dvor EÚ uvažoval, či používanie pracovných zmlúv na nula hodín pre pracovníkov vo veku do 25 rokov, ako aj ustanovenie o automatickom prepustení po dosiahnutí veku 25 rokov predstavuje nezákonnú diskrimináciu z dôvodu veku. Rozhodol, že uplatňovanie tohto ustanovenia nie je vylúčené, keďže sleduje legitímny cieľ politiky zamestnanosti a trhu práce a prostriedky stanovené na dosiahnutie tohto cieľa sú primerané a nevyhnutné. Vo veci *Kleinstauber/Mars GmbH*<sup>256</sup> Súdny dvor EÚ konštatoval, že metóda výpočtu predčasného starobného dôchodku pre pracovníkov na kratší pracovný čas nepredstavuje diskrimináciu. Súdny dvor EÚ tiež poznamenal, že nemožno vytvoriť stimul na zotrvanie v podniku až do zákonného dôchodkového veku bez toho, aby sa zamestnancovi, ktorý sa takto rozhodne, poskytla výhoda oproti zamestnancovi, ktorý z podniku odíde predčasne. Bol názoru, že tieto ciele, ktoré sú zamerané na dosiahnutie rovnováhy medzi predmetnými záujmami v rámci politiky zamestnanosti a sociálnej ochrany s cieľom zaručiť poskytovanie zamestnaneckého dôchodku, možno považovať za ciele verejného záujmu.

V článku 6 ods. 2 sa povoľuje diskriminácia na základe veku v prípade prístupu k dávkam v rámci zamestnaneckých systémov sociálneho zabezpečenia bez potreby splnenia testu proporcionality. Súdny dvor EÚ zdôraznil, že výnimku ustanovenú v článku 6 ods. 2 je potrebné vykladať reštriktívne<sup>257</sup>, a konštatoval, že odstupňovanie príspevkov do dôchodkového systému na základe veku nepatrí do rozsahu pôsobnosti tohto ustanovenia<sup>258</sup>.

Príklad: Vo veci *David Hütter/Technische Universität Graz*<sup>259</sup> bol Súdny dvor EÚ požiadaný, aby posúdil odkaz v súvislosti s rakúskym zákonom, podľa ktorého by sa na účely stanovenia odmeny nemohli zohľadniť pracovné skúsenosti pred dosiahnutím veku 18 rokov. Pán Hütter a jeho kolegyňa

254 SDEÚ, spojené veci C-250/09 a C-268/09, *Vasil Ivanov Georgiev/Tehnicheski universitet – Sofia, filial Plovdiv*, 18. novembra 2010, bod 52.

255 SDEÚ, C-143/16, *Abercrombie & Fitch Italia Srl/Antonino Bordonaro*, 19. júla 2017.

256 SDEÚ, C-354/16, *Ute Kleinstauber/Mars GmbH*, 13. júla 2017.

257 SDEÚ, C-476/11, *HK Danmark konajúca v mene Glennie Kristensen/Experian A/S*, 26. septembra 2013, bod 46.

258 Tamže, bod 54.

259 SDEÚ, C-88/08, *David Hütter/Technische Universität Graz*, 18. júna 2009.

vykonávali učebnú prax pre technickú univerzitu v Grazi (TUG) a po jej ukončení im bola ponúknutá trojmesačná zmluva. Na základe predmetnej právnej úpravy bola pánovi Hütterovi, ktorý práve dovŕšil 18 rokov, priznaná mzda stanovená so zreteľom na jeho nadobudnuté pracovné skúsenosti v trvaní 6,5 mesiaca, zatiaľ čo mzda jeho kolegyne, ktorá bola o 22 mesiacov staršia ako on, bola stanovená v súlade s jej skúsenosťami nadobudnutými počas 28,5 mesiaca. To viedlo k rozdielu v mesačnej mzde napriek tomu, že každý z nich nadobudol podobnú úroveň skúseností. Súdny dvor EÚ uznal, že primárne ciele právnej úpravy možno považovať za legitímne: 1. aby sa neznevýhodňovali osoby, ktoré absolvovali všeobecné stredné vzdelávanie oproti osobám, ktoré absolvovali odborné vzdelávanie, a 2. aby sa nepredražovalo učňovské vzdelávanie a aby sa tak napomohlo začleňovanie mladých ľudí, ktorí absolvovali tento druh odborného vzdelávania na trh práce. Súdny dvor EÚ konštatoval, že objektívne odôvodnenie nebolo riadne vykonané, pretože malo neprímeraný vplyv na mladších pracovníkov, najmä v tých prípadoch, keď boli skúsenosti rovnaké, no vek žalobcu ovplyvnil výšku odmeny, ako to bolo v tomto prípade.

Príklad: *Vec Franz Lesar/Telekom Austria AG*<sup>260</sup> sa tiež týka rakúskeho práva vylučujúceho zohľadnenie obdobia učňovskej prípravy a zamestnania, ktoré štátny zamestnanec dosiahol pred dovŕšením veku 18 rokov, na účely určenia nároku na starobný dôchodok a výpočtu jeho výšky. Súdny dvor EÚ uviedol, že dôchodkový systém štátnych zamestnancov je systém, ktorý poskytuje pracovníkom pôsobiacim v určitom povolání dávky nahrádzajúce dávky poskytované zákonným systémom sociálneho zabezpečenia a jeho cieľom je zabezpečiť „stanovenie veku pre možnosť alebo nárok na odchod do starobného alebo invalidného dôchodku“ v zmysle článku 6 ods. 2 smernice 2000/78. Na základe toho Súdny dvor EÚ konštatoval, že toto rozdielne zaobchádzanie, ktoré je založené priamo na kritériu veku, môže byť odôvodnené, keďže cieľom je zabezpečiť v rámci dôchodkového systému štátnych úradníkov jednotné stanovenie vekovej hranice pre prijatie do tohto systému, ako aj veku pre nárok na dôchodkové dávky, ktoré sú vyplácané v rámci uvedeného systému.

V nadväznosti na rozsudok vo veci *Hütter* bol zmenený rakúsky právny poriadok. Prechodnými opatreniami sa však naďalej znevýhodňovali tie osoby, ktoré boli

<sup>260</sup> SDEÚ, C-159/15, *Franz Lesar/Beim Vorstand der Telekom Austria AG eingerichtetes Personalamt*, 16. júna 2016.



znevýhodnené v rámci predchádzajúceho systému, a tak bola diskriminácia z dôvodu veku zachovaná<sup>261</sup>. Rakúska vláda uviedla, že prijatie nového zákona bolo „odôvodnené rozpočtovým hľadiskom“. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že rozpočtové hľadisko môže ovplyvniť opatrenia zvolené členským štátom, ale samo osebe nemôže predstavovať legitímny cieľ v zmysle článku 6 ods. 1 smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní<sup>262</sup>.

Legitímne ciele stanovené v článku 6 ods. 1 sa musia týkať politiky zamestnanosti, trhu práce a odbornej prípravy. Z toho vyplýva, že na odôvodnenie rozdielného zaobchádzania možno uviesť len obmedzené typy legitímnych cieľov.

Príklad: Vo veci *Hörnfeldt/Posten Meddelande AB*<sup>263</sup> Súdny dvor EÚ skúmal vnútroštátne opatrenie, ktoré umožňuje zamestnávateľovi ukončiť pracovnú zmluvu zamestnanca len z toho dôvodu, že zamestnanec dosiahol vek 67 rokov, a nezohľadňuje výšku starobného dôchodku, ktorý dotknutá osoba dostane. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že takéto opatrenie môže byť objektívne a primerane odôvodnené legitímnym cieľom politik zamestnanosti a trhu práce, pokiaľ predstavuje primeraný a nevyhnutný prostriedok na dosiahnutie tohto cieľa. Súdny dvor EÚ konštatoval, že ide o mechanizmus, ktorý je založený na rovnováhe medzi politickými, hospodárskymi, sociálnymi, demografickými a/alebo rozpočtovými dôvodmi a závisí od rozhodnutia buď predĺžiť dĺžku aktívneho života pracovníkov, alebo naopak upraviť ich odchod do predčasného dôchodku.

Príklad: Vo veci *Reinhard Prigge a iní/Deutsche Lufthansa AG*<sup>264</sup> Súdny dvor EÚ skúmal vek 60 rokov ako povinný vek odchodu do dôchodku pre pilotov zamestnaných v spoločnosti Lufthansa. Podľa ustanovenia v kolektívnej zmluve sa pracovné zmluvy automaticky ukončili na konci mesiaca, v ktorom pilot dovŕšil vek 60 rokov. Vekové obmedzenia stanovené v kolektívnej zmluve boli nižšie ako limity stanovené vo vnútroštátnych právnych

261 Podľa nového zákona sa zohľadnili obdobia odbornej prípravy a služby pred dovŕšením veku 18 rokov, ale zároveň sa ním zaviedlo – len v prípade štátnych zamestnancov, ktorí boli diskriminovaní –, predĺženie lehoty potrebnej na povýšenie o tri roky. Pozri SDEÚ, C-530/13, *Leopold Schmitzer/Bundesministerin für Inneres* [VK], 11. novembra 2014, body 9 – 15. Pozri tiež C-417/13, *ÖBB Personenverkehr AG/Gotthard Starjakob*, 28. januára 2015, a SDEÚ, C-529/13, *Georg Felber/Bundesministerin für Unterricht, Kunst und Kultur*, 2. januára 2015.

262 SDEÚ, C-530/13, *Leopold Schmitzer/Bundesministerin für Inneres* [VK], 11. novembra 2014, bod 41.

263 SDEÚ, C-141/11, *Torsten Hörnfeldt/Posten Meddelande AB*, 5. júla 2012.

264 SDEÚ, C-447/09, *Reinhard Prigge a iní/Deutsche Lufthansa AG* [VK], 13. septembra 2011.

predpisoch. Súdny dvor EÚ poznamenal, že zásady stanovené v smernici sa vzťahujú nielen na legislatívne, regulačné alebo správne ustanovenia, ale aj na kolektívne zmluvy. V súvislosti s výnimkami zo zásady zákazu diskriminácie na základe veku stanovené v článku 6 Súdny dvor Európskej únie rozhodol, že bezpečnosť letovej prevádzky nepredstavuje oprávnený cieľ v zmysle tohto článku.

Súdny dvor EÚ konštatoval, že bezpečnosť letovej prevádzky predstavuje oprávnený cieľ podľa článku 2 ods. 5 a článku 4 ods. 1 smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní. V okolnostiach tohto prípadu však bolo automatické ukončenie pracovnej zmluvy vo veku 60 rokov neprimerané. Súdny dvor EÚ poukázal najmä na vnútroštátne a medzinárodné právne predpisy, ktoré umožňujú pokračovanie v tejto činnosti za určitých podmienok až do veku 65 rokov. Okrem toho Súdny dvor EÚ poznamenal, že neexistujú žiadne zjavné dôvody, prečo by piloti po dovŕšení veku 60 rokov už nemali mať fyzickú spôsobilosť na to, aby mohli vykonávať svoje povolanie<sup>265</sup>.

Príklad: Vo veci *Európska komisia/Maďarsko*<sup>266</sup> Súdny dvor EÚ skúmal proporcionalitu zákona, ktorým sa stanovuje povinný odchod sudcov, prokurátorov a notárov do dôchodku po dosiahnutí veku 62 rokov. Vláda obhajovala sporné vnútroštátne opatrenia z dôvodu, že sledujú dva ciele – po prvé štandardizáciu vekovej hranice povinného odchodu do dôchodku vo verejnom sektore a po druhé zavedenie „vyvázenejšej vekovej štruktúry“ uľahčujúcej prístup mladých právnikov k povolaniam sudcu, prokurátora a notára, ktorá im zaručí rýchlejší služobný postup. Súdny dvor EÚ konštatoval, že tieto ciele sú oprávnené, no v prípade zníženia veku odchodu do dôchodku dospel k záveru, že nie je primerané a nevyhnutné na dosiahnutie týchto cieľov. Dôvodom tohto záveru bolo drastické zníženie veku odchodu do dôchodku zo 70 na 62 rokov len v priebehu jedného roka.

265 Porovnaj s SDEÚ, C-45/09, *Gisela Rosenbladt/Oellerking Gebäudereinigungsges.mBH* [VK], 12. októbra 2010, kde Súdny dvor EÚ rozhodol, že kolektívne zmluvy, v ktorých je stanovený automatický zánik pracovných zmlúv zamestnancov, ktorí nadobudnú nárok na starobný dôchodok alebo dosiahnu stanovený vek (napríklad 65 rokov), môžu predstavovať odôvodnenú diskrimináciu na základe veku. Súdny dvor EÚ zohľadnil skutočnosť, že zamestnanci odchádzajúci do dôchodku majú nárok na finančnú kompenzáciu vo forme dôchodku a že povinný odchod do dôchodku je založený na dohode, ktorá umožňuje značnú flexibilitu pri využívaní mechanizmu a umožňuje sociálnym partnerom zohľadniť celkovú situáciu na príslušnom trhu práce a osobitné charakteristiky príslušných pracovných miest. Súdny dvor EÚ tiež poznamenal, že nemecké právo automaticky nenúti zamestnancov, aby sa stiahli z trhu práce, pretože zabráňuje tomu, aby osoba, ktorá má v úmysle pokračovať v práci aj po dosiahnutí veku odchodu do dôchodku, nebola zamestnaná na základe veku.

266 SDEÚ, C-286/12, *Európska komisia/Maďarsko*, 6. novembra 2012.

Súdny dvor EÚ uviedol, že ustanovenia „drasticky a podstatne“ znížili vekovú hranicu bez toho, aby sa stanovili prechodné opatrenia. To znamenalo, že dotknuté osoby sa nemohli pripraviť. Okrem toho Súdny dvor Európskej únie dospel k záveru, že zmeny nemôžu viesť k vyváženej vekovej štruktúre zo strednodobého alebo dlhodobého hľadiska. Súdny dvor EÚ vysvetlil, že aj keď počas roku 2012 bude obnova zamestnancov výrazná z dôvodu okolností, že osem vekových tried sa nahradí jedinou, táto miera fluktuácie sa v roku 2013, keď sa bude musieť nahradiť len jedna veková trieda, spomalí<sup>267</sup>.

Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že test vypracovaný na objektívne odôvodnenie údajnej nepriamej diskriminácie je veľmi podobný odôvodneniu priamej diskriminácie z dôvodu veku, Súdny dvor EÚ však zdôraznil, že nie je rovnaký. V článku 6 ods. 1 smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní sa členským štátom ukladá povinnosť preukázať legitímnu povahu cieľa uvádzaného ako odôvodnenie tak, že tento cieľ dosiahne vysoko nastavenú kontrolnú hranicu<sup>268</sup>.

Treba poznamenať, že prístup Súdneho dvora EÚ je v súlade aj s prístupom ESLP, ktorý skúmal otázku rôzneho veku odchodu do dôchodku v kontexte ECHR, ktorý bol opísaný vo veci *Andrle/Česká republika*<sup>269</sup> v oddieloch 4.2 a 5.1. V tomto zmysle sú výnimky týkajúce sa veku v súlade s prístupmi súdov k odôvodneniam týkajúcim sa zamestnanosti a sociálnej politiky.

267 Novým zákonom, ktorý maďarský parlament prijal 11. marca 2013, sa znížil vek odchodu sudcov, prokurátorov a notárov do dôchodku na 65 rokov na obdobie 10 rokov.

268 SDEÚ, C-388/07, *The Queen, on the application of The Incorporated Trustees of the National Council for Ageing (Age Concern England)/Secretary of State for Business, Enterprise and Regulatory Reform*, 5. marca 2009, bod 65.

269 ESLP, *Andrle/Česká republika*, č. 6268/08, 17. februára 2011.



# 4

## Vybrané oblasti ochrany



EÚ	Preberané témy	Rada Európy
ZFEÚ, článok 157 Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES), článok 3 ods. 1 písm. a) Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES), článok 3 ods. 1 písm. a) Smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES), článok 1, článok 14 ods. 1 písm. a) Smernica Rady (2003/109/ES), článok 11 ods. 1 písm. a) SDEÚ, C-548/15, <i>de Lange/ Staatssecretaris van Financiën</i> , 2016 SDEÚ, C-122/15, <i>C.</i> , 2016 SDEÚ, C-267/12, <i>Hay/Crédit agricole mutuel</i> , 2013 SDEÚ, C-81/12, <i>Asociația Accept/ Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării</i> , 2013 SDEÚ, C-7/12, <i>Riežniece/Zemkopības ministrija a Lauku atbalsta dienests</i> , 2013 SDEÚ, C-147/08, <i>Römer/Freie und Hansestadt Hamburg</i> [VK], 2011 SDEÚ, C-79/99, <i>Schnorbus/Land Hessen</i> , 2000 SDEÚ, C-116/94, <i>Meyers/Adjudication Officer</i> , 1995	Zamestnanosť	ECHR, článok 14 (zákaz diskriminácie) ESLP, <i>I.B./Grécko</i> č. 552/10, 2013 ESLP, <i>Danilenkov a iní/Rusko</i> č. 67336/01, 2009

EÚ	Preberané témy	Rada Európy
<p>ZFEÚ, článok 18</p> <p>Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES)</p> <p>Smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES)</p> <p>Smernica Rady (2003/109/ES), článok 11 ods. 1 písm. d)</p> <p>SDEÚ, C-299/14, <i>Vestische Arbeit Jobcenter Kreis Recklinghausen/ García-Nieto</i>, 2016</p> <p>SDEÚ, C-318/13, X., 2014</p> <p>SDEÚ, C-20/12, <i>Giersch/État du Grand-Duché de Luxembourg</i>, 2013</p> <p>SDEÚ, vec 32/75, <i>Cristini/SNCF</i>, 1975</p>	<p><b>Sociálne služby a sociálne zabezpečenie</b></p>	<p>ECHR, článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života), článok 14 (zákaz diskriminácie), protokol č. 1, článok 1 (ochrana majetku)</p> <p>ESLP, <i>Gouri/Francúzsko</i> (dec.), č. 41069/11, 2017</p> <p>ESLP, <i>Bah/Spojené kráľovstvo</i>, č. 56328/07, 2011</p> <p>ESLP, <i>Stummer/Rakúsko</i> [VK], č. 37452/02, 2011</p> <p>ESLP, <i>Andrle/Česká republika</i>, č. 6268/08, 2011</p>
<p>ZFEÚ, článok 18</p> <p>Nariadenie o slobode pohybu pracovníkov v rámci Spoločenstva (1612/68), článok 12</p> <p>Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES), článok 3 ods. 1 písm. g)</p> <p>Smernica Rady (2003/109/ES), článok 11 ods. 1 písm. b)</p> <p>SDEÚ, C-491/13, <i>Ben Alaya/Spolková republika Nemecko</i>, 2014</p> <p>SDEÚ, spojené veci C-523/11 a C-585/11, <i>Prinz/Region Hannover a Seeberger/Studentenwerk Heidelberg</i>, 2013</p> <p>SDEÚ, C-147/03, <i>Komisia Európskych spoločenstiev/Rakúska republika</i>, 2005</p> <p>SDEÚ, vec 9/74, <i>Casagrande/Landeshauptstadt München</i>, 1974</p>	<p><b>Vzdelávanie</b></p>	<p>ECHR, článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života), článok 14 (zákaz diskriminácie), protokol č. 1, článok 2 (právo na vzdelanie)</p> <p>ESLP, <i>Çam/Turecko</i>, č. 51500/08, 2016</p> <p>ESLP, <i>Pononyari/Bulharsko</i>, č. 5335/05, 2011</p>

EÚ	Preberané témy	Rada Európy
<p>Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES)</p> <p>Smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám, odsek 13 preambuly</p> <p>Zmluva o fungovaní Európskej únie, článok 57</p> <p>Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES), článok 3 ods. 1 písm. h)</p> <p>Charta základných práv, článok 7, článok 34 ods. 3</p> <p>Smernica Rady (2003/109/ES), článok 11 ods. 1 písm. f)</p> <p>SDEÚ, C-83/14, „<i>ČEZ Razpredelenie Bălgarija</i>“ AD/Komisija za zaštitu ot diskriminacija [VK], 2015</p> <p>SDEÚ, C-571/10, <i>Kamberaj/IPES</i> [VK], 2012</p>	<p><b>Prístup k poskytovaniu tovaru a služieb vrátane bývania</b></p>	<p>ECHR, článok 3 (zákaz mučenia), článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života), článok 14 (zákaz diskriminácie), protokol č. 1, článok 1 (ochrana majetku)</p> <p>ESC, článok E (nediskriminácia), článok 13 ods. 4 a článok 31 ods. 1</p> <p>ESLP, <i>Moldovan a iní/Rumunsko</i> (č. 2), č. 41138/98 a 64320/01, 2005</p> <p>ESLP, <i>Vroutou/Cyprus</i>, č. 33631/06, 2015</p> <p>ESLP, <i>Hunde/Holandsko</i> (dec.), č. 17931/16, 2016</p> <p>ECSR, <i>CEC/Holandsko</i>, sťažnosť č. 90/2013, 2014</p> <p>ECSR, <i>FEANTSA/Holandsko</i>, sťažnosť č. 86/2012, 2014</p>
<p>Charta základných práv, článok 47</p>	<p><b>Prístup k spravodlivosti</b></p>	<p>ECHR, článok 6 (právo na spravodlivé súdne konanie)</p> <p>ESLP, <i>Paraskeva Todorova/Bulharsko</i>, č. 37193/07, 2010</p> <p>ESLP, <i>Anakomba Yula/Belgicko</i>, č. 45413/07, 2009</p> <p>ESLP, <i>Moldovan a iní/Rumunsko</i> (č. 2), č. 41138/98 a 64320/01, 2005</p>

EÚ	Preberané témy	Rada Európy
<p>Charta základných práv, článok 7</p> <p>SDEÚ, C-391/09, <i>Runevič-Vardyn a Wardyn/Vilniaus miesto savivaldybės administracija</i>, 2011</p> <p>SDEÚ, C-104/09, <i>Roca Álvarez/Sesa Start España ETT SA</i>, 2010</p>	<p>Právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života</p>	<p>ECHR, článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života), článok 12 (právo uzavrieť manželstvo), článok 14 (zákaz diskriminácie)</p> <p>ESLP, <i>Kacper Nowakowski/Poľsko</i>, č. 32407/13, 2017</p> <p>ESLP, <i>A.H. a iní/Rusko</i>, č. 6033/13 a 15 iných sťažností, 2017</p> <p>ESLP, <i>Pajić/Chorvátsko</i>, č. 68453/13, 2016</p> <p>ESLP, <i>Vallianatos a iní/Grécko [VK]</i>, č. 29381/09 a 32684/09, 2013</p> <p>ESLP, <i>X a iní/Rakúsko [VK]</i>, č. 19010/07, 2013</p>
<p>Charta základných práv, článok 12</p>	<p>Politická účasť</p>	<p>ECHR, článok 10 (sloboda prejavu), článok 11 (sloboda zhromažďovania a združovania), protokol č. 1, článok 3 (právo na slobodné voľby)</p> <p>ESLP, <i>Pilav/Bosna a Hercegovina</i>, č. 41939/07, 2016</p> <p>ESLP, <i>Partei Die Friesen/Nemecko</i>, č. 65480/10, 2016</p>
<p>Charta základných práv, článok 21</p> <p>ZFEÚ, články 18 a 21</p> <p>SDEÚ, C-182/15, <i>Petruhhin/Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra [VK]</i>, 2016</p> <p>SDEÚ, C-42/11, <i>Konanie vo veci výkonu európskeho zatykača vydaného proti pánovi João Pedro Lopes Da Silva Jorge [VK]</i>, 2012</p>	<p>Záležitosti trestného práva</p>	<p>ECHR, článok 2 (právo na život), článok 3 (zákaz mučenia), článok 5 (právo na slobodu a bezpečnosť), článok 6 (právo na spravodlivé súdne konanie), článok 7 (uloženie trestu výlučne na základe zákona) a protokol č. 7, článok 4 (právo nebyť opakovane súdený alebo trestaný)</p> <p>ESLP, <i>Martzaklis a iní/Grécko</i>, č. 20378/13, 2015</p> <p>ESLP, <i>Stasi/Francúzsko</i>, č. 25001/07, 2011</p> <p>ESLP, <i>D.G./Írsko</i>, č. 39474/98, 2002</p> <p>ESLP, <i>Bouamar/Belgicko</i>, č. 9106/80, 1988</p>



## Hlavný bod

- Rozsah pôsobnosti ECHR je oveľa širší ako rozsah antidiskriminačných smerníc EÚ tak z hľadiska hmotných práv, ako aj z hľadiska ich výkladu na účely uplatňovania článku 14 dohovoru.

Aj keď podľa európskeho antidiskriminačného práva sa zakazuje priama a nepriama diskriminácia, uplatňuje sa len v určitých kontextoch.

Článok 14 ECHR sa uplatňuje na užívanie všetkých hmotných práv zaručených ECHR a protokol č. 12 k ECHR sa vzťahuje na každé právo, ktoré je zaručené na vnútroštátnej úrovni, aj keď nepatrí do rozsahu pôsobnosti práva ECHR. Rozsah pôsobnosti zákazu diskriminácie podľa antidiskriminačných smerníc EÚ sa vzťahuje na tri oblasti: zamestnanosť, systém sociálneho zabezpečenia a tovar a služby. Ako sa opisuje v kapitole 1, v súčasnosti sa na všetky tri oblasti vzťahuje len smernica o rasovej rovnosti. Aj keď sa v súčasnosti rokuje o právnej úprave na rozšírenie smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní na všetky tri oblasti, táto smernica sa momentálne uplatňuje len v súvislosti so zamestnanosťou. Smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) a smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám sa uplatňujú v kontexte zamestnania a prístupu k tovaru a službám, nie však na prístup k systému sociálneho zabezpečenia.

V tejto kapitole bude stanovený rozsah uplatňovania európskeho antidiskriminačného práva. Budú sa v nej skúmať najmä podstatné oblasti poskytovanej ochrany.

## 4.1. Zamestnanosť

**Podľa práva EÚ** sa ochrana pred diskrimináciou v oblasti zamestnania rozširuje na všetky chránené dôvody ustanovené v antidiskriminačných smerniciach. Zahrňuje prístup k zamestnaniu, podmienky zamestnania vrátane prepúšťania a odmeňovania, prístup k odbornému poradenstvu a odbornej príprave a organizáciám pracovníkov a zamestnávateľov.

Súdny dvor EÚ podal široký výklad pojmu „prístup k zamestnaniu“ v zmysle antidiskriminačných smerníc. Uplatňuje sa na osobu hľadajúcu zamestnanie<sup>270</sup>

270 SDEÚ, C-415/10, *Galina Meister/Speech Design Carrier Systems GmbH*, 19. apríla 2012.

a tiež v súvislosti s kritériami výberu<sup>271</sup> a podmienkami prijímania<sup>272</sup> do tohto zamestnania<sup>273</sup>.

Príklad: Vo veci *Meyers/Adjudication Officer*<sup>274</sup> Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že prístup k zamestnaniu zahŕňa „nielen získanie podmienok pred vznikom pracovného pomeru“, ale aj všetky tie faktory, ktoré je potrebné zohľadniť predtým, ako sa osoba rozhodne, či prijme alebo neprijme ponúkanú prácu. Poskytnutie konkrétneho štátneho príspevku (vyplácaného v závislosti od výšky príjmu) preto mohlo spadať do tejto oblasti. Dôvodom bola skutočnosť, že uchádzačka mohla byť pri rozhodovaní o prijatí pracovného miesta ovplyvnená tým, či by mala nárok na tento príspevok. V dôsledku toho mala táto úvaha vplyv na prístup k zamestnaniu.

Príklad: Vo veci *Schnorbus/Land Hessen*<sup>275</sup> sa sťažovateľka prihlásila na odbornú prípravu v rámci kvalifikácie, ktorú potrebovala, aby mohla nastúpiť do práce v súdnictve. Podľa vnútroštátneho práva musela zložiť štátnu skúšku, po ktorej nasledovalo obdobie odbornej prípravy a druhá skúška. Sťažovateľka absolvovala prvú skúšku, odbornú prípravu jej však zamietli s odôvodnením, že nie sú voľné pracovné miesta. Na základe toho došlo k odloženiu jej nástupu až do ďalšieho kola, kým nebudú k dispozícii voľné miesta. Sťažovateľka tvrdila, že bola diskriminovaná, pretože sa uprednostnili mužskí uchádzači, ktorí ukončili vojenskú službu. Súdny dvor EÚ konštatoval, že vnútroštátne právne predpisy upravujúce dátum prijatia na miesto odbornej prípravy patria do rozsahu pôsobnosti pojmu „prístup k zamestnaniu“, keďže takéto obdobie odbornej prípravy sa samo osebe považovalo za „zamestnanie“ tak z vlastnej podstaty, ako aj v rámci procesu získania pracovného miesta v súdnictve.

Príklad: Vo veci *Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*<sup>276</sup> týkajúcej sa homofóbnych poznámok finančného patróna futbalu Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že smernica o rovnakom zaobchádzaní

271 SDEÚ, C-317/14, *Európska komisia/Belgické kráľovstvo*, 5. februára 2015.

272 SDEÚ, C-416/13, *Mario Vital Pérez/Ayuntamiento de Oviedo*, 13. novembra 2014.

273 Smernica o rasovej rovnosti, článok 3 ods. 1 písm. a); smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, článok 3 ods. 1 písm. a); smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie), článok 1 a článok 14 ods. 1 písm. a).

274 SDEÚ, C-116/94, *Jennifer Meyers/Adjudication Officer*, 13. júla 1995.

275 SDEÚ, C-79/99, *Julia Schnorbus/Land Hessen*, 7. decembra 2000.

276 SDEÚ, C-81/12, *Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, 25. apríla 2013.

v zamestnaní sa vzťahuje na vyhlásenia týkajúce sa náborovej politiky klubu napriek tomu, že žiadny skutočný nábor vyhlásený nebol a neexistoval žiadny identifikovateľný sťažovateľ, ktorý by tvrdil, že bol obeťou diskriminácie<sup>277</sup>.

Podobne pri výklade toho, čo patrí do podmienok zamestnania, Súdny dvor EÚ použil pomerne rozsiahly výklad. To nakoniec viedlo k tomu, že sa každá podmienka odvodená z pracovného vzťahu považovala za prvok, ktorý spadá do tejto kategórie.

Príklad: Vo veci *Meyers/Adjudication Officer*<sup>278</sup> sa žalobkyňa ako osamelý rodič sťažovala na nepriamu diskrimináciu na základe pohlavia z dôvodu metódy použitej na výpočet oprávnenosti osamelých rodičov na rodinný vyrovnávací príspevok. Súdnemu dvoru EÚ pripadlo objasniť, či poskytovanie rodinných vyrovnávacích príspevkov (štátnej dávky) je výhradne vecou len sociálneho zabezpečenia alebo či predstavuje podmienku zamestnania, čo je dôležitým faktorom pri rozhodovaní o tejto otázke. Súdny dvor EÚ zohľadnil skutočnosť, že príslušný rodinný vyrovnávací príspevok sa vypláca, keď sú splnené tieto tri podmienky: príjem žiadateľa(-ky) nepresahuje stanovenú sumu; žiadateľ(-ka) alebo jeho (jej) partner(-ka) pracujú; žiadateľ(-ka) alebo jeho (jej) partner(-ka) nesú zodpovednosť za dieťa. Súdny dvor EÚ rozhodol, že smernica o rovnakom zaobchádzaní (v súčasnosti nahradená smernicou o rodovej rovnosti (prepracované znenie) sa nebude považovať za neuplatniteľnú len z toho dôvodu, že predmetná dávka je súčasťou systému sociálneho zabezpečenia. Namiesto toho sa prijal širší prístup, v ktorom sa skúmalo, či sa dávka poskytovala v súvislosti s pracovným vzťahom. V tomto prípade na to, aby žalobkyňa mohla dostávať rodinný vyrovnávací príspevok, musela preukázať, že buď ona, alebo jej partner pracujú v platenom zamestnaní. Táto požiadavka preukázania pracovného vzťahu znamenala, že rodinný vyrovnávací príspevok spadal do kategórie pracovných podmienok.

Uplatnenie takejto širšej definície na koncepciu zamestnania a pracovných podmienok viedlo Súdny dvor EÚ k záveru, že poskytovanie podnikových jaslí<sup>279</sup>,

277 Pozri tiež SDEÚ, C-54/07, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/Firma Feryn NV*, 10. júla 2008.

278 SDEÚ, C-116/94, *Jennifer Meyers/Adjudication Officer*, 13. júla 1995.

279 SDEÚ, C-476/99, *H. Lommers/Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij*, 19. marca 2002.

skrátene pracovného času<sup>280</sup>, podmienky priznania rodičovskej dovolenky<sup>281</sup> tiež patria do tejto oblasti.

Súdny dvor EÚ tiež prijal pomerne inkluzívny prístup k otázkam prepúšťania a odmeňovania. V súvislosti s oblasťou prepúšťania sa to vzťahuje takmer na všetky situácie, keď dochádza k ukončeniu pracovného pomeru. Rozhodol, že sa to má vzťahovať napríklad na prípady, keď sa pracovný pomer ukončil v rámci programu dobrovoľného odchodu zamestnancov<sup>282</sup> alebo keď bol tento vzťah ukončený povinným odchodom do dôchodku<sup>283</sup>.

Príklad: Vo veci *Riežniece/Zemkopības ministrija a Lauku atbalsta dienests*<sup>284</sup> bola žalobkyňa, štátna zamestnankyňa, prepustená po rodičovskej dovolenke. Oficiálnym dôvodom prepustenia bolo zrušenie pracovného miesta žalobkyne. Súdny dvor EÚ rozhodol, že metóda posudzovania zamestnancov v súvislosti so zrušením pracovného miesta nesmie viesť pracovníkov, ktorí čerpajú rodičovskú dovolenku, do menej priaznivej situácie ako ostatných zamestnancov. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že došlo k nepriamej diskriminácii, pretože rodičovskú dovolenku si čerpá väčší podiel žien než mužov.

Pojem odmena, ako je vymedzená v článku 157 Zmluvy o fungovaní EÚ, znamená „obvyklú základnú alebo minimálnu mzdu alebo plat a všetky dávky, ktoré zamestnávateľ vypláca priamo alebo nepriamo, v hotovosti alebo v naturáliách, pracovníkovi v pracovnom pomere“. Zahŕňa to celý rad dávok, ktoré má zamestnanec na základe toho, že nadviazal pracovný pomer. Rozsah tohto vymedzenia Súdny dvor EÚ posudzoval v celom rade vecí, ktoré mu boli predložené, a rozhodol, že sa bude vzťahovať na všetky výhody spojené so zamestnaním vrátane železničného režižného lístka<sup>285</sup>, príspevkov na

280 SDEÚ, C-236/98, *Jämställhetsombudsmannen/Örebro läns landsting*, 30. marca 2000.

281 SDEÚ, C-222/14, *Konstantinos Maistrellis/Ypourgos Dikaion Synis, Diafaneias kai Anthroponon Dikaionaton*, 16. júla 2015.

282 SDEÚ, vec 19/81, *Arthur Burton/British Railways Board*, 16. februára 1982.

283 SDEÚ, C-411/05, *Félix Palacios de la Villa/Cortefiel Servicios SA* [VK], 16. októbra 2007.

284 SDEÚ, C-7/12, *Nadežda Riežniece/Zemkopības ministrija a Lauku atbalsta dienests*, 20. júna 2013.

285 SDEÚ, vec 12/81, *Eileen Garland/British Rail Engineering Limited*, 9. februára 1982.

expatriáciu<sup>286</sup>, vianočných prémie<sup>287</sup> a dôchodkového poistenia zamestnancov<sup>288</sup>, pričom sa zohľadňujú obdobia vojenskej služby<sup>289</sup> a pokračujúce vyplácanie miezd v prípade choroby<sup>290</sup>. Pri určovaní, či záležitosť spadá pod pojem „odmena“, sa v zásade hľadá určitá forma výhody, ktorá vyplýva z existencie pracovného vzťahu.

Príklad: Vo veci *Jürgen Römer/Freie und Hansestadt Hamburg*<sup>291</sup> žalobca pracoval pre mesto Hamburg ako administratívny zamestnanec, až kým sa nestal neschopným práce. Po tom, ako uzavrel registrované partnerstvo so svojím dlhodobým partnerom, požiadal, aby bol jeho doplnkový starobný dôchodok prepočítaný na základe výhodnejšej kategórie odpočtu dane, ktorá je dostupná pre manželské páry. Príslušný orgán to zamietol z dôvodu, že žalobca neuzavrel manželstvo, ale registrované partnerstvo. Súdny dvor potvrdil, že doplnkové starobné dôchodky, akými sú dôchodky vyplácané sťažovateľovi, predstavujú odmenu. Na základe toho, ak má členský štát registrované partnerstvo, v rámci ktorého sa páry rovnakého pohlavia nachádzajú v právnom postavení porovnateľnom s manželskými párami, vylúčenie z dávok priznaných na základe manželstva predstavuje priamu diskrimináciu. Ochrana manželstva a rodiny ako taká nemôže slúžiť ako platné odôvodnenie takejto diskriminácie. Súdny dvor EÚ rozhodol, že páry rovnakého pohlavia musia mať prístup k zamestnaniu, dávkam vrátane práva na starobné dôchodky, ktoré sa priznáva manželským párom.

Príklad: Vo veci *C.*<sup>292</sup> týkajúcej sa dodatočnej dane z príjmu zo starobného dôchodku, Súdny dvor EÚ poukázal na to, že význam pojmu „odmena“ by sa mal vykladať extenzívne v rozsahu pôsobnosti smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78). Súdny dvor EÚ zdôraznil, že pojem „odmena“ sa vzťahuje na všetky dávky, ktoré zamestnanec poberá z dôvodu jeho zamestnania. Pojem „odmena“ je nezávislý od toho, či je vyplácaná

286 SDEÚ, vec 20/71, *Luisa Sabbatini, née Bertoni/Európsky parlament*, 7. júna 1972.

287 SDEÚ, C-333/97, *Susanne Lewen/Lothar Denda*, 21. októbra 1999.

288 SDEÚ, C-262/88, *Douglas Harvey Barber/Guardian Royal Exchange Assurance Group*, 17. mája 1990.

289 SDEÚ, C-220/02, *Österreichischer Gewerkschaftsbund, Gewerkschaft der Privatangestellten/Wirtschaftskammer Österreich*, 8. júna 2004.

290 SDEÚ, C-171/88, *Ingrid Rinner-Kühn/FWW Spezial-Gebäudereinigung GmbH & Co. KG*, 13. júla 1989.

291 SDEÚ, C-147/08, *Jürgen Römer/Freie und Hansestadt Hamburg* [VK], 10. mája 2011.

292 SDEÚ, C-122/15, *C.*, 2. júna 2016.

na základe pracovnej zmluvy, právnych predpisov alebo dobrovoľne. Môže zahŕňať aj dávky, ktoré sa vyplácajú po skončení zamestnania, alebo môže zabezpečovať, aby pracovník dostával príjem aj vtedy, keď nevykonáva žiadnu prácu. Súdny dvor EÚ však dospel k záveru, že daň z príjmov zo starobných dôchodkov je mimo pracovnoprávneho vzťahu, a preto nepatrí do rozsahu pôsobnosti smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní a článku 157 ZFEÚ. Vyplýva priamo a výlučne z vnútroštátnej daňovej právnej úpravy vzťahujúcej sa na určitú kategóriu osôb, ako sa uvádza v príslušných daňových ustanoveniach.

Príklad: Vo veci *Frédéric Hay/Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres*<sup>293</sup> Súdny dvor EÚ konštatoval, že výhody stanovené pre zamestnancov pri príležitosti ich manželstva sú súčasťou odmeny zamestnanca. Žalobcoví, homosexuálnemu mužovi žijúcemu vo vzťahu s iným mužom, bola odopretá táto výhoda z dôvodu, že nespĺňal podmienku uzavretia manželstva, čo predstavovalo požiadavku na získanie tejto výhody. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že rozdielne zaobchádzanie medzi osobami, ktoré uzavreli manželstvo, a osobami v registrovanom partnerstve predstavuje diskrimináciu na základe sexuálnej orientácie.

V súvislosti s voľným pohybom osôb sa Súdny dvor EÚ zameril na vymedzenie pojmu „poradenstvo pre voľbu povolania a odborná príprava“<sup>294</sup>. Súdny dvor Európskej únie prijal široký výklad tohto pojmu.

Príklad: Vo veci *Gravier/City of Liège*<sup>295</sup> študentka, ktorá bola francúzskou štátnou príslušníčkou, chcela študovať výtvarné umenie komiksu v Académie Royale des Beaux-Arts v Liège. Žalobkyni bol účtovaný registračný poplatok, zatiaľ čo študentom z hostiteľského štátu takýto poplatok účtovaný nebol. Súdny dvor Európskej únie uviedol, že odborná príprava je: „akákoľvek forma vzdelávania, ktorá pripravuje na kvalifikáciu pre určitú profesiu, remeslo alebo zamestnanie, alebo ktorá poskytuje potrebnú odbornú prípravu

293 SDEÚ, C-267/12, *Frédéric Hay/Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres*, 12. decembra 2013. Pozri oddiel 2.1.2.

294 Podľa článku 7 ods. 3 nariadenia 1612/68 o slobode pohybu pracovníkov v rámci Spoločenstva má pracovník „prístup k príprave v odborných školách a rekvalifikačných strediskách“ bez toho, aby podliehal menej priaznivým podmienkam v porovnaní s vnútroštátnymi pracovníkmi (Ú. v. ES L 257, 19.10.1968, s. 2).

295 SDEÚ, vec 293/83, *Françoise Gravier/City of Liège*, 13. februára 1985.

a zručnosti pre takúto profesiu, remeslo alebo zamestnanie [...] bez ohľadu na vek a úroveň vzdelania žiakov alebo študentov, a to i v prípade, keď vzdelávací program zahŕňa prvok všeobecného vzdelávania.“

Príklad: Uvedené vymedzenie odborného vzdelávania bolo použité vo veci *Blaizot/University of Liège a iní*<sup>296</sup>, kde sa žalobca prihlásil na štúdium veterinárnej medicíny. Súdny dvor EÚ konštatoval, že vo všeobecnosti bude aj vysokoškolské vzdelávanie patriť pod pojem „odborná príprava“ aj v prípade, keď konečná kvalifikácia priznaná na konci programu neposkytuje priamo kvalifikáciu požadovanú pre určité povolanie, remeslo alebo zamestnanie. Postačujúce bolo, aby príslušný program poskytoval znalosti, odbornú prípravu alebo zručnosti, ktoré sa vyžadujú v rámci určitého povolania, remesla alebo zamestnania. V prípade, keď si určité remeslá nevyžadujú formálnu kvalifikáciu alebo ak univerzitný diplom sám osebe nepredstavuje formálnu požiadavku na vstup do povolania, táto skutočnosť nebráni tomu, aby sa program považoval za „odbornú prípravu“. Jedinými výnimkami v tejto súvislosti sú „určité študijné odbory, ktoré sú v dôsledku svojej osobitnej povahy určené pre osoby, ktoré si chcú skôr zlepšiť svoje všeobecné vedomosti a neslúžia im na prípravu na povolanie“.

Príklad: Vo veci *J.J. de Lange/Staatssecretaris van Financiën*<sup>297</sup> (opísanej v oddiele 5.5) Súdny dvor EÚ rozhodol, že daňové zaobchádzanie s nákladmi na odbornú prípravu vynaloženými určitou osobou môže mať vplyv na skutočný prístup k takejto príprave. V tomto prípade sa právo na odpočet nákladov na odbornú prípravu od ich zdaniteľných príjmov líšil v závislosti od veku. Súdny dvor EÚ ponechal na vnútroštátny súd, aby určil, či vnútroštátne právne predpisy boli potrebné na dosiahnutie cieľa, ktorým je podpora postavenia mladých ľudí na trhu práce.

**Podľa práva EÚ** sa zákaz diskriminácie vzťahuje aj na zamestnanecké a zamestnávateľské organizácie. Netýka sa to len členstva a prístupu k pracovníkom alebo organizáciám zamestnávateľov, ale vzťahuje sa aj na zapájanie osôb v rámci týchto organizácií. Podľa usmernenia Európskej komisie je cieľom zabezpečiť odstránenie diskriminácie, pokiaľ ide o členstvo alebo výhody vyplývajúce v súvislosti s týmito orgánmi<sup>298</sup>.

296 SDEÚ, vec 24/86, *Vincent Blaizot/University of Liège a iní*, 2. februára 1988.

297 SDEÚ, C-548/15, *J.J. de Lange/Staatssecretaris van Financiën*, 10. novembra 2016.

298 Návrh smernice Rady, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod, KOM (1999) 566 v konečnom znení, 25.11.1999.

Pokiaľ ide o diskrimináciu z dôvodu tehotenstva a materstva, pozri [oddiel 5.1](#).

Vnútroštátne súdy tiež širšie vykladajú zákaz diskriminácie v oblasti zamestnanosti.

Príklad: Vo veci z bývalej Juhoslovanskej republiky Macedónsko<sup>299</sup> sa zamestnávateľ rozhodol zamestnankyni nepredĺžiť zmluvu a ani jej ponúknuť novú, keď zistil, že je tehotná. Vnútroštátny súd konštatoval, že ide o diskrimináciu z dôvodu tehotenstva.

Príklad: Vo veci z Poľska<sup>300</sup> bola sťažovateľkou učiteľka angličtiny ukrajinskej štátnej príslušnosti. V poľskej škole bola zamestnaná viac než 12 rokov na základe viacerých zmlúv na dobu určitú, na rozdiel od niektorých ďalších učiteľov, ktorí boli zamestnaní na základe zmlúv na dobu neurčitú. Školské orgány tvrdili, že dôvodom na ponuku zmlúv na dobu určitú bola okrem iného obmedzená dĺžka platnosti jej povolení na pobyt. Najvyšší súd poznamenal, že zákaz diskriminácie sa vzťahuje na všetky stupne zamestnania vrátane tohto typu pracovnej zmluvy. Uviedol, že toto rozdielne zaobchádzanie, ak vyplýva len z ukrajinskej štátnej príslušnosti a povolení na pobyt, predstavuje diskrimináciu z dôvodu štátnej príslušnosti.

Aj keď **ECHR** nezaručuje právo na zamestnanie, článok 8 sa za určitých okolností vykladá tak, že sa vzťahuje na oblasť zamestnanosti. Vo veci *Sidabras a Džiautas/Litva*<sup>301</sup> sa dospelo k záveru, že vládny zákaz týkajúci sa bývalých agentov KGB v súvislosti s prístupom k zamestnaniu vo verejnom sektore a v častiach súkromného sektora patrí do rozsahu pôsobnosti článku 8 v spojení s článkom 14. Konkrétne preto, lebo „vo veľmi významnej miere ovplyvnilo ich schopnosť rozvíjať vzťahy s vonkajším svetom a spôsobilo im to vážne problémy z hľadiska zarábania si na živobytie s jasnými dôsledkami na uspokojenie súkromného života“<sup>302</sup>. Podobne vo veci *Bigaeva/Grécko* sa rozhodlo, že článok 8 sa môže uplatniť aj v oblasti zamestnania, napríklad v súvislosti s prístupom k povolaniu<sup>303</sup>.

299 Bývalá juhoslovanská republika Macedónsko, Primárny súd II Skopje, I RO č. 618/15, 3. marca 2016, Zdroj: *European Equality Law Review* (2016), zv. 2, s. 97.

300 Poľsko, poľský najvyšší súd, III PK 11/16, 7. novembra 2016; súd zrušil rozsudok a vrátil vec s cieľom určiť, či boli dôvody na uzavretie konečných zmlúv diskriminačné.

301 ESLP, *Sidabras a Džiautas/Litva*, č. 55480/00 a 59330/00, 27. júla 2004, vec opísaná v oddielke 6.4.

302 Tamže, článok 48.

303 ESLP, *Bigaeva/Grécko*, č. 26713/05, 28. mája 2009.



Príklad: Vo veci *I.B./Grécko*<sup>304</sup> bol žalobca prepustený zo zamestnania na základe sťažností zamestnancov, že je HIV pozitívny. ESLP dospel k záveru, že otázky týkajúce sa zamestnania a situácií, do ktorých sú zapojené osoby s HIV, patria do rozsahu pôsobnosti súkromného života, a rozhodol, že prepustenie žalobcu je v rozpore s článkom 14 dohovoru v spojení s článkom 8. ESLP pri formulovaní svojho záveru vychádzal zo skutočnosti, že kasačný súd opomenul primerane vysvetliť, ako záujmy zamestnávateľa pri udržiavaní harmonického pracovného prostredia prevažujú nad záujmami žalobcu. Inými slovami, nenastolil rovnováhu medzi protichodnými záujmami žalobcu a zamestnávateľa spôsobom požadovaným podľa dohovoru.

ESLP tiež zakázal diskrimináciu na základe členstva v odborovej organizácii. Právo zakladať odbory je zaručené ako samostatné právo v ECHR<sup>305</sup>.

Príklad: Vo veci *Danilenkov a iní/Rusko*<sup>306</sup> utrpeli žalobcovia obťažovanie a menej priaznivé zaobchádzanie zo strany zamestnávateľa na základe ich členstva v odboroch. Ich občianskoprávne žaloby podané na vnútroštátne súdy boli zamietnuté, keďže diskrimináciu možno preukázať len v trestnom konaní. Prokurátor však odmietol začať trestné konanie, pretože dôkazná norma si vyžadovala, aby štát „nepochybné“ preukázal, že diskriminácia bola zo strany niektorého z manažérov spoločnosti úmyselná. ESLP konštatoval, že absencia účinnej súdnej ochrany slobody združovania pre odbory vo vnútroštátnom práve predstavuje porušenie článku 11 v spojení s článkom 14.

**Podľa Európskej charty sociálnych práv** sa v článku 1 ods. 2 požaduje, aby sa vo vnútroštátnych právnych predpisoch zakazovala akákoľvek diskriminácia v zamestnaní, okrem iného z dôvodu pohlavia, rasy, etnického pôvodu, náboženstva, zdravotného postihnutia, veku<sup>307</sup>, sexuálnej orientácie a politického názoru vrátane dôvodu výhrady vo svedomí alebo nevznesenia námietky<sup>308</sup>. Diskriminácia je zakázaná v súvislosti s podmienkami nábora alebo zamestnávania

304 ESLP, *I.B./Grécko*, č. 552/10, 3. októbra 2013.

305 Napríklad ESLP *Demir a Baykara/Turecko* [VK], č. 34503/97, 12. novembra 2008.

306 ESLP, *Danilenkov a iní/Rusko*, č. 67336/01, 30. júla 2009.

307 ECSR, *Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS)/Nórsko*, sťažnosť č. 74/2011, rozhodnutie vo veci samej z 2. júla 2013, body 115 – 117.

308 ECSR, *Confederazione Generale italiana del Lavoro (CGIL)/Taliansko*, sťažnosť č. 91/2013, rozhodnutie vo veci samej z 12. októbra 2015, bod 238; ECSR, závery 2006, Albánsko; ECSR, závery 2012, Island, Moldavsko a Turecko.

vo všeobecnosti (najmä odmeňovaním, odbornou prípravou, povýšením, premiestnením a prepustením alebo iným nepriaznivým opatrením)<sup>309</sup>. Musia existovať primerané právne záruky proti diskriminácii v prípade práce na kratší pracovný čas. Musia predovšetkým existovať pravidlá, ako predchádzať nedeklarovanej práci prostredníctvom nadčasov, a rovnaká odmena vo všetkých jej aspektoch medzi zamestnancami pracujúcimi na kratší pracovných čas a plný pracovný čas<sup>310</sup>.

Článkom 4 ods. 3 Európskej sociálnej charty sa zaručuje právo na rovnakú odmenu za prácu rovnakej hodnoty bez diskriminácie z dôvodu pohlavia. Článok 20 charty sa týka aj otázok zamestnania a povolania bez diskriminácie z dôvodu pohlavia vrátane odmeny. Cieľom článku 27 Európskej sociálnej charty je zabezpečiť, aby všetky osoby s rodinnými záväzkami, ktoré sú zamestnané alebo majú záujem sa zamestnať, mali právo tak urobiť bez toho, aby boli vystavené diskriminácii, a pokiaľ možno bez konfliktu medzi ich pracovnými a rodinnými záväzkami.

## 4.2. Prístup k sociálnej starostlivosti a sociálnemu zabezpečeniu

**Podľa práva EÚ** širokú ochranu pred diskrimináciou pri prístupe k systému sociálnej starostlivosti a iným formám sociálneho zabezpečenia poskytuje len smernica o rasovej rovnosti. V tom je zahrnutý prístup k vecným dávkam, ktoré štát spravuje „spoločne“, napríklad k verejnej zdravotnej starostlivosti, vzdelávaniu a systému sociálneho zabezpečenia.

Presný rozsah oblasti sociálnej ochrany vrátane sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti je neistý, pretože v smernici o rasovej rovnosti nie je vysvetlený a ešte sa musí vyložiť prostredníctvom judikatúry Súdneho dvora EÚ. V smernici o sociálnom zabezpečení (79/7)<sup>311</sup> je ustanovené rovnaké zaobchádzanie na základe pohlavia, len pokiaľ ide o „zákonné systémy sociálneho zabezpečenia“, na rozdiel od „zamestnaneckých systémov sociálneho zabezpečenia“, ktorými sa zaoberá smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie). V článku 3 smernice o sociálnom zabezpečení sú tieto systémy

309 ECSR, Závety XVI-1 (2002), Rakúsko.

310 ECSR, Závety XVI-1 (2002), Rakúsko.

311 Smernica Rady 79/7/EHS z 19. decembra 1978 o postupnom vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach súvisiacich so sociálnym zabezpečením, Ú. v. ES L 6, 1979, s. 24.

vymedzené ako systémy, ktoré poskytujú ochranu pred chorobou, invaliditou, starobou, pracovnými úrazmi a chorobami z povolania a nezamestnanosťou, popri „sociálnej pomoci, pokiaľ je jej cieľom doplniť alebo nahradiť“ predchádzajúce schémy. Vecná pôsobnosť smernice o rodovej rovnosti (prepracované znenie) je vymedzená v jej článku 7. Vzťahuje sa na rovnaké riziká ako smernica o sociálnom zabezpečení. Podľa článku 7 ods. 1 písm. b) smernice o rodovej rovnosti sa uplatňuje aj na zamestnanecké systémy sociálneho zabezpečenia, ktoré poskytujú iné sociálne dávky, peňažné alebo vecné, a najmä pozostalostné dávky a rodinné prídavky, ak takéto dávky predstavujú plnenie vyplácané zamestnávateľom pracovníkovi z dôvodu jeho zamestnania.

Rozlišovanie medzi zákonnými systémami sociálneho zabezpečenia a zamestnaneckými systémami sociálneho zabezpečenia je dôležité, keďže podľa smernice o sociálnom zabezpečení sú povolené určité výnimky, nie však podľa smernice o rodovej rovnosti (prepracované znenie).

Príklad: Vec X.<sup>312</sup> sa týka kritérií poskytovania dávky v invalidite, ktorá bola súčasťou zákonného systému sociálneho zabezpečenia spadajúceho do rozsahu pôsobnosti smernice o sociálnom zabezpečení (79/7/EHS). Žalobca, muž, dostal odškodnenie za pracovný úraz. Priznaná suma bola nižšia ako odškodnenie, ktoré by dostala žena v rovnakom veku nachádzajúca sa v porovnateľnej situácii. Súdny dvor EÚ zamietol odôvodnenie vlády, podľa ktorého je tento rozdiel v úrovni odškodnenia odôvodnený, pretože očakávaná dĺžka života u mužov a žien je odlišná<sup>313</sup>. Súdny dvor EÚ poukázal na skutočnosť, že zo všeobecných štatistických údajov podľa pohlavia nie je možné vyvodiť záver, že poistená osoba ženského pohlavia má vždy dlhšiu očakávanú dĺžku života ako poistenec v rovnakom veku, ktorý sa nachádza v porovnateľnej situácii.

Rozsah „sociálnych výhod“ je prostredníctvom judikatúry Súdneho dvora Európskej únie dobre rozvinutý v kontexte práva o voľnom pohybe osôb a je veľmi široko vymedzený.

312 SDEÚ, C-318/13, X., 3. septembra 2014.

313 Tamže, body 37 – 40.

Príklad: Vo veci *Cristini*<sup>314</sup> bola žalobkyňou talianska štátna príslušníčka žijúca so svojimi deťmi vo Francúzsku, jej zosnulý manžel bol podľa práva EÚ „pracovníkom“. Francúzske železnice ponúkali železničné režížné lístky pre veľké rodiny, odmietli však takýto preukaz vydať pani Cristiniovkej na základe jej štátnej príslušnosti. Tvrdili, že „sociálne výhody“ na účely práva Únie sú len tie výhody, ktoré vyplývajú z pracovnej zmluvy. Súdny dvor EÚ nesúhlasil a konštatoval, že tento pojem by mal zahŕňať všetky výhody bez ohľadu na akúkoľvek pracovnú zmluvu, a to aj pokiaľ ide o preukazy na zľavnené cestovné<sup>315</sup>.

Príklad: Vo veci *Vestische Arbeit Jobcenter Kreis Recklinghausen/Jovanna García-Nieto a iní*<sup>316</sup> nemecký úrad práce odmietol poskytnúť dávky na zabezpečenie existenčného minima španielskemu štátnemu príslušníkovi a jeho synovi počas prvých troch mesiacov pobytu v Nemecku. Podľa nemeckej právnej úpravy nemajú cudzinci počas prvých troch mesiacov pobytu v Nemecku právo na získanie žiadnych sociálnych dávok. Súdny dvor EÚ konštatoval, že toto pravidlo je v súlade s právnymi predpismi EÚ. V smernici 2004/38/ES o práve občanov je ustanovené právo občanov EÚ na pobyt v iných štátoch EÚ až na tri mesiace bez akýchkoľvek formalít okrem povinnosti mať platný preukaz totožnosti alebo pas. Smernica preto štátu umožňuje odmietnuť sociálnu pomoc občanom EÚ počas prvých troch mesiacov ich pobytu na tomto území. Počas tohto obdobia by mali mať dostatočné prostriedky na živobytie a osobnú zdravotnú starostlivosť. Súdny dvor dospel k záveru, že takéto zamietnutie si nevyžaduje posúdenie individuálnej situácie dotknutej osoby.

Príklad: Vo veci *Elodie Giersch a iní/État du Grand-Duché de Luxembourg*<sup>317</sup> žalobcovia, deti cezhraničných pracovníkov zamestnaných v Luxembursku, neboli oprávnené na finančnú pomoc na vysokoškolské štúdium, pretože nemali pobyt v Luxembursku. Súdny dvor EÚ konštatoval, že členský štát môže vyhradiť pomoc študentom pre jednotlivcov, ktorí majú dostatočne úzke spojenie s týmto členským štátom. Štáty posudzujúce skutočnú mieru väzby, ktorú má jednotlivec so spoločnosťou alebo trhom práce v tomto

314 SDEÚ, vec 32/75, *Anita Cristini/Société nationale des chemins de fer français*, 30. septembra 1975.

315 Pozri tiež SDEÚ, C-75/11, *Európska komisia/Rakúska republika*, 4. októbra 2012, o systéme zľavneného cestovného na verejnú dopravu v Rakúsku.

316 SDEÚ, C-299/14, *Vestische Arbeit Jobcenter Kreis Recklinghausen/Jovanna García-Nieto a iní*, 25. februára 2016.

317 SDEÚ, C-20/12, *Elodie Giersch a iní/État du Grand-Duché de Luxembourg*, 20. júna 2013.

členskom štáte, sa však nemôžu opierať výlučne o podmienku pobytu. Mali by zohľadniť aj ďalšie prvky. Napríklad skutočnosť, že jeden z rodičov, ktorý naďalej podporuje tohto študenta, je cezhraničný pracovník so stabilným zamestnaním v tomto členskom štáte a už tam značný čas pracoval.

Súdny dvor EÚ vymedzil pojem „sociálne výhody“ vo veci *Even* ako výhody:

„ktoré bez ohľadu na to, či sa spájajú s pracovnou zmluvou, sa všeobecne priznávajú domácim pracovníkom, predovšetkým na základe ich objektívneho postavenia pracovníkov alebo len na základe skutočnosti, že majú bydlisko na území štátu a ktorých rozšírenie na pracovníkov, ktorí sú štátnymi príslušníkmi iných členských štátov, sa preto javí vhodné na uľahčenie ich mobility v rámci Spoločenstva<sup>318</sup>“.

Pojem sa týka prakticky všetkých práv, pokiaľ splňajú vymedzenie vo veci *Even*: neexistuje žiadny rozdiel medzi právom, ktoré je poskytované absolútne, alebo právami udelenými na základe práva rozhodnúť podľa vlastného uváženia. Okrem toho toto vymedzenie nebráni, aby sa tieto priznané práva po skončení pracovného pomeru považovali za sociálne výhody, ako napríklad právo na dôchodok<sup>319</sup>. V rámci voľného pohybu sa sociálna výhoda v zásade vzťahuje na každú výhodu, ktorá môže pomôcť migrujúcemu pracovníkovi integrovať sa do spoločnosti hostiteľského štátu. Súdny dvor bol pomerne liberálny pri konštatovaní toho, čo je sociálna výhoda, napríklad:

- vyplatenie bezúročnej „pôžičky pri narodení dieťaťa“ – napriek logickému základu v pozadí udelenia pôžičky, a to stimulovať pôrodnosť, ju Súdny dvor EÚ považoval za sociálnu výhodu, keďže na ňu hľadel ako na prostriedok zmiernenia finančnej záťaže rodín s nízkymi príjmami<sup>320</sup>,
- poskytnutie grantu v rámci kultúrnej dohody na podporu domácich pracovníkov, aby študovali v zahraničí<sup>321</sup>,

318 SDEÚ, vec 207/78, *Trestné konanie proti Gilbertovi Evenovi a Office national des pensions pour travailleurs salariés (ONPTS)*, 31. mája 1979, bod 22.

319 SDEÚ, C -35/97, *Komisia Európskych spoločenstiev/Francúzska republika*, 24. septembra 1998.

320 SDEÚ, vec 65/81, *Francesco Reina a Letizia Reina/Landeskreditbank Baden-Württemberg*, 14. januára 1982.

321 SDEÚ, vec 235/87, *Annunziata Matteucci/Communauté française of Belgium a Commissariat général aux relations internationales of the Communauté française of Belgium*, 27. septembra 1988.

- právo na pojednávanie v trestnom konaní proti jednotlivcovi v jazyku jeho domovského štátu<sup>322</sup>,
- vyplácanie dávok v invalidite určených na kompenzáciu mimoriadnych výdavkov v súvislosti s ich zdravotným postihnutím<sup>323</sup>.

**Podľa ECHR** neexistuje právo na sociálne zabezpečenie, aj keď z judikatúry ESLP vyplýva, že niektoré formy sociálneho zabezpečenia, napríklad dávky a dôchodky, môžu spadať do pôsobnosti článku 1 protokolu č. 1<sup>324</sup> alebo článku 8<sup>325</sup>.

Príklad: Vo veci *Andrle/Česká republika*<sup>326</sup> sa žalobca sťažoval, že na rozdiel od žien nedošlo k zníženiu veku odchodu do dôchodku v prípade mužov, ktorí vychovávali deti. ESLP konštatoval, že tento rozdiel v zaobchádzaní medzi mužmi a ženami je objektívne a primerane odôvodnený s cieľom kompenzovať nerovnosti, s ktorými sa ženy stretávajú (napríklad všeobecne nižšie platy a dôchodky), a ťažkosti spôsobené očakávaním, že budú pracovať na plný pracovný čas a budú sa starať o deti a domácnosť. Na základe toho načasovanie a rozsah opatrení prijatých na nápravu predmetnej nerovnosti neboli zjavne neprimerané a nedošlo k porušeniu článku 14 dohovoru v spojení s článkom 1 protokolu č. 1<sup>327</sup>.

Príklad: Vo veci *Stummer/Rakúsko*<sup>328</sup> žalobca strávil približne dvadsaťosem rokov svojho života vo väzení a počas tohto času dlhé obdobia pracoval. Vnútroštátny dôchodkový systém nezohľadnil pri výpočte jeho dôchodkových práv prácu vo väzení. ESLP dospel k záveru, že pričlenenie pracujúcich väzňov do systému starobných dôchodkov zostáva otázkou voľby sociálnej a hospodárskej politiky v rámci širokej miery voľnej úvahy štátu a nekonštatoval porušenie článku 14 v spojení s článkom 1 protokolu č. 1 k dohovoru.

322 SDEÚ, vec 137/84, *Trestné konanie proti Robertovi Heinrichovi Maria Mutschovi*, 11. mája 1985.

323 SDEÚ, C-206/10, *Európska komisia/Spolková republika*, 5. mája 2011.

324 Pozri napríklad ESLP, *Bélané Nagy/Maďarsko* [VK], č. 53080/13, 13. decembra 2016, ktorá sa týka práva na invalidný dôchodok.

325 Pozri najmä tieto prípady: ESLP, *Andrejeva/Lotyško* [VK], č. 55707/00, 18. februára 2009; ESLP, *Gaygusuz/Rakúsko*, č. 17371/90, 16. septembra 1996, a ESLP, *Koua Poirrez/Francúzsko*, č. 40892/98, 30. septembra 2003, všetky tieto veci sú opísané v *oddiel 5.7*.

326 ESLP, *Andrle/Česká republika*, č. 6268/08, 17. februára 2011.

327 Pozri *oddiel 2.5* o špeciálnych opatreniach.

328 ESLP, *Stummer/Rakúsko* [VK], č. 37452/02, 7. júla 2011.

Príklad: Vo veci *Fábián/Maďarsko*<sup>329</sup> sa žalobca, dôchodca zamestnaný v štátnej službe, sťažoval na legislatívnu zmenu, ktorou sa zrušilo vyplácanie starobného dôchodku osobám súčasne zamestnaným v určitých kategóriách verejného sektora, zatiaľ čo dôchodcovia pracujúci v súkromnom sektore mali naďalej nárok na poberanie dôchodku. ESLP rozhodol, že žalobca nepreukázal, že ako dôchodca zamestnaný v štátnej službe bol v relevantne podobnej situácii ako dôchodcovia zamestnaní v súkromnom sektore, pokiaľ ide o jeho oprávnenosť na vyplácanie starobného dôchodku. V tejto súvislosti nedošlo k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 1 protokolu č. 1. ESLP konštatoval, že po zmene viedlo k pozastaveniu vyplácania dôchodku práve zamestnanie žalobcu v štátnej službe po jeho odchode do dôchodku. Práve skutočnosť, že ako štátny zamestnanec poberal mzdu od štátu, bola nezlučiteľná so súčasným vyplácaním starobného dôchodku z toho istého zdroja. V rámci finančnej, sociálnej a zamestnaneckej politiky bol napadnutý zákaz súbežnej akumulácie dôchodku a platu zo štátneho rozpočtu zavedený ako súčasť legislatívnych opatrení zameraných na nápravu finančne neudržateľných prvkov v dôchodkovom systéme žalovaného štátu. To nebránilo akumulácii dôchodku a mzdy osobám zamestnaným v súkromnom sektore, ktorých mzdy na rozdiel od plátov zamestnancov verejnej služby neboli financované štátom, ale prostredníctvom súkromných rozpočtov mimo priamej kontroly štátu.

Aj keď podľa ECHR neexistuje právo na zdravotnú starostlivosť, ESLP dospel k záveru, že na záležitosti týkajúce sa zdravotnej starostlivosti<sup>330</sup>, ako je prístup k lekárskeým záznamom<sup>331</sup>, sa vzťahuje článok 8 (napríklad prístup k lekárskeým záznamom<sup>332</sup>) alebo článok 3, kde nedostatočný prístup k zdravotným službám je dostatočne závažný na to, aby predstavoval neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo zásah do súkromného života osoby<sup>333</sup>. Sťažnosti týkajúce sa diskriminácie pri prístupe k zdravotnej starostlivosti preto môžu spadať do pôsobnosti článku 14.

329 ESLP, *Fábián/Maďarsko* [VK], č. 78117/13, 5. septembra 2017.

330 Pozri Rada Európy, ESLP (2015), *Health-related issues in the case-law of the European Court of Human Rights* (Otázky týkajúce sa zdravia v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva), tematická správa.

331 ESLP, *K.H. a iní/Slovensko*, č. 32881/04, 28. apríla 2009.

332 Tamže.

333 ESLP, *Murray/Holandsko* [VK], 10511/10, 26. apríla 2016; ESLP, *Sławomir Musiał/ Poľsko*, č. 28300/06, 20. januára 2009.

Príklad: Vo veci *Durisotto/Taliansko*<sup>334</sup> žalobca podal sťažnosť, že jeho dcére bolo na rozdiel od niektorých iných pacientov zamietnuté povolenie na experimentálnu liečbu. Vnútroštátny súd uviedol, že príslušná metóda klinického skúšania bola k dispozícii počas určitého obdobia a dcéra žalobcu počas tohto obdobia nezačala liečbu. Na základe toho nebolo v prípade dcéry žalobcu splnené kritérium na povolenie požadované príslušným právnym predpisom. ESLP rozhodol, že aj keď došlo k rozdielu v zaobchádzaní s osobami v relevantne podobných situáciách, tento rozdiel bol odôvodnený. Rozhodnutie vnútroštátneho súdu bolo riadne odôvodnené a nebolo svojvoľné. Okrem toho sledovalo legitímny cieľ ochrany zdravia a bolo primerané tomuto cieľu. Okrem toho nebola terapeutická hodnota experimentálnej liečby v danom čase vedecky dokázaná. ESLP preto túto časť žaloby zamietol ako zjavne nepodloženú.

Do oblasti pôsobnosti článku 8 ECHR môže patriť aj prístup k iným sociálnym dávkam, najmä ak sú určené na podporu rodinnej jednotky. Miera voľnej úvahy udelená štátom v tejto oblasti je však pomerne široká. ESLP zdôraznil, že štáty majú vďaka svojim priamym znalostiam týkajúcim sa ich spoločnosti a jej potrieb v zásade lepšie predpoklady na to, aby posúdili, čo je vo verejnom záujme zo sociálnych alebo z ekonomických dôvodov. ESLP preto vo všeobecnosti rešpektuje politickú voľbu zákonodarcu, pokiaľ nie je „zjavne bez primeraného základu“<sup>335</sup>.

Príklad: Vo veci *Bah/Spojené kráľovstvo*<sup>336</sup> žalobkyňa, sierraleonská štátna príslušníčka, dostala povolenie na trvalý pobyt v Spojenom kráľovstve. Orgány povolili príchod jej mladšieho syna pod podmienkou, že nebude využívať verejné finančné prostriedky. Krátko po jeho príchode žalobkyňa musela opustiť svoje ubytovanie a nájsť si nové bývanie. Požiadala miestny orgán o pomoc pri hľadaní ubytovania. Vzhľadom na prísťahovalecké pravidlá a postavenie jej syna ako prísťahovalca jej však bolo odopreté prednostné postavenie osoby, ktorá je neúmyselne bez domova s maloletým dieťaťom, na ktoré by bežne bola oprávnená. ESLP konštatoval, že rozdielne zaobchádzanie so žalobkyňou vyplynulo z podmieneného postavenia prísťahovalca, ktoré mal jej syn, a nie z jeho národnostného pôvodu.

334 ESLP, *Durisotto/Taliansko*, 62804/13, 6. mája 2014.

335 Pozri napríklad ESLP, *Stummer/Rakúsko* [VK], č. 37452/02, 7. júla 2011, bod 89.

336 ESLP, *Bah/Spojené kráľovstvo*, č. 56328/07, 27. septembra 2011.



Žalobkyňa sa rozhodla priviesť svojho syna do krajiny s plným vedomím podmienky, ktorá sa spájala s povolením jeho vstupu. Právne predpisy sledovali legitímny cieľ spravodlivého pridelovania obmedzených zdrojov medzi rôznymi kategóriami žiadateľov. Miestny orgán pomohol žalobkyni nájsť podnájom v súkromnom sektore a do sedemnástich mesiacov jej ponúkol sociálne bývanie. Rozdielne zaobchádzanie v prípade žalobkyne bolo primerane a objektívne odôvodnené.

Príklad: Vo veci *Gouri/Francúzsko*<sup>337</sup> bola žalobkyni, alžírskemu štátnej príslušníčke žijúcej v Alžírsku, zamietnutá vo Francúzsku dodatočná dávka v invalidite z dôvodu, že nespĺňa podmienku trvalého pobytu vo Francúzsku. Sťažovala sa, že zamietnutie vyplácania dávky osobe, ktorá žije v zahraničí, zatiaľ čo táto dávka je priznaná osobe žijúcej vo Francúzsku, predstavuje diskriminačné zaobchádzanie na základe miesta pobytu. ESLP konštatoval, že žalobkyňa poberá vdovský dôchodok od žalovaného štátu a pozastavená bola len dodatočná dávka v invalidite. Keďže cieľom tejto dávky bolo zaručiť pre osoby s pobytom vo Francúzsku minimálny príjem so zreteľom na životné náklady v krajine, nenachádzala sa v situácii porovnateľnej so situáciou osôb žijúcich vo Francúzsku. Na základe toho nebola žalobkyňa obeťou diskriminačného zaobchádzania.

Viacere články **Európskej sociálnej charty** sa týkajú prístupu k sociálnemu zabezpečeniu, sociálnej starostlivosti a zdravia. Patrí k nim: Článok 11 (právo na ochranu zdravia), článok 12 (právo na sociálne zabezpečenie), článok 13 (právo na sociálnu a lekársku pomoc) a článok 14 (právo na prospech zo sociálnych služieb).

Európsky výbor pre sociálne práva posudzoval napríklad diskrimináciu z dôvodu územného a/alebo ekonomického postavenia žien, ktoré majú pomerne neobmedzený prístup k zákonným zariadeniam na umelé prerušenie tehotenstva, a žien, ktoré takýto prístup nemajú. V tej istej veci skúmal tiež diskrimináciu na základe pohlavia a/alebo zdravotného stavu medzi ženami zaujímavými sa o prístup k zákonnému ukončeniu tehotenstva a mužmi a ženami zaujímavými sa o prístup k iným zákonným formám lekárskeho postupu, ktoré sa neposkytujú na podobnom obmedzenom základe. ECSR konštatoval, že v dôsledku nedostatku nenamietajúcich lekárov a iných zdravotníckych pracovníkov vo viacerých zdravotníckych zariadeniach v Taliansku sú ženy v niektorých prípadoch nútené

337 ESLP, *Gouri/Francúzsko* (dec.), č. 41069/11, 28. februára 2017.

presunúť sa z jednej nemocnice do druhej v rámci krajiny alebo cestovať do zahraničia, čo predstavuje diskrimináciu<sup>338</sup>.

ECSR dospel tiež k záveru, že v rámci pozitívnych povinností, ktoré vyplývajú z práva na ochranu zdravia, musia štáty, ktoré sú zmluvnými stranami dohovoru, poskytovať primeranú a včasnú starostlivosť na nediskriminačnom základe vrátane služieb týkajúcich sa sexuálneho a reprodukčného zdravia. Na základe toho systém zdravotnej starostlivosti, ktorý nezabezpečuje osobitné zdravotné potreby žien, nebude v súlade s článkom 11 alebo s článkom E charty v spojení s článkom 11<sup>339</sup>.

### 4.3. Vzdelávanie

**Podľa práva EÚ** bola ochrana pred diskrimináciou v oblasti prístupu k vzdelávaniu pôvodne rozpracovaná v kontexte voľného pohybu osôb podľa článku 12 nariadenia 1612/68, so zameraním najmä na deti pracovníkov. Článkom 14 Charty základných práv EÚ sa zaručuje právo na vzdelávanie a prístup k ďalšiemu vzdelávaniu a odbornému vzdelávaniu. Judikatúra Súdneho dvora EÚ v oblasti vzdelávania sa týka najmä rovnakého prístupu k vzdelávacím inštitúciám v inom členskom štáte a rovnakého prístupu k financovaniu vzdelávania.

Príklad: Vo veci *Komisija/Rakúsko*<sup>340</sup> študenti, ktorí chceli študovať na rakúskej univerzite a mali diplom o stredoškolskom vzdelaní z iného členského štátu než Rakúsko, museli predložiť tento diplom a preukázať, že spĺňajú osobitné požiadavky na prijatie na relevantné štúdium v krajine, ktorá vydala diplom. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že podmienky prístupu k vysokoškolskému vzdelávaniu pre držiteľov rakúskych diplomov a držiteľov nerakúskych diplomov sú rozdielne a že títo držiteľia nerakúskych diplomov sú znevýhodnení, čo predstavuje nepriamu diskrimináciu.

Príklad: Vo veci *Casagrande/Landeshauptstadt München* bola žalobkyňa dcérou talianskeho štátneho príslušníka, ktorý pracoval v Nemecku<sup>341</sup>. Nemecké orgány vyplácali mesačný príspevok na pokrytie životných

338 ECSR, *International Planned Parenthood Federation – European Network (IPPF EN)/Taliansko*, sťažnosť č. 87/2012, 10. septembra 2013, body 189 – 194.

339 Tamže, bod 66; ECSR, *Confederazione Generale italiana de Lavoro (CGIL)/Taliansko*, sťažnosť č. 91/2013, 12. októbra 2015, body 162 a 190.

340 SDEÚ, C-147/03, *Komisija Európskych spoločenstiev/Rakúska republika*, 7. júla 2005.

341 SDEÚ, vec 9/74, *Donato Casagrande/Landeshauptstadt München*, 3. júla 1974.

nákladov pre školopovinné deti v školskom veku s cieľom uľahčiť „školskú dochádzku“. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že do oblasti vzdelávania patria akékoľvek všeobecné opatrenia určené na uľahčenie školskej dochádzky.

Príklad: Vo veci *Laurence Prinz/Region Hannover* a veci *Philipp Seeberger/Studentenwerk Heidelberg*<sup>342</sup> Súdny dvor EÚ konštatoval, že podmienka trvalého pobytu ako jediná podmienka na udelenie príspevku na vzdelávanie na štúdium v inom členskom štáte je neprimeraná.

Príklad: Vo veci *Mohamed Ali Ben Alaya/Bundesrepublik Deutschland*<sup>343</sup> sa tuniský štátny príslušník niekoľkokrát hlásil na nemecké univerzity na účely štúdia matematiky (spolu s prípravným jazykovým kurzom) a bol prijatý. Nemecké orgány mu však odmietli udeliť povolenie na pobyt, pričom tvrdili, že existujú pochybnosti, pokiaľ ide o jeho motiváciu študovať v Nemecku, že má slabú znalosť nemeckého jazyka a že v skutočnosti neexistuje súvislosť medzi navrhovaným štúdiom a jeho zamýšľanou kariérou. Súdny dvor Európskej únie konštatoval, že ak študenti z tretích krajín spĺňajú podmienky na prijatie, majú za takýchto okolností právo na vstup do krajiny.

**Podľa práva Rady Európy** sa v článku 2 protokolu č. 1 k ECHR zaručuje samostatné právo na vzdelanie<sup>344</sup>. Na základe toho je ESLP názoru, že sťažnosti týkajúce sa diskriminácie v kontexte vzdelávania spadajú do oblasti pôsobnosti článku 14<sup>345</sup>.

Príklad: Vo veci *Horváth a Kiss/Maďarsko*<sup>346</sup> boli rómske deti umiestnené do škôl pre deti so zdravotným postihnutím. ESLP konštatoval, že ide o diskriminačné zaobchádzanie s členmi znevýhodnenej skupiny. Štát nedokázal prijať primerané opatrenia, ktoré by rómskym deťom umožnili učiť sa podľa učebných osnov v bežných školách<sup>347</sup>.

342 SDEÚ, spojené veci C-523/11 a C-585/11, *Laurence Prinz/Region Hannover a Philipp Seeberger/Studentenwerk Heidelberg*, 18. júla 2013.

343 SDEÚ, C-491/13, *Mohamed Ali Ben Alaya/Bundesrepublik Deutschland*, 10. septembra 2014

344 Pozri Rada Európy, ESLP (2017), *Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights – Right to vzdelávanie* (Príručka k článku 2 protokolu č. 1 k Európskemu dohovoru o ľudských právach – Právo na vzdelanie).

345 Diskriminácia z dôvodu vzdelávania podľa ECHR sa rozoberá vo veci *D.H. a iní/Česká republika* [VK], č. 57325/00, 13. novembra 2007 v [oddiel 2.2.1](#) a vo veci *Oršuš a iní/Chorvátsko* [VK], č. 15766/03, 16. marca 2010 v [oddiel 6.3](#).

346 ESLP, *Horváth a Kiss/Maďarsko*, č. 11146/11, 29. januára 2013.

347 Pozri tiež ESLP, *Lavida a iní/Grécko*, č. 7973/10, 30. mája 2013.

Príklad: Vo veci *Ponomaryovi/Bulharsko*<sup>348</sup> boli žalobcami dvaja ruskí školáci, ktorí legálne žili so svojou matkou v Bulharsku, ale bez povolenia na trvalý pobyt. Vzhľadom na to sa od nich požadovalo, aby platili za svoje stredoškolské vzdelávanie poplatky na rozdiel od bulharských štátnych príslušníkov a cudzincov s povolením na trvalý pobyt, ktorí boli od poplatkov oslobodení. EŠLP konštatovalo, že zaobchádzanie so žalobcami bolo diskriminačné, pretože sa od nich požadovalo platenie školného výlučne z dôvodu ich štátnej príslušnosti a postavenia prisťahovalca. Vnútroštátne orgány neuviedli žiadny dôvod ospravedlňujúci rozdielne zaobchádzanie a EŠLP dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 14 dohovoru v spojení s článkom 2 protokolu č. 1.

EŠLP preskúmal prípady diskriminácie v súvislosti so zabezpečením primeraných úprav pre osoby so zdravotným postihnutím.

Príklad: Vo veci *Çam/Turecko*<sup>349</sup> EŠLP konštatoval, že zamietnutie hudobnej akadémie zapísať študentku z dôvodu jej zrakového postihnutia, a to napriek tomu, že úspešne absolvovala prijímaciu skúšku, je v rozpore s článkom 14 dohovoru v spojení s článkom 2 protokolu č. 1. EŠLP zdôraznil, že článok 14 sa musí vykladať z hľadiska Európskej sociálnej charty a Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, pokiaľ ide o primerané úpravy, ktoré sú osoby so zdravotným postihnutím oprávnené očakávať. EŠLP zdôraznil, že príslušné vnútroštátne orgány sa nesnažili identifikovať potreby žalobkyne a nevysvetlili, ako alebo prečo by jej slepota mohla brániť jej prístupu k hudobnému vzdelávaniu. Hudobná akadémia sa okrem toho nesnažila prispôsobiť svoj vzdelávací prístup tak, aby bol prístupný nevidomým študentom.

**Podľa Európskej sociálnej charty** je v článku 15 ods. 1 ustanovený účinný rovnaký prístup pre deti a dospelých so zdravotným postihnutím k vzdelávaniu a odbornej príprave. Okrem toho sa v článku 17 zaručuje právo všetkých detí na vzdelanie v oboch jeho odsekoch.

Podľa ECSR pre všetky deti musí byť zabezpečený rovnaký prístup k vzdelávaniu. V tejto súvislosti by sa osobitná pozornosť mala venovať zraniteľným skupinám,

348 EŠLP, *Ponomaryovi/Bulharsko*, č. 5335/05, 21. júna 2011.

349 EŠLP, *Çam/Turecko*, č. 51500/08, 23. februára 2016.

ako sú deti, ktoré sú príslušníkmi menšín, deti žiadajúce o azyl, deti utečencov, deti v nemocnici, deti v starostlivosti, tehotné mladistvé dievčatá, mladistvé matky, deti pozbavené osobnej slobody atď. Deti patriace do týchto skupín musia byť začlenené do hlavných vzdelávacích zariadení a do bežných vzdelávacích programov. V prípade potreby by sa mali prijať špeciálne opatrenia na zabezpečenie rovnakého prístupu týchto detí k vzdelávaniu<sup>350</sup>.

ECSR v súvislosti so vzdelávaním v oblasti zdravia zdôraznil, že zásada nediskriminácie sa vzťahuje nielen na spôsob, akým sa vzdelávanie poskytuje, ale aj na obsah vzdelávacích materiálov. V tejto súvislosti mala zásada nediskriminácie teda dva ciele: deti nemôžu byť diskriminované v prístupe k takémuto vzdelávaniu a vzdelávanie sa nemôže použiť ako nástroj na posilnenie ponižujúcich stereotypov a pretrvávajúcich foriem predsudkov voči určitým skupinám<sup>351</sup>.

## 4.4. Prístup k poskytovaniu tovaru a služieb vrátane bývania

**Podľa práva EÚ** sa ochrana pred diskrimináciou v oblasti prístupu k poskytovaniu tovaru a služieb vrátane bývania na základe rasy uplatňuje podľa smernice o rasovej rovnosti a na základe pohlavia podľa smernice o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám. V odseku 13 preambuly smernice o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám sa presnejšie uvádza zákaz diskriminácie s tým, že sa vzťahuje na každý tovar a služby, „ku ktorým má verejnosť prístup bez ohľadu na dotknutú osobu, pokiaľ ide o verejný a súkromný sektor vrátane orgánov verejnej moci, a ktoré sa poskytujú mimo oblasti súkromného a rodinného života a na transakcie vykonávané v tejto súvislosti“. Výslovne vylučuje uplatňovanie na „obsah médií alebo reklamy“ a „verejné alebo súkromné vzdelávanie“, aj keď toto posledné vylúčenie nezužuje rozsah pôsobnosti smernice o rasovej rovnosti, ktorá sa výslovne vzťahuje na vzdelávanie. Smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám odkazuje aj na článok 57 Zmluvy o fungovaní Európskej únie:

350 ECSR, *Mental Disability Advocacy Centre (MDAC)/Bulharsko*, sťažnosť č. 41/2007, rozhodnutie vo veci samej z 3. júna 2008, bod 34.

351 ECSR, *International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS)/Chorvátsko*, sťažnosť č. 45/2007, 30. marca 2009, bod 48.

V zmysle tejto zmluvy sa za „služby“ považujú plnenia, ktoré sa bežne poskytujú za odplatu [...]

Služby zahŕňajú najmä:

- a) činnosti priemyselnej povahy;
- b) činnosti obchodnej povahy;
- c) činnosti remeselnej povahy;
- d) činnosti v oblasti slobodných povolání.“

Zdalo by sa teda, že táto oblasť zahŕňa akýkoľvek kontext, kde sa tovar alebo služba poskytujú zvyčajne za odplatu, pokiaľ k tomu nedochádza čisto v osobnom kontexte a s výnimkou verejného alebo súkromného vzdelávania. Napríklad vo veci „*ČEZ Razpredelenie Bălgarija*“ AD/Komisija za zaštită ot diskriminacija<sup>352</sup> Súdny dvor EÚ potvrdil, že na dodávky elektrickej energie sa vzťahuje článok 3 ods. 1 písm. h) smernice o rasovej rovnosti (2000/43)<sup>353</sup>.

Z judikatúry vnútroštátnych orgánov vyplýva, že táto oblasť bude zahŕňať také scenáre, ako je napríklad prístup k službám alebo úrovni služieb poskytovaných v baroch<sup>354</sup>, reštauráciách a nočných kluboch<sup>355</sup>, obchodoch<sup>356</sup>, kúpa poistenia<sup>357</sup>,

352 SDEÚ, C-83/14, „*ČEZ Razpredelenie Bălgarija*“ AD/Komisija za zaštită ot diskriminacija [VK], 16. júla 2015.

353 Tamže, bod 43.

354 Maďarsko, Úrad pre rovnaké zaobchádzanie, prípad č. 72, apríl 2008. Zhrnutie v angličtine sa uvádza v: European Network of Legal Experts on the Non-Discrimination Field (2009), „Hungary“ (Európska sieť právnych expertov v oblasti nediskriminácie „Maďarsko“), *European Anti-Discrimination Law Review* (Prehľad európskej antidiskriminačnej legislatívy), č. 8, júl 2009, s. 49.

355 Švédsko, Najvyšší súd, *Escape Bar and Restaurant /Ombudsman against Ethnic Discrimination* T2224-07, 1. októbra 2008. Zhrnutie v angličtine sa uvádza v: European Network of Legal Experts on the Non-Discrimination Field (2009) „Sweden“ (Európska sieť právnych expertov v oblasti nediskriminácie, „Švédsko“), *European Anti-Discrimination Law Review* (Prehľad európskej antidiskriminačnej legislatívy), č. 8, júl 2009, s. 68.

356 Rakúsko, Bezirksgericht Döbling, [infportal.fra.europa.eu](http://infportal.fra.europa.eu), 23. januára 2006.

357 Francúzsko, Odvolací súd v Nîmes, *Lenormand/Balenci*, č. 08/00907, 6. novembra 2008; Francúzsko, Trestná komora kasačného súdu, č. M 08-88.017 a č. 2074, 7. apríla 2009. Zhrnutie v angličtine sa uvádza v: European Network of Legal Experts on the Non-Discrimination Field (2009) „France“ (Európska sieť právnych expertov v oblasti nediskriminácie, „Francúzsko“), *European Anti-Discrimination Law Review* (Prehľad európskej antidiskriminačnej legislatívy), č. 9, december 2009, s. 59.

ako aj úkony „súkromných“ predajcov, napríklad chovateľov psov<sup>358</sup>. Aj keď na zdravotnú starostlivosť sa osobitne vzťahuje smernica o rasovej rovnosti, môže spadať aj do rozsahu pôsobnosti služieb, najmä ak ide o súkromnú zdravotnú starostlivosť, alebo ak majú jednotlivci povinnosť si platiť povinné zdravotné poistenie na pokrytie nákladov na zdravotnú starostlivosť. Súdny dvor EÚ v tomto zmysle vykladal služby v súvislosti s voľným pohybom služieb tak, aby zahŕňali zdravotnú starostlivosť, ktorá je poskytovaná za odplatu inštitúciou vyvíjajúcou činnosť za účelom zisku<sup>359</sup>.

V smernici o rasovej rovnosti nie je vymedzené bývanie. Navrhuje sa však, aby sa vykladalo z hľadiska medzinárodného práva v oblasti ľudských práv, konkrétne práva na rešpektovanie obydla každého podľa článku 7 Charty základných práv EÚ a článku 8 ECHR (vzhľadom na to, že všetky členské štáty EÚ sú zmluvnými stranami) a práva na primerané bývanie uvedené v článku 11 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ktorého zmluvnými stranami sú všetky členské štáty EÚ). Podľa Výboru OSN pre hospodárske a sociálne práva musí primerané bývanie spĺňať celý rad požiadaviek. Bývanie by malo najmä: byť dostatočne kvalitné, aby zabezpečilo ochranu pred prírodnými živlami, malo by odrážať kultúrne požiadavky obyvateľov (a teda zahŕňať vozidlá, karavany, tábory a iné stavby, ktoré nie sú pevne spojené so zemou), malo by byť napojené na verejné siete, kanalizáciu a prívod čistej vody a malo by byť prostredníctvom zodpovedajúcej infraštruktúry spojené s verejnými službami a pracovnými príležitosťami. Malo by zahŕňať aj primeranú ochranu pred núteným alebo okamžitým vystaňovaním a malo by byť cenovo dostupné<sup>360</sup>. Toto chápanie bývania sa objavuje aj v prístupe agentúry FRA v jej súhrnnej správe *Podmienky bývania Rómov a Travellerov v Európskej únii: kroky smerom k rovnosti*<sup>361</sup>.

358 Švédsko, Odvolací súd, *Ombudsman proti diskriminácii na základe sexuálnej orientácie/A.S., T-3562-06*, 11. februára 2008. Zhrnutie v angličtine sa uvádza v: European Network of Legal Experts on the Non-Discrimination Field (2009) „Sweden“ (Európska sieť právnych expertov v oblasti nediskriminácie, „Švédsko“), *European Anti-Discrimination Law Review* (Prehľad európskej antidiskriminačnej legislatívy), č. 8. júl 2009, s. 69.

359 SDEÚ, C-158/96, *Raymond Kohll/Union des caisses de maladie*, 28. apríla 1998; SDEÚ, C-157/99, *B.S.M. Geraets-Smits/Stichting Ziekenfonds VGZ a H.T.M. Peerbooms/Stichting CZ Groep Zorgverzekeringen*, 12. júla 2001 a SDEÚ, C-385/99, *V.G. Müller-Fauré/Onderlinge Waarborgmaatschappij OZ Zorgverzekeringen UA a E.E.M. van Riet/Onderlinge Waarborgmaatschappij ZAO Zorgverzekeringen*, 13. mája 2003.

360 OSN, Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva (1991), *General comment No. 4: The right to adequate housing (Art. 11 (1))*, [Všeobecný komentár č. 4: právo na primerané bývanie (článok 11 ods. 1)], dokument OSN E/1992/23, 13. decembra 1991.

361 FRA (2010), *Podmienky bývania Rómov a Travellerov v Európskej únii: kroky k rovnosti*, súhrnná správa, Viedeň, FRA.

Pri uplatnení tohto prístupu by bývanie zahŕňalo nielen zabezpečenie existencie rovného zaobchádzania zo strany verejných alebo súkromných prenajímateľov a realitných maklérov pri rozhodovaní, či prenajať alebo predať nehnuteľnosti určitým osobám. Malo by tiež zahŕňať právo na rovnaké zaobchádzanie v spôsobe, akým sa bývanie prideliuje (napríklad pridelenie bývania nízkej kvality alebo vzdialeného bývania určitej etnickej skupine), udržiava (napríklad nezabezpečovanie údržby nehnuteľností obývaných určitými skupinami) a prenájma (napríklad nedostatočná istota nájmu alebo vyššie nájomné či zálohy pre osoby, ktoré patria do osobitných skupín). V článku 34 ods. 3 Charty základných práv EÚ sa navyše stanovuje: „S cieľom bojovať proti sociálnemu vylúčeniu a chudobe Únia uznáva a rešpektuje právo na sociálnu pomoc a pomoc pri bývaní s cieľom zabezpečiť dôstojnú existenciu všetkých osôb, ktoré nemajú dostatok prostriedkov, v súlade s právom Únie a vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou.“

Príklad: Vo veci *Servet Kamberaj/IPES a iní*<sup>362</sup> boli albánskemu štátnemu príslušníkovi s povolením na trvalý pobyt na neurčitý čas v Taliansku odopreté určité príspevky na bývanie, pretože rozpočet na poskytnutie týchto príspevkov štátnym príslušníkom tretích krajín sa už vyčerpal. Pokiaľ ide o príspevok na bývanie, Súdny dvor EÚ uviedol, že so štátnymi príslušníkmi tretích krajín, ktorí sú osobami s dlhodobým pobytom, sa nemôže zaobchádzať menej priaznivo ako s občanmi Únie. Ak však tento príspevok nespadá pod koncepciu sociálneho zabezpečenia a sociálnej ochrany podľa článku 11 ods. 1 písm. d) smernice Rady 2003/109/ES, článok 11 ods. 4 tejto smernice sa neuplatňuje (možnosť obmedziť rovnaké zaobchádzanie na základné dávky).

Podľa ECHR ESĽP vyložil článok 8 tak, aby zahŕňal prípady týkajúce sa činností, ktoré môžu mať dôsledky na súkromný život vrátane vzťahov hospodárskeho a sociálneho charakteru. ESĽP tiež prijal širší prístup k výkladu práva na rešpektovanie obydlija podľa článku 8. ESĽP vykladá právo na rešpektovanie domova široko, aby zahŕňalo aj mobilné domy, ako sú karavany alebo prívesy, a to aj v prípadoch, keď sú umiestnené nezákonne<sup>363</sup>. ESĽP dospel tiež k záveru,

362 SDEÚ, C-571/10, *Servet Kamberaj/Istituto per l'Edilizia sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) a iní* [VK], 24. apríla 2012.

363 ESĽP, *Buckley/Spojené kráľovstvo*, č. 20348/92, 25. septembra 1996.



že neludské zaobchádzanie môže predstavovať obzvlášť zlý stav obydlia poskytnutého štátom spôsobujúci obyvateľom po dlhšie obdobie ťažkosti.

Príklad: Vo veci *Moldovan a iní/Rumunsko* (č. 2)<sup>364</sup> boli žalobcovia vyhnaní zo svojich domovov, ktoré boli následne za obzvlášť traumatických okolností zdemolované. Proces obnovy ich obydí bol pomalý a dočasne poskytnuté ubytovanie bolo nízkej kvality. ESLP konštatoval:

„[Ž]ivotné podmienky ‚žalobcov‘ v posledných desiatich rokoch, najmä mimoriadne preplnené a nehygienické prostredie a jeho škodlivý vplyv na zdravie a blaho žalobcov v kombinácii s dĺžkou obdobia, počas ktorého žalobcovia museli žiť v takýchto podmienkach, a všeobecným postojom orgánov, im museli spôsobovať značné duševné utrpenie, a tým ponížovať ich ľudskú dôstojnosť a vyvolávať v nich pocity zneváženia a poníženia<sup>365</sup>.“

Toto zistenie, okrem iných faktorov, viedlo ESLP k záveru, že došlo k ponížujúcemu zaobchádzaniu v rozpore s článkom 3 ECHR<sup>366</sup>.

Príklad: Vo veci *Vrontou/Cyprus*<sup>367</sup> bolo žalobkyni zamietnuté udelenie preukazu utečenca, na základe ktorého by bola oprávnená na celý rad výhod zo strany orgánov vrátane pomoci v oblasti bývania. Rozhodnutie bolo založené na skutočnosti, že bola dieťaťom vysídlenej ženy, a nie vysídleného muža. ESLP konštatoval, že tento rozdiel v zaobchádzaní nemá objektívne a primerané odôvodnenie a že toto nerovnaké zaobchádzanie znamená porušenie článku 14 ECHR v spojení s článkom 1 protokolu č. 1.

Príklad: Vo veci *Hunde/Holandsko*<sup>368</sup> sa žalobca, neúspešný žiadateľ o azyl, sťažoval, že odopretie prístrešia a sociálnej pomoci znížilo jeho ľudskú dôstojnosť spôsobom nezlučiteľným s článkom 3 dohovoru. ESLP konštatoval, že po tom, ako sa skončilo azylové konanie, žalobca dostal štvortýždňový odklad, počas ktorého mal stále nárok na štátom podporovanú starostlivosť a ubytovanie. Potom mal možnosť požiadať o tzv. no-fault residence permit (nezavinené povolenie na pobyt) a/alebo požiadať o prijatie do centra,

364 ESLP, *Moldovan a iní/Rumunsko* (č. 2), č. 41138/98 a 64320/01, 12. júla 2005.

365 Tamže, článok 110.

366 V judikatúre ESLP sa uvádza, že v určitých situáciách môže diskriminačné zaobchádzanie predstavovať ponížujúce zaobchádzanie. Napríklad pozri ESLP, *Smith a Grady/Spojené kráľovstvo*, č. 33985/96 a 33986/96, 27. septembra 1999, bod 121.

367 ESLP, *Vrontou/Cyprus*, č. 33631/06, 13. októbra 2015.

368 ESLP, *Hunde/Holandsko* (dec.), č. 17931/16, 5. júla 2016.

v ktorom by bola jeho sloboda obmedzená. Z tohto dôvodu ESLP dospel k záveru, že orgány nezlyhali pri plnení svojej povinnosti podľa článku 3 tým, že nekonali alebo zostali lahostajné k situácii žalobcu, a vec zamietol ako zjavne nepodloženú.

**Podľa Európskej sociálnej charty** právo na primerané bývanie je zaručené v článku 31 ods. 1 a právo na primerané bývanie pre rodiny v článku 16. ECSR objasnil toto ustanovenie v tom zmysle, že ide o obydlie, ktoré má všetko základné vybavenie, ako je voda, vykurovanie, manipulácia s odpadom, hygienické zariadenia a elektrina. Nesmie byť preplnené a musí byť zabezpečené. Príslušné práva takto poskytnuté musia byť zaručené bez diskriminácie, najmä pokiaľ ide o Rómov alebo Travellerov<sup>369</sup>.

Príklad: V sťažnosti proti Francúzsku federácia *FEANTSA*<sup>370</sup> tvrdila, že spôsob, akým sa uplatňujú právne predpisy týkajúce sa bývania, vedie k nesúladu s právom na bývanie podľa článku 31 a so zákazom diskriminácie podľa článku E Európskej sociálnej charty. Konkrétne tvrdila, že napriek zlepšeniu kvality bývania väčšina obyvateľstva vo Francúzsku za posledných 30 rokov táto krajina nezaviedla účinne právo na bývanie pre všetkých, najmä neuspokojila potreby najzraniteľnejších osôb v oblasti bývania. ECSR zistil šesť porušení článku 31 zo strany Francúzska, ktoré sa týkali:

- nedostatočného pokroku, pokiaľ ide o odstránenie subštandardného bývania a nedostatočného náležitého vybavenia veľkého počtu domácností,
- neuspokojivého vykonávania právnych predpisov týkajúcich sa predchádzania vysťahovaniu a nedostatočných opatrení na zabezpečenie riešení pre vysťahované rodiny,
- zavedených opatrení na zníženie počtu bezdomovcov, ktoré boli nedostatočné, a to z kvantitatívneho, ako aj kvalitatívneho hľadiska,

369 ECSR, *International Movement ATD Fourth World/Francúzsko*, sťažnosť č. 33/2006, 5. decembra 2007, body 149 – 155. Pozri tiež ECSR, *International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS)/Grécko*, sťažnosť č. 49/2008, 11. decembra 2009; ECSR, *European Roma Rights Centre (ERRC)/Francúzsko*, sťažnosť č. 51/2008, 19. októbra 2009.

370 ECSR, *European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA)/Francúzsko*, sťažnosť č. 39/2006, 5. decembra 2007.

- nedostatočnej ponuky sociálneho bývania dostupnej skupinám s nízkymi príjmami,
- nesprávneho fungovania systému pridelovania sociálneho bývania a súvisiacich nápravných opatrení,
- nedostatočného uplatňovania právnych predpisov o miestach na zastávky pre Travellerov (v spojení s článkom E).

Príklad: Vo veci *FEANTSA/Holandsko*<sup>371</sup> ECSR zistil, že Holandsko nedodržiavalo Európsku chartu sociálnych práv, keďže neposkytovalo primeraný prístup k pomoci v núdzových situáciách (potraviny, oblečenie a prístrešie) dospelým migrantom v neregulárnej situácii.

**Podľa medzinárodného práva** v článku 9 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCRPD) je stanovená povinnosť prijať príslušné opatrenia, ktoré zabezpečia osobám so zdravotným postihnutím na rovnakom základe s ostatnými prístup k informačným, komunikačným a iným službám vrátane elektronických služieb. Túto povinnosť možno splniť tak, že sa identifikujú a odstránia prekážky a bariéry v dostupnosti<sup>372</sup>.

Príklad: Táto vec<sup>373</sup> z Rumunska sa týka kritérií prístupu k sociálnemu bývaniu. Posúdenie toho, či žalobca má právo na prístup k sociálnemu bývaniu, vychádzalo zo systému bodového hodnotenia. Určitý počet bodov sa udelil rôznym kategóriám vrátane 4 bodov pre osoby so zdravotným postihnutím v porovnaní s 10 bodmi pre osoby s vyšším vzdelaním a 15 bodmi pre veteránov a vojnové vdovy, revolucionárov a bývalých politických väzňov.

371 ECSR, *European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA)/ Holandsko*, sťažnosť č. 86/2012, 2. júla 2014. Pozri aj ECSR, *Conference of European Churches (CEC) Holandsko*, sťažnosť č. 90/2013, 1. júla 2014.

372 Pozri OSN, Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím (2010), *Communication No. 1/2010* (Oznámenie č. 1/2010), CRPD/C/9/D/1/2010, 16. apríla 2013 týkajúce sa dostupnosti služieb v súvislosti s bankovými kartami poskytovaných súkromnou finančnou inštitúciou pre osoby so zrakovým postihnutím na rovnakom základe s ostatnými.

373 Rumunsko, Národná rada pre boj proti diskriminácii, [rozhodnutie 349](#), 4. mája 2016; European network of legal experts in gender equality and non-discrimination (Európska sieť právnych expertov v oblasti rodovej rovnosti a nediskriminácie) (2016), [National equality body decision on social housing criteria in Bucharest](#) (Rozhodnutie národného orgánu pre rovnosť o kritériách sociálneho bývania v Bukurešti), informačná správa, Rumunsko, 20. septembra 2016.

Národná rada pre boj proti diskriminácii zistila, že tieto pravidlá obmedzujú prístup osôb so zdravotným postihnutím k verejnému bývaniu, a preto predstavujú priamu diskrimináciu na základe zdravotného postihnutia.

## 4.5. Prístup k spravodlivosti

**Podľa práva EÚ a ECHR**<sup>374</sup> vzťah práva na prístup k spravodlivosti so zákazom diskriminácie možno posudzovať z dvoch hľadísk:

- i) Prístup k spravodlivosti v prípadoch diskriminácie: týka sa to možnosti dosiahnuť nápravu v situáciách, v ktorých boli osoby diskriminované. Tejto situácii je venovaná pozornosť v [oddiele 6.4](#)<sup>375</sup>.
- ii) Nediskriminačný prístup k spravodlivosti: týka sa prekážok pre spravodlivosť, ktorým čelia určité osoby bez ohľadu na to, či boli obeťmi diskriminácie. To znamená, že zabezpečenie účinného prístupu k spravodlivosti pre všetkých si vyžaduje, aby bol justičný systém organizovaný tak, aby nikomu nebolo zabránené v prístupe k spravodlivosti z fyzických, jazykových, finančných alebo iných dôvodov. Napríklad finančné prekážky pre osoby, ktoré nemajú dostatok prostriedkov na začatie súdneho konania, možno riešiť prostredníctvom systému právnej pomoci<sup>376</sup>.

**Podľa práva EÚ** je prístup k spravodlivosti stanovený v článku 47 Charty základných práv EÚ. Okrem toho v článku 20 sa potvrdzuje, že pred zákonom sú si všetci rovní a v článku 21 sa zakazuje diskriminácia.

Pokiaľ ide o prístup k spravodlivosti **podľa práva EÚ**, Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím zdôraznil, že EÚ by mala prijať vhodné opatrenia na boj proti diskriminácii, ktorej čelia osoby so zdravotným postihnutím pri prístupe

374 Podrobné informácie sa uvádzajú v publikácii agentúry FRA a Rady Európy (2016), *Príručka o európskom práve v oblasti prístupu k spravodlivosti*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

375 Pozri tiež FRA (2012), *Prístup k spravodlivosti v prípadoch diskriminácie v EÚ – kroky na podporu rovnosti*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

376 Rada Európy, Parlamentné zhromaždenie (2015), *Equality and non-discrimination in the access to justice* (Rovnosť a nediskriminácia v prístupe k spravodlivosti, uznesenie č. 2054, 24. apríla 2015. Pozri tiež: OSN, CEDAW (2015), *General Recommendation No. 33 „On women’s access to justice“* (Všeobecné odporúčanie č. 33 „O prístupe žien k spravodlivosti“), CEDAW/C/GC/33, 23. júla 2015.

k spravodlivosti tak, že v členských štátoch v plnom rozsahu zabezpečí procesné úpravy a financovanie odbornej prípravy justičných pracovníkov o dohovore<sup>377</sup>.

**Podľa ECHR** je právo na prístup k spravodlivosti zaručené článkom 13 a v kontexte práva na spravodlivý proces podľa článku 6. Európsky súd pre ľudské práva sa zaoberal niekoľkými prípadmi týkajúcimi sa diskriminácie v oblasti prístupu k spravodlivosti.

Príklad: Vo veci *Paraskeva Todorova/Bulharsko*<sup>378</sup> vnútroštátne súdy pri vynesení rozsudku nad osobou rómskeho pôvodu výslovne odmietli odporúčanie prokuratúry na trest s podmieneným odkladom výkonu trestu s tým, že v rómskej menšine existuje kultúra beztrestnosti a z toho vyplýva, že konkrétna osoba by mala slúžiť ako príklad. ESĽP konštatoval, že tým došlo k porušeniu práva žalobkyne na spravodlivé súdne konanie v spojení s právom nebyť diskriminovaná.

Príklad: Vo veci *Moldovan a iní/Rumunsko (č. 2)*<sup>379</sup> sa zistilo, že nadmerné prieťahy pri riešení trestných konaní a občianskych súdnych konaní (ktoré trvali sedem rokov, pokým sa vydal prvý rozsudok) predstavujú porušenie článku 6. Zistilo sa, že príčinou prieťahov je vysoký počet procesných chýb a spolu so všadeprítomným diskriminujúcim prístupom orgánov voči rómskym žalobcom, a ESĽP konštatoval, že došlo k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 6 (a 8).

Príklad: Vo veci *Anakomba Yula/Belgicko*<sup>380</sup> súd konštatoval, že vnútroštátne právo, ktoré neumožňovalo, aby žalobkyňa získala verejnú pomoc na financovanie žaloby o určenie otcovstva na základe toho, že nie je štátnou príslušníčkou Belgicka, predstavuje porušenie článku 6 v spojení s článkom 14. Tým sa nenaznačuje, že cudzí štátni príslušníci majú absolútne právo na verejné financovanie. V tejto situácii bol ESĽP ovplyvnený viacerými faktormi vrátane toho, že žalobkyni nebolo vyhovené, pretože nemala platné povolenie na pobyt, aj keď v tom čase prebiehalo konanie na obnovenie jej povolenia. Okrem toho ESĽP poznamenal, že pre veci týkajúce sa určenia

377 OSN, Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím (2015), *Concluding observations on the initial report of the European Union*, (Záverečné poznámky k úvodnej správe Európskej únie), CRPD/C/EU/CO/1, 2. októbra 2015, ods. 39.

378 ESĽP, *Paraskeva Todorova/Bulharsko*, č. 37193/07, 25. marca 2010.

379 ESĽP, *Moldovan a iní/Rumunsko (č. 2)*, č. 41138/98 a 64320/01, 12. júla 2005.

380 ESĽP, *Anakomba Yula/Belgicko*, č. 45413/07, 10. marca 2009, vec opísaná v [oddieloch 4.5 a 5.7](#).

otcovstva existuje jednoročná premlčacia lehota, to znamená, že nebolo primerané čakať s podaním žiadosti o pomoc, kým dôjde k obnoveniu povolenia žalobkyne.

## 4.6. „Osobná“ sféra: súkromný a rodinný život, osvojenie, domov a manželstvo

**Podľa práva EÚ aj ECHR** je zaručené právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života (článok 8 ECHR<sup>381</sup> a článok 7 Charty základných práv EÚ).

**Podľa ECHR** vypracoval ESĽP v priebehu rokov svoju judikatúru podľa článku 8, ktorý sa vzťahuje na rozličné otázky týkajúce sa súkromného a rodinného života. ESĽP ustanovuje všeobecný dosah článku 8:

„pojem ‚súkromný život‘ v zmysle článku 8 dohovoru je široký pojem, ktorý zahŕňa okrem iného právo nadväzovať a rozvíjať vzťahy s inými ľuďmi [...] právo na ‚osobný rozvoj‘ [...] alebo právo na sebaurčenie ako také. Zahŕňa také prvky, ako mená [...] rodová identifikácia, sexuálna orientácia a sexuálny život, ktoré patria do osobnej sféry chránenej článkom 8 [...] a právo rešpektovať rozhodnutie mať, ako aj nemať dieťa“.<sup>382</sup>

Príklad: Vo veci *Cusan a Fazzo/Taliansko*<sup>383</sup> manželský pár nemohol dať svojmu dieťaťu priezvisko matky, pretože podľa vnútroštátnych právnych predpisov sa legitímnym deťom automaticky dávalo rodné priezvisko otca. ESĽP konštatoval, že voľba priezviska legitímneho dieťaťa bola určená výhradne na základe diskriminácie, ktorá vyplýva z pohlavia rodičov. Aj keď pravidlo, podľa ktorého mali legitímne deti nadobudnúť priezvisko manžela, mohlo byť nevyhnutné na účely dodržania tradície celistvosti rodiny, a to poskytnutím priezviska otca všetkým jej členom, skutočnosť, že sa od tohto pravidla nebolo možné odchyliť pri zápise novorodenca, bola príliš rigidná a diskriminujúca voči ženám.

381 Vysvetlenie rozsahu pôsobnosti článku 8 ECHR možno nájsť na webovom sídle ESĽP: Roagna, I. (2012), *Protecting the right to respect for private and family life under the European Convention on Human Rights* (Ochrana práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života v rámci Európskeho dohovoru o ľudských právach).

382 ESĽP, *E.B./Francúzsko* [VK], č. 43546/02, 22. januára 2008, bod 43.

383 ECHR, *Cusan a Fazzo/Taliansko*, č. 77/07, 7. januára 2014.

ESLP preskúmal viaceré prípady týkajúce sa rozdielneho zaobchádzania, pokiaľ ide o pravidlá dedenia, prístup rozvedených rodičov k deťom, osvojenie a záležitosti otcovstva<sup>384</sup>.

Veci *Mazurek/Francúzsko*<sup>385</sup>, *Sommerfeld/Nemecko*<sup>386</sup> a *Rasmussen/Dánsko*<sup>387</sup> zahŕňali posúdenie rozdielneho zaobchádzania v súvislosti s pravidlami týkajúcimi sa dedičstva, prístupu otcov k deťom narodeným mimo manželského zväzku a záležitosťami súvisiacimi s otcovstvom. Článok 8 sa rozšíri aj na osvojenie. Mnohé veci, napríklad vec *E.B./Francúzsko* (opísaná v [oddiele 5.3](#)), svedčia o tom, že osvojenie môže spadať do rozsahu pôsobnosti ECHR, aj keď skutočné právo na osvojenie v ECHR neexistuje.

Príklad: Vo veci *Gas a Dubois/Francúzsko*<sup>388</sup> bolo homosexuálnej životnej partnerke biologickej matky zamietnuté jednoduché osvojenie si dieťaťa jej partnerky. Podľa francúzskeho práva malo jednoduché osvojenie za následok prevzatie všetkých práv spojených s rodičovskou zodpovednosťou zo strany otca alebo matky dieťaťa v prospech adoptívneho rodiča okrem prípadu, keď si osoba osvojila dieťa svojho manželského partnera(-ky). ESLP dospel k záveru, že situácia žalobkyň nie je porovnateľná so situáciou manželských párov, pretože podľa francúzskeho práva sa manželstvom priznávalo osobitné postavenie osobám, ktoré uzavreli manželstvo, a ECHR nezašiel tak ďaleko, aby zaväzoval štáty ustanoviť manželstvo osôb rovnakého pohlavia. ESLP konštatoval, že žiadosť heterosexuálneho páru v registrovanom partnerstve by tiež bola zamietnutá podľa príslušných ustanovení a v tomto zmysle, keďže žalobkyne sa nachádzali v porovnateľnej právnej situácii, nedošlo k rozdielnemu zaobchádzaniu na základe ich sexuálnej orientácie a na základe toho ani k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 8 ECHR.

Príklad: Vo veci *X a iní/Rakúsko*<sup>389</sup> žalobkyne tiež tvorili pár rovnakého pohlavia, ktoré neuzavreli manželstvo, a jedna z partneriek si chcela osvojiť dieťa druhej partnerky. Na rozdiel od veci *Gas a Dubois/Francúzsko* príslušné ustanovenia rakúskeho práva umožňovali osvojenie druhému

384 Pozri tiež FRA a Rada Európy (2015) *Príručka o európskom práve týkajúcom sa práv dieťaťa*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

385 ESLP, *Mazurek/Francúzsko*, č. 34406/97, 1. februára 2000.

386 ESLP, *Sommerfeld/Nemecko* [VK], č. 31871/96, 8. júla 2003.

387 ESLP, *Rasmussen/Dánsko*, č. 8777/79, 28. novembra 1984.

388 ESLP, *Gas a Dubois/Francúzsko*, č. 25951/07, 15. marca 2012.

389 ESLP, *X a iní/Rakúsko* [VK], č. 19010/07, 19. februára 2013.

rodičovi v prípade heterosexuálnych párov, ktoré neuzavreli manželstvo. Vzhľadom na to, že zákon obsahoval absolútny zákaz osvojenia si dieťaťa druhého partnera(-ky) pámi rovnakého pohlavia, vnútroštátne súdy neskúmali podstatu žiadosti o osvojenie, a ani odmietnutie otca udeliť súhlas na osvojenie nezohrávalo žiadnu úlohu pri posudzovaní veci žalobcov vnútroštátnymi súdmi. EŠLP dospel k záveru, že táto skutočnosť predstavuje rozdielne zaobchádzanie so žalobcami v porovnaní s heterosexuálnymi pámi, ktoré neuzavreli manželstvo, čo nebolo primerane a objektívne odôvodnené.

Príklad: Vo veci *A.H. a iní/Rusko*<sup>390</sup> boli žalobcovia, štátni príslušníci USA, pámi v konečnej fáze osvojenia ruských detí, keď ruská Duma prijala nový zákon, ktorým sa štátnym príslušníkom USA zakazovalo osvojenie ruských detí. Prebiehajúce postupy boli zastavené. Žalobcovia podali sťažnosť na to, že tento zákaz porušuje ich právo na rešpektovanie rodinného života a je diskriminačné z dôvodu ich štátnej príslušnosti. EŠLP konštatoval, že legislatívny zákaz osvojenia ruských detí bol uložený len potenciálnym rodičom z USA. Vláda nepreukázala, že existujú presvedčivé dôvody na to, aby sa všeobecný zákaz uplatňoval retrospektívne a bez rozlíšenia voči všetkým potenciálnym osvojiteľom z USA, a to bez ohľadu na fázu konania o osvojení a na ich individuálnu situáciu. EŠLP na základe toho dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 8 dohovoru.

Štáty majú pomerne širokú mieru voľnej úvahy pri organizovaní svojej prisťahovaleckej politiky. Aj keď ECHR nezaručuje „cudzincovi“ právo na vstup alebo pobyt v určitej krajine, v niektorých prípadoch by odmietnutie povoliť zlúčenie rodiny mohlo predstavovať porušenie práv zaručených článkom 8.

Príklad: Vo veci *Pajić/Chorvátsko*<sup>391</sup> žalobkyňa požiadala o povolenie na pobyt z dôvodu zlúčenia rodiny so svojou partnerkou. Vnútroštátne orgány žiadosť zamietli, pretože príslušné vnútroštátne právne predpisy vylučovali takúto možnosť pre páry rovnakého pohlavia. Povolenie na pobyt by bolo naopak možné udeliť v prípade párov opačného pohlavia v mimomanželskom zväzku v podobnej situácii. EŠLP konštatoval, že vnútroštátne orgány nepredložili žiadne odôvodnenie ani presvedčivé a závažné dôvody odôvodňujúce rozdielne zaobchádzanie s pámi rovnakého pohlavia a pámi opačného

390 EŠLP, *A.H. a iní/Rusko* č. 6033/13 a 15 iných sťažností, 17. januára 2017.

391 EŠLP, *Pajić/Chorvátsko*, č. 68453/13, 23. februára 2016.



pohlavia pri zlúčení rodiny. Rozdiel v zaobchádzaní založený výlučne alebo rozhodným spôsobom na sexuálnej orientácii žalobkyne predstavoval v skutočnosti rozdiel, ktorý podľa dohovoru nebol prijateľný<sup>392</sup>.

Rozsah pôsobnosti článku 8 je veľmi široký. ECHR ovplyvňuje aj iné oblasti, napríklad na uzavretie civilného zväzku alebo manželstva, ktoré je osobitne chránené podľa článku 12.

Príklad: Vo veci *Muñoz Díaz/Španielsko*<sup>393</sup> orgány odmietli uznať platnosť rómskeho sobáša žalobkyne pri stanovení jej nároku na pozostalostný dôchodok, napriek tomu, že sa s ňou predtým zaobchádzalo tak, ako keby bola vydatá. ESLP konštatoval, že na základe toho, že štát zaobchádzal so žalobkyňou, ako keby jej manželstvo bolo platné, bola v porovnateľnej situácii s inými manželmi a manželkami „v dobrej viere“ (osoby, ktoré neboli právoplatne zosobášené z technických dôvodov, ale verili, že je tomu tak), ktorí by inak nárok na pozostalostný dôchodok mali. Aj keď ESLP konštatoval, že k diskriminácii nedošlo v odmietnutí uznať právoplatnosť manželstva (na základe článku 12 v spojení s článkom 14), k diskriminácii došlo v tom, že odmietli zaobchádzať so žalobkyňou podobne ako s inými manželmi a manželkami „v dobrej viere“ a priznať jej dôchodok, čo bolo v rozpore s článkom 14 v spojení s článkom 1 protokolu č. 1.

Príklad: Sťažnosť vo veci *Vallianatos a iní/Grécko*<sup>394</sup> bola predložená s cieľom napadnúť grécke právo, ktoré v roku 2008 zaviedlo možnosť pre páry opačného pohlavia uzavrieť civilný zväzok, ktorý bol menej formálny a flexibilnejší ako manželstvo, z jeho rozsahu pôsobnosti však boli vylúčené páry rovnakého pohlavia. ESLP uviedol, že 19 zo 47 členských štátov Rady Európy povolilo registrované partnerstvá a že 17 z týchto 19 štátov uznalo heterosexuálne aj homosexuálne páry. Ďalej dospel k záveru, že neexistujú žiadne presvedčivé a pádne dôvody na to, aby sa párom rovnakého pohlavia zakázalo uzavrieť civilný zväzok. Inými slovami, keď štát zavedie formu registrovaného partnerstva, musí byť prístupná všetkým párom bez ohľadu na ich sexuálnu orientáciu. ESLP konštatoval porušenie článku 14 v spojení s článkom 8.

392 Pozri tiež ESLP, *Taddeucci a McCall/Taliansko*, č. 51362/09, 30. júna 2016.

393 ESLP, *Muñoz Díaz/Španielsko*, č. 49151/07, 8. decembra 2009.

394 ESLP, *Vallianatos a iní/Grécko* [VK], č. 29381/09 a 32684/09, 7. novembra 2013.

Následne musel ESLP určiť, či článok 8 obsahuje pozitívnu povinnosť štátu zaviesť právny rámec zabezpečujúci uznanie a ochranu párov rovnakého pohlavia.

Príklad: Vo veci *Oliari a iní/Taliansko*<sup>395</sup> sa tri homosexuálne páry sťažovali, že podľa talianskeho práva nemali možnosť uzavrieť manželstvo alebo uzavrieť iný typ civilného zväzku. ESLP zaznamenal európske a medzinárodné trendy v oblasti právneho uznávania párov rovnakého pohlavia. Poznamenal tiež, že taliansky Ústavný súd opakovane vyzýval na právne uznanie príslušných práv a povinností homosexuálnych zväzkov. ESLP na základe toho dospel k záveru, že za týchto okolností má Taliansko pozitívnu povinnosť zabezpečiť účinné rešpektovanie súkromného a rodinného života žalobcov oficiálnym uznaním párov rovnakého pohlavia. Právny rámec pre uznanie párov rovnakého pohlavia musí prinajmenšom zabezpečiť „základné práva vzťahujúce sa na pár v stabilnom a oddanom vzťahu“<sup>396</sup>. Na záver ESLP rozhodol, že Taliansko tým, že takéto právne predpisy neprijalo, prekročilo svoju mieru voľnej úvahy a nespĺnilo si svoju pozitívnu povinnosť v rozpore s článkom 14 ECHR v spojení s článkom 8 ECHR.

Aj keď ochrana podstaty ľudskej dôstojnosti si obvykle vyžaduje užšiu mieru voľnej úvahy zo strany ESLP, musí byť v rovnováhe s obavami týkajúcimi sa ochrany iných osôb v zraniteľnom postavení, ktorých práva by mohli byť zneužitú.

Príklad: Vo veci *Kacper Nowakowski/Polsko*<sup>397</sup> bol žalobca hluchonemý otec, ktorý mal obmedzený kontakt so svojim synom, ktorý tiež trpel poškodením sluchu. Žalobca sa sťažoval najmä na to, že vnútroštátne súdy odmietli rozšíriť tento kontakt. ESLP konštatoval, že vnútroštátne súdy nevážili všetky prostriedky, ktoré by žalobcovi pomohli pri prekonávaní prekážok vyplývajúcich z jeho zdravotného postihnutia, a teda neprijali všetky primerané kroky, ktoré by sa mohli primerane požadovať s cieľom uľahčiť kontakt. ESLP preto dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 8 dohovoru, a bol názoru, že nie je potrebné samostatne skúmať sťažnosť podľa článku 14 spolu s článkom 8 dohovoru.

395 ESLP, *Oliari a iní/Taliansko*, č. 18766/11 a 36030/11, 21. júla 2015.

396 Tamže, bod 174.

397 ESLP, *Kacper Nowakowski/Polsko*, č. 32407/13, 10. januára 2017.

V uvedenej veci ESLP dospel k záveru, že záujmy otca boli v súlade so záujmami dieťaťa, to znamená, že je v záujme dieťaťa stýkať sa s otcom. V prípade, keď záujmy dieťaťa môžu byť v rozpore so záujmami rodiča, má však štát širšiu mieru voľnej úvahy pri určovaní toho, ako čo najlepšie chrániť dieťa.

Príklad: Vo veci *Rasmussen/Dánsko*<sup>398</sup> sa otec sťažoval na zákon o premlčaní, ktorý mu zabráňoval spochybníť otcovstvo. ESLP konštatoval, že tento stav predstavuje rozdielne zaobchádzanie na základe pohlavia, bol však oprávnený. Týmto sa sleduje legitímny cieľ, a to poskytnúť dieťaťu bezpečnosť a istotu v jeho postavení tým, že bráni otcom zneužívať možnosť napadnúť otcovstvo v neskoršom živote. Keďže prístup k tejto otázke nebol v jednotlivých účastníckych štátoch ECHR úplne jednotný, ESLP priznáva štátu širokú mieru voľnej úvahy na odôvodnenie rozdielneho zaobchádzania<sup>399</sup>.

**Podľa práva EÚ** zostáva hmotné rodinné právo vo výlučnej právomoci členských štátov EÚ. Na niektoré otázky s cezhraničným dosahom sa však právne predpisy EÚ vzťahujú. Judikatúra Súdneho dvora EÚ týkajúca sa práva na rodinný život bola vypracovaná najmä v oblasti voľného pohybu osôb v súvislosti s rodinnými príslušníkmi občanov EÚ<sup>400</sup>. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že „ ak by občania Únie nemohli viesť v hostiteľskom členskom štáte bežný rodinný život, bol by tým vážne ohrozený výkon slobôd, ktoré im zaručuje Zmluva“<sup>401</sup>. Ďalšou oblasťou, v ktorej môžu rodinné dôvody a zásada nediskriminácie zohrávať úlohu, je oblasť azylu a prisťahovalectva. Napríklad pri určovaní, kto spĺňa podmienky na poskytnutie medzinárodnej ochrany, štáty musia zabezpečiť ochranu rodinného života<sup>402</sup>. Okrem toho, príslušná judikatúra Súdneho dvora EÚ v oblasti rodinných práv sa týka diskriminácie medzi mužmi a ženami, pokiaľ ide o rodičovské práva. Vo veci, ktorá sa týka práva otca na rodičovskú dovolenku, Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že rozdielna podmienka spojená s nárokom na rodičovskú dovolenku

398 ESLP, *Rasmussen/Dánsko*, č. 8777/79, 28. novembra 1984.

399 Tamže, body 40 – 42.

400 Pozri napríklad SDEÚ, C-165/14, *Alfredo Rendón Marín/Administración del Estado* [VK], 13. septembra 2016, opísaná v [oddielke 5.7](#).

401 SDEÚ, C-127/08, *Blaise Baheten Metock a iní/Minister for Justice, Equality and Law Reform* [VK], 25. júla 2008, bod 62.

402 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/95/EÚ z 13. decembra 2011 o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany, Ú. v. EÚ L 337, 20.12.2011, s. 9 – 26.

„skôr zachováva tradičné rozdelenie rolí medzi mužmi a ženami, a to tým, že zachováva podporné postavenie mužov vo vzťahu k postaveniu žien, pokiaľ ide o výkon ich rodičovských úloh“ a konštatoval, že ide o priamu diskrimináciu na základe pohlavia<sup>403</sup>.

Príklad: Vo veci *Pedro Manuel Roca Álvarez/Sesa Start España ETT SA*<sup>404</sup> bola žalobcovi zamietnutá tzv. dovolenka na dočtenie, pretože matka jeho dieťaťa bola samostatne zárobkovo činnou osobou. Súdny dvor EÚ rozhodol, že ide o diskrimináciu mužov.

Príklad: Vo veci *Malgożata Runevič-Vardyn a Łukasz Paweł Wardyn/Vilnius miestosaivaldybės administracija a iní*<sup>405</sup> boli žalobcami litovská štátna príslušníčka, ktorá patrila k poľskej menšine, a štátny príslušník Poľska. Sťažovali sa, že grafický zápis ich mien na sobášnom liste vydanom odborom matriky vo Vilniuse je nesprávny. Podľa žalobcov tento preklep nebol v súlade s úradným štátnym jazykom žalobcu. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že článok 21 ZFEÚ nebráni tomu, aby bola odmietnutá zmena priezvisk a krstných mien uvedených v osvedčeniach o osobnom stave pod podmienkou, že takéto odmietnutie nespôsobí dotknutým osobám vážne ťažkosti<sup>406</sup>.

Príklad: Vo veci *Mircea Florian Freitag*<sup>407</sup> sa pán Mircea Florian, ktorý mal rumunskú štátnu príslušnosť, narodil v Rumunsku s priezviskom „Pavel“. Jeho matka sa rozviedla s jeho otcom a vydala sa na nemeckého štátneho príslušníka, pána Freitagu. Mircea Florian takto získal dvojité štátne občianstvo a jeho priezvisko bolo zmenené na „Freitag“. Po niekoľkých rokoch Mircea Florian, ktorý má stále obvyklý pobyt v Nemecku, odišiel do Rumunska, aby si zmenil svoje priezvisko na pôvodné „Pavel“. Požadoval

403 SDEÚ, C-222/14, *Konstantinos Maistrellis/Ypourgos Dikaiosynis, Diafaneias kai Anthroponon Dikaiomaton*, 16. júla 2015, opísaná v oddiele 5.1.

404 SDEÚ, C-104/09, *Pedro Manuel Roca Álvarez/Sesa Start España ETT SA*, 30. septembra 2010.

405 SDEÚ, C-391/09, *Malgożata Runevič-Vardyn a Łukasz Paweł Wardyn/Vilnius miesto savivaldybės administracija a iní*, 12. mája 2011.

406 Porovnaj s SDEÚ, C-438/14, *Nabiel Peter Bogendorff von Wolffersdorff/Standesamt der Stadt Karlsruhe a Zentraler Juristischer Dienst der Stadt Karlsruhe*, 2. júna 2016, kde Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že meno obsahujúce viacero šľachtických prvkov, slobodne zvolené Nemcom v inom členskom štáte, ktorého je tiež štátnym príslušníkom, nemusí byť nevyhnutne uznané v Nemecku, ak je to odôvodnené dôvodmi súvisiacimi s verejným poriadkom, a to v rozsahu, v akom je to vhodné a nevyhnutné na zabezpečenie dodržiavania zásady, že všetci občania uvedeného členského štátu si sú pred zákonom rovní.

407 SDEÚ, C-541/15, *Konanie začaté na základe žiadosti, ktorú predložil Mircea Florian Freitag*, 8. júna 2017.

potom, aby nemecký matričný úrad zmenil jeho meno a aktualizoval zápis v matrike tak, aby zmena jeho mena bola uznaná podľa nemeckého práva. Podľa nemeckého práva to však bolo možné len vtedy, ak dané meno bolo nadobudnuté počas obdobia obvyklého pobytu v inom členskom štáte EÚ. Súdny dvor Európskej únie zdôraznil, že:

- i) pravidlá upravujúce zápis priezviska osoby v osvedčeniach o osobnom stave patria do právomoci členských štátov;
- ii) vnútroštátna právna úprava, ktorá niektorých štátnych príslušníkov znevýhodňuje len z toho dôvodu, že uplatnili svoju slobodu pohybu a pobytu na území iného členského štátu, predstavuje obmedzenie slobôd, ktoré sú v článku 21 ods. 1 ZFEÚ priznané každému občanovi;
- iii) miera voľnej úvahy, ktorou disponujú príslušné orgány, sa musí uplatňovať takým spôsobom, aby bol plne uplatňovaný článok 21 ZFEÚ.

Na základe toho Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že odmietnutie uznania zákonne získaného priezviska, pričom toto priezvisko zodpovedá jeho rodnému priezvisku v konkrétnom členskom štáte z dôvodu, že toto meno nebolo získané počas obdobia obvyklého pobytu v tomto inom členskom štáte, bráni výkonu práva slobodne sa pohybovať a zdržiavať na území členských štátov, ktoré je zakotvené v článku 21 ZFEÚ.

## 4.7. Politická účasť: sloboda prejavu, zhromažďovania a združovania a slobodné voľby

**Právo EÚ** v tejto súvislosti poskytuje obmedzený rozsah práv. V článku 10 ods. 3 ZEÚ má každý občan právo zúčastňovať sa na demokratickom živote Únie“ a rozhodnutia EÚ sa musia prijímať „čo najotvorenejšie a čo najbližšie k občanovi“. V článku 11 ZEÚ<sup>408</sup> sa inštitúciám ukladá povinnosť dať občanom a reprezentatívnym združeniam možnosť verejne sa vyjadrovať a vymieňať si názory na všetky oblasti činnosti Únie. V článku 20 ZFEÚ je ustanovené konkrétne právo občanov EÚ voliť a byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu a vo voľbách do orgánov samosprávy obcí. Chartou EÚ sa zaručuje sloboda prejavu

408 Pozri napríklad SDEÚ, T-754/14, *Michael Efler a iní/Európska komisia*, 10. mája 2017, kde Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že Komisia porušila okrem iného článok 11 ods. 4 ZEÚ tým, že odmietla zaregistrovať navrhovanú európsku iniciatívu občanov s názvom „Stop TTIP“.

a právo na informácie (článok 11)<sup>409</sup>, sloboda zhromažďovania a združovania (článok 12) a politické práva týkajúce sa volieb do Európskeho parlamentu a orgánov samosprávy obcí (články 39 a 40).

Príklad: Vo veci *Španielsko/Spojené kráľovstvo*<sup>410</sup> Súdny dvor EÚ v súvislosti s článkom 20 ods. 2 písm. b) ZFEÚ dospel k záveru, že toto ustanovenie je obmedzené na uplatňovanie zásady nediskriminácie z dôvodu štátnej príslušnosti pri výkone práva voliť vo voľbách do Európskeho parlamentu zabezpečením, aby každý občan Únie s bydliskom v členskom štáte, ktorého nie je štátnym príslušníkom, mal právo voliť a byť volený v týchto voľbách v členskom štáte, v ktorom má svoje bydlisko, za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci tohto štátu.

Príklad: Vo veci *Delvigne*<sup>411</sup> štátny príslušník Francúzska namietal proti vnútroštátnym právnym predpisom, podľa ktorých bol automaticky a natrvalo zbavený volebných práv vrátane práva voliť a byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu po jeho odsúdení za vraždu a uložení trestu odňatia slobody v trvaní 12 rokov. Pán Delvigne nemohol využiť neskoršie zmeny zákona a stále bol pozbavený svojich občianskych práv, keďže toto pozbavenie vyplývalo z právoplatného odsúdenia pred nadobudnutím účinnosti nového trestného zákona. Tvrdil preto, že došlo k rozdielnemu zaobchádzaniu. SDEÚ konštatoval, že francúzske právo predstavuje prípustné obmedzenie práv obsiahnutých v charte: také obmedzenie, o aké ide vo veci samej, je primerané, keďže zohľadňuje povahu a závažnosť spáchaného trestného činu, ako aj dĺžku trestu. V novom kódexe sa okrem toho stanovuje možnosť, aby osoba, ktorá je v situácii pána Delvigne, požiadala o zrušenie zákazu a dosiahla ho.

Jedným z hlavných cieľov **Rady Európy** je podpora demokracie. Toto sa odráža v mnohých právach **ECHR**, ktoré uľahčujú podporu politickej účasti. ECHR obsahuje všeobecné záruky, ktoré zakladajú nielen právo voliť a byť volený vo voľbách

409 Pozri napríklad SDEÚ, C-547/14, *Philip Morris Brands SARL a iní/Secretary of State for Health*, 4. mája 2016.

410 SDEÚ, C-145/04, *Španielske kráľovstvo/Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska* [VK], 12. septembra 2006.

411 SDEÚ, C-650/13, *Thierry Delvigne/Commune de Lesparre Médoc a Préfet de la Gironde* [VK], 6. októbra 2015.

(článok 3 protokolu č. 1)<sup>412</sup>, ale aj sprievodné práva na slobodu prejavu (článok 10) a právo na slobodu zhromažďovania a združovania (článok 11).

Príklad: Vo veci *Pilav/Bosna a Hercegovina*<sup>413</sup> bol bosniacky politik zbavený práva byť volený v domácich prezidentských voľbách z dôvodu svojho bydliska. Štát Bosna a Hercegovina je zložený z dvoch politických subjektov: Federácie Bosny a Hercegoviny a Republiky srbskej. V záujme účinného výkonu práva zúčastniť sa na prezidentských voľbách sa od žalobcu požadovalo, aby sa presťahoval z Republiky srbskej do Federácie Bosny a Hercegoviny. Z tohto dôvodu, aj keď teoreticky bol oprávnený kandidovať v prezidentských voľbách, v praxi toto právo nemohol využívať, pokiaľ žil v Republike srbskej. ESLP konštatoval, že žalobca bol obeťou diskriminačného zaobchádzania zo strany vnútroštátnych orgánov z dôvodu jeho bydliska a jeho etnického pôvodu. Na základe toho dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 1 protokolu č. 12 zo strany Ruska.

Príklad: Vo veci *Identoba a iní/Gruzínsko*<sup>414</sup> usporiadali žalobcovia v Tbilisi pokojnú demonštráciu pri príležitosti Medzinárodného dňa proti homofóbii. Demonštráciu narušila násilná protestná demonštrácia a žalobcovia boli verbálne a fyzicky napadnutí. Vzhľadom na to, že vnútroštátne orgány nezabezpečili, aby sa tento pochod uskutočnil pokojne, ESLP konštatoval porušenie článku 14 v spojení s článkom 11<sup>415</sup>.

Príklad: Vo veci *Partei Die Friesen/Nemecko*<sup>416</sup> strana, ktorá bola žalobcom, nedostala minimálne 5 % hlasov potrebných na získanie parlamentného mandátu. ESLP mal rozhodnúť, či 5 % prahová hodnota porušuje právo menšinových strán zúčastniť sa na voľbách. Uviedol, že nevýhoda žalobcu vo volebnom procese vyplývala len z toho, že reprezentoval záujmy malej časti obyvateľstva. Pri skúmaní, či by sa so žalobcom ako stranou národnostnej menšiny malo zaobchádzať osobitne, ESLP dospel k záveru, že v ECHR, aj keď bol vykladaný so zreteľom na Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín, sa nevyžadovalo, aby štát oslobodil strany národnostných menšín

412 Rada Európy, ESLP (2016), *Guide on Article 3 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights – Right to free elections* (Príručka k článku 3 protokolu č. 1 k Európskemu dohovoru o ľudských právach – Právo na slobodné voľby).

413 ESLP, *Pilav/Bosna a Hercegovina*, č. 41939/07, 9. júna 2016.

414 ESLP, *Identoba a iní/Gruzínsko*, č. 73235/12, 12. mája 2015.

415 Pozri tiež ESLP, *Bączkowski a iní/Polsko*, č. 1543/06, 3. mája 2007.

416 ESLP, *Partei Die Friesen/Nemecko*, č. 65480/10, 28. januára 2016.

od volebných prahov. Cieľom uvedeného rámcového dohovoru bolo podporiť efektívnu účasť príslušníkov národnostných menšín na verejných záležitostiach. Ustanovené v ňom bolo oslobodenie od minimálnej prahovej hodnoty ako nástroja na posilnenie účasti národnostných menšín vo volených orgánoch, nebola však ustanovená povinnosť oslobodiť strany národnostných menšín od volebných prahov. V súvislosti s tým preto nedošlo k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 1 protokolu č. 1.

Pod pojmom práva na slobodu združovania sa chápe aj ako právo zahŕňajúce ochranu pri formovaní politických strán, pre ktoré Európsky súd pre ľudské práva priznáva vysokú úroveň ochrany pred zasahovaním<sup>417</sup>. Podobne, ako sa uvádza v [oddiele 5.11](#), každý zásah do práva na slobodu prejavu v kontexte politickej diskusie sa veľmi dôkladne skúma<sup>418</sup>.

**Podľa medzinárodného práva** sú členské štáty podľa článku 29 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCPRD) povinné zabezpečiť, aby sa osoby so zdravotným postihnutím mohli účinne a plne podieľať na politickom a verejnom živote na rovnakom základe s ostatnými, a to aj prostredníctvom zaručenia ich práva voliť. Podľa článku 12 ods. 2 UNCPRD štáty majú uznať a podporovať spôsobilosť osôb so zdravotným postihnutím na právne úkony „vo všetkých oblastiach života na rovnakom základe s ostatnými“ vrátane politického života. Výbor uznal, že vylúčenie z práva voliť na základe psychosociálneho alebo duševného postihnutia predstavuje diskrimináciu na základe zdravotného postihnutia<sup>419</sup>.

## 4.8. Záležitosti trestného práva

**Podľa ECHR** sa zákaz diskriminácie môže týkať záležitostí trestného práva v súvislosti s rôznymi právami vrátane práva na spravodlivé súdne konanie (článok 6), práva na slobodu a bezpečnosť (článok 5), zákazu retroaktivity trestu (článok 7) a práva nebyť opakovane súdený alebo trestaný (článok 4 protokolu č. 7), práva na život (článok 2) a práva nebyť vystavený neludskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (článok 3). Existuje tiež

417 Pozri napríklad ESLP, *Party for a Democratic Society (DTP) a iní/Turecko*, č. 3840/10, 3870/10, 3878/10, 15616/10, 21919/10, 39118/10 a 37272/10, 12. januára 2016.

418 ESLP, *Karácsony a iní/Maďarsko* [VK], č. 42461/13 a 44357/13, 17. mája 2016.

419 Pozri napríklad, OSN, Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím (2013), *Communication No. 4/2011* (Oznámenie č. 4/2011), CRPD/C/10/D/4/2011, 9. septembra 2013, ods. 9.2 ff.



dôležitá judikatúra týkajúca sa násilia páchaného na ženách a iných zraniteľných skupinách, ako sú Rómovia alebo osoby LGBT, kde ESĽP zdôraznil povinnosť štátov vyšetriť diskriminačné motívy násilia. Vo viacerých rozhodnutiach ESĽP uznal, že nedostatočná reakcia na násilie predstavuje porušenie článku 14<sup>420</sup>.

Okrem predchádzajúcich tém, ktoré sa už rozoberali na inom mieste, ECHR chráni aj právo nebyť svojvoľne zadržávaný na základe diskriminačných dôvodov a právo nebyť vystavený neludskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu na základe diskriminačných dôvodov počas zaistenia<sup>421</sup>.

Príklad: Vo veci *Martzaklis a iní/Grécko*<sup>422</sup> sa HIV-pozitívni väzni zadržávaní vo väznenej nemocnici sťažovali najmä na zlé hygienické podmienky a chýbajúce náležité lekárske ošetrovanie, zadržávanie v preplnených a nedostatočne vyhrievaných miestnostiach, potraviny s nízkou výživovou hodnotou, ako aj na nepravidelné lekárske ošetrovanie, ktoré nebolo individuálne predpísané. Väzenské orgány odôvodnili ich izoláciu ako potrebnú na lepšie monitorovanie a liečbu ich stavu. ESĽP dospel k záveru, že umiestnenie do izolácie, aby sa zabránilo šíreniu choroby, nebolo potrebné, pretože väzni boli HIV-pozitívni a nerozvinulo sa u nich ochorenie AIDS. Boli vystavení fyzickému a duševnému utrpeniu prekračujúcemu utrpenie, ktoré je charakteristické pre väzenie. Na záver ESĽP konštatoval, že nevhodné fyzické a hygienické podmienky, nepravidelné podávanie vhodnej liečby a chýbajúce objektívne a primerané odôvodnenie izolácie HIV-pozitívnych väzňov predstavujú porušenie článku 3 v spojení s článkom 14 ECHR.

Príklad: Vo veci *D.G./Írsko a Bouamar/Belgicko*<sup>423</sup> (opísanej v [oddiele 5.5](#)) boli žalobcovia, ktorí boli maloletými osobami, zaistení vnútroštátnymi orgánmi. V tejto súvislosti ESĽP dospel k záveru, že aj keď došlo k porušeniam ich práva na slobodu, nedošlo k žiadnej diskriminácii, pretože rozdielne zaobchádzanie bolo odôvodnené v záujme ochrany maloletých.

420 Pozri okrem iného ESĽP, *Opuz/Turecko*, č. 33401/02, 9. júna 2009, vec týkajúca sa násilia páchaného na ženách; ESĽP, *Boaćă a iní/Rumunsko*, č. 40355/11, 12. januára 2016, vec týkajúca sa násilia voči Rómom, a ESĽP, *M.C. a A.C./Rumunsko*, č. 12060/12, 12. apríla 2016, vec týkajúca sa násilia voči osobám LGBT. Ďalšie diskusie a príklady sa uvádzajú v [oddiele 2.6](#), ktorý sa týka trestných činov z nenávisťi.

421 Pozri *Khamtokhu a Aksenchik/Rusko* [VK], č. 60367/08 a 961/11, 24. januára 2017.

422 ESĽP, *Martzaklis a iní/Grécko*, č. 20378/13, 9. júla 2015.

423 ESĽP, *D.G./Írsko*, č. 39474/98, 16. mája 2002; ESĽP, *Bouamar/Belgicko*, č. 9106/80, 29. februára 1988.

Príklad: Vo veci *Stasi/Francúzsko*<sup>424</sup> žalobca podal sťažnosť, že z dôvodu jeho homosexuality s ním vo väzení zle zaobchádzali a že orgány neprijali potrebné opatrenia na jeho ochranu. Žalobca napríklad tvrdil, že bol nútený nosiť ružovú hviezdu a že iní väzni ho bili a pálili cigaretami. ESLP uviedol, že v rámci reakcie na každé tvrdenie orgány prijali opatrenia na jeho ochranu: žalobca bol oddelený od ostatných väzňov a dozerali na neho dozorca budovy, lekár a psychiater. ESLP konštatoval, že orgány prijali všetky účinné opatrenia na jeho ochranu pred fyzickou ujmom počas väzby a že nedošlo k porušeniu článku 3 bez toho, aby sa samostatne skúmala jeho sťažnosť podľa článku 14.

Článok 14 ECHR sa môže uplatniť aj vtedy, keď sa zistí, že ustanovenia trestného práva sú diskriminačné<sup>425</sup>, alebo keď odsudzujúce rozsudky na základe týchto diskriminačných ustanovení zostávajú v registri trestov osoby<sup>426</sup>.

**Podľa práva EÚ** a podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora EÚ<sup>427</sup> vnútroštátne právne predpisy nesmú diskriminovať osoby, ktorým právo EÚ priznáva právo na rovnaké zaobchádzanie, a to aj v prípade, že ide o oblasti, v ktorých sú za trestnoprávne predpisy a trestný poriadok zodpovedné členské štáty. V nasledovnej veci bola vznesená otázka zásady nediskriminácie v konaní týkajúcom sa výkonu európskeho zatykača<sup>428</sup>.

Príklad: Vo veci *João Pedro Lopes Da Silva Jorge*<sup>429</sup> bol v Portugalsku odsúdený portugalský štátny príslušník na trest odňatia slobody v trvaní päť rokov za obchodovanie s drogami. Následne sa oženil s francúzskou štátnou príslušníčkou, s ktorou býval vo Francúzsku. Bol tiež zamestnancom francúzskej spoločnosti na základe zmluvy na dobu neurčitú. Keďže si neželal, aby ho vydali portugalským orgánom, požiadal, aby bol uväznený vo Francúzsku. Francúzska právna úprava umožňujúca nevykonanie európskeho

424 ESLP, *Stasi/Francúzsko*, č. 25001/07, 20. októbra 2011.

425 ESLP, *S.L./Rakúsko*, č. 45330/99, 9. januára 2003.

426 ESLP, *E.B. a iní/Rakúsko*, č. 31913/07, 38357/07, 48098/07, 48777/07 a 48779/07, 7. novembra 2013.

427 SDEÚ, vec 186/87, *Ian William Cowan/Trésor public*, 2. február 1989.

428 Porovnaj SDEÚ, C-182/15, *Aleksei Petruhin/Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra* [VK], 6. septembra 2016, vec týkajúca sa vydania občana EÚ, ktorý uplatňoval svoje právo na voľný pohyb, do tretieho štátu.

429 SDEÚ, C-42/11, *Konanie vo veci výkonu európskeho zatykača vydaného proti João Pedro Lopes Da Silva Jorge* [VK], 5. septembra 2012.

zatykača bola obmedzená len na francúzskych štátnych príslušníkov. Súdny dvor EÚ uviedol, že členské štáty nemôžu obmedziť nevykonávanie zatýkacích rozkazov len na vlastných štátnych príslušníkov tým, že úplne a automaticky vylúčia štátnych príslušníkov iných členských štátov, ktorí sa zdržiavajú alebo majú trvalý pobyt na území takého členského štátu. To by predstavovalo diskrimináciu na základe štátnej príslušnosti v zmysle článku 18 ZFEÚ.



# 5

## Chránené dôvody



EÚ	Preberané témy	Rada Európy
ZFEÚ, článok 8 a článok 157 Charta základných práv, články 21 a 23 Smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES) Smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám (2004/113/ES) SDEÚ, C-222/14, <i>Maïstrellis/ Ypourgos Dikaiosynis, Diafaneias kai Anthropinon Dikaiomaton</i> , 2015 SDEÚ, C-363/12, <i>Z/A Government Department a The Board of Management of a Community School</i> [VK], 2014 SDEÚ, C-167/12, <i>C. D./S. T.</i> [VK], 2014 SDEÚ, C-427/11, <i>Kenny/Minister for Justice, Equality and Law Reform, Minister for Finance and Commissioner of An Garda Síochána</i> , 2013 SDEÚ, C-243/95, <i>Hill a Stapleton/ The Revenue Commissioners a Department of Finance</i> , 1998 SDEÚ, vec 43/75, <i>Defrenne/ Sabena</i> , 1976	Pohlavie	ECHR, článok 2 (právo na život), článok 3 (zákaz mučenia), článok 14 (zákaz diskriminácie) ESLP, <i>Emel Boyraz/Turecko</i> , č. 61960/08, 2014 ESLP, <i>Konstantin Markin/Rusko</i> [VK], 30078/06, 2012 ESLP, <i>Andrle/Česká republika</i> , č. 6268/08, 2011 ESLP, <i>Ünal Tekeli/Turecko</i> , č. 29865/96, 2004

EÚ	Preberané témy	Rada Európy
<p>Smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám (2004/113/ES), článok 4 ods. 1</p> <p>SDEÚ, C-423/04, <i>Richards/Secretary of State for Work and Pensions</i>, 27. apríla 2006</p> <p>SDEÚ, C-117/01, <i>K.B./NHS Pensions Agency et Secretary of State for Health</i>, 7. januára 2004</p>	<p><b>Rodová identita</b></p>	<p>ECHR, článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života) a článok 14 (zákaz diskriminácie)</p> <p>ESLP, <i>Y.Y./Turecko</i>, 14793/08, 2015</p> <p>ESLP, <i>Hämäläinen/Fínsko</i> [VK], č. 37359/09, 2014</p> <p>ESLP, <i>Van Kück/Nemecko</i>, č. 35968/97, 2003</p>
<p>Charta základných práv, článok 21</p> <p>Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES)</p> <p>SDEÚ, C-528/13, <i>Léger/Ministre des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes a Etablissement français du sang</i>, 2015</p> <p>SDEÚ, spojené veci C-148/13 až C-150/13, <i>A a iní/Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie</i> [VK], 2014</p> <p>SDEÚ, spojené veci C-199/12, C-200/12, C-201/12, <i>X a Y, a Z/Minister voor Imigratie en Asiel</i>, 2013</p> <p>SDEÚ, C-81/12, <i>Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării</i>, 2013</p>	<p><b>Sexuálna orientácia</b></p>	<p>ECHR, článok 5 (právo na slobodu a bezpečnosť), článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života), článok 12 (právo uzavrieť manželstvo), článok 14 (zákaz diskriminácie)</p> <p>ESLP, <i>Taddeucci a McCall/Taliansko</i>, č. 51362/09, 2016</p> <p>ESLP, <i>O.M./Maďarsko</i>, č. 9912/15, 2016</p> <p>ESLP, <i>E.B. a iní/Rakúsko</i>, č. 31913/07 a 4 iné, 2013</p> <p>ESLP, <i>Schalk a Kopf/Rakúsko</i>, č. 30141/04, 2010</p> <p>ESLP, <i>E.B./Francúzsko</i> [VK], č. 43546/02, 2008</p> <p>ESLP, <i>S.L./Rakúsko</i>, č. 45330/99, 2003</p> <p>ESLP, <i>Karner/Rakúsko</i>, č. 40016/98, 2003</p> <p>ECSR, <i>INTERIGHTS/Chorvátsko</i>, sťažnosť č. 45/2007, 2009</p>

EÚ	Preberané témy	Rada Európy
<p>Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCRPD)</p> <p>Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES)</p> <p>SDEÚ, C-363/12, <i>Z/A Government Department a The Board of Management of a Community School</i> [VK], 2014</p> <p>SDEÚ, C-354/13, <i>FOA/KL</i>, 2014</p> <p>SDEÚ, spojené veci C-335/11 a C-337/11, <i>HK Danmark</i>, 2013</p>	<p><b>Zdravotné postihnutie</b></p>	<p>ECHR, článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života) a článok 14 (zákaz diskriminácie)</p> <p>Európska sociálna charta, článok E (nediskriminácia)</p> <p>ESLP, <i>Guberina/Chorvátsko</i>, č. 23682/13, 2016</p> <p>ECSR, <i>AEH/Francúzsko</i>, sťažnosť č. 81/2012, 2013</p> <p>ESLP, <i>Glor/Švajčiarsko</i>, č. 13444/04, 2009</p> <p>ESLP, <i>Pretty/Spojené kráľovstvo</i>, č. 2346/02, 2002</p> <p>ESLP, <i>Price/Spojené kráľovstvo</i>, č. 33394/96, 2001</p>
<p>Charta základných práv, článok 21</p> <p>Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES)</p> <p>SDEÚ, C-548/15, <i>de Lange/Staatssecretaris van Financiën</i>, 2016</p> <p>SDEÚ, C-441/14, <i>DI konajúca v mene Ajos A/S/Dedičia po Karstenovi Eigilovi Rasmussenovi</i> [VK], 2016</p> <p>SDEÚ, C-258/15, <i>Salaberria Sorondo/Academia Vasca de Policía y Emergencias</i> [VK], 2016</p> <p>SDEÚ, spojené veci C-501/12 a iní, <i>Specht/Land Berlin a Bundesrepublik Deutschland</i>, 2014</p> <p>SDEÚ, C-416/13, <i>Vital Pérez/Ayuntamiento de Oviedo</i>, 2014</p> <p>SDEÚ, C-144/04, <i>Mangold/Helm</i> [VK], 2005</p>	<p><b>Vek</b></p>	<p>ECHR, článok 5 (právo na slobodu a bezpečnosť), článok 6 (právo na spravodlivé súdne konanie) a článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života)</p> <p>Európska charta sociálnych práv, článok 1 ods. 2, články 23 a 24</p> <p>ESLP, <i>D.G./Írsko</i>, č. 39474/98, 2002</p> <p>ESLP, <i>Schwizgebel/Švajčiarsko</i>, č. 25762/07, 2010</p> <p>ESLP, <i>V./Spojené kráľovstvo</i> [VK], č. 24888/94, 1999</p> <p>ESLP, <i>T./Spojené kráľovstvo</i> [VK], č. 24724/94, 1999</p> <p>ESLP, <i>Bouamar/Belgicko</i>, č. 9106/80, 1988</p> <p>ECSR, <i>Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS)/Nórsko</i>, sťažnosť č. 74/2011, 2013</p>

EÚ	Preberané témy	Rada Európy
<p>Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES)</p> <p>Rámcové rozhodnutie Rady o boji proti rasizmu a xenofóbii</p> <p>SDEÚ, C-83/14, „<i>ČEZ Razpredelenie Bălgarija</i>“ AD/Komisija za zaščita ot diskriminacija [VK], 2015</p> <p>SDEÚ, vec C-54/07, <i>Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/Firma Feryn NV</i>, 2008</p>	<p>Rasa, etnický pôvod, farba pleti a príslušnosť k národnostnej menšine</p>	<p>ECHR, článok 14 (zákaz diskriminácie), protokol č. 12, článok 1 (všeobecný zákaz diskriminácie)</p> <p>ESLP, <i>Boaćă a inii/Rumunsko</i>, č. 40355/11, 2016</p> <p>ESLP, <i>Biao/Dánsko</i> [VK], 38590/10, 2016</p> <p>ESLP, <i>Sejdić a Finci/Bosna a Hercegovina</i> [VK], č. 27996/06 a 34836/06, 2009</p> <p>ECSR, <i>ERRC/Taliansko</i>, sťažnosť č. 100/2013, 2015</p>
<p>ZFEÚ, článok 18</p> <p>Charta základných práv, článok 45</p> <p>Smernica o občianstve 2004/38/ES</p> <p>Smernica Rady o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré sú osobami s dlhodobým pobytom (2003/109/ES)</p> <p>SDEÚ, C-392/15, <i>Európska komisia/Maďarsko</i>, 2017</p> <p>SDEÚ, C-165/14, <i>Alfredo Rendón Marín/Administración del Estado</i> [VK], 2016</p> <p>SDEÚ, C-571/10, <i>Kamberaj/IPES</i> [VK], 2012</p> <p>SDEÚ, C-508/10, <i>Európska komisia/Holandsko</i>, 2012</p> <p>SDEÚ, C-200/02, <i>Chen/Secretary of State for the Home Department</i>, 2004</p> <p>SDEÚ, C-281/98, <i>Angonese/Cassa di Risparmio di Bolzano SpA</i>, 2000</p> <p>SDEÚ, vec 186/87, <i>Cowan/Trésor public</i>, 1989</p>	<p>Štátna príslušnosť alebo národnostný pôvod</p>	<p>Dohovor Rady Európy o občianstve</p> <p>ECHR, článok 3 (zákaz mučenia), článok 5 (právo na slobodu a bezpečnosť), článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života), protokol č. 4, článok 3 (zákaz hromadného vyhostenia cudzincov), protokol č. 1, článok 2 (právo na vzdelanie)</p> <p>ESLP, <i>Dhahbi/Taliansko</i>, č. 17120/09, 2014</p> <p>ESLP, <i>Rangelov/Nemecko</i>, č. 5123/07, 2012</p> <p>ESLP, <i>Ponomaryovi/Bulharsko</i>, č. 5335/05, 2011</p> <p>ESLP, <i>Andrejeva/Lotyšsko</i> [VK], č. 55707/00, 2009</p> <p>ESLP, <i>Zeibek/Grécko</i>, č. 46368/06, 2009</p> <p>ESLP, <i>Anakomba Yula/Belgicko</i>, č. 45413/07, 2009</p> <p>ESLP, <i>Koua Poirrez/Francúzsko</i>, č. 40892/98, 2003</p> <p>ESLP, <i>C./Belgicko</i>, č. 21794/93, 1996</p> <p>ESLP, <i>Moustaquim/Belgicko</i>, č. 12313/86, 1991</p>



EÚ	Preberané témy	Rada Európy
<p>Charta základných práv, článok 10 a 21</p> <p>SDEÚ, C-188/15, <i>Boungaoui a ADDH/Micropole SA</i> [VK], 2017</p> <p>SDEÚ, C-157/15, <i>Achbita a Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/G4S Secure Solutions NV</i> [VK], 2017</p>	<p>Náboženstvo alebo viera</p>	<p>ECHR, článok 3 (zákaz mučenia), článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života), článok 9 (sloboda myslenia, svedomia a náboženstva), článok 10 (sloboda prejavu), protokol č. 1, článok 1 (právo na vzdelanie)</p> <p>ESLP, <i>İzzettin Doğan a iní/Turecko</i> [VK], č. 62649/10, 2016</p> <p>ESLP, <i>Ebrahimian/Francúzsko</i>, č. 64846/11, 2015</p> <p>ESLP, <i>S.A.S./Francúzsko</i> [VK], č. 43835/11, 2014</p> <p>ESLP, <i>Eweida a iní/Spojené kráľovstvo</i>, č. 48420/10 a 3 iní, 2013</p> <p>ESLP, <i>Vojnity/Maďarsko</i>, č. 29617/07, 2013</p> <p>ESLP, <i>Milanović/Srbsko</i>, č. 44614/07, 2010</p> <p>ESLP, <i>O'Donoghue a iní/Spojené kráľovstvo</i>, č. 34848/07, 2010</p> <p>ESLP, <i>Alujer Fernandez a Caballero García/Španielsko</i> (dec.), č. 53072/99, 2001</p> <p>ESLP, <i>Cha'are Shalom Ve Tsedek/Francúzsko</i> [VK], č. 27417/95, 2000</p>
<p>Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES)</p> <p>SDEÚ, vec C-317/14, <i>Európska komisia/Belgicko</i>, 2015</p>	<p>Jazyk</p>	<p>Rámcový dohovor Rady Európy na ochranu národnostných menšín</p> <p>ECHR, článok 6 ods. 3 a článok 14 (zákaz diskriminácie)</p> <p>ESLP, <i>Maçalin Moxamed Sed Dahir/Švajčiarsko</i> (dec.), č. 12209/10, 2015</p> <p>ESLP, vec „<i>týkajúca sa niektorých aspektov zákonov o používaní jazykov vo vzdelávaní v Belgicku</i>“/Belgicko, č. 1474/62 a 5 iní, 1968</p>

EÚ	Preberané témy	Rada Európy
Charta základných práv, článok 21 SDEÚ, C-149/10, <i>Chatzi/Ypourgos Oikonomikon</i> , 2010	Sociálny pôvod, rod a majetok	ECHR, článok 14 (zákaz diskriminácie), protokol č. 1, článok 1 (ochrana majetku) ESLP, <i>Wolter a Sarfert/Nemecko</i> , č. 59752/13 a 66277/13, 2017 ESLP, <i>Chassagnou a iní/Francúzsko</i> [VK], č. 25088/94 a 2 iní, 1999
Charta základných práv, článok 21	Politické alebo iné zmýšľanie	ECHR, článok 3 (zákaz mučenia), článok 10 (sloboda prejavu), článok 11 (sloboda zhromažďovania a združovania), článok 14 (zákaz diskriminácie) ESLP, <i>Redfearn/Spojené kráľovstvo</i> , č. 47335/06, 2012 ESLP, <i>Virabyan/Arménsko</i> , č. 40094/05, 2012
SDEÚ, C-406/15, <i>Milkova/Izpalnitelen direktor na Agensiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol</i> , 2017	Iné postavenie	ECHR, článok 14 (zákaz diskriminácie) Európska sociálna charta, článok E (nediskriminácia) ECSR, <i>Associazione Nazionale Giudici di Pace/Taliansku</i> , sťažnosť č. 102/2013, 2016 ESLP, <i>Varnas/Litva</i> , č. 42615/06, 2013

## Hlavné body

- Podľa zásady o nediskriminácii sa nezakazujú všetky rozdiely v zaobchádzaní, zakazujú sa len rozdiely založené na niektorom z chránených dôvodov.
- Chránený dôvod je identifikovateľná, objektívna alebo osobná charakteristika alebo „postavenie“, podľa ktorých sa jednotlivci alebo skupiny dajú od seba rozlíšiť.
- Podľa antidiskriminačných smerníc EÚ sú ako chránené dôvody výslovne stanovené: pohlavie, rasový alebo etnický pôvod, vek, zdravotné postihnutie, náboženstvo alebo viera a sexuálna orientácia.
- Podľa ECHR existuje otvorený zoznam chránených dôvodov, ktorý možno rozširovať na individuálnom základe.

**Podľa práva EÚ** sa antidiskriminačnými smernicami zakazuje rozdielne zaobchádzanie založené na určitých „chránených dôvodoch“, ktoré obsahujú pevne stanovený a obmedzený zoznam chránených dôvodov. Tieto dôvody zahŕňajú pohlavie [smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám (2004/113/ES)<sup>430</sup>, smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES)]<sup>431</sup>, sexuálnu orientáciu, zdravotné postihnutie, vek alebo náboženstvo alebo vieru [smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES)<sup>432</sup>] a rasový alebo etnický pôvod [smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES)<sup>433</sup>]. V článku 21 charty EÚ sa tiež uvádza zákaz diskriminácie a obsahuje neúplný zoznam dôvodov, ktorý vyjadruje formulácia „najmä z dôvodu“<sup>434</sup>. Chartou sú viazané inštitúcie Európskej únie, ako aj členské štáty pri výklade a uplatňovaní práva EÚ.

**Podľa ECHR** článok 14 obsahuje otvorený zoznam, ktorý je v súlade so smernicami, ale presahuje ich rámec. V článku 14 sa uvádza, že „užívanie práv a slobôd priznaných týmto dohovorom musí byť zabezpečené bez diskriminácie založenej na akomkoľvek dôvode, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, rod alebo iné postavenie“. Kategória „iné postavenie“ umožnila ESLP zahrnúť tieto dôvody

„Chránený dôvod“ je charakteristikou osoby, ktorá by sa nemala považovať za relevantný dôvod na rozdielne zaobchádzanie alebo požívanie určitého prospechu.

430 Smernica Rady 2004/113/ES o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu, Ú. v. EÚ L 373, 21.12.2004, s. 37 – 43.

431 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/54/ES z 5. júla 2006 o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania (prepracované znenie) (Ú. v. EÚ L 204, 26.7.2006, s. 23 – 26).

432 Smernica Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani, Ú. v. ES L 303, 2.12.2000, s. 16 – 22.

433 Smernica Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod, Ú. v. ES L 180, 19.7.2000, s. 22 – 26.

434 Pokiaľ ide o vzťah medzi chartou EÚ a smernicami, Súdny dvor EÚ bol vo veci C-529/13, *Georg Felber/Bundesministerin für Unterricht, Kunst und Kultur* požiadaný o výklad zásady nediskriminácie na základe veku zakotvenej v článku 21 Charty EÚ a v smernici 2000/78. Súdny dvor EÚ pripomenul, že keď členské štáty prijímú opatrenia spadajúce do pôsobnosti smernice 2000/78, ktorá v oblasti zamestnania a povolania spresňuje zásadu zákazu diskriminácie na základe veku, musia konať v súlade s touto smernicou. Súdny dvor EÚ sa preto rozhodol preskúmať otázku len z hľadiska smernice 2000/78.

(okrem iných), ktoré sú výslovne chránené antidiskriminačnými smernicami , konkrétne: zdravotné postihnutie, vek a sexuálna orientácia.

## 5.1. Pohlavie

Diskriminácia z dôvodu pohlavia je pomerne zrejماً v tom, že sa týka diskriminácie, ktorá sa zakladá na skutočnosti, že osoba je buď žena, alebo muž. **Podľa práva EÚ** ide o najviac rozvinutý aspekt sociálnej politiky EÚ, ktorý sa dlhodobo považuje za základné právo. Rozvoj ochrany na základe tohto dôvodu mal dvojaký účel: po prvé slúžil na ekonomické účely v tom, že pomohol odstrániť narušenie hospodárskej súťaže na trhu, ktorý sa stával čoraz integrovanejším, a po druhé na politickej úrovni táto ochrana poskytovala Spoločenstvu aspekt zameraný na sociálny pokrok a zlepšenie životných a pracovných podmienok. Ochrana proti diskriminácii z dôvodu pohlavia následne bola a zostáva základnou funkciou EÚ: rodová rovnosť je „základná hodnota“ (článok 2 ZEÚ) a „cieľ“ (článok 3 ZEÚ) Únie. Uznatie sociálneho a hospodárskeho významu zabezpečenia rovnakého zaobchádzania sa ďalej kryštalizovalo na základe ústredného postavenia, ktoré mu bolo priznané v Charte základných práv EÚ.

Prípady diskriminácie z dôvodu pohlavia sa môžu týkať buď mužov, alebo žien, ktorým sa dostáva menej priaznivého zaobchádzania než osobám opačného pohlavia.

Príklad: Vo veci *Konstantinos Maïstrellis/Ypourgos Dikaiosynis, Diafaneias kai Anthropinon Dikaiomaton*<sup>435</sup> žalobca pracoval ako štátny zamestnanec. Požiadal o rodičovskú dovolenku, pričom jeho manželka nebola zamestnaná. Súdny dvor EÚ konštatoval, že v súlade so zásadou rovnakých príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami v zamestnaní a povolani má štátny zamestnanec mužského pohlavia právo čerpať rodičovskú dovolenku aj v prípade, keď jeho manželka nie je zamestnaná.

Príklad: Vo veci *Defrenne/Sabena*<sup>436</sup> sa žalobkyňa sťažovala, že má nižší plat ako jej mužskí kolegovia, a to napriek tomu, že plnia rovnaké pracovné úlohy. SDEÚ dospel k záveru, že v tejto veci išlo o jasný prípad diskriminácie

435 SDEÚ, C-222/14, *Konstantinos Maïstrellis/Ypourgos Dikaiosynis, Diafaneias kai Anthropinon Dikaiomaton*, 16. júla 2015.

436 SDEÚ, vec 43/75, *Gabrielle Defrenne/Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena*, 8. apríla 1976.

na základe pohlavia. SDEÚ pred prijatím tohto rozhodnutia poukázal na hospodársky aj sociálny rozmer Únie, a na to, že nediskriminácia pomáha EÚ pri plnení týchto cieľov.

Príklad: Vo veci *Margaret Kenny a iní/Minister for Justice, Equality and Law Reform, Minister for Finance a Commissioner of An Garda Síochána*<sup>437</sup> boli žalobkyne štátne zamestnankyne pridelené na výkon administratívnych úloh pre ministra. Sťažovali sa, že ich mzdy sú nižšie ako mzdy ich mužských kolegov, ktorí takisto vykonávali administratívnu prácu na osobitných pracovných miestach vyhradených pre príslušníkov polície. Vnútroštátne orgány odôvodnili rozdiel v odmeňovaní tým, že príslušníci polície musia vždy konať v súlade s operatívnymi potrebami. Súdny dvor EÚ vysvetlil, že na určenie toho, či tieto dve rozdielne skupiny vykonávajú rovnakú prácu, nestačí preukázať, že úlohy vykonávané týmito skupinami sú podobné. Musí sa zohľadniť povaha práce, požiadavky na odbornú prípravu a pracovné podmienky. Jedným z kritérií na určenie, či vykonávaná práca je alebo nie je porovnateľná, je preto odborná príprava.

Príklad: *Vec Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL a iní/Conseil des ministres*<sup>438</sup> sa týka zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu. Týka sa to najmä smernice o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám, podľa ktorej členské štáty EÚ pri výpočte poistného a plnení v poistných zmluvách uplatňujú rizikové faktory špecifické pre pohlavie. Na základe toho ženy a muži v rámci súkromných systémov poistenia zaplatili rôzne výšky príspevkov. Súdny dvor EÚ na základe Charty základných práv EÚ rozhodol, že zohľadnenie pohlavia poistenej osoby ako rizikového faktora v poistných zmluvách predstavuje diskrimináciu, a vyhlásil článok 5 ods. 2 smernice o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám za neplatný. Od 21. decembra 2012 už teda nie je možné povoliť primerané rozdiely v poistnom a v plneniach v prípade osôb, kde určujúcim faktorom je, že sa tak deje z dôvodu pohlavia.

Súdny dvor EÚ zdôraznil, že na odôvodnenie rozdielneho zaobchádzania s mužmi a ženami je potrebné preukázať, že takéto zaobchádzanie je založené

437 SDEÚ, C-427/11, *Margaret Kenny a iní/Minister for Justice, Equality and Law Reform, Minister for Finance and Commissioner of An Garda Síochána*, 28. februára 2013.

438 SDEÚ, C-236/09, *Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL a iní/Conseil des ministres* [VK], 1. marca 2011.

na objektívnych faktoroch, ktoré nesúvisia s diskrimináciou na základe pohlavia. Tak to bude v prípade, keď opatrenia odzrkadľujú legitímny cieľ sociálnej politiky, sú vhodné a potrebné na dosiahnutie tohto cieľa<sup>439</sup>. Odôvodnenia opatrenia, ktoré sa realizuje výlučne na úkor žien alebo ktoré je založené len na finančných alebo organizačných úvahách zamestnávateľov, preto nemožno akceptovať.

Diskriminácia z dôvodu tehotenstva a materstva je osobitnou formou diskriminácie na základe pohlavia. V záujme ochrany tehotenstva, materstva a rodičovstva EÚ postupne vypracovala komplexný súbor primárnych a sekundárnych právnych predpisov<sup>440</sup>. V článku 157 ZFEÚ je ustanovená povinnosť zabezpečiť rovnakú odmenu pre ženy a mužov a poskytuje sa všeobecný právny základ pre prijímanie opatrení v oblasti rodovej rovnosti, ktorý zahŕňa rovnosť a zákaz diskriminácie z dôvodu tehotenstva alebo materstva na pracovisku. V článku 33 ods. 2 charty sa uvádza, že „na účely zosúladenia rodinného a pracovného života má každý právo na ochranu pred prepustením z práce z dôvodu spojeného s materstvom, ako aj právo na platenú materskú dovolenku alebo rodičovskú dovolenku po narodení alebo osvojení dieťaťa“. Popri prepracovanej smernici o rodovej rovnosti je, okrem iného, aj smernica o tehotných pracovníčkach<sup>441</sup> prednostne zameraná na zlepšenie ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci tehotných pracovníčok, pracovníčok krátko po pôrode a dojčiacich pracovníčok. Doplnená je smernicou o rodičovskej dovolenke<sup>442</sup>, v ktorej sú stanovené minimálne normy určené na uľahčenie zosúladenia pracovného a rodinného života.

Súdny dvor EÚ tiež významne prispel k rozvoju tejto oblasti práva tým, že ďalej objasňoval a uplatňoval zásady vyjadrené v právnych predpisoch a poskytol široký výklad príslušných práv. Podľa Súdneho dvora EÚ sa ochrana práv súvisiacich s tehotenstvom a materstvom premieta nielen do podpory podstatnej

439 SDEÚ, C-173/13, *Maurice Leone a Blandine Leone/Garde des Sceaux, ministre de la Justice a Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales*, 17. júla 2014, bod 79.

440 Podrobnejšie informácie sa uvádzajú napríklad v dokumente Európskej komisie, European Network of Legal Experts in the Field of Gender Equality (Európska sieť právnych expertov v oblasti rodovej rovnosti) (2012), „*Fighting Discrimination on the Grounds of Pregnancy, Maternity and Parenthood - The application of EU and national law in practice in 33 European countries*“ (Boj proti diskriminácii z dôvodu tehotenstva, materstva a rodičovstva – Uplatňovanie právnych predpisov EÚ a vnútroštátnych právnych predpisov v praxi v 33 európskych krajinách).

441 Smernica Rady 92/85/EHS z 19. októbra 1992 o zavedení opatrení na podporu zlepšenia bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci tehotných pracovníčok a pracovníčok krátko po pôrode alebo dojčiacich pracovníčok, Ú. v. ES L 348, 28. 11. 1992.

442 Smernica Rady 2010/18/EÚ z 8. marca 2010, ktorou sa vykonáva revidovaná Rámcová dohoda o rodičovskej dovolenke uzavretá medzi BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP a ETUC a zrušuje smernica 96/34/ES, Ú. v. EÚ L 18.3.2010, s. 13 – 20.

rodovej rovnosti, ale podporuje aj zdravie matky po pôrode a vzťah medzi matkou a jej novonarodeným dieťaťom. V starších veciach *Dekker*<sup>443</sup> a *Hertz*<sup>444</sup> Súdny dvor EÚ konštatoval, že keďže otehotnieť môžu len ženy, odmietnutie zamestnať alebo prepustiť tehotnú ženu na základe jej tehotenstva alebo jej materstva predstavuje priamu diskrimináciu na základe pohlavia, ktorú nemožno odôvodniť inými záujmami, vrátane hospodárskeho záujmu zamestnávateľa. Vo veci *Melgar*<sup>445</sup> sa, napríklad, jasne uvádza, že „ak neobnovenie zmluvy na dobu určitú je motivované tehotenstvom pracovníčky, predstavuje to priamu diskrimináciu na základe pohlavia“, ktorá je v rozpore s právom Únie. Okrem toho ženy nie sú povinné v priebehu náborového procesu ani v inej fáze zamestnania informovať zamestnávateľa o svojom tehotenstve<sup>446</sup>. Súdny dvor EÚ ďalej rozhodol, že akékoľvek nepriaznivé zaobchádzanie priamo alebo nepriamo spojené s tehotenstvom alebo materstvom predstavuje priamu diskrimináciu na základe pohlavia<sup>447</sup>.

Existujúci právny rámec však neupravuje netradičné spôsoby, ako sa stať matkou/rodičom. V rámci Európy rastie najmä prax donosenia dieťaťa náhradnou matkou, v dôsledku čoho vzniká rozdiel medzi sociálnou realitou a právnymi predpismi. Na túto otázku upozornili dve veci, o ktorých rozhodol Súdny dvor EÚ v roku 2014.

Príklad: Vo veciach *C. D./S. T.*<sup>448</sup> a *Z./A Government Department, the Board of Management of a Community School*<sup>449</sup> Súdny dvor EÚ rozhodol, že podľa práva Únie sa nevyžaduje, aby matka, ktorá má dieťa na základe dohody o donosení dieťaťa náhradnou matkou, mala mať nárok na platenú dovolenku zodpovedajúcu materskej dovolenke alebo dovolenke z dôvodu osvojenia. Pani D., ktorá bola zamestnaná v nemocnici v Spojenom kráľovstve, aj pani

443 SDEÚ, C-177/88, *Elisabeth Johanna Pacifica Dekker/Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (JVJ-Centrum) Plus*, 8. novembra 1990.

444 SDEÚ, C-179/88, *Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund I Danmark/Dansk Arbejdsgiverforening*, 8. novembra 1990. Upozorňujeme, že *Handels-og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark* konal v mene Birthe Vibeke Hertz.

445 SDEÚ, C-438/99, *Maria Luisa Jiménez Melgar/Ayuntamiento de Los Barrios*, 4. októbra 2001.

446 SDEÚ, C-32/93, *Carole Louise Webb/EMO Air Cargo (UK) Ltd.*, 14. júla 1994; SDEÚ, C-320/01, *Wibke Busch/Klinikum Neustadt GmbH & Co. Betriebs-KG*, 27. februára 2003.

447 SDEÚ, C-32/93, *Carole Louise Webb/EMO Air Cargo (UK) Ltd.*, 14. júla 1994; SDEÚ, C-421/92, *Gabriele Habermann-Beltermann/Arbeiterwohlfahrt, Bezirksverband Ndb./Opf. e.V.*, 5. mája 1994.

448 SDEÚ, C-167/12, *C. D./S. T.* [VK], 18. marca 2014.

449 SDEÚ, C-363/12, *Z/A Government Department, The Board of Management of a Community School* [VK], 18. marca 2014.

Z., učiteľka pracujúca v Írsku, využili náhradné matky na donosenie svojho dieťaťa. Obe ženy požiadali o platenú dovolenku zodpovedajúcu materskej dovolenke alebo dovolenke z dôvodu osvojenia. Žiadosti boli zamietnuté z dôvodu, že pani D. a pani Z. neboli nikdy tehotné a deti neboli rodičmi osvojené. V oboch prípadoch Súdny dvor konštatoval, že určená matka sa nemôže odvolávať na ustanovenia smernice o rodovej rovnosti (prepracované znenie) ani smernice o tehotných pracovníčkach, ani na ustanovenia smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, ktoré zakazujú diskrimináciu na základe zdravotného postihnutia.

Pokiaľ ide o smernicu o tehotných pracovníčkach, Súdny dvor konštatoval, že v prípade poskytnutia materskej dovolenky sa predpokladá, že dotknutá pracovníčka bola tehotná a porodila dieťa. Určená matka<sup>450</sup> preto nepatrí do rozsahu pôsobnosti smernice, a to ani v situácii, keď môže dojčiť dieťa po narodení alebo dieťa dojčí.

Pokiaľ ide o smernicu o rodovej rovnosti, Súdny dvor EÚ konštatoval, že odmietnutie poskytnúť materskú dovolenku určenej matke nepredstavuje diskrimináciu z dôvodu pohlavia vzhľadom na to, že ani určený otec nemá nárok na takúto dovolenku a že toto odmietnutie osobitne neznevýhodňuje ženské pracovníčky v porovnaní s mužskými pracovníkmi. Okrem toho odmietnutie poskytnúť určenej matke platenú dovolenku rovnocennú dovolenke z dôvodu osvojenia nepatrí do pôsobnosti tejto smernice.

Napokon Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že neschopnosť mať dieťa nie je „zdravotným postihnutím“ v zmysle smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní.<sup>451</sup>

Príklad: *Vec De Weerd*<sup>452</sup> sa týka vnútroštátnej právnej úpravy dávok v práceneschopnosti. V roku 1975 bola v rámci vnútroštátnej právnej úpravy zavedená dávka v práceneschopnosti pre mužov a nevydaté ženy, bez ohľadu na ich príjem pred práceneschopnosťou. V roku 1979 došlo k zmene a dávka bola priznaná aj vydatým ženám. Zavedená však bola aj požiadavka, aby mal príjemca v predchádzajúcom roku určitú výšku príjmov. Právna úprava

450 Matka, ktorá použila náhradnú matku na účely vynosenia svojho dieťaťa.

451 Pozri [oddiel 5.4](#).

452 SDEÚ, C-343/92, *M. A. De Weerd, née Roks a iní/Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen a iní*, 24. februára 1994.



bola spochybnená (okrem iného) z toho dôvodu, že požiadavka na príjem bola nepriamo diskriminačná proti ženám (v prípade ktorých bola menšia pravdepodobnosť, že budú mať požadovaný príjem než v prípade mužov). Štát tvrdil, že rozdielne zaobchádzanie bolo odôvodnené z rozpočtových dôvodov v záujme znižovania štátnych výdavkov. Súdny dvor EÚ konštatoval, že aj keď právne predpisy EÚ nebránia štátu v úprave, ktoré kategórie osôb využívajú dávky sociálneho zabezpečenia, nemôže tak robiť diskriminačným spôsobom.

Príklad: Vo veci *Hill a Stapleton/The Revenue Commissioners and Department of Finance*<sup>453</sup> Súdny dvor EÚ objasnil, že zásada zosúladenia pracovného a rodinného života vychádza zo zásady rovnosti. Vláda zaviedla v štátnych službách systém spoločných pracovných miest, kde pracovné miesto bolo dočasne spoločné pre dve osoby, pričom odpracovali 50 % plného pracovného času a dostali 50 % svojho obvyklého platu. Pracovníci mali nárok vrátiť sa k svojej práci na plný pracovný čas, keď boli tieto pracovné miesta k dispozícii. Tieto pravidlá umožňovali, aby osobám zamestnaným na plný pracovný čas bol raz za rok zvýšený plat o jeden stupeň podľa platovej tabuľky. V prípade osôb, ktoré sa delili o spoločné pracovné miesto, bol platový prírastok podľa stupnice len polovičný, pričom dva roky spoločného pracovného miesta sa rovnali jednému stupňu. Dve žalobkyne v tejto veci sa vrátili na svoje pracovné miesta na plný pracovný čas a sťažovali sa na spôsob uplatňovania zvýšenia platu vo svojom prípade. Súdny dvor EÚ konštatoval nepriamu diskrimináciu na základe pohlavia, pretože na systéme spoločných pracovných miest sa podieľali prevažne ženy. Vláda tvrdila, že rozdielne zaobchádzanie bolo odôvodnené, pretože bolo založené na zásade uplatnenia zvýšenia podľa skutočnej dĺžky odpracovanej doby. Súdny dvor EÚ konštatoval, že táto argumentácia je len tvrdením, ktoré nebolo podložené objektívnymi kritériami (pretože neexistovali žiadne dôkazy, že dĺžka práce iných osôb bola vypočítaná na základe skutočného počtu odpracovaných hodín). Súdny dvor EÚ ďalej uviedol, že „zamestnávateľ nemôže ospravedlniť diskrimináciu vyplývajúcu zo systému spoločných miest iba z toho dôvodu, že neuplatnenie takejto diskriminácie by znamenalo zvýšené náklady“.

Podobne podľa ECHR je ochrana pred diskrimináciou na základe pohlavia dobre rozvinutá. ESPL uviedol, že rodová rovnosť je hlavným cieľom v členských štátoch

453 SDEÚ, C-243/95, *Kathleen Hill a Ann Stapleton/The Revenue Commissioners and Department of Finance*, 17. júna 1998.

Rady Európy<sup>454</sup>. Judikatúra týkajúca sa rodovej rovnosti zahŕňa rôzne právne otázky.

Veľmi dôležitá oblasť rodovej rovnosti v judikatúre ESLP sa týka vecí, kde sú ženy obeťami násilia (opísané v [oddiel 2.6](#)). ESLP dospel k záveru, že rodovo motivované násilie je formou diskriminácie žien v rozpore s článkami 2 a 3 v spojení s článkom 14 ECHR<sup>455</sup>.

Zásada rovnosti medzi mužmi a ženami viedla tiež k tomu, že ESLP konštatoval porušenie v súvislosti so zamestnaním a rodičovskou dovolenkou.

Príklad: Vo veci *Emel Boyraz/Turecko*<sup>456</sup> bola žalobkyňa odvolaná z pozície bezpečnostnej pracovníčky z dôvodu, že úlohy bezpečnostných úradníkov zahŕňajú riziká a povinnosti, ktoré ženy nie sú schopné vykonávať, napríklad práca v noci vo vidieckych oblastiach a používanie strelných zbraní a fyzickej sily. ESLP konštatoval, že orgány neposkytli dostatočné odôvodnenie na vysvetlenie tejto údajnej neschopnosti žien pracovať ako bezpečnostné pracovníčky na rozdiel od mužov. ESLP poukázal aj na skutočnosť, že žalobkyňa pracovala ako bezpečnostná pracovníčka štyri roky a neboli žiadne náznaky, že si z dôvodu svojho pohlavia neplní svoje povinnosti. Na základe toho došlo k porušeniu článku 14.

Príklad: Vo veci *Konstantin Markin/Rusko*<sup>457</sup> žalobca, rozvedený rádiový operátor spravodajskej služby v ozbrojených silách, požiadal o trojročnú rodičovskú dovolenku na výchovu svojich troch detí. To bolo zamietnuté z dôvodu, že jeho žiadosť nemá oporu vo vnútroštátnom práve. Následne mu však jeho nadriadení vzhľadom na jeho ťažkú osobnú situáciu poskytli dvojročnú rodičovskú dovolenku a finančnú pomoc. Žalobca podal sťažnosť, že vojenský personál mužského pohlavia nemá, na rozdiel od žien, nárok na trojročnú rodičovskú dovolenku na starostlivosť o maloleté deti. Bol názoru, že toto rozdielne zaobchádzanie je diskriminačné na základe pohlavia. ESLP konštatoval, že pokiaľ ide o rodičovskú dovolenku, muži sú v analogickej situácii ako ženy. ESLP nesúhlasil s tvrdením, že rozdielne zaobchádzanie bolo

454 ESLP, *Konstantin Markin/Rusko* [VK], č. 30078/06, 22. marca 2012, bod 127.

455 Pozri napríklad ESLP, *Opuz/Turecko*, č. 33401/02, 9. júna 2009, ESLP, *Halime Kılıç/Turecko*, č. 63034/11, 28. júna 2016 a ESLP, *M.G./Turecko*, č. 646/10, 22. marca 2016, opísané v [oddiel 2.6](#).

456 ESLP, *Emel Boyraz/Turecko*, č. 61960/08, 2. decembra 2014.

457 ESLP, *Konstantin Markin/Rusko* [VK], č. 30078/06, 22. marca 2012.

primerane a objektívne odôvodnené buď na základe tradičného rozdelenia rodových úloh v spoločnosti, alebo tvrdenia, že rodičovská dovolenka pre vojakov by mala negatívny vplyv na bojaschopnosť a operačnú účinnosť ozbrojených síl. Na základe toho automatické obmedzenie uplatňované na skupinu osôb na základe ich pohlavia patrí mimo akejkoľvek miery voľnej úvahy a EŠLP dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 8 ECHR.

Ďalšia kategória vecí v oblasti rodovej rovnosti sa týka námietok voči rôznym vekovým požiadavkám v súvislosti s poberaním sociálnych dávok. V oblasti sociálneho zabezpečenia a fiškálnych záležitostí EŠLP umožňuje vnútroštátnym orgánom širokú mieru voľnej úvahy. Vo veci *Andrle* EŠLP opätovne potvrdil, že rodová rovnosť umožňuje prijať špeciálne opatrenia, ktoré kompenzujú faktické nerovnosti medzi mužmi a ženami.

Príklad: Vo veci *Andrle/Česká republika*<sup>458</sup> sa žalobca sťažoval, že na rozdiel od situácie v prípade žien nedošlo v prípade mužov, ktorí vychovali deti, k zníženiu veku odchodu do dôchodku. Česká vláda argumentovala tým, že tento rozdiel v zaobchádzaní bol dôsledkom situácie v starom komunistickom systéme, keď boli ženy s deťmi povinné pracovať na plný pracovný čas, starať sa o deti, ako aj o domácnosť. Cieľom opatrenia je kompenzovať toto dvojité zaťaženie žien. Orgány už začali postupnú reformu dôchodkového systému smerom k vyrovnaniu vekovej hranice odchodu do dôchodku. Starý systém sa však stále uplatňuje na osoby vo veku žalobcu. EŠLP uznal, že toto opatrenie vychádza z týchto osobitných historických okolností a z potreby osobitného zaobchádzania so ženami. Súd zistil, že to je ešte stále primerane a objektívne odôvodnené. EŠLP tiež rozhodol, že načasovanie a rozsah opatrení prijatých na nápravu predmetnej nerovnosti nie sú zjavne neprimerané a neprekračujú široký priestor na voľnú úvahu, ktorý sa v tejto oblasti priznáva štátom. Štát preto neporušil zásadu nediskriminácie.

Vo veci *Andrle* EŠLP jasne odlišil rozdielne zaobchádzanie s mužmi a ženami v oblasti rodičovskej dovolenky od dôchodkov. Podľa toho by pohlavie nemohlo byť dostatočným dôvodom na vylúčenie otcov z nároku na čerpanie rodičovskej dovolenky, čo predstavuje krátkodobé opatrenie, a jeho reforma by nespôsobila vážne finančné dôsledky, ako by to mohlo byť v prípade reformy dôchodkového

458 EŠLP, *Andrle/Česká republika*, č. 6268/08, 17. februára 2011.

systému. Pokiaľ ide o dôchodkové systémy, majú preto štáty širokú mieru voľnej úvahy. Napríklad vo veci *Di Trizio/Švajčiarsko*<sup>459</sup> (podrobne opísanej v [oddiel 6.3](#)) ESLP konštatoval, že metóda výpočtu dávok v invalidite znevýhodňuje ženy, ktoré obmedzili svoj pracovný čas po narodení dieťaťa, predstavuje diskrimináciu.

Vo veci *Khamtokhu a Aksenčik/Rusko*<sup>460</sup> (podrobne opísanej v [oddiel 1.3.2](#)) ESLP skúmal rozdielne zaobchádzanie medzi mužmi a ženami pri vynášaní rozsudku na doživotný trest, keď ženy boli vylúčené z doživotného väzenia. Na základe štatistík, potrieb žien na ochranu pred rodovo motivovaným násilím, zneužívaním a sexuálnym obťažovaním vo väzenskom prostredí, ako aj potrieb v oblasti ochrany tehotenstva a materstva súd dospel k záveru, že existuje verejný záujem na tom, aby ženy, ktoré spáchajú trestný čin, boli na základe všeobecného pravidla vylúčené z doživotného väzenia.

V kontexte rodovej rovnosti ESLP skúmal aj vnútroštátne ustanovenia týkajúce sa výberu mena a odovzdávanie priezvisk rodičov deťom. Napríklad vo veci *Cusan a Fazzo/Taliansko*<sup>461</sup> (podrobne opísanej v [oddiel 4.6](#)) súd konštatoval, že pravidlo neumožňuje zosobášenenému páru dať ich dieťaťu priezvisko matky, čo je diskriminačné voči ženám.

Príklad: Vo veci *Ünal Tekeli/Turecko*<sup>462</sup> žalobkyňa podala sťažnosť, že na základe vnútroštátneho práva ženy musia po uzavretí manželstva prevziať meno svojho manžela. Aj keď zákon povoľuje, aby si žena ponechala svoje rodné meno spolu s manželovým priezviskom, ESLP konštatoval, že to predstavuje diskrimináciu na základe pohlavia, pretože vnútroštátne právne predpisy manželovi neukladajú povinnosť zmeniť si priezvisko.

Rodová rovnosť je uznaná ako zásadný prvok v oblasti ľudských práv aj **podľa medzinárodného práva**. Viaceré orgány OSN riešili problém diskriminácie na základe pohlavia, ktorému čelia najmä ženy. Zdôraznili tiež, že ženy často bývajú obeťami viacnásobnej diskriminácie (keď čelia diskriminácii na základe dvoch alebo viacerých dôvodov) a prierezovej diskriminácie (keď existuje viacero dôvodov, ktoré sú navzájom prepojené a vzájomne sa ovplyvňujú tak,

459 ESLP, *Di Trizio/Švajčiarsko*, č. 7186/09, 2. februára 2016.

460 ESLP, *Khamtokhu a Aksenčik/Rusko* [VK], č. 60367/08 a 961/11, 24 januára 2017.

461 ECHR, *Cusan a Fazzo/Taliansko*, č. 77/07, 7. januára 2014.

462 ESLP, *Ünal Tekeli/Turecko*, č. 29865/96, 16. novembra 2004.

že sú neoddeliteľné)<sup>463</sup>. Viaceré orgány OSN zaoberajúce sa ľudskými právami poukázali tiež na škody, ktoré spôsobujú rodové stereotypy<sup>464</sup>, a na potrebu riešiť škodlivé rodové stereotypy v záujme presadzovania rodovej rovnosti<sup>465</sup>. Rozdiely v zaobchádzaní, ktoré sú založené na rodových stereotypoch, môžu predstavovať diskrimináciu žien. Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva uviedol, že „predpoklady a očakávania založené na rodovej príslušnosti vo všeobecnosti znevýhodňujú ženy, pokiaľ ide o skutočné užívanie práv [...]”. Predpoklady založené na rodovej príslušnosti týkajúce sa hospodárskych, sociálnych a kultúrnych úloh bránia rozdeleniu zodpovednosti medzi mužmi a ženami vo všetkých oblastiach, ktoré je pre rovnosť nevyhnutné<sup>466</sup>“. Podobne Výbor pre odstránenie diskriminácie žien zdôraznil, že prvotnou príčinou aj dôsledkom diskriminácie na základe pohlavia sú rodové stereotypy<sup>467</sup>. Napríklad vo veci, ktorá sa týka diskriminácie v zamestnaní, výbor zistil porušenie dohovoru v prípade skutočnosti, že vnútroštátne súdy boli ovplyvnené stereotypnými predsudkami, že mimomanželské vzťahy sú v prípade mužov akceptovateľné, nie však v prípade žien.

463 Pozri napríklad, OSN, Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím (2016), *General comment No. 3 (2016) on women and girls with disabilities*, CRPD/C/GC/3 (Všeobecná poznámka č. 3 (2016) o ženách a dievčatách so zdravotným postihnutím), CRPD/C/GC/3, 2. septembra 2016; OSN, CEDAW (2010), *General Recommendation No. 28 on the Core Obligations of States Parties under Article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women* (Všeobecné odporúčanie č. 28 o základných povinnostiach zmluvných strán podľa článku 2 Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien), CEDAW/C/2010/47/GC.2, 19. októbra 2010, ods. 18.

464 Prehľad o tom, ako orgány OSN pre ľudské práva uplatňujú tieto zmluvy v súvislosti s rodovými stereotypmi/rodovou stereotypizáciou s cieľom presadzovať ľudské práva žien, sa uvádza v správe vypracovanej pre OHCHR (2013), *Gender Stereotyping as a Human Rights Violation* (Rodová stereotypizácia ako porušovanie ľudských práv), s. 20 – 43.

465 OSN, Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím (2016), *General comment No. 3 (2016) on women and girls with disabilities*, (Všeobecná poznámka č. 3 (2016) o ženách a dievčatách so zdravotným postihnutím), CRPD/C/GC/3, 2. septembra 2016.

466 OSN, CESCR (2005), *General Comment No. 16: The Equal Right of Men and Women to the Enjoyment of All Economic, Social and Cultural Rights (Art. 3 of the Covenant)*, (Všeobecná poznámka č. 16: Rovnaké právo mužov a žien na uplatňovanie všetkých hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv (článok 3 dohovoru), E/C.12/2005/4, 11. augusta 2005, ods. 11.

467 OSN, CEDAW (2010), *Communication No. 28/2010* (Oznámenie č. 28/2010), CEDAW/C/51/D/28/2010, 24. februára 2012, ods. 8.8.

## 5.2. Rodová identita

### Hlavné body

- Podľa ECHR je rodová identita chránená v kategórii „iné postavenie“.
- Podľa práva EÚ je rodová identita chránená v obmedzenom rozsahu v rámci chráneného dôvodu, ktorým je pohlavie. Vzťahuje sa na osoby, ktoré majú v úmysle podstúpiť alebo podstúpili operáciu na zmenu pohlavia.

Rodová identita označuje „hlboko počítované vnútorné a individuálne vnímanie rodu každej osoby, ktoré môže, ale nemusí zodpovedať pohlaviu pripísanému pri narodení vrátane osobného vnímania tela (k čomu môže v prípade slobodnej voľby patriť úprava telesného vzhľadu alebo funkčnosti prostredníctvom lekárskeho, či chirurgického zákroku alebo inými prostriedkami) a iných prejavov príslušnosti k rodu vrátane obliekania, spôsobu reči a gest“.

*Zdroj: Yogyakarta Principles (2007), Yogyakarta Principles on the application of international human rights law in relation to sexual orientation and gender identity (Zásady z Yogyakarta (2007), Zásady z Yogyakarta o uplatňovaní medzinárodných právnych predpisov v oblasti ľudských práv týkajúcich sa sexuálnej orientácie, rodovej identity), marec 2007. Tieto zásady prijala nezávislá skupina odborníkov na medzinárodné právo v oblasti ľudských práv.*

Všeobecne uznávaná definícia rodovej identity zahŕňa teda nielen osoby, ktoré podstúpia chirurgickú zmenu pohlavia („transsexuálov“), ale aj tie osoby, ktoré na vyjadrenie svojho rodu volia iné prostriedky, ako je transvetizmus alebo cross-dressing, alebo jednoducho spôsoby ústneho prejavu či kozmetiku, ktoré sa bežne spájajú s príslušníkmi opačného pohlavia.

Potrebné je však zdôrazniť, že **podľa antidiskriminačného práva EÚ** v súčasnosti neexistuje osobitné ustanovenie o ochrane pred diskrimináciou z dôvodu rodovej identity alebo rodového prejavu osoby<sup>468</sup>. V nadväznosti na vec *P/S a Cornwall County Council*<sup>469</sup> sa zásada rovnosti zaobchádzania s mužmi a ženami vzťahuje na zákaz diskriminácie z dôvodu rodovej identity len čiastočne. Súdny dvor EÚ rozhodol, že rozsah zásady rovnakého

zaobchádzania s mužmi a ženami sa nemôže obmedziť na zákaz diskriminácie na základe skutočnosti, že osoba je jedného alebo druhého pohlavia. Z toho

468 Výslovný zákaz diskriminácie na základe rodovej identity je uvedený v smernici Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV, Ú. v. EÚ L 315, 14.11.2012, s. 57 – 73, odôvodnenie 9.

469 SDEÚ, C-13/94, *P/S a Cornwall County Council*, 30. apríla 1996.

vyplýva, že diskriminácia na základe pohlavia zahŕňa diskrimináciu jednotlivca z toho dôvodu, že táto osoba „má v úmysle podstúpiť alebo podstúpila zmenu pohlavia“. Na základe toho dôvod týkajúci sa pohlavia, ako sa vykladá v práve EÚ, momentálne chráni rodovú identitu len v úzkom zmysle slova. Tento prístup je opätovne potvrdený v smernici o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES)<sup>470</sup>. Podobne štúdie vnútroštátnych právnych predpisov, ktorými sa upravuje túto oblasť, nevykazujú v rámci Európy konzistentný prístup a štáty sa vo veľkej časti delia na štáty, ktoré sa zaoberajú „rodovou identitou“ v rámci „sexuálnej orientácie“, a štáty, ktoré sa ňou zaoberajú v rámci „diskriminácie na základe pohlavia“.

Príklad: *Vec K.B./NHS Pensions Agency*<sup>471</sup> sa týka nepriznania vdovského dôchodku transsexuálnemu partnerovi osoby K. B. Toto zamietnutie bolo založené na tom, že transsexuálny pár nemohol splniť požiadavku uzavretia manželstva, keďže v tom čase transsexuáli nemohli podľa anglického práva uzatvárať manželstvo. Súdny dvor EÚ pri posudzovaní otázky diskriminácie dospel k záveru, že nedošlo k diskriminácii na základe pohlavia, pretože pri určovaní, kto má nárok na pozostalostný dôchodok, nedošlo k menej priaznivému zaobchádzaniu na základe mužského alebo ženského pohlavia. Súdny dvor EÚ potom zmenil smer svojich úvah a sústredil sa na otázku manželstva. Poukázal na to, že transsexuáli nikdy nemohli uzatvárať manželstvo, a preto nemohli poberať pozostalostný dôchodok, zatiaľ čo heterosexuáli mohli. Prihliadol pritom na vec *Christine Goodwin*, o ktorej rozhodoval ESĽP<sup>472</sup>. Na základe týchto úvah Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že predmetné britské právne predpisy nie sú zlučiteľné so zásadou rovnakého zaobchádzania, keďže bránia transsexuálom v získaní časti dávok ich partnerov.

Príklad: Podobné úvahy sa objavili vo veci *Richards/Secretary of State for Work and Pensions*<sup>473</sup>. *Richardsová*, ktorá sa narodila ako muž, podstúpila chirurgickú zmenu pohlavia. Vec sa týkala nároku na starobný dôchodok od

470 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/54/ES o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania (prepracované znenie), Ú. v. EÚ L 204, 26.7.2006, s. 23 – 36.

471 SDEÚ, C-117/01, *K.B./National Health Service Pensions Agency a Secretary of State for Health*, 7. januára 2004.

472 ESĽP, *Christine Goodwin/Spojené kráľovstvo* [VK], č. 28957/95, 11. júla 2002.

473 SDEÚ, C-423/04, *Sarah Margaret Richards/Secretary of State for Work and Pensions*, 27. apríla 2006.

štátu v Spojenom kráľovstve, keďže v tom čase ženy mali nárok na dôchodok od štátu vo veku 60 rokov, zatiaľ čo muži vo veku 65 rokov. Keď Richardsová požiadala o štátny dôchodok vo veku 60 rokov, jej žiadosť bola zamietnutá s vysvetlením, že z právneho hľadiska je mužom, a preto nemôže požadovať dôchodok od štátu, kým nedosiahne vek 65 rokov. Súdny dvor Európskej únie dospel k záveru, že došlo k nerovnakému zaobchádzaniu na základe zmeny jej pohlavia a v dôsledku toho sa to považuje za diskrimináciu v rozpore s článkom 4 ods. 1 smernice o postupnom vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach súvisiacich so sociálnym zabezpečením<sup>474</sup>.

**Podľa ECHR** sa pojem rodová identita vykladá širšie. ESLP dospel k záveru, že zákaz diskriminácie podľa článku 14 dohovoru sa vzťahuje aj na otázky týkajúce sa rodovej identity<sup>475</sup>. ESLP zdôraznil, že „rod a sexuálna orientácia sú dve osobité a intímne charakteristiky [...]. Akákoľvek záměna medzi týmito dvomi charakteristikami bude preto predstavovať útok na povosť osoby, ktorý môže dosiahnuť dostatočnú úroveň závažnosti, aby sa dotkol takejto intímnej charakteristiky osoby<sup>476</sup>“.

Diskriminácia na základe „rodovej identity“ môže vyplývať z tradičného spoločenského vnímania a právneho prostredia spojených s tým, že ide o transsexuálnu osobu<sup>477</sup>. Existujú dve hlavné právne otázky týkajúce sa diskriminácie na základe rodovej identity. Prvá sa týka prístupu k zmene pohlavia. Druhá sa týka postupov právneho uznávania rodu, ktoré môžu transrodovým osobám umožniť žiť v súlade s ich preferovanou rodovou identitou.

Príklad: *Vec Hämäläinen/Fínsko*<sup>478</sup> sa týka odmietnutia zmeniť žalobkyni po chirurgickej zmene pohlavia mužské identifikačné číslo na ženské, pokiaľ jej manželstvo nie je zmenené na registrované partnerstvo. ESLP potvrdil,

474 Smernica Rady 79/7/EHS z 19. decembra 1978 o postupnom vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach súvisiacich so sociálnym zabezpečením, Ú. v. ES L 6, 1979, s. 24.

475 ESLP, *Identoba a iní/Gruzínsko*, č. 73235/12, 12. mája 2015, bod 96.

476 ESLP, *Sousa Goucha/Portugalsko*, č. 70434/12, 22. marca 2016, bod 27.

477 FRA (2015), *Protection against discrimination on grounds of sexual orientation, gender identity and sex characteristics in the EU – Comparative legal analysis – Update 2015*, (Ochrana pred diskrimináciou na základe sexuálnej orientácie, rodovej identity a sexuálnej charakteristiky v EÚ – porovnávacia právna analýza – aktualizácia 2015), Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 15.

478 ESLP, *Hämäläinen/Fínsko* [VK], č. 37359/09, 16. júla 2014.



že štáty majú povinnosť uznať zmenu rodu, ktorú operačne podstúpili transsexuáli, okrem iného prostredníctvom možnosti zmeny všetkých údajov týkajúcich sa občianskeho stavu danej osoby. Vo veci žalobkyne však ESLP zamietol sťažnosť podľa článku 14. Súd konštatoval, že problémy v súvislosti s jej žiadosťou o ženské identifikačné číslo neboli dôsledkom diskriminácie, pretože jej situácia a situácia cisrodových osôb neboli dostatočne podobné na to, aby sa dali porovnať. ESLP zamietol tiež sťažnosť podľa článku 8 a konštatoval, že zmena manželstva žalobkyne na registrované partnerstvo by nemala žiadny vplyv na jej rodinný život. Právne pojmy manželstva a registrovaného partnerstva boli vo Fínsku takmer identické a zmena by nemala žiadny vplyv na otcovstvo jej biologického dieťaťa ani na zodpovednosť za starostlivosť o dieťa, právo na zverenie dieťaťa do osobnej starostlivosti, ako aj na vyživovaciu povinnosť v súvislosti s dieťaťom.

Uvedený rozsudok potvrdil povinnosť štátov umožniť právne uznanie rodu. Zároveň však zákonná požiadavka, aby osoba musela najskôr zmeniť svoj občiansky stav, ako nevyhnutná podmienka na prístup k právnej zmene rodu, nie je v rozpore s dohovorom, ak nemá vplyv na rodinný život dotknutej osoby (napríklad jej práva a povinnosti týkajúce sa dieťaťa).

Príklad: Vo veci *Y.Y./Turecko*<sup>479</sup> bola žalobcovi zamietnutá operácia na chirurgickú zmenu pohlavia z dôvodu, že nebol „trvale neplodný“, ako sa to vyžaduje podľa vnútroštátnych právnych predpisov. Sťažoval sa, že turecké orgány sa voči nemu správali diskriminačne, keď mu odmietli povoliť operáciu na chirurgickú zmenu pohlavia (bez ktorej nemohol získať právne uznanie svojho preferovaného pohlavia). ESLP poukázal na význam slobody definovania rodovej identity jednotlivca a dospel k záveru, že zásada rešpektovania fyzickej integrity žalobcu vylučuje akúkoľvek povinnosť, aby podstúpil liečbu zameranú na trvalú sterilizáciu.

Príklad: Vo veci *Van Kück/Nemecko*<sup>480</sup> súkromná zdravotná poisťovňa žalobkyňi, ktorá podstúpila chirurgickú zmenu pohlavia a hormonálnu liečbu, odmietla nahradiť náklady na liečbu. Nemecký odvolací súd, ktorý pojednával o žalobe žalobkyne voči poisťovni, rozhodol, že lekárske postupy neboli v zmysle zmluvy „nevyhnutné“. Žalobkyňa preto nemala nárok na náhradu. ESLP dospel k záveru, že vzhľadom na charakter rodovej identity a závažnosť

479 ESLP, *Y.Y./Turecko*, 14793/08, 10. marca 2015.

480 ESLP, *Van Kück/Nemecko*, č. 35968/97, 12. júna 2003, body 30 a 90 – 91.

rozhodnutia podstúpiť nezvratné lekárske postupy vnútroštátny súd nielenže nezabezpečil žalobkyni spravodlivý proces, čím porušil článok 6 ECHR, ale porušil tiež jej právo na rešpektovanie súkromného života zaručeného v článku 8 ECHR.

Príklad: Aténsky zmierovací súd vo svojom rozsudku<sup>481</sup> potvrdil právo na uznanie rodovej identity bez chirurgickej zmeny pohlavia. Žalobca bol po narodení zapísaný v matrike ako „dievča“. Od raného detstva sa však u žalobcu preukazovali symptómy poruchy rodovej identity. Podstúpil hormonálnu terapiu (testosterónové injekcie) a obojstrannú mastektómiu. Súd dospel k záveru, že požiadavka podstúpiť chirurgickú zmenu pohlavia s cieľom zmeniť existujúci zápis v matrike by bola neprimeraná a bola by v rozpore s článkom 8 ECHR, ako aj s článkami 2 a 26 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach. Súd dospel k záveru, že v prípade žalobcu mužské pohlavie prevláda. Okrem toho, keďže mužské pohlavie a mužské meno sú základnými znakmi osobnosti žalobcu, musia byť uvedené v matrike, a preto je potrebné existujúci zápis zmeniť.

**Podľa práva Rady Európy** sa v Istanbulskej dohovore zakazuje diskriminácia na základe sexuálnej orientácie a rodovej identity. Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (ECRI) začala monitorovať otázky týkajúce sa LGBTI v členských štátoch Rady Európy<sup>482</sup>.

Okrem záležitostí opísaných vyššie sa vyskytujú aj iné právne záležitosti súvisiace s diskrimináciou na základe rodovej identity. Napríklad za rovnako problematické sa považuje, že mnohé štáty vyžadujú zápis pohlavia dieťaťa pri narodení buď ako mužské, alebo ženské<sup>483</sup>. Ďalšia veľmi kritizovaná záležitosť sa týka lekárskeho

481 Grécko, Aténsky zmierovací súd, rozhodnutie č. 418/2016, 23. septembra 2016, pozri European network of legal experts in gender equality and non-discrimination (2016), *Recognition of gender identity without gender reassignment surgery* [Európska sieť právnych expertov v oblasti rodovej rovnosti a nediskriminácie (2016), Uznanie rodovej identity bez chirurgickej zmeny pohlavia].

482 Pozri: Rada Európy, Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (ECRI) (2012), Informačný dokument o piatom monitorovacom cykle Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii, 28. septembra 2012, bod 9.

483 FRA (2015), *The fundamental rights situation of intersex people* (Situácia v oblasti základných práv intersexuálov), Luxemburg, Úrad pre publikácie; Rada Európy, komisár pre ľudské práva (2011), *Study on Discrimination on Grounds of Sexual Orientation and Gender Identity in Europe* (Štúdia o diskriminácii na základe sexuálnej orientácie a rodovej identity v Európe).

zásahu u detí, ktorým sa vnútri konkrétne pohlavie v prípade, ak je pohlavie novorodenca nejasné<sup>484</sup>.

## 5.3. Sexuálna orientácia

Prípady týkajúce sa diskriminácie na základe sexuálnej orientácie spravidla zahŕňajú osoby, ktorým sa dostáva menej priaznivého zaobchádzania, pretože sú homosexuáli, lesby alebo bisexuáli, tento dôvod však zakazuje aj diskrimináciu na základe toho, že je osoba heterosexuálna.

Uvedené príklady ilustrujú, ako Súdny dvor EÚ vykladá zákaz diskriminácie na základe sexuálnej orientácie.

Pod sexuálnou orientáciou sa rozumie schopnosť „každej osoby pociťovať hlbokú emocionálnu, citovú a telesnú príťažlivosť k osobám opačného pohlavia alebo k osobám toho istého pohlavia, či k osobám viac ako jedného pohlavia a mať s nimi intímny a sexuálny vzťah“.

*Zdroj: Yogyakarta Principles (2007), Yogyakarta Principles on the application of international human rights law in relation to sexual orientation and gender identity (Zásady z Yogyakarta (2007), Zásady z Yogyakarta o uplatňovaní medzinárodných právnych predpisov v oblasti ľudských práv týkajúcich sa sexuálnej orientácie, rodovej identity), marec 2007. Tieto zásady prijala nezávislá skupina odborníkov na medzinárodné právo v oblasti ľudských práv.*

Príklad: Vo veci *Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*<sup>485</sup> sa mimovládna organizácia Accept presadzujúca a chrániaca práva LGBT osôb v Rumunsku sťažovala, že zo strany profesionálneho futbalového klubu došlo v oblasti zamestnávania k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania, ako sa uvádza v smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní. Poukázala konkrétne na homofóbne verejné

484 Tento kontroverzný postup bol odsúdený v niekoľkých dokumentoch Rady Európy, pozri napríklad uznesenie č. 1952 (2013), „Children’s right to physical integrity“ (Právo detí na fyzickú integritu).

485 SDEÚ, C-81/12, *Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, 25. apríla 2013.

vyhlásenia patróna tohto klubu, ktorý v rozhovore uviedol, že nikdy nezamestná homosexuálneho hráča. Súdny dvor EÚ uviedol, že by postačovalo, keby sa klub distancoval od diskriminačných verejných vyhlásení a preukázal existenciu výslovných opatrení vo svojej politike v oblasti náboru zameraných na zabezpečenie dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania.

Príklad: Vo veci *Geoffrey Léger/Ministre des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes a Etablissement français du sang*<sup>486</sup> mužovi, ktorý mal sexuálny vzťah s iným mužom, nepovolili darovať krv. Vnútroštátne orgány usúdili, že žalobca je vystavený vysokému riziku nakazenia závažnými infekčnými chorobami, ktoré by sa mohli prenášať krvou. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že aj keď takýto trvalý zákaz darovania krvi pre homosexuálnych mužov je v súlade s právom EÚ (článok 21 charty EÚ) vrátane jeho zákazu diskriminácie, je to tak iba v prípade, že neexistujú menej zafažujúce metódy na zabezpečenie vysokej úrovne ochrany zdravia. Súdny dvor EÚ ponechal na vnútroštátne súdy, aby zistili, či existujú účinné techniky na zisťovanie infekčných ochorení, najmä HIV. V prípade neexistencie takýchto techník by súdy museli overiť, či by dotazník a individuálny rozhovor s odborným lekárom mohol preukázať existenciu rizika pre zdravie príjemcov.

Predmetom judikatúry Súdneho dvora EÚ boli metódy posudzovania dôveryhodnosti deklarovanej sexuálnej orientácie žiadateľov o azyl<sup>487</sup>.

Príklad: Vo veci *A a iní/Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*<sup>488</sup> Súdny dvor EÚ objasnil, ako by vnútroštátne orgány mohli v súlade s normami EÚ zistiť sexuálnu orientáciu žiadateľov o azyl. V smerniciach 2004/83/ES a 2005/85/ES sú stanovené minimálne požiadavky, ktoré musia štátni príslušníci tretích krajín splniť, aby mohli požiadať o postavenie utečenca; uvádzajú sa v nich minimálne normy pre postupy skúmania žiadostí o azyl a práva žiadateľov o azyl. Vnútroštátne orgány nemajú povolené vykonávať podrobné vypočúvanie týkajúce sa sexuálnych praktík žiadateľov o azyl ani ich podrobovať akýmkoľvek „testom“ na zistenie ich homosexuality,

486 SDEÚ, C-528/13, *Geoffrey Léger/Ministre des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes a Etablissement français du sang*, 29. apríla 2015.

487 Ďalšie informácie sa uvádzajú v dokumente FRA (2017), *Current migration situation in the EU: Lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex asylum seekers* (Súčasná migračná situácia v EÚ: LGBTI žiadatelia o azyl), Luxemburg, Úrad pre publikácie.

488 SDEÚ, spojené veci C-148/13 až C-150/13, *A a iní/Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* [VK], 2. decembra 2014.

pretože takéto dôkazy svojím charakterom porušujú ľudskú dôstojnosť, ktorej dodržiavanie zaručuje Charta základných práv EÚ. Okrem toho Súdny dvor EÚ rozhodol, že nepriznanie homosexuality na začiatku konania o azyle pred príslušnými orgánmi nesmie viesť k záveru, že vyhlásenie tejto osoby nebolo dôveryhodné.

Príklad: Vo veci *X, Y a Z/Minister voor Imigratie en Asiel*<sup>489</sup> Súdny dvor EÚ konštatoval, že homosexuálne osoby môžu z dôvodu existujúceho trestného práva, ktoré je na ne osobitne zamerané, predstavovať podľa vymedzenia utečenca osobitnú sociálnu skupinu. Právo na azyl môže byť odôvodnené, ak osobe hrozí riziko prenasledovania. Trest odňatia slobody za homosexuálne správanie sa bude považovať za dostatočne vážne riziko prenasledovania, ak sa táto sankcia skutočne uplatňuje. Sexuálna orientácia osoby predstavuje charakteristiku, ktorá je taká základná pre jej identitu, že by nemala byť nútená sa jej zriecť alebo ju skrývať v krajine pôvodu, aby predišla prenasledovaniu<sup>490</sup>.

**Podľa ESĽP** sa v článku 14 ECHR „sexuálna orientácia“ neuvádza výslovne ako chránený dôvod. Vo viacerých veciach však ESĽP uviedol, že sexuálna orientácia patrí medzi „iné“ dôvody chránené článkom 14<sup>491</sup>.

Príklad: Vo veci *S.L./Rakúsko*<sup>492</sup> žalobca podal sťažnosť, že vnútroštátne právne predpisy, ktoré boli v danom období platné, kriminalizovali konsenzuálne sexuálne vzťahy medzi mužmi, keď jedna zo strán mala menej ako osemnásť rokov. Napadnuté ustanovenie sa neuplatňovalo na sexuálne vzťahy opačného pohlavia alebo na sexuálne vzťahy medzi ženami. ESĽP konštatoval, že to predstavuje diskrimináciu na základe sexuálnej orientácie.

Rakúsky parlament následne zrušil trestnoprávne ustanovenie, ktoré bolo predmetom uvedenej veci. Odsúdenia za trestné činy založené na zrušenom

489 SDEÚ, spojené veci C-199/12 až C-201/12, *Minister voor Immigratie en Asiel/X a Y a Z/Minister voor Immigratie en Asiel*, 7. novembra 2013.

490 Pokiaľ ide o inú judikatúru týkajúcu sa sexuálnej orientácie, pozri SDEÚ, C-267/06, *Tadao Maruko/Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen* [VK], 1. apríla 2008, vec podrobne opísaná v oddiele 2.2.3, a SDEÚ, C-267/12, *Frédéric Hay/Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres*, 12. decembra 2013, vec opísaná v oddiele 2.1.2.

491 Pozri napríklad ESĽP, *Fretté/Francúzsko*, č. 36515/97, 26. februára 2002, bod 32.

492 ESĽP, *S.L./Rakúsko*, č. 45330/99, 9. januára 2003.

ustanovení však neboli vymazané z registra trestov tých osôb, ktoré boli odsúdené.

Príklad: Vo veci *E.B. a iní/Rakúsko*<sup>493</sup> žalobcovia podali sťažnosť na to, že rakúske orgány odmietli vymazať odsúdenia za trestné činy v prípade konsenzuálnych homosexuálnych vzťahov z ich registra trestov, aj keď sa tento trestný čin zrušil. ESLP uviedol, že samotné právne ustanovenie, ktoré stráca svoju právnu silu, nie je dostatočným dôvodom na vymazanie odsúdenia z registra trestov danej osoby. Rakúsky ústavný súd a ESLP však konštatovali, že napadnuté ustanovenie porušuje rakúsku ústavu aj ECHR. Oba súdy dospeli k záveru, že ustanovenie bolo zrušené s cieľom dosiahnuť súlad so zákonom a zásadou rovnosti a že zachovanie zápisov v registri trestov môže mať vážny negatívny vplyv na súkromný život dotknutej osoby. Keďže vnútroštátne orgány neposkytli žiadne odôvodnenie toho, prečo je potrebné zachovať zápisy v registri trestov, ESLP konštatoval porušenie článku 14 v spojení s článkom 8 ECHR.

ESLP preskúmal tiež viaceré prípady týkajúce sa diskriminácie na základe sexuálnej orientácie v súvislosti s osvojením a manželstvom.

Príklad: Vo veci *E.B./Francúzsko*<sup>494</sup> bolo osvojenie dieťaťa zamietnuté, pretože v domácnosti žalobkyne chýbal mužský vzor. Vzhľadom na to, že vnútroštátne právo umožňovalo osamelým rodičom osvojiť si deti, ESLP dospel k záveru, že rozhodnutie orgánov bolo primárne založené na skutočnosti, že žalobkyňa je vo vzťahu a žije s inou ženou. Na základe toho ESLP konštatoval, že došlo k diskriminácii na základe sexuálnej orientácie.

Príklad: Vo veci *Taddeucci a McCall/Taliansko*<sup>495</sup> žalobcovia, štátny príslušník Talianska a štátny príslušník Nového Zélandu, žili spolu od roku 1999 ako homosexuálny pár. Keď sa rozhodli usadiť sa v Taliansku, žiadosť druhého žalobcu o povolenie na pobyt z rodinných dôvodov bola zamietnutá, pretože žalobcovia neuzavreli manželstvo, a preto sa partner štátneho príslušníka Talianska nepovažoval za rodinného príslušníka. V tom čase mohli uzavrieť manželstvo len heterosexuálne páry. V dôsledku toho nemohla byť

493 ESLP, *E.B. a iní/Rakúsko*, č. 31913/07, 38357/07, 48098/07, 48777/07 a 48779/07, 7. novembra 2013.

494 ESLP, *E.B./Francúzsko* [VK], č. 43546/02, 22. januára 2008.

495 ESLP, *Taddeucci a McCall/Taliansko*, č. 51362/09, 30. júna 2016.

podmienka týkajúca sa uzavretia manželstva v prípade žalobcov splnená. ESĽP konštatoval, že neexistencia práva uzavrieť manželstvo pre páry rovnakého pohlavia podľa vnútroštátneho práva, čo bolo predpokladom na získanie povolenia na pobyt, predstavuje porušenie článku 14 v spojení s článkom 8 ECHR.

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd chráni aj pred zasahovaním vlády v súvislosti so sexuálnou orientáciou podľa samotného článku 8. Aj keby teda došlo k diskriminačnému zaobchádzaniu založenému na tomto dôvode, možno jednoducho tvrdiť, že došlo k porušeniu článku 8 bez potreby preukazovania existencie diskriminačného zaobchádzania.

Príklad: Vo veci *Karner/Rakúsko*<sup>496</sup> žalobca žil v spoločnej domácnosti so svojím partnerom, hlavným nájomcom, ktorý zomrel. Vnútroštátne súdy vykladali príslušné právne predpisy tak, že homosexuálne páry sú vylúčené z automatického dedenia nájomnej zmluvy, keď hlavný nájomca zomrie. Vláda tvrdila, že rozdielne zaobchádzanie bolo odôvodnené v záujme ochrany osôb v tradičných rodinách pred stratou bývania. ESĽP zdôraznil, že aj keď ochrana tradičnej rodiny mohla predstavovať legitímny cieľ „miera voľnej úvahy... je úzka...“, ak sa rozdiel v zaobchádzaní zakladá na pohlaví alebo sexuálnej orientácii“. ESĽP ďalej uviedol, že „v rámci zásady proporcionality sa jednoducho nepožaduje len to, aby vybrané opatrenie bolo v zásade vhodné na realizáciu sledovaného cieľa. Potrebné je tiež preukázať, že v záujme dosiahnutia tohto cieľa bolo nevyhnutné vylúčiť určité kategórie ľudí – v tomto prípade osoby žijúce v homosexuálnom vzťahu – z pôsobnosti oddielu 14 zákona o nájme“. ESĽP teda konštatoval, že došlo k diskriminácii, pretože štát mohol použiť opatrenia na ochranu tradičnej rodiny bez toho, aby takto znevýhodnil homosexuálne páry.

Príklad: Vo veci *Schalk a Kopf/Rakúsko*<sup>497</sup> žalobcovia, pár rovnakého pohlavia, požiadali príslušný orgán o povolenie uzavrieť manželstvo. Ich žiadosť bola zamietnutá, pretože podľa vnútroštátneho práva mohli uzavrieť manželstvo len osoby opačného pohlavia. Právne predpisy boli následne zmenené a bol zavedený mechanizmus uznania párov rovnakého pohlavia a priznania právneho účinku takýmto párom vo forme registrovaného partnerstva. ESĽP dospel prvýkrát k záveru, že spolužitie párov rovnakého pohlavia

496 ESĽP, *Karner/Rakúsko*, č. 40016/98, 24. júla 2003, body 34 – 43.

497 ESĽP, *Schalk a Kopf/Rakúsko*, č. 30141/04, 24. júna 2010.

žijúcich v stabilnom vzťahu predstavuje „rodinný život“, ale skutočnosť, že nemôžu uzavrieť manželstvo, nepredstavuje porušenie článku 14 v spojení s článkom 8 ECHR. Súdny dvor poukázal na to, že vnútroštátne orgány sú schopné lepšie posúdiť potreby spoločnosti v danej oblasti a reagovať na ne a zohľadniť sociálne a kultúrne konotácie. Článkom 12 ECHR sa neukladá povinnosť vytvoriť právo na uzavretie manželstva pre páry rovnakého pohlavia a na základe toho nedošlo k porušeniu tohto ustanovenia.

Článkom 5 ECHR sa chráni právo na slobodu osôb bez ohľadu na ich sexuálnu orientáciu. Zásahy do tohto práva sa skúmajú podľa článku 5.

Príklad: Vo veci *O.M./Maďarsko*<sup>498</sup> žalobca, iránsky štátny príslušník, požiadal o azyl na základe svojej homosexuality. Orgány nariadili jeho zadržanie, najmä preto, lebo nebol schopný preukázať svoju totožnosť ani právo na pobyt v krajine. ESĽP konštatoval, že orgány nevykonali posúdenie dostatočne individualizovaným spôsobom, ako sa vyžaduje podľa vnútroštátneho práva. Pri umiestňovaní žiadateľov o azyl, ktorí tvrdili, že patria k zraniteľnej skupine v krajine, ktorú museli opustiť, by mali orgány venovať osobitnú pozornosť tomu, aby zabránili situáciám, ktoré by mohli opätovne navodiť vážnu situáciu, ktorá ich donútila k úteku. Pri nariaďovaní zaistenia žalobcu orgány nevzali do úvahy, do akej miery bola zachovaná jeho bezpečnosť v zariadení medzi ostatnými zaistenými osobami, z ktorých mnohé pochádzali z krajín s rozšíreným kultúrnymi alebo náboženskými predsudkami voči takýmto osobám. Na záver ESĽP došiel k záveru, že došlo k porušeniu článku 5 ods. 1 ECHR.

**Európska sociálna charta** tiež chráni sexuálnu orientáciu v rámci „iných“ dôvodov.

Príklad: Vec *Interights/Chorvátsko*<sup>499</sup> sa týka používania homofóbneho jazyka v školských materiáloch. ECSR uviedol, že aj keď štáty majú pri určovaní obsahu vnútroštátnych školských osnov širokú mieru voľného uváženia, majú povinnosť prostredníctvom vnútroštátneho právneho systému zabezpečiť, aby štátom schválené vzdelávanie v oblasti sexuálneho a reprodukčného

498 ESĽP, *O.M./Maďarsko*, č. 9912/15, 5. júla 2016.

499 ECSR, *International Centre for the Legal Protection of Human Rights (Interights)/Chorvátsko*, sťažnosť č. 45/2007, 30. marca 2009.



zdravia bolo objektívne a nediskriminačné. Výbor zistil, že vzdelávací materiál používaný v bežnom učebnom pláne opisuje a prezentuje ľudí s homosexuálnou orientáciou spôsobom, ktorý je zjavne predpojatý, diskriminačný a ponižujúci. Dospel k záveru, že diskriminačné vyhlásenia predstavujú porušenie práva na vzdelávanie v oblasti zdravia (článok 11 ods. 2 Európskej sociálnej charty) so zreteľom na ustanovenie o nediskriminácii.

## 5.4. Zdravotné postihnutie

V Európskom dohovore o ľudských právach ani v smernici o rovnosti v zamestnaní sa pojem zdravotné postihnutie nevymedzuje. Vzhľadom na charakter úlohy Súdneho dvora EÚ vnútroštátne súdy často určujú, čo predstavuje zdravotné postihnutie, a prezentujú to v rámci skutkových okolností v sporoch, ktoré postúpia Súdnemu dvoru EÚ.

Súdny dvor EÚ vo veci *Chacón Navas*<sup>500</sup> vyložil pojem zdravotné postihnutie podľa smernice 2000/78/ES spôsobom, ktorý sa približoval k lekárskeму modelu zdravotného postihnutia. Ako sa však uvádza v kapitole 1, EÚ sa stala zmluvnou stranou dohovoru UNCRPD<sup>501</sup>, ktorý teraz slúži ako referenčný bod pre výklad práva EÚ týkajúceho sa diskriminácie na základe zdravotného postihnutia<sup>502</sup>. Súdny dvor EÚ uviedol, že „smernica 2000/78 sa musí, pokiaľ možno, vykladať spôsobom, ktorý je v súlade s týmto dohovorom<sup>503</sup>“. Na základe toho Súdny dvor EÚ uvádza odkaz na vymedzenie pojmu zdravotné postihnutie, ako je uvedený v Dohovore o právach osôb so zdravotným postihnutím, v ktorom je zohľadnený sociálny model zdravotného postihnutia. Podľa článku 1 UNCRPD:

„Osoby so zdravotným postihnutím zahŕňajú osoby s dlhodobými telesnými, mentálnymi, intelektuálnym alebo zmyslovými postihnutiami, ktoré v súčinnosti s rôznymi prekážkami môžu brániť ich plnému

500 SDEÚ, C-13/05, *Sonia Chacón Navas/Eurest Colectividades SA* [VK], 11. júla 2006.

501 Pre EÚ dohovor UNCRPD nadobudol platnosť 22. januára 2011.

502 SDEÚ, C-312/11, *Európska komisia/Taliánska republika*, 4. júla 2013; SDEÚ, C-363/12, *Z./A Government department a The Board of Management of a Community School* [VK], 18. marca 2014; SDEÚ, C-356/12, *Wolfgang Glatzel/Freistaat Bayern*, 22. mája 2014; SDEÚ, C-395/15, *Mohamed Daouidi/Bootes Plus SL a iní*, 1. decembra 2016; SDEÚ, C-406/15, *Peťa Milkova/Izpañnitelen direktor na Agencijata za privatizacija i sledprivatizacijonen kontrol*, 9. marca 2017.

503 SDEÚ, spojené veci C-335/11 a C-337/11, *HK Danmark, ktorá koná za Jettu Ringovú/Dansk almennyttigt Boligselskab a HK Danmark, ktorá koná za Lonu Skouboeovú/Wergeovú/Dansk Arbejdsgiverforening, ktorá koná za Pro Display A/S*, 11. apríla 2013.

a účinnému zapojeniu do života spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými.“

Podľa článku 2 ods. 3 UNCRPD diskriminácia na základe zdravotného postihnutia je každé robenie rozdielov, vylúčenie alebo obmedzenie na základe zdravotného postihnutia, ktorých cieľom alebo účinkom je narušiť alebo znemožniť uznávanie, využívanie alebo uplatňovanie všetkých ľudských práv a základných slobôd v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej, občianskej alebo inej oblasti na rovnakom základe s ostatnými.

V článku 2 ods. 4 UNCRPD sa uvádza, že:

„Primerané úpravy“ sú nevyhnutné a adekvátne zmeny a prispôsobenie, ktoré nepredstavujú neúmerne alebo nadmerné zaťaženie a ktoré sa robia, ak si to vyžaduje konkrétny prípad, s cieľom zabezpečiť osobám so zdravotným postihnutím využívanie alebo uplatňovanie všetkých ľudských práv a základných slobôd na rovnakom základe s ostatnými.“

Okrem toho sa v článku 2 ods. 3 výslovne uznáva, že na odmietnutie primeraných úprav sa vzťahuje vymedzenie pojmu „diskriminácia“. Príklad odmietnutia primeraných úprav možno nájsť vo veci, ktorá sa týka zamietnutia žiadosti o povolenie výstavby bazéna na hydroterapiu, ktorý by spĺňal rehabilitačné potreby osoby so zdravotným postihnutím<sup>504</sup>. Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím zdôraznil, že právo, ktoré sa uplatňuje neutrálnym spôsobom, môže mať diskriminačný účinok, ak sa neberú do úvahy osobitné okolnosti osôb, na ktoré sa uplatňuje. Zistilo sa, že odklon od plánu výstavby by mohol uspokojiť individuálne potreby osôb so zdravotným postihnutím a zabezpečiť im rovnaké využívanie alebo uplatňovanie všetkých ľudských práv na rovnakom základe s ostatnými a bez diskriminácie. Keďže orgány neriešili konkrétne okolnosti prípadu žalobkyne a jej osobitné potreby súvisiace so zdravotným postihnutím, výbor konštatoval porušenie viacerých ustanovení dohovoru UNCRPD.

**Podľa práva EÚ a Rady Európy** sa uznáva aj to, že štáty majú povinnosť zabezpečiť primerané úpravy, aby mohli osoby so zdravotným postihnutím plne uplatňovať svoje práva. Ak teda tak nekonajú, znamená to diskrimináciu<sup>505</sup>.

504 OSN, Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím, Communication No. 3/2011 (Oznámenie č. 3/2011), CRPD/C/7/D/3/2011, 21. mája 2012.

505 ESLP, *Çam/Turecko*, č. 51500/08, 23. februára 2016; ESLP, *Horváth a Kiss/Madarsko*, 11146/11, 29. januára 2013.

Príklad: Vo veci *HK Danmark*<sup>506</sup> boli dve zamestnankyne prepustené zo zamestnania so skrátenou výpovednou lehotou z dôvodu ich neprítomnosti na pracovisku v dôsledku zdravotných problémov. Zamestnávateľia spochybnili, že sa na zdravotný stav žalobkýň vzťahuje pojem „zdravotné postihnutie“. Tvrdili, že jedinou neschopnosťou bolo, že žalobkyne neboli schopné pracovať na plný pracovný čas. Súdny dvor EÚ uviedol, že „smernica 2000/78 sa musí, pokiaľ je to možné, vykladať spôsobom, ktorý je v súlade s týmto dohovorom.“ V dôsledku toho Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že „pojem „zdravotné postihnutie“ sa má chápať tak, že sa ním myslí obmedzenie vyplývajúce najmä z fyzického, mentálneho alebo psychického postihnutia, ktorého vzájomné pôsobenie s rôznymi prekážkami môže brániť plnej a účinnej účasti dotknutej osoby na profesijnom živote na základe rovnosti s ostatnými zamestnancami.“ To znamená, že zdravotné postihnutie nevyhnutne neznamená úplné vylúčenie z práce alebo profesijného života.

Okrem toho Súdny dvor EÚ vyložil článok 5 smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní v tom zmysle, že zamestnávateľia sú povinní prijať vhodné opatrenia, najmä aby umožnili osobe so zdravotným postihnutím prístup k zamestnaniu, k jeho výkonu alebo postupu v zamestnaní. Súdny dvor odkázal na široké vymedzenie primeraných úprav podľa článku 2 UNCRPD. Súdny dvor EÚ uviedol, že podľa odôvodnenia 20 smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní a druhého odseku článku 2 o primeraných úpravách nie sú opatrenia obmedzené na materiálne opatrenia, ale môžu zahŕňať aj organizačné opatrenia. V dôsledku toho rozhodol, že skrátenie pracovného času možno považovať za primerané opatrenie na zabezpečenie úprav v prípade, keď skrátenie umožňuje pracovníkovi pokračovať vo výkone zamestnania. Súdny dvor EÚ ponechal túto záležitosť vnútroštátnemu súdu, aby posúdil, či zníženie počtu pracovných hodín predstavuje pre zamestnávateľa v tomto konkrétnom prípade neprimerané bremeno.

**Podľa práva EÚ** sa pojem zdravotné postihnutie v zmysle smernice 2000/78 nevzťahuje na každý zdravotný stav (dokonca závažný), ale len na taký stav, ktorý bráni tejto osobe „mať prístup k zamestnaniu, k jeho výkonu alebo postupu v zamestnaní“<sup>507</sup>.

506 SDEÚ, spojené veci C-335/11 a C-337/11, *HK Danmark, ktorá koná za Jettu Ringovú/Dansk almennyttigt Boligselskab a HK Danmark, ktorá koná za Lonu Skouboevú/Dansk Arbejdsgiverforening, ktorá koná za Pro Display A/S*, 11. apríla 2013.

507 SDEÚ, C-363/12, *Z./A Government department a The Board of Management of a Community School* [VK], 18. marca 2014, bod 81 (zdôraznené).

Príklad: Vo veciach *C. D.*<sup>508</sup> a *Z.*<sup>509</sup> žalobkyňa nemohla otehotnieť. Použila náhradnú matku, aby jej vynosila dieťa. Požiadala o platenú dovolenku zodpovedajúcu materskej dovolenke alebo dovolenku z dôvodu osvojenia. Jej žiadosť však bola zamietnutá z dôvodu, že nebola tehotná a ani si neosvojila dieťa. Súdny dvor EÚ uviedol, že nemožnosť porodiť dieťa prirodzenou cestou jej sama osebe v zásade nebránila v prístupe k zamestnaniu, k jeho výkonu alebo postupu v zamestnaní. Na základe toho konštatoval, že jej stav nepredstavuje v zmysle tejto smernice zdravotné postihnutie. Podľa práva Únie sa teda nevyžaduje, aby matka mala v takejto situácii nárok na materskú dovolenku alebo na poskytnutie platenej dovolenky zodpovedajúcej materskej dovolenke.

Na účely stanovenia, či zdravotné problémy dotknutej osoby patria do rozsahu pojmu zdravotné postihnutie, by sa mali zohľadniť dôsledky jej zdravotného stavu. Konkrétne je nevyhnutné preskúmať, či tento konkrétny zdravotný stav môže brániť plnému a účinnému zapojeniu dotknutej osoby do profesijného života na rovnakom základe s ostatnými pracovníkmi.

Príklad: Vo veci *FOA/Kommunernes Landsforening*<sup>510</sup> Súdny dvor EÚ musel rozhodnúť, či sa zdravotné postihnutie vzťahuje na obézneho pracovníka, ktorý bol prepustený. Súdny dvor EÚ rozhodol, že obezita ako taká nie je zdravotným postihnutím v zmysle smernice 2000/78, ale v niektorých prípadoch môže predstavovať zdravotné postihnutie. Súdny dvor EÚ konštatoval, že obezita sa môže považovať za zdravotné postihnutie bez ohľadu na jej lekársku klasifikáciu<sup>511</sup>, napríklad ak vedie k zníženej pohyblivosti alebo výskytu patologických príznakov u tejto osoby, ktoré jej znemožňujú vykonávať prácu alebo ktoré jej sťažujú výkon zárobkovej činnosti.

508 SDEÚ, C-167/12, *C. D./S. T.* [VK], 18. marca 2014.

509 SDEÚ, C-363/12, *Z/A Government Department, The Board of Management of a Community School* [VK], 18. marca 2014.

510 SDEÚ, C-354/13, *Fag og Arbejde (FOA)/Kommunernes Landsforening (KL)*, 18. decembra 2014, pozri najmä body 53 – 64.

511 Súdny dvor EÚ nepostupoval v súlade s prístupom podporovaným generálnym advokátom, ktorý sa odvolával na klasifikáciu obezity organizácie WHO, a uviedol, že len obezita triedy III môže predstavovať zdravotné postihnutie.

Vo veci *Mohamed Daouidi*<sup>512</sup> sa Súdny dvor EÚ zaoberal otázkou, či prepustenie pracovníka z dôvodu dočasnej pracovnej neschopnosti (ale na neurčitú dobu) by mohlo predstavovať priamu diskrimináciu na základe zdravotného postihnutia. Súdny dvor EÚ rozhodol, že prepustenie sa mohlo v zásade považovať za priamo diskriminačné na základe zdravotného postihnutia za predpokladu, že práceneschopnosť je „dlhodobá“<sup>513</sup>. To, či je „dlhodobá“, je otázkou skutočnosti pre vnútroštátne súdy, aby mohli rozhodnúť na základe všetkých dostupných objektívnych dôkazov. Takéto dôkazy môžu zahŕňať lekárske a vedecké údaje a poznatky týkajúce sa stavu danej osoby. Môžu tiež zahŕňať skutočnosť, že v čase diskriminačného aktu je prognóza osoby týkajúca sa krátkodobého pokroku neurčitá, alebo skutočnosť, že práceneschopnosť osoby sa môže pred uzdravením uvedenej osoby výrazne predĺžiť.

**Podľa ECHR**, aj keď sa v zozname chránených dôvodov zdravotné postihnutie výslovne neuvádza, Európsky súd pre ľudské práva ho zahrnul do svojho výkladu „iných“ dôvodov v rámci článku 14.

Príklad: Vo veci *Glor/Švajčiarsko*<sup>514</sup> ESLP konštatoval, že žalobca, ktorý je diabetik, sa môže považovať za osobu so zdravotným postihnutím bez ohľadu na skutočnosť, že podľa vnútroštátnych právnych predpisov to je „menej závažné“ zdravotné postihnutie. Žalobca bol povinný zaplatiť daň ako kompenzáciu za to, že neukončil svoju vojenskú službu, pričom túto náhradu mali zaplatiť všetci tí, ktorí boli spôsobilí na vojenskú službu. Na získanie výnimky z tejto dane musela byť osoba buď zdravotne postihnutá na úrovni „40 %“ (čo sa považuje za rovnocenné amputácii nohy v kolene), alebo osobou, ktorá odmieta vojenskú službu z dôvodov svedomia. Osoby, ktoré odmietali vojenskú službu z dôvodov svedomia, boli povinné vykonávať „verejnú službu“. Zdravotné postihnutie žalobcu bolo takého charakteru, že bol uznaný za nespôsobilého slúžiť v armáde, ale toto zdravotné postihnutie nedosiahlo takú hranicu závažnosti požadovanú vo vnútroštátnych právnych predpisoch, aby bol oslobodený od dane. Ponúkol sa, že bude vykonávať „verejnú službu“, ale túto ponuku zamietli. ESLP konštatoval, že štát zaobchádzal so žalobcom porovnateľne ako s osobami, ktoré nedokončili svoju vojenskú službu bez riadneho odôvodnenia. To

512 SDEÚ, C-395/15, *Mohamed Daouidi/Bootes Plus SL a iní*, 1. decembra 2016.

513 Ani v UNCRPD, ani v smernici 2000/78 nie je vymedzené, čo je „dlhodobé“, telesné, mentálne, intelektuálne alebo zmyslové postihnutie.

514 ESLP, *Glor/Švajčiarsko*, č. 13444/04, 30. apríla 2009.

predstavovalo diskriminačné zaobchádzanie, pretože žalobca sa nachádzal v odlišnej pozícii (keďže ho označili za neschopného na vojenskú službu, ale bol ochotný a schopný vykonávať verejnú službu) a na základe toho štát mal urobiť výnimku z aktuálnych pravidiel.

Príklad: Vo veci *Guberina/Chorvátsko*<sup>515</sup> žalobca požiadal o oslobodenie od dane z kúpy novej nehnuteľnosti prispôsobenej potrebám svojho ťažko zdravotne postihnutého dieťaťa. Orgány nezohľadnili osobitné potreby jeho syna a konštatovali, že nespĺňa podmienky na oslobodenie od dane z dôvodu, že už vlastní vhodné miesto na bývanie. EŠLP zdôraznil, že ratifikáciou Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím bolo Chorvátsko povinné dodržiavať také zásady, ako sú primerané úpravy, prístupnosť a nediskriminácia osôb so zdravotným postihnutím, a že nezohľadnením osobitných potrieb rodiny žalobcu súvisiacich so zdravotným postihnutím jeho dieťaťa došlo k porušeniu článku 1 protokolu č. 1 v spojení s článkom 14 dohovoru. V tejto veci EŠLP prvýkrát uznal, že diskriminačné zaobchádzanie so žalobcom z dôvodu zdravotného postihnutia jeho dieťaťa predstavuje „diskrimináciu na základe zdravotného postihnutia, na ktorú sa vzťahuje článok 14“<sup>516</sup>.

Tak ako v prípade iných chránených dôvodov, podľa ECHR nie je nezvyčajné, že sa veci riešia skôr podľa iných hmotných práv, než podľa článku 14.

Príklad: Vo veci *Price/Spojené kráľovstvo*<sup>517</sup> bola žalobkyňa odsúdená na trest odňatia slobody na sedem dní. Bola telesne postihnutá v dôsledku toho, že jej matka užívala počas tehotenstva talidomid, výsledkom čoho bolo, že jej chýbali končatiny alebo boli podstatne kratšie, a trpela tiež poruchou činnosti obličiek. Preto bola pri pohybe odkázaná na invalidný vozík, potrebovala pomoc, keď chcela ísť na toaletu alebo pri vykonávaní osobnej hygieny, a potrebovala špeciálne opatrenia na spanie. Počas prvej noci vo väzbe bola umiestnená v cele, ktorá nebola upravená pre osoby s telesným postihnutím, a preto sa nemohla riadne vyspať, trpela značnými bolesťami a bola podchladená. Pri prevoze do väzenia bola umiestnená v nemocničnom krídle, kde bolo možné urobiť niektoré úpravy, ale stále čelila podobným problémom. Nebolo jej povolené, aby si nabila elektrický invalidný vozík.

515 EŠLP, *Guberina/Chorvátsko*, č. 23682/13, 22. marca 2016.

516 Tamže, článok 79. Je to príklad diskriminácie z dôvodu vzťahu s inou osobou. Pozri [oddiel 2.1.4](#).

517 EŠLP, *Price/Spojené kráľovstvo*, č. 33394/96, 10. júla 2001.

ESLP konštatoval, že žalobkyňa bola vystavená ponižujúcemu zaobchádzaniu v rozpore s článkom 3. Diskriminácia na základe jedného z hmotných práv ECHR podľa článku 14 nebola v tomto prípade vznesená.

Príklad: Vo veci *Pretty/Spojené kráľovstvo*<sup>518</sup> žalobkyňa, ktorá trpela degeneratívnym ochorením, chcela získať uistenie od vlády, že jej manžel nebude stíhaný za to, že jej bude nápomocný pri asistovanej samovražde, keď sa jej stav natoľko zhorší, že nebude schopná vykonať tento čin sama. Podľa vnútroštátnych právnych predpisov pomoc pri spáchaní samovraždy sama osebe predstavuje trestný čin a rovná sa vražde alebo zabitiu. Žalobkyňa okrem iného tvrdila, že jej právo rozhodovať o svojom vlastnom tele chránené v kontexte práva na súkromný život (podľa článku 8) bolo porušené diskriminačným spôsobom, pretože štát uplatnil jednotný zákaz na asistovanú samovraždu, čo malo neprímerane negatívny vplyv na tých, ktorí sa stali zdravotne nespôsobilými, a preto neboli schopní ukončiť svoj život sami. ESLP konštatoval, že odmietnutie rozlišovať medzi tými, „ktorí sú a ktorí nie sú fyzicky schopní spáchať samovraždu“, bolo odôvodnené tým, že zavedenie výnimiek do právneho predpisu by v praxi umožnilo zneužitie a oslabilo by ochranu práva na život.

**Podľa Európskej sociálnej charty** je znenie článku E revidovanej sociálnej charty veľmi podobné zneniu článku 14 ECHR. Podobne, aj keď zdravotné postihnutie nie je výslovne uvedené ako zakázaný dôvod diskriminácie podľa článku E, vzťahuje sa naň označenie „iné postavenie“<sup>519</sup>. Ďalším ustanovením odkazujúcim na práva osôb so zdravotným postihnutím je článok 15 Európskej sociálnej charty (revidovaný), ktorým sa okrem iného stanovuje právo na vzdelanie.

Príklad: Vo veci *European Action of the Disabled (AEH)/Francúzsko*<sup>520</sup> podala sťažujúca organizácia sťažnosť na diskrimináciu v súvislosti so vzdelávaním v prípade detí s autizmom. Uviedla, že vzhľadom na nedostatok miest a zariadení vo Francúzsku deti musia navštevovať špecializované zariadenia v Belgicku. Výbor ECSR uznal význam vzdelávania ako podmienky „nezávislosti, sociálnej integrácie a účasti na spoločenskom živote“<sup>521</sup>. ECSR

518 ESLP, *Pretty/Spojené kráľovstvo*, č. 2346/02, 29. apríla 2002.

519 Pozri napríklad ECSR, *European Action of the Disabled (AEH)/Francúzsko*, sťažnosť č. 81/2012, 11. septembra 2013, bod 132; ECSR, *International Association Autism-Europe/Francúzsko*, sťažnosť č. 13/2002, 4. novembra 2003, bod 51.

520 ECSR, *European Action of the Disabled (AEH)/Francúzsko*, sťažnosť č. 81/2012, 11. septembra 2013.

521 Tamže, bod 75.

dospel k záveru, že francúzske orgány nezohľadnili osobitné vzdelávacie potreby detí s autizmom na školách v rámci svojho vlastného územia. V dôsledku toho museli rodiny, ktoré chceli, aby sa ich deti s autizmom vzdelávali v špecializovanej škole, ísť do zahraničia. ECSR konštatoval, že to predstavuje priamu diskrimináciu takýchto detí. Výbor ECSR navyše zastával názor, že obmedzené finančné prostriedky v štátnom sociálnom rozpočte na vzdelávanie detí a mladistvých s autizmom nepriamo znevýhodňujú osoby so zdravotným postihnutím. To predstavovalo nepriamu diskrimináciu.

Nasledujúci príklad z vnútroštátnej jurisdikcie ilustruje súvislosť medzi odmietnutím určitých služieb a povinnosťou poskytovateľov voči osobám so zdravotným postihnutím.

Príklad: Vo veci pred francúzskymi súdmi<sup>522</sup> podali traja žalobcovia so zdravotným postihnutím bez sprievodu podnet na trestné stíhanie proti spoločnosti easyJet, pretože letecká spoločnosť im odoprela vstup na palubu lietadla na letisku v Paríži. Spoločnosť EasyJet vysvetlila, že prijala takúto politiku voči zdravotne postihnutým cestujúcim bez sprievodu, pretože ich letová posádka nebola vyškolená, aby vedela „zvládnuť osoby so zdravotným postihnutím a poskytnúť im pomoc“. Kasačný súd potvrdil, že prepravná politika spoločnosti easyJet neumožňuje osobám so zdravotným postihnutím nastúpiť do lietadla bez overenia ich individuálnej spôsobilosti cestovať. Súdny ďalej uviedol, že podľa článku 4 nariadenia (ES) č. 1107/2006<sup>523</sup> sa umožňuje leteckým spoločnostiam odoprieť zdravotne postihnutým osobám nástup na palubu lietadla len v prípade bezpečnostných požiadaviek ustanovených vnútroštátnymi alebo medzinárodnými právnymi predpismi, alebo príslušným orgánom. Spoločnosť easyJet však nepreukázala existenciu takejto bezpečnostnej požiadavky. Kasačný súd poukázal na to, že spoločnosť easyJet bola povinná vyškoliť svojich zamestnancov v súlade s nariadením EÚ a francúzskym vnútroštátnym právom. Súd nižšieho stupňa vo svojom rozhodnutí uložil spoločnosti easyJet administratívnu pokutu za jej diskriminačnú politiku voči osobám so zdravotným postihnutím a kasačný súd zamietol odvolanie tejto spoločnosti.

522 Francúzsko, Kasačný súd, Trestná komora, *Easyjet/Gianmartini a iní*, č. 13-81586, 15. decembra 2015.

523 Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2006 z 5. júla 2006 o právach zdravotne postihnutých osôb a osôb so zníženou pohyblivosťou v leteckej doprave.



## 5.5. Vek

Vek ako chránený dôvod sa vzťahuje na rozdielne zaobchádzanie alebo užívanie práv, ktoré sú založené na veku obete. **Podľa ECHR**, aj keď diskriminácia na základe veku sama osebe nepatrí do oblasti pôsobnosti konkrétneho práva v ECHR (na rozdiel od náboženstva alebo sexuálnej orientácie), otázky diskriminácie na základe veku sa môžu objaviť v súvislosti s rôznymi právami. V tejto súvislosti ESLP teda rovnako ako v iných oblastiach rozhodoval o veciach, ktorých skutková podstata naznačovala diskrimináciu na základe veku bez toho, aby skutočne analyzoval vec z tohto hľadiska – najmä vo vzťahu k zaobchádzaniu s deťmi v systéme trestného súdництва. ESLP konštatoval, že „vek“ je zaradený pod pojem „iné postavenie“<sup>524</sup>.

Príklad: Vo veci *Schwizgebel/Švajčiarsko*<sup>525</sup> sa 47-ročná osamelá matka sťažovala na zamietnutie žiadosti o osvojenie dieťaťa. Vnútroštátne orgány pri svojom rozhodnutí vychádzali z vekového rozdielu medzi žalobkyňou a dieťaťom a z toho, že osvojenie bude znamenať značnú finančnú záťaž vzhľadom na to, že žalobkyňa už jedno dieťa má. ESLP konštatoval, že sa so žalobkyňou zaobchádzalo na základe jej veku inak ako s mladšími ženami uchádzajúcimi sa o osvojenie dieťaťa. Nejednotnosť medzi štátmi, pokiaľ ide o prijateľnú vekovú hranicu na osvojenie dieťaťa, umožňovala štátu širokú mieru voľnej úvahy. Zohľadnenie vekového rozdielu zo strany vnútroštátneho orgánu okrem toho nebolo svojvoľné, ale bolo založené na posúdení záujmu dieťaťa a finančnej záťaže, ktorú by druhé dieťa mohlo pre žalobkyňu predstavovať, čo by zase mohlo ovplyvniť blaho dieťaťa. Na základe toho ESLP konštatoval, že rozdiel v zaobchádzaní bol odôvodnený.

Príklad: Vo veciach *T./Spojené kráľovstvo a V./Spojené kráľovstvo*<sup>526</sup> išlo o dvoch chlapcov, ktorí boli súdení a uznaní vinnými za vraždu spáchanú, keď mali 10 rokov. Žalobcovia sa sťažovali na to, že nebol voči nim vedený spravodlivý proces, pretože na základe svojho veku a nedostatočnej zrelosti sa nemohli aktívne zúčastňovať na svojej obhajobe. ESLP konštatoval, že v súdnom konaní s maloletou osobou by štát mal „plne zohľadniť jej vek, zrelosť a duševné a citové schopnosti“ a prijať opatrenia „na podporu jej

524 ESLP, *Schwizgebel/Švajčiarsko*, č. 25762/07, 10. júna 2010.

525 Tamže.

526 ESLP, *T./Spojené kráľovstvo* [VK], č. 24724/94, 16. decembra 1999; ESLP, *V./Spojené kráľovstvo* [VK], č. 24888/94, 16. decembra 1999.

schopnosti porozumieť konaniu a zúčastniť sa na ňom“. ESLP bez toho, aby skúmal prípad z hľadiska článku 14, konštatoval, že štát toto nesplnil a porušil tak článok 6 ECHR.

Príklad: Vo veciach *D.G./Írsko* a *Bouamar/Belgicko*<sup>527</sup> vnútroštátne orgány pred umiestnením do vhodnej inštitúcie poslali žalobcov, ktorí boli maloletými osobami, do väzby. ESLP konštatoval, že v tomto prípade bolo porušené právo na ochranu pred svojvoľným pozbavením slobody (článok 5 ECHR). V oboch veciach žalobcovia tiež tvrdili, že zaobchádzanie bolo diskriminačné v porovnaní so zaobchádzaním v prípade dospelých, pretože vnútroštátne právne predpisy za takýchto okolností nepovoľujú pozbaviť dospelých slobody. ESLP konštatoval, že rozdiel v zaobchádzaní s neploletými, ktorí si vyžadujú dohľad a vzdelávanie, a s dospelými s tými istými požiadavkami nebol diskriminačný, pretože pramení z ochrannej, a nie represívnej povahy postupu, ktorý sa používa v prípade mladistvých. V súlade s tým bol každý taký rozdiel v zaobchádzaní objektívne a primerane odôvodnený.

**Podľa Európskej sociálnej charty** existujú aj ustanovenia týkajúce sa otázky diskriminácie na základe veku. Relevantné sú najmä ustanovenia článku 23 o práve starších osôb na sociálnu ochranu a článku 1 ods. 2 a článku 24, ktoré sa týkajú diskriminácie na základe veku v zamestnaní.

Príklad: Vo veci *Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS)/Nórsko*<sup>528</sup> výbor ECSR skúmal vnútroštátne ustanovenie, ktoré umožňuje zamestnávateľom ukončiť pracovnú zmluvu s námorníkmi po dovŕšení 62 rokov. Žalobca tvrdil, že sporné ustanovenie je diskriminačné na základe veku.

Výbor ECSR posudzoval sťažnosť podľa článku 24 Európskej sociálnej charty, v ktorom sa stanovuje právo na ochranu v prípadoch ukončenia pracovného pomeru. Zdôraznil, že ukončenie pracovného pomeru len na základe veku môže predstavovať obmedzenie tohto práva na ochranu. Výbor ECSR opätovne potvrdil zásadu, že ukončenie pracovného pomeru na základe veku nie je opodstatneným dôvodom na prepustenie, pokiaľ takéto ukončenie nie je objektívne a primerane založené na legitímnom ciele a pokiaľ prostriedky na dosiahnutie tohto cieľa nie sú primerané a nevyhnutné. Výbor ďalej zopakoval, že v článku 24 Európskej sociálnej charty sa komplexne

527 ESLP, *D.G./Írsko*, č. 39474/98, 16. mája 2002; ESLP, *Bouamar/Belgicko*, č. 9106/80, 29. februára 1988.

528 ECSR, *Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS)/Nórsko*, sťažnosť č. 74/2011, 2. júla 2013.

uvádzajú platné dôvody, na základe ktorých môže zamestnávateľ ukončiť pracovný pomer. Možno sa odvolávať len na dva druhy dôvodov, a to na tie, ktoré súvisia s výkonom alebo správaním zamestnanca a na tie, ktoré sú založené na prevádzkových požiadavkách spoločnosti (hospodárske dôvody). Prepustenie zo strany zamestnávateľa z dôvodu dosiahnutia určitého veku by bolo preto v rozpore s Európskou sociálnou chartou, pretože takéto prepustenie by nebolo založené na jednom z dvoch platných dôvodov.

Vláda obhajovala napadnuté ustanovenia, pričom uviedla, že tieto ustanovenia boli založené na posúdení politiky zamestnanosti a prevádzkových požiadaviek, ako aj na cieľi, ktorým je zabezpečenie ochrany zdravia a bezpečnosti osôb na mori. Výbor ECSR tieto uznal tieto úvahy za legitímne. Pri skúmaní proporcionality, nevyhnutnosti a primeranosti prijatých opatrení výbor ECSR však dospeľ k záveru, že vláda neprekázala, prečo sa domnieva, že by došlo k zhoršeniu zdravia do takej miery, že by námorníci nemohli vo veku 62 rokov pokračovať vo svojej práci. Predovšetkým bolo zrejmé, že existujú iné možnosti na zaistenie bezpečnosti a prevádzkových požiadaviek námornej dopravy, napríklad prostredníctvom pravidelných a dostatočne komplexných lekárskech prehliadok námorníkov. Na záver ECSR dospeľ k záveru, že na základe príslušných ustanovení dotknuté osoby prišli o ochranu, čo predstavovalo porušenie článku 24 Európskej charty sociálnych práv.

Výbor ECSR konštatoval aj to, že ustanovenie týkajúce sa vekovej hranice neprimeraným spôsobom ovplyvnilo konkrétnu profesijnú kategóriu námorníkov. Takéto rozdielne zaobchádzanie predstavuje preto diskrimináciu, ktorá je v rozpore s právom na zákaz diskriminácie v zamestnaní zaručeným v článku 1 ods. 2 Európskej sociálnej charty (účinne chrániť právo pracovníka zarábať si na živobytie v slobodne zvolenom zamestnaní, 3).

**Podľa práva EÚ** je v článku 21 Charty základných práv stanovený zákaz diskriminácie na základe rôznych dôvodov vrátane veku. Súdny dvor EÚ vo svojom závere vo veci *Mangold*<sup>529</sup> konštatoval, že zákaz diskriminácie na základe veku je všeobecnou zásadou práva EÚ. Zákaz diskriminácie na základe veku je zahrnutý aj do smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES). Súdny dvor EÚ zdôraznil, že v smernici ako takej nie je ustanovená táto zásada,

529 SDEÚ, C-144/04, *Werner Mangold/Rüdiger Helm* [VK], 22. novembra 2005. Vec sa týkala sporu medzi pánom Mangoldom a jeho zamestnávateľom v súvislosti s uplatnením nemeckej právnej normy zo strany zamestnávateľa, ktorá umožňovala určitú formu diskriminácie na základe veku. Došlo k nej pred uplynutím lehoty na vykonávanie smernice 2000/78/ES pre Nemecko.

ale „len sa konkretizuje“ všeobecná zásada<sup>530</sup>. Zdroj tejto zásady možno nájsť v „rôznych medzinárodných nástrojoch a ústavných tradíciách spoločných pre členské štáty“<sup>531</sup>. Vo veci *Kücükdeveci*<sup>532</sup> Súdny dvor EÚ usúdil, že ustanovenia o diskriminácii na základe veku uvedené v smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní vyjadrujú všeobecné zásady rovnakého zaobchádzania (zakotvené v článku 20 charty EÚ), ako aj nediskriminácie (zakotvené v článku 21 charty EÚ).

Príklad: Vo veci *Dansk Industri (DI) konajúca v mene Ajos A/S/Dedičia po Karstenovi Eigilovi Rasmussenovi*<sup>533</sup> sa spor týkal vnútroštátneho ustanovenia, na základe ktorého zamestnanec nemá nárok na odstupné, ak má nárok na starobný dôchodok. Keďže vo veci išlo o spor medzi jednotlivcami, smernica sa priamo neuplatňovala a nemohla sa ako taká uplatniť na jednotlivca. Súdny dvor EÚ však vychádzal zo všeobecnej zásady zákazu diskriminácie z dôvodu veku a dospel k záveru, že sporné vnútroštátne ustanovenie predstavuje diskrimináciu z tohto dôvodu. Okrem toho rozhodol, že ak nie je možné vykladať vnútroštátne ustanovenie spôsobom, ktorý je v súlade s právom Únie, vnútroštátny súd musí toto ustanovenie zrušiť<sup>534</sup>.

Vek ako dôvod diskriminácie je iného charakteru ako iné dôvody zákazu diskriminácie. V smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES) je uvedený celý rad výnimiek, pokiaľ ide o vek (článok 6). Ak je možné preukázať, že rozdielne zaobchádzanie na základe veku je objektívne odôvodnené ako vhodné

530 SDEÚ, C-441/14, *Dansk Industri (DI) konajúca v mene Ajos A/S/Dedičia po Karstenovi Eigilovi Rasmussenovi* [VK], 19. apríla 2016, bod 23.

531 Tamže, bod 22.

532 Pozri SDEÚ, C-555/07, *Seda Küçükdeveci/Swedex GmbH & Co. KG* [VK], 19. januára 2010.

533 SDEÚ, C-441/14, *Dansk Industri (DI) konajúca v mene Ajos A/S/Dedičia po Karstenovi Eigilovi Rasmussenovi* [VK], 19. apríla 2016. Porovnaj s SDEÚ, C-499/08, *Ingeniørforeningen i Danmark/Region Syddanmark* [VK], 12. októbra 2010.

534 Tamže, bod 37. Po vynesení rozsudku Súdneho dvora EÚ Najvyšší súd Dánska vydal rozsudok 6. decembra 2016 (vec č. 15/2014). Konštatoval, že ustanovenie vnútroštátneho práva nemožno vykladať v súlade s právom EÚ, ani nemožno vnútroštátne právo opomenúť, pretože by to znamenalo konať mimo rámca ich právomoci. Najvyšší súd preto rozhodol v prospech zamestnávateľa. Uviedol, že jediným možným riešením je akt parlamentu, ktorým sa zmenia vnútroštátne pravidlá a zabezpečí súlad s právnymi predpismi EÚ. Pozri Dánsko, Najvyšší súd (2016), „*The relationship between EU law and Danish law in a case concerning a salaried employee*“ (Vzťah medzi právom EÚ a dánskym právom vo veci týkajúcej sa plateného zamestnanca) a tiež poznámku týkajúcu sa vnútroštátneho rozsudku zo strany Klinge, S. (2016), „*Dialogue or disobedience between the European Court of Justice and the Danish Constitutional Court? The Danish Supreme Court challenges the Mangold-principle*“ (Dialóg alebo neposlušnosť medzi Európskym súdnym dvorom a dánskym ústavným súdom? Dánsky najvyšší súd spochybňuje zásadu Mangold), *EU Law Analysis* (webové sídlo).

a potrebné na dosiahnutie legitímneho cieľa, môže byť podľa vnútroštátneho práva povolené. Na základe toho možno za určitých okolností povoliť rozdiely v zaobchádzaní z dôvodu veku.

Príklad: Vo veci *J.J. de Lange/Staatssecretaris van Financiën*,<sup>535</sup> sa spor týka vnútroštátnych ustanovení, ktoré umožňujú osobám mladším ako 30 rokov odpočítať od ich zdaniteľných príjmov náklady na vzdelávanie v celom rozsahu. Na druhej strane, právo na toto odpočítanie je obmedzené v prípade osôb, ktoré už tento vek dosiahli. Súdny dvor EÚ potvrdil, že v tomto prípade sa uplatňuje smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, pretože cieľom systému je zlepšiť prístup mladých ľudí k odbornej príprave. Súdny dvor EÚ však uviedol, že sporný systém zdaňovania nie je ako taký podmienkou prístupu k odbornej príprave, ale že prostredníctvom jeho finančných dôsledkov by mohol ovplyvniť dostupnosť takejto odbornej prípravy. Súdny dvor EÚ ponechal na vnútroštátny súd, aby rozhodol, či je sporné daňové ustanovenie primerané na zlepšenie postavenia mladých ľudí na trhu práce. Pri posudzovaní, či je sporný systém zdaňovania nevyhnutný, Súdny dvor EÚ vychádzal z argumentov vlády:

- i) osoby staršie ako 30 rokov neboli týmto režimom nadmerne znevýhodnené, pretože stále mali právo odpočítať si až 15 000 EUR zo svojich výdavkov na vzdelávanie, čo predstavovalo priemerné ročné náklady na odbornú prípravu;
- ii) osoby staršie ako 30 rokov mali vo všeobecnosti možnosť absolvovať odbornú prípravu pred dosiahnutím tohto veku a vykonávať pracovnú činnosť, takže – vzhľadom na to, že sa nachádzajú vo výhodnejšej finančnej situácii, než je situácia mladých ľudí, ktorí len nedávno opustili školský systém –, sú schopné niesť aspoň čiastočne finančnú záťaž spojenú s novou odbornou prípravou.

So zreteľom na tieto argumenty a vzhľadom na širokú mieru voľnej úvahy, ktorú majú členské štáty EÚ v oblasti sociálnej politiky a zamestnanosti, Súdny dvor EÚ nebol presvedčený o tom, že členský štát, ktorý prijal taký režim zdaňovania, akým je režim dotknutý vo veci samej, prekračuje rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie cieľa, ktorým je podpora situáciu mladých ľudí na trhu práce. Je však na vnútroštátnom súde, aby zistil, či je to tak aj v danej veci.

535 SDEÚ, C-548/15, *J.J. de Lange/Staatssecretaris van Financiën*, 10. novembra 2016.

Príklad: V rozsudku *Specht a iní/Land Berlin a Bundesrepublik Deutschland*,<sup>536</sup> sa konanie týka vnútroštátneho ustanovenia, podľa ktorého sa výška odmeny pre úradníkov určuje na základe veku v čase prijatia do zamestnania. Vláda tvrdila, že cieľom sporného ustanovenia je odmeniť predchádzajúcu odbornú prax. Súdny dvor EÚ uviedol, že vo všeobecnosti môže byť vhodným opatrením na dosiahnutie tohto cieľa zohľadnenie dĺžky odpracovaných rokov zamestnanca vo verejnej službe a jeho prepojenie s odbornou praxou. V okolnostiach tejto veci však konkrétny platový stupeň v čase vymenovania nebol založený na predchádzajúcej odbornej praxi, ale len na veku. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že táto diskriminácia z dôvodu veku je v rozpore so smernicou o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní.

Jedna z výnimiek stanovených v smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní sa týka vekových obmedzení pri nábore. To, či veková hranica stanovená vnútroštátnym právom v určitých prípadoch spĺňa kritériá stanovené v smernici, sa musí posudzovať individuálne. Pri takomto posúdení sa musia zohľadniť všetky relevantné skutočnosti a dôkazy vrátane charakteru úloh dotknutých osôb.

Príklad: Vo veci *Mario Vital Pérez/Ayuntamiento de Oviedo*<sup>537</sup> bola SDEÚ položená otázka, či veková hranica 30 rokov na prijatie príslušníka miestnej polície do zamestnania predstavuje zakázanú diskrimináciu. Súdny dvor EÚ opätovne potvrdil, že „osobitná fyzická spôsobilosť je charakteristikou, ktorá sa spája s vekom<sup>538</sup>“. Uviedol tiež, že potreba zabezpečiť operačnú pripravenosť a riadne fungovanie služieb polície predstavuje oprávnený cieľ v zmysle smernice. Súdny dvor EÚ však zamietol tvrdenia členského štátu, podľa ktorých bola veková hranica v tejto veci nevyhnutná na dosiahnutie tohto cieľa. Vylučujúce previerky fyzickej zdatnosti by boli dostatočným opatrením na posúdenie toho, či uchádzači majú konkrétnu úroveň fyzickej spôsobilosti požadovanú na výkon svojich pracovných povinností. Tvrdil tiež, že ani požiadavky odbornej prípravy pre obsadzované miesto, ani nutnosť primeraného obdobia zamestnania pred odchodom do dôchodku nemôžu vekovú hranicu odôvodniť.

536 SDEÚ, spojené veci C-501/12 až C-506/12, C-540/12 a C-541/12, *Thomas Specht a iní/Land Berlin a Bundesrepublik Deutschland*, 19. júna 2014. Pozri tiež SDEÚ, C-20/13, *Daniel Unland/Land Berlin*, 9. septembra 2015.

537 SDEÚ, C-416/13, *Mario Vital Pérez/Ayuntamiento de Oviedo*, 13. novembra 2014.

538 Tamže, bod 37.

Príklad: Naproti tomu vo veci *Gorka Salaberria Sorondo/Academia Vasca de Policía y Emergencias*<sup>539</sup> sa veková hranica stanovená na 35 rokov v nábore do policajného zboru v Baskicku nepovažovala za diskriminačné zaobchádzanie. Súdny dvor EÚ odlíšil tento prípad od veci *Mario Vital Pérez/Ayuntamiento de Oviedo*. Vychádzal z týchto skutočností:

- i) úlohy uložené príslušníkom boli fyzicky náročné;
- ii) príslušník polície, ktorý má viac ako 55 rokov, sa už nemôže považovať za osobu, ktorá plne disponuje spôsobilosťami nevyhnutnými na adekvátny výkon svojich povinností;
- iii) prijatie uchádzača, ktorý má viac ako 35 rokov, by neposkytovalo dostatok času na to, aby takáto osoba mohla vykonávať pracovné povinnosti dostatočne dlhé obdobie.

Okrem toho Súdny dvor EÚ vychádzal zo štatistických údajov predložených v konaní, v ktorých sa uvádzalo, ako sa má veková pyramída v nasledujúcich rokoch vyvíjať. Na základe týchto údajov sa zistilo, že je potrebné znovu vytvoriť určitú vekovú štruktúru, aby bol k dispozícii dostatočný počet príslušníkov, ktorým by sa mohli prideliť fyzicky najnáročnejšie úlohy. To by bolo možné dosiahnuť postupným nahrádzaním starších príslušníkov prostredníctvom prijímania mladších príslušníkov, ktorí sú lepšie vybavení na vykonávanie fyzicky náročných úloh.

## 5.6. Rasa, etnický pôvod, farba pleti a príslušnosť k národnostnej menšine

**Podľa práva EÚ**, aj keď sa v smernici o rasovej rovnosti vylučuje „štátna príslušnosť“ z pojmu rasa alebo etnický pôvod, Súdny dvor EÚ vyložil pojem etnická príslušnosť podľa článku 14 ECHR ako pojem, ktorý „vychádza z myšlienky, že spoločenské skupiny sa vyznačujú najmä spoločnou národnosťou, náboženskou vierou, jazykom, kultúrnym a tradičným pôvodom a životným prostredím<sup>540</sup>“.

539 SDEÚ, C-258/15, *Gorka Salaberria Sorondo/Academia Vasca de Policía y Emergencias* [VK], 15. novembra 2016.

540 SDEÚ, C-83/14, „*ČEZ Razpredelenie Bălgarija*“ AD/Komisija za zaščita ot diskriminacija [VK], 16. júla 2015, bod 46.

Príklad: Vo veci *Feryn*<sup>541</sup> Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že verejné vyhlásenia zamestnávateľa, že nemôže zamestnať „pristáhalcov“, predstavujú priamu diskrimináciu pri prijímaní do zamestnania v zmysle smernice o rasovej rovnosti.

Okrem výslovného vylúčenia štátnej príslušnosti smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES) ako taká neobsahuje vymedzenie pojmu „rasový alebo etnický pôvod“. Existuje celý rad ďalších nástrojov, ktoré poskytujú usmernenie k tomu, ako by sa rasový a etnický pôvod mal chápať. V smernici o rasovej rovnosti sa výslovne neuvádzajú ani „farba pleti“, ani príslušnosť k národnostnej menšine ako samostatné dôvody, sú však uvedené ako samostatné dôvody v ECHR. Tieto pojmy podľa všetkého nemožno oddeliť od vymedzenia rasy a/alebo etnického pôvodu a takto sa k nim bude pristupovať aj tu.

V rámcovom rozhodnutí Rady EÚ o boji proti rasizmu a xenofóbii v rámci trestného práva sa vymedzuje rasizmus a xenofóbia tak, že zahŕňa násilie alebo nenávisť voči skupine podľa „rasy, farby pleti, náboženského vyznania, rodového pôvodu či národného alebo etnického pôvodu“. Európska komisia proti rasizmu a intolerancii Rady Európy (ECRI) tiež prijala široký prístup k vymedzeniu „rasovej diskriminácie“, ktorá v sebe zahŕňa dôvody „rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, štátnej príslušnosti alebo národného alebo etnického pôvodu“<sup>542</sup>. Podobne je v článku 1 Dohovoru OSN o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie z roku 1966 (ktorého zmluvnými stranami sú všetky členské štáty Európskej únie a Rady Európy) vymedzená rasová diskriminácia tak, že zahŕňa dôvody založené na „rase, farbe pleti, rodovom alebo na národnostnom alebo etnickom pôvode“<sup>543</sup>. Výbor pre odstránenie rasovej diskriminácie, ktorý je zodpovedný za výklad a monitorovanie dodržiavania zmluvy, ďalej uviedol, že pokiaľ neexistuje odôvodnenie o opaku, určenie, či osoba prináleží k určitej rase alebo etnickej

541 SDEÚ, C-54/07, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/Firma Feryn NV*, 10. júla 2008.

542 ECRI, General Policy Recommendation No. 7 on National Legislation to Combat Racism and Racial Discrimination (Všeobecné politické odporúčanie ECRI č. 7 o národnej legislatíve na boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii), CRI (2003)8, prijaté 13. decembra 2002, ods. 1 písm. b) a c).

543 OSN, VZ (1966), Dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (CERD), UNTS zv. 660, s. 195.



skupine „[...] sa zakladá na sebaidentifikácii dotknutých osôb<sup>544</sup>“. Tým sa zabráni štátu, aby vylúčil z ochrany etnické skupiny, ktoré nepozná.

Aj keď v **práve EÚ** sa ako chránené dôvody výslovne neuvádzajú jazyk, farba pleti alebo pôvod, neznamená to, že tieto charakteristiky nemôžu byť chránené v rámci rasy alebo etnického pôvodu, pokiaľ jazyk, farba pleti a pôvod sú neodmysliteľne spojené s rasou a etnickým pôvodom. Zdalo by sa tiež, že v tej miere, v akej sú faktory tvoriace štátnu príslušnosť relevantné aj pre rasu a etnický pôvod, môže štátna príslušnosť za príslušných okolností tiež spadať pod tieto dôvody.

Príklad: Diskriminácia na základe etnického pôvodu je predmetom konania vo veci „*ČEZ Razpredelenie Bălgarija*“ AD/Komisija za zaščita ot diskriminacija<sup>545</sup> (opísané v **oddiele 2.2.3**). Žalobkyňa tvrdila, že umiestnenie elektromerov v nedostupnej výške ju znevýhodnilo v porovnaní s inými zákazníkmi, ktorých elektrometre boli na dostupných miestach. Jediným dôvodom na umiestnenie elektromerov do výšky bolo – podľa jej tvrdení – to, že väčšina obyvateľov mestskej časti mala rómsky pôvod. Vychádzajúc z tejto úvahy Súdny dvor EÚ konštatoval, že smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES) sa v tomto prípade vzťahuje na politiku dodávateľa elektrickej energie. Rozhodnutie, či tento postup mohol byť objektívne odôvodnený, bolo ponechané na bulharský súd.

Náboženské vyznanie je výslovne chránené ako samostatný dôvod v rámci smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES). Údajná obeť diskriminácie na základe náboženského vyznania však môže mať záujem na spojení náboženstva s dôvodom rasy, pretože podľa súčasného stavu práva EÚ je rozsah pôsobnosti ochrany pred rasovou diskrimináciou širší ako rozsah pôsobnosti ochrany pred diskrimináciou na základe náboženstva: smernica o rasovej rovnosti sa vzťahuje na oblasť zamestnanosti, ale aj na prístup k tovaru a službám, zatiaľ čo smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní sa týka len oblasti zamestnania.

544 OSN, Výbor pre odstránenie všetkých foriem rasovej diskriminácie (1990), *General Recommendation VIII concerning the interpretation and application of Article 1, Paragraphs 1 and 4 of the Convention* (Všeobecné odporúčanie VIII týkajúce sa výkladu a uplatňovania článku 1, odseky 1 a 4 dohovoru), dok. A/45/18, 22. augusta 1990. A/45/18, 22. augusta 1990.

545 SDEÚ, C-83/14, „*ČEZ Razpredelenie Bălgarija*“ AD/Komisija za zaščita ot diskriminacija [VK], 16. júla 2015.

**Podľa ECHR** sa štátna príslušnosť alebo „národnostný pôvod“ uvádzajú ako samostatné dôvody. Z ďalej uvedenej judikatúry vyplýva, že štátnu príslušnosť možno chápať ako základný prvok etnického pôvodu. Pri vysvetľovaní pojmov rasa a etnický pôvod ESLP rozhodol, že jazyk, náboženstvo, štátna príslušnosť a kultúra môžu byť neoddeliteľné od rasy. Vo veci *Timišev/Rusko* žalobcovi čečenského pôvodu nebolo povolené prejsť cez kontrolnú stanicu, pretože strážne dostali pokyn nepovoľiť vstup osobám čečenského pôvodu. ESLP poskytol toto vysvetlenie:

„Etnický pôvod a rasa sú príbuzné a prekrývajúce sa pojmy. Keďže pojem rasa má svoje korene v predstave biologickej klasifikácie ľudských bytostí do poddruhov podľa morfológických znakov ako farba kože alebo charakteristické znaky tváre, etnická príslušnosť má svoj pôvod v predstave spoločenských skupín, pre ktoré je príznačná spoločná národnosť, kmeňová príslušnosť, náboženská viera, spoločný jazyk alebo kultúrny a tradičný pôvod a prostredie<sup>546</sup>“

Príklad: Vo veci *Boacá a iní/Rumunsko*<sup>547</sup> sú žalobcami dedičia rómskeho muža, ktorých údajne zbila polícia a boli diskriminovaní z dôvodu svojho etnického pôvodu. ESLP konštatoval, že vnútroštátne orgány nespĺnili svoju povinnosť vyšetriť rasistickú motiváciu trestných činov a zistili porušenie článku 14 v spojení s článkom 3 (procesná vetva) ECHR<sup>548</sup>.

Príklad: Vo veci *Sejdić a Finci/Bosna a Hercegovina*<sup>549</sup>, ktorá bola prvou vecou, v ktorej sa rozhodovalo podľa protokolu č. 12, sa žalobcovia sťažovali, že nemôžu kandidovať vo voľbách. V rámci mierového urovnania na ukončenie konfliktu v 90. rokoch sa dosiahla dohoda o rozdelení moci medzi tri hlavné etnické skupiny. To zahŕňalo opatrenie, že každá osoba kandidujúca vo voľbách musí deklarovvať svoju príslušnosť k bosnianskej, srbskej alebo chorvátskej komunite. Žalobcovia, ktorí mali židovský a rómsky pôvod, tak odmietli urobiť a tvrdili, že došlo k diskriminácii na základe rasy a etnického pôvodu. ESLP zopakoval svoje vysvetlenie vzťahu medzi rasou a etnickým pôvodom uvedené vyššie a dodal že „[d]iskriminácia z dôvodu etnického pôvodu je formou rasovej diskriminácie“. Konštatovanie rasovej diskriminácie

546 ESLP, *Timišev/Rusko*, č. 55762/00 a 55974/00, 13. decembra 2005, bod 55.

547 ESLP, *Boacá a iní/Rumunsko*, č. 40355/11, 12. januára 2016.

548 Porovnaj tiež ESLP, *Škorjanec/Chorvátsko*, č. 25536/14, 28. marca 2017 (vec opísaná v oddiele 2.6).

549 ESLP, *Sejdić a Finci/Bosna a Hercegovina* [VK], č. 27996/06 a 34836/06, 22. decembra 2009.

zo strany ESLP ilustruje vzájomný súvis medzi etnickým pôvodom a náboženským vyznaním. Ďalej ESLP konštatoval, že napriek delikátnym podmienkam mierovej dohody, týmto nie je možné takúto diskrimináciu odôvodniť.

ESLP bol mimoriadne prísny v súvislosti s diskrimináciou na základe rasy alebo etnického pôvodu, keď uviedol: „Žiadny rozdiel v zaobchádzaní, ktoré je založené výhradne alebo v rozhodujúcej miere na etnickom pôvode osoby, nemožno objektívne odôvodniť v súčasnej demokratickej spoločnosti postavenej na zásadách pluralizmu a rešpektovania odlišných kultúr<sup>550</sup>.“ Niekedy sa však môže ťažko dať identifikovať príslušný dôvod diskriminácie, pretože na tie isté skutočnosti možno nahliadať z dvoch odlišných uhlov. V závislosti od toho, či etnický pôvod je alebo nie je dôvodom rozdielného zaobchádzania, môže byť záver odlišný.

Príklad: Vo veci *Biao/Dánsko*<sup>551</sup> sa žalobcovia, naturalizovaný dánsky občan togského pôvodu žijúci v Dánsku a jeho ghanská manželka, sťažovali, že ich žiadosť o zlúčenie rodiny v Dánsku bola zamietnutá z dôvodu nesúladu so zákonnými požiadavkami. Podľa dánskeho práva by sa povolenie mohlo udeliť, ak by vedeli preukázať, že ich súhrnné väzby na Dánsko sú silnejšie ako ich väzba na akúkoľvek inú krajinu, alebo ak mali aspoň 28 rokov dánsku štátnu príslušnosť. ESLP dospel k záveru, že príslušné pravidlo predstavuje rozdielne zaobchádzanie medzi dánskymi občanmi, ktorí sú dánskeho pôvodu, a dánskymi občanmi iného ako dánskeho pôvodu. ESLP poukázal na Európsky dohovor o občianstve a na určitý trend smerujúci k európskemu štandardu a konštatoval, že neexistujú žiadne iné štáty, ktoré by rozlišovali medzi štátnymi príslušníkmi rodného štátu a inými štátnymi príslušníkmi vrátane naturalizovaných osôb, pokiaľ ide o určenie podmienok na účely zlúčenia rodiny. Podľa názoru ESLP takéto pravidlo „znevýhodňuje alebo má neprímerane škodlivý vplyv na osoby, ktoré nadobudli dánske občianstvo neskôr v živote a mali etnický pôvod iný ako dánsky<sup>552</sup>“. Na základe toho ESLP konštatoval, že došlo k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 8 ECHR.

550 Tamže, bod 44. Podobne ESLP, *Timišev/Rusko*, č. 55762/00 a 55974/00, 13. decembra 2005, bod 58.

551 ESLP, *Biao/Dánsko* [VK], 38590/10, 24. mája 2016.

552 Tamže, bod 138.

**Podľa Európskej sociálnej charty** aj v judikatúre ECSR možno nájsť odkazy na rasu, etnickú príslušnosť, farbu pleti a príslušnosť k národnostnej menšine ako chránený dôvod.

Príklad: Vo veci *European Roma Rights Centre (ERRC)/Írsko*<sup>553</sup> výbor ECSR konštatoval, že by sa osobitná pozornosť mala venovať potrebám a odlišnému životnému štýlu írskych Travellerov<sup>554</sup>, ktorí sú zraniteľnou menšinou. Na záver konštatoval, že Írsko porušilo článok 16 Európskej sociálnej charty tým, že neposkytlo vhodné ubytovanie pre Travellerov (napr. trvalé táboriská, skupinové bývanie a prechodné táboriská). Výbor ECSR zdôraznil, že neposkytnutie vhodného ubytovania pre Travellerov tiež môže predstavovať diskrimináciu, ak orgány „nepodniknú primerané kroky na zabezpečenie toho, aby práva a kolektívne výhody, ktoré sú prístupné pre všetkých, boli skutočne dostupné všetkým a pre všetkých“<sup>555</sup>. ECSR však nezistil žiadne porušenie článku E. Dospel k záveru, že napriek tomu, že stále neexistuje dostatočné množstvo vhodného ubytovania pre Travellerov, orgány preukázali snahu reagovať na osobitné potreby komunity Travellerov<sup>556</sup>.

Príklad: Vo veci *ERRC/Portugalsko*<sup>557</sup> Európske centrum pre práva Rómov (ERRC) požiadalo výbor ECSR, aby rozhodol, či prístup k sociálnemu bývaniu, bývanie nevyhovujúcej kvality, nedostatočný prístup k základným službám, rezidenčná segregácia rómskych komunit a iné systematické porušovanie práva na bývanie predstavujú porušenie viacerých práv chránených revidovanou Európskou sociálnou chartou. Výbor ECSR jednomyselne rozhodol, že došlo k porušeniu článku E (nediskriminácia) v spojení s článkom 31 ods. 1 (neposkytovanie podpory prístupu k bývaniu

553 ECSR, *European Roma Rights Centre (ERRC)/Írsko*, sťažnosť č. 100/2013, 1. decembra 2015.

554 Írski Travelleri sa na účely rôznych antidiskriminačných právnych predpisov považujú za etnickú skupinu. Pozri napríklad OSN, Výbor pre odstránenie rasovej diskriminácie (2005), *Concluding Observations on Ireland (Záverečné pripomienky týkajúce sa Írska)*, CERD/C/IRL/CO/2, 14. apríla 2005, bod 20.

555 ECSR, *European Roma Rights Centre (ERRC)/Írsko*, sťažnosť č. 100/2013, 1. decembra 2015, bod 69.

556 Pozri tiež ECSR, *European Roma and Travellers Forum (ERTF)/Česká republika*, sťažnosť č. 104/2014, 17. mája 2016.

557 ECSR, *European Roma Rights Centre (ERRC)/Portugalsko*, sťažnosť č. 61/2010, 30. júna 2011. Pozri tiež ECSR, *Centre on Housing Rights and Evictions (COHRE)/Taliansko*, sťažnosť č. 58/2009, 25. júna 2010.

na dostačujúcej úrovni), článku 16 (právo rodiny na sociálnu, právnu a hospodársku ochranu) a článku 30 (právo na ochranu pred chudobou a sociálnym vylúčením).

Podľa **medzinárodného práva** sa Medzinárodným dohovorom o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie zakazuje diskriminácia založená na rase, farbe pleti, rodovom alebo národnostnom alebo etnickom pôvode. Inými medzinárodnými nástrojmi sa takisto zakazuje diskriminácia založenú na rase, farbe pleti a národnostnom pôvode<sup>558</sup>.

V medzinárodnom práve pojem „rasová diskriminácia“ znamená akékoľvek rozlišovanie, vylúčovanie, obmedzovanie alebo zvýhodňovanie založené na rase, farbe pleti, rodovom alebo na národnostnom alebo etnickom pôvode, ktorého cieľom alebo následkom je znemožnenie alebo obmedzenie uznania, používania alebo uskutočňovania ľudských práv a základných slobôd na základe rovnosti v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej alebo v ktorejkoľvek inej oblasti verejného života<sup>559</sup>.

## 5.7. Štátna príslušnosť alebo národnostný pôvod

### Hlavné body

- Podľa ECHR je národnostný pôvod chráneným dôvodom diskriminácie.
- Podľa práva EÚ sa diskriminácia na základe štátnej príslušnosti zakazuje v rámci voľného pohybu osôb.

Diskriminácia na základe štátnej príslušnosti a národnostného pôvodu je zakázaná viacerými nástrojmi **medzinárodného práva**: Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach a Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie.

558 ICCPR, články 2, 4 a 26; ICESCR, článok 2; CRC, článok 2, Medzinárodný dohovor o ochrane práv všetkých migrujúcich pracovníkov a členov ich rodín, články 1 a 7.

559 ICERD, článok 1 ods. 1.

V článku 2 písm. a) dohovoru **Rady Európy** o občianstve je občianstvo vymedzené ako „právna väzba medzi osobou a štátom“. Aj keď táto zmluva nebola v rozsiahlej miere ratifikovaná, uvedené vymedzenie je založené na uznávaných pravidlách medzinárodného práva verejného<sup>560</sup> a schválila ho aj Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (ECRI)<sup>561</sup>. „Národnostný pôvod“ sa môže použiť na označenie bývalej štátnej príslušnosti osoby, ktorá mohla o ňu prísť alebo ju mohla získať na základe naturalizácie, alebo sa môže vzťahovať na príslušnosť k „národu“ v rámci štátu (napríklad ako Škótsko v Spojenom kráľovstve).

**Podľa práva EÚ** je diskriminácia na základe štátnej príslušnosti v rámci rozsahu pôsobnosti zmlúv zakázaná (článok 18 ZFEÚ). Ako sa uvádza v **oddiel 1.2**, podľa práva EÚ sa zakazuje diskriminácia na základe štátnej príslušnosti, najmä v rámci voľného pohybu osôb (článok 45 ZFEÚ, smernica o občianstve<sup>562</sup>). Podľa článku 45 Charty základných práv EÚ, ktorý sa týka slobody pohybu a pobytu, právo slobodne sa pohybovať a zdržiavať na území členských štátov majú len občania EÚ.

Príklad: Pán Cowan<sup>563</sup> je britský občan, ktorý bol na dovolenke vo Francúzsku, kde bol násilne napadnutý, keď opúšťal stanicu metra. Podľa francúzskeho práva sa priznávalo odškodnenie za ujmu utrpenú za takýchto okolností v prípade, keď je obeť Francúz, držiteľ povolenia na pobyt alebo štátny príslušník krajiny, ktorá uzavrela vzájomnú dohodu v tejto záležitosti s Francúzskom (čo nebol prípad Spojeného kráľovstva). Pán Cowan tvrdil, že francúzska vláda ho diskriminovala na základe štátnej príslušnosti. Súdny dvor EÚ potvrdil, že osoby v situácii, ktorú upravuje právo EÚ, by mali mať úplne rovnaké postavenie ako štátni príslušníci členského štátu. Zákaz diskriminácie na základe štátnej príslušnosti sa teda vzťahuje na každého občana Únie, ktorý uplatňuje slobodu pohybu, najmä príjemcov služieb.

560 MSD, vec *Nottebohm (Lichtenštajnsko/Guatemale) (druhá fáza)*, rozhodnutie zo 6. apríla 1955, ICJ Reports 1955, s. 4: „štátna príslušnosť je právna väzba, ktorej základom je sociálna skutočnosť príslušnosti, prirodzené spojenie existencie, záujmov a citenia spolu s existenciou recipročných práv a povinností.“

561 ECRI (RE), „General Policy Recommendation No. 7 on National Legislation to Combat Racism and Racial Discrimination“ (Všeobecné politické odporúčanie ECRI č. 7 o národnej legislatíve na boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii), CRI (2003)8, prijaté 13. decembra 2002, s. 6.

562 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov.

563 SDEÚ, vec 186/87, *Ian William Cowan/Trésor public*, 2. februára 1989.

Zásada nediskriminácie sa nevzťahuje výlučne na členské štáty EÚ. Subjekty, ktoré sa neriadia verejným právom, tiež musia dodržiavať túto zásadu, keď pri výkone svojej právnej autonómie vydávajú pravidlá kolektívne upravujúce zamestnanie alebo poskytovanie služieb<sup>564</sup>. Pracovné podmienky v jednotlivých členských štátoch bývajú niekedy upravené právnymi predpismi a niekedy dohodami a inými aktmi, ktoré uzavreli alebo prijali súkromné osoby. Týmto sa uplatňovanie zákazu diskriminácie na základe štátnej príslušnosti obmedzuje na úkony orgánu verejnej moci a pri jeho uplatňovaní preto hrozí riziko nerovnosti. Súdny dvor EÚ na základe toho dospel k záveru, že zákaz diskriminácie na základe štátnej príslušnosti sa musí chápať tak, že sa vzťahuje aj na súkromné osoby.

Podľa článku 45 ods. 2 sa sloboda pohybu a pobytu môže priznať aj štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí sa oprávnenne zdržiavajú na území členského štátu.

Príklad: *Vec Chen*<sup>565</sup> sa týkala otázky, či dieťa má právo zdržiavať sa v niektorom členskom štáte, keď sa narodilo v inom členskom štáte, zatiaľ čo jeho matka, od ktorej je závislé, je štátnou príslušníčkou tretej krajiny. SDEÚ bolo názoru, že keď členský štát ukladá požiadavky, ktoré majú byť na účely priznania občianstva splnené, a pokiaľ sú takéto požiadavky splnené, inému členskému štátu neprináleží, aby tento nárok spochybnil, ak osoba požiada o povolenie na pobyt.

Príklad: *Vec Alfredo Rendón Marín/Administración del Estado*<sup>566</sup> sa týka občanov EÚ a ich rodičov, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín. Žalobcom bol muž, ktorý mal vo výlučnej starostlivosti maloleté dieťa. Bol štátnym príslušníkom tretej krajiny, zatiaľ čo maloleté dieťa bolo občanom EÚ. Podľa vnútroštátnej právnej úpravy bolo žalobcovi v tejto situácii automaticky zamietnuté vydať povolenie na pobyt len z toho dôvodu, že mal záznam v registri trestov. Súdny dvor EÚ konštatoval, že ak takéto zamietnutie vedie k požiadavke, aby dieťa alebo deti opustili územie EÚ, bolo by to v rozpore s právom EÚ. Takéto zamietnutie by bolo v súlade s právom Únie, len ak by bolo založené na existencii skutočnej, existujúcej a dostatočne vážnej

564 SDEÚ, C-281/98, *Roman Angonese/Cassa di Risparmio di Bolzano SpA*, 6. júna 2000.

565 SDEÚ, C-200/02, *Kunqian Catherine Zhu a Man Lavette Chen/Secretary of State for the Home Department*, 19. októbra 2004.

566 SDEÚ, C-165/14, *Alfredo Rendón Marín/Administración del Estado* [VK], 13. septembra 2016.

hrozby pre verejný poriadok alebo verejnú bezpečnosť. Vnútroštátne orgány preto musia posúdiť všetky relevantné okolnosti prípadu z hľadiska zásady proporcionality, berúc do úvahy záujem dieťaťa a základné práva.

Príklad: Vo veci *Európska komisia/Maďarsko*<sup>567</sup> Súdny dvor EÚ preskúmal maďarské ustanovenia, na základe ktorých boli štátni príslušníci z iných členských štátov vylúčení z notárskeho povolania. Súdny dvor EÚ konštatoval, že notári, ako je vymedzené v maďarskom právnom systéme, nevykonávajú verejnú moc. Požiadavka štátnej príslušnosti preto predstavuje diskrimináciu na základe štátnej príslušnosti, ktorá je zakázaná podľa článku 49 ZFEÚ (sloboda usadiť sa).

Judikatúra Súdneho dvora EÚ postupne zosúladiť pravidlá uplatňované na štátnych príslušníkov EÚ a štátnych príslušníkov tretích krajín s oprávneným pobytom v EÚ. Vo veci *O. Tümer/Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen*<sup>568</sup> Súdny dvor EÚ uviedol, že nástroje na ochranu pracovníkov by sa vo všeobecnosti mali považovať aj za nástroje na ochranu štátnych príslušníkov tretích krajín, a to aj v prípadoch, keď nemajú zákonné povolenie na zamestnanie. Vo veci *Servet Kamberaj/IPES a iní*<sup>569</sup> Súdny dvor EÚ konštatoval, že výnimka z práva na rovnaké zaobchádzanie by sa mala vykladať striktnie s cieľom chrániť práva štátnych príslušníkov tretích krajín na sociálnu pomoc a pomoc pri bývaní s cieľom zabezpečiť dôstojnú existenciu pre všetky osoby, ktoré nemajú dostatočné zdroje, tak, ako sú chránené v článku 34 Charty základných práv EÚ.

Zásada rovnakého zaobchádzania zakotvená v článku 11 smernice 2003/109/ES sa vzťahuje na osoby s dlhodobým pobytom vo viacerých oblastiach, napríklad: všeobecné vzdelávanie a odborná príprava vrátane štipendií v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi; uznávanie profesionálnych diplomov, osvedčení a iných kvalifikácií v súlade s príslušnými vnútroštátnymi postupmi; sociálne zabezpečenie, sociálna pomoc a sociálna ochrana, ako je to vymedzené

567 SDEÚ, C-392/15, *Európska komisia/Maďarsko*, 1. februára 2017. Pozri tiež SDEÚ, C-50/08, *Európska komisia/Francúzska republika* [VK], 24. mája 2011; SDEÚ, C-51/08, *Európska komisia/Luxemburské veľkovoľvodstvo* [VK], 24. mája 2011; SDEÚ, C-53/08, *Európska komisia/Rakúska republika*, 24. mája 2011; SDEÚ, C-54/08, *Európska komisia/Spolková republika Nemecko* 24. mája 2011.

568 SDEÚ, C-311/13, *O. Tümer/Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen*, 5. novembra 2014.

569 SDEÚ, C-571/10, *Servet Kamberaj/Istituto per l'Edilizia sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) a iní* [VK], 24. apríla 2012.



vo vnútroštátnom práve; daňové výhody; prístup k tovaru a službám a poskytovaniu tovarov a služieb dostupných pre verejnosť a k postupom pre získanie ubytovania.

Príklad: Vo veci *Európska komisia/Holandsko*<sup>570</sup> Súdny dvor EÚ skúmal, či správne poplatky, ktoré majú platiť občania krajín mimo EÚ na vydanie povolení na pobyt v Holandsku, sú v súlade so smernicou 2003/109/ES<sup>571</sup>. Konštatoval, že poplatky uplatňované v prípade štátnych príslušníkov tretích krajín sú nadmerné a neprimerané v porovnaní s poplatkami, ktoré sa účtujú vlastným štátnym príslušníkom, a preto by mohli vytvárať prekážku výkonu práv priznaných smernicou 2003/109/ES.

**Podľa ECHR** musia všetky členské štáty Rady Európy (ktoré zahŕňajú všetky členské štáty EÚ) zaručiť práva, ktoré sa prostredníctvom ECHR zaručujú všetkým osobám v rámci ich jurisdikcie (vrátane štátnych príslušníkov tretích krajín). ESLP zachováva rovnováhu medzi právom štátu kontrolovať, aké výhody môže ponúknuť osobám, ktoré majú právnu väzbu štátnej príslušnosti, a potrebou predchádzať tomu, aby zo strany štátov dochádzalo k diskriminácii tých, ktorí si vytvorili značné faktické väzby so štátom. ESLP pozorne skúmal záležitosti týkajúce sociálneho zabezpečenia, ak osoby vedia preukázať silnú faktickú väzbu na určitý štát.

Aj keď ECHR poskytuje na základe štátnej príslušnosti väčšiu ochranu než právo EÚ, prirodzene akceptuje, že absencia právnej väzby v podobe štátnej príslušnosti ide často ruka v ruke s absenciou faktických spojení s určitým štátom, čo zase bráni údajnej obeti tvrdiť, že je v porovnateľnej situácii ako štátni príslušníci. Podstata prístupu ESLP spočíva v tom, že čím je faktická väzba osoby k určitému štátu užšia, najmä pokiaľ ide o platenie daní, s tým menšou pravdepodobnosťou dôjde k záveru, že rozdielne zaobchádzanie na základe štátnej príslušnosti je odôvodnené.

570 SDEÚ, C-508/10, *Európska komisia/Belgické kráľovstvo*, 26. apríla 2012.

571 Smernica Rady 2003/109/ES z 25. novembra 2003 o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré sú osobami s dlhodobým pobytom, Ú. v. EÚ L 16, 23.1.2004, s. 44 – 53.

Príklad: Vo veci *Zeibek/Grécko*<sup>572</sup> bol žalobkyni zamietnutý nárok na dôchodok určený pre osoby s „veľkými rodinami“. Aj keď mala požadovaný počet detí, jedno z jej detí nemalo grécke štátne občianstvo v čase, keď žalobkyňa dosiahla dôchodkový vek. Táto situácia bola výsledkom predchádzajúceho rozhodnutia vlády zbaviť štátnej príslušnosti celú rodinu (čo samo osebe bolo poznamenané nezrovnalosťami) a potom opätovne priznať štátnu príslušnosť len trom z jej detí (keďže štvrté už uzavrelo manželstvo). ESĽP konštatoval, že politika zbavenia štátnej príslušnosti sa uplatňovala najmä v prípade gréckych moslimov a že zamietnutie dôchodku nemožno odôvodniť na základe ochrany gréckeho národa, keďže samotné toto odôvodnenie predstavovalo diskrimináciu na základe národnostného pôvodu<sup>573</sup>.

Príklad: Vo veci *Dhahbi/Taliansko*<sup>574</sup> žalobca, tuniský štátny príslušník, prišiel do Talianska na základe zákonného povolenia na pobyt a pracovného povolenia. Jeho žiadosť o rodinné prídavky zamietli, pretože podľa príslušných právnych predpisov na ne boli oprávnení len talianski štátni príslušníci a štátni príslušníci tretích krajín, ktorí majú povolenie na dlhodobý pobyt. Žalobca tvrdil, že bol diskriminovaný na základe svojej štátnej príslušnosti. ESĽP konštatoval, že sa s ním zaobchádzalo menej priaznivo ako s pracovníkmi z EÚ. Súd dospel k záveru, že toto rozdielne zaobchádzanie založené výlučne na štátnej príslušnosti si vyžaduje veľmi závažné dôvody, ktoré treba odôvodniť, a že rozpočtové argumenty predložené Talianskom nepredstavujú dostatočné odôvodnenie. Na základe toho došlo k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 8 ECHR.

Príklad: Vo veci *Anakomba Yula/Belgicko*<sup>575</sup> mala konžská štátna príslušníčka nezákonný pobyt v Belgicku, pretože krátko po pôrode uplynula platnosť jej povolenia na pobyt a požiadala o obnovenie. Žila odlúčene od svojho konžského manžela a ona aj biologický otec jej dieťaťa, belgický štátny príslušník, chceli určiť otcovstvo dieťaťa. Aby tak žalobkyňa mohla urobiť, musela do jedného roka od narodenia dieťaťa podať žalobu na svojho manžela. Žalobkyňa požiadala o právnu pomoc na účely pokrytia nákladov na konanie, pretože nemala dostatok finančných prostriedkov. To jej však bolo zamietnuté, pretože takéto finančné prostriedky sa poskytovali len štátnym príslušníkom štátov, ktoré nie sú členmi Rady Európy, ak sa žiadosť

572 ESĽP, *Zeibek/Grécko*, č. 46368/06, 9. júla 2009.

573 Pozri tiež ESĽP, *Fawsie/Grécko*, č. 40080/07, 28. októbra 2010 a *Saidoun/Grécko*, č. 40083/07, 28. októbra 2010.

574 ESĽP, *Dhahbi/Taliansko*, č. 17120/09, 8. apríla 2014.

575 ESĽP, *Anakomba Yula/Belgicko*, č. 45413/07, 10. marca 2009.

týkala získania práva na pobyt. Žalobkyni bolo odporučené, aby si obnovila povolenie na pobyt a potom opäť podala žiadosť. ESLP konštatoval, že za týchto okolností bola žalobkyňa zbavená svojho práva na spravodlivý proces a že k tomu došlo na základe jej štátnej príslušnosti. Štát nebol oprávnený rozlišovať medzi osobami, ktoré mali alebo nemali povolenie na pobyt v situácii, keď išlo o vážne záležitosti rodinného života, keď existovala krátka lehota na určenie otcovstva a keď osoba prechádzala postupom obnovenia povolenia.

Oprávnenie štátov regulovať na svojich hraniciach vstup a odchod cudzích štátnych príslušníkov je dobre zavedené v medzinárodnom práve verejnom a ESLP ho akceptuje. V tejto súvislosti ESLP zasiahol predovšetkým v sťažnostiach týkajúcich sa vyhostenia osôb, ak sú v cieľovom štáte vystavené neludskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu alebo mučeniu (podľa článku 3)<sup>576</sup>, alebo si vytvorili silné rodinné väzby v hostiteľskom štáte, ktoré budú prerušené, ak bude osoba nútená odísť (podľa článku 8)<sup>577</sup>.

Príklad: Vo veci *C./Belgicko a Moustaquim/Belgicko*<sup>578</sup> boli žalobcovia, ktorí boli marockými štátnymi príslušníkmi, usvedčení z trestných činov a mali byť vyhostení. Sťažovali sa, že to predstavuje diskrimináciu na základe štátnej príslušnosti, pretože v podobnej situácii nemohli byť vyhostení ani štátni príslušníci Belgicka, ani cudzí štátni príslušníci z iných členských štátov EÚ. ESLP konštatoval, že žalobcovia neboli v porovnateľnej situácii ako štátni príslušníci Belgicka, pretože štátni príslušníci majú právo zostať vo svojom domovskom štáte, ktoré je osobitne zakotvené v článku 3 protokolu č. 4 k ECHR. Okrem toho bolo rozdielne zaobchádzanie medzi štátnymi príslušníkmi tretích krajín a štátnymi príslušníkmi iných členských štátov EÚ odôvodniteľné, pretože EÚ vytvorila osobitný právny poriadok, ako aj občianstvo EÚ.

Tieto veci by sa mali porovnať so situáciami, keď si žalobca vytvoril pevné faktické väzby k hostiteľskému štátu na základe dlhodobého pobytu alebo prispieval štátu prostredníctvom daní.

576 Pozri napríklad ESLP, *Trabelsi/Belgicko*, č. 140/10, 4. septembra 2014.

577 ESLP, *Nunez/Nórsko*, č. 55597/09, 28. júna 2011.

578 ESLP, *C./Belgicko*, č. 21794/93, 7. augusta 1996; ESLP, *Moustaquim/Belgicko*, č. 12313/86, 18. februára 1991.

Príklad: Vo veci *Andrejeva/Lotyšsko*<sup>579</sup> bola žalobkyňa kedysi občiankou bývalého Sovietskeho zväzu s právom trvalého pobytu v Lotyšsku. Podľa klasifikácie na základe vnútroštátnych právnych predpisov žalobkyňa počas obdobia pred nezávislosťou pracovala mimo Lotyšska (napriek tomu, že bola na rovnakom pracovnom mieste na území Lotyšska pred i po nadobudnutí nezávislosti) a v súlade s tým jej bol vypočítaný dôchodok podľa obdobia stráveného na tom istom pracovnom mieste po nadobudnutí nezávislosti. Na rozdiel od toho štátni príslušníci Lotyšska na rovnakom pracovnom mieste mali nárok na dôchodok na základe celej dĺžky služby vrátane práce pred vyhlásením nezávislosti. ESLP konštatoval, že žalobkyňa bola v porovnateľnej situácii ako štátni príslušníci Lotyšska, pretože podľa vnútroštátnych právnych predpisov bola „osobou bez občianstva s trvalým pobytom“ a platila dane na rovnakom základe. ESLP konštatoval, že na odôvodnenie rozdielného zaobchádzania len na základe štátnej príslušnosti by boli potrebné „veľmi závažné dôvody“, ktoré, ako uviedol, v tejto veci neexistujú. Aj keď pripustil, že štát má zvyčajne v oblasti fiškálnej a sociálnej politiky široký priestor na rozhodnutie podľa vlastného uváženia, situácia žalobkyne bola z faktického hľadiska príliš blízka situácii štátnych príslušníkov Lotyšska, aby sa bolo možné diskrimináciu na tomto základe odôvodniť.

Príklad: Vo veci *Ponomaryovi/Bulharsko*<sup>580</sup> boli dvaja ruskí dospelujúci ľudia žijúci v Bulharsku vylúčení zo sekundárneho vzdelávania, pretože nemohli zaplatiť požadované školné. ESLP uviedol, že štát by mohol mať oprávnené dôvody na obmedzenie využívania verejných služieb, ktoré sú náročné na zdroje, krátkodobými a nelegálnymi prisťahovalcami, ktorí spravidla neprispievajú k ich financovaniu. Okrem toho by štáty mohli za určitých okolností oprávnené rozlišovať medzi jednotlivými kategóriami cudzincov s pobytom na ich území. Na rozdiel od niektorých iných verejných služieb je však vzdelávanie právom, ktoré je priamo chránené podľa ESLP. Vzdelávanie je veľmi špecifickým typom služby vo verejnom záujme, ktoré nielen priamo prospieva tým, ktorí ho využívajú, ale slúži aj širším sociálnym funkciám. ESLP rozlišoval medzi vzdelávaním na univerzitnej úrovni, kde by sa vyššie poplatky pre cudzincov mohli považovať za plne odôvodnené, a na úrovni základného a stredoškolského vzdelávania, kde štáty požívajú užšiu mieru voľnej úvahy. Pokiaľ ide o situáciu žalobcov, ESLP zdôraznil, že nie sú v rovnakej situácii ako nezákonne prichádzajúci jednotlivci. Prišli žiť do Bulharska ako malé deti, boli plne integrovaní a hovorili plynule bulharsky. Na

579 ESLP, *Andrejeva/Lotyšsko* [VK], č. 55707/00, 18. februára 2009.

580 ESLP, *Ponomaryovi/Bulharsko*, č. 5335/05, 21. júna 2011.

záver ESLP konštatoval, že Bulharsko diskriminovalo žalobcov z dôvodu ich štátnej príslušnosti a postavenia prístahovalca a porušilo článok 14 v spojení s článkom 2 protokolu č. 1 k ECHR.

Príklad: Vo veci *Koua Poirrez/Francúzsko*<sup>581</sup> štátny príslušník Pobrežia Slonoviny požiadal o príspevok poskytovaný osobám so zdravotným postihnutím. Jeho žiadosť bola zamietnutá z dôvodu, že sa poskytuje iba francúzskym štátnym príslušníkom alebo štátnym príslušníkom krajín, s ktorými má Francúzsko recipročnú dohodu o sociálnom zabezpečení. ESLP konštatoval, že žalobca bol v skutočnosti v podobnej situácii ako francúzski štátni príslušníci, keďže splnil všetky ďalšie zákonné kritériá na to, aby dostával príspevok a dostával aj ďalšie sociálne dávky, ktoré nezáviseli od štátnej príslušnosti. ESLP konštatoval, že na odôvodnenie rozdielu v zaobchádzaní medzi žalobcom a inými štátnymi príslušníkmi by boli potrebné „osobitné závažné dôvody“. Na rozdiel od vecí skúmaných vyššie, kde bola štátu poskytnutá široká miera voľnej úvahy, pokiaľ ide o záležitosti vo fiškálnej oblasti a oblasti sociálneho zabezpečenia, argument Francúzska ho nepresvedčil o potrebe vyváženej štátnych príjmov a výdavkov a nepresvedčil ho ani faktický rozdiel, že neexistuje recipročná dohoda medzi Francúzskom a Pobrežím Slonoviny. Zaujímavé bolo, že daný príspevok sa vyplácal bez ohľadu na to, či príjemca prispieval do vnútroštátneho systému sociálneho zabezpečenia (čo bol hlavný dôvod netolerovania diskriminácie z dôvodu štátnej príslušnosti v prípadoch uvedených vyššie).

Príklad: Vo veci *Rangelov/Nemecko*<sup>582</sup> bol bulharskému štátnemu príslušníkovi držanému v preventívnej väzbe zamietnutý prístup k terapeutickému programu, na ktorom by sa nemecký štátny príslušník v jeho situácii mohol zúčastniť. Orgány založili svoje odmietnutie na skutočnosti, že v prípade žalobcu už bolo vydané rozhodnutie o vyhostení a nemohli ho pripravovať na život v Bulharsku, keďže nepoznali životné podmienky v tej krajine. ESLP konštatoval, že takáto diskriminácia založená výlučne na dôvode štátnej príslušnosti spôsobila, že pokračujúce zadržiavanie bolo svojvoľné, a teda bolo v rozpore s článkom 14 v spojení s článkom 5 ECHR.

581 ESLP, *Koua Poirrez/Francúzsko*, č. 40892/98, 30. septembra 2003.

582 ESLP, *Rangelov/Nemecko*, č. 5123/07, 22. marca 2012.

## 5.8. Náboženstvo alebo viera

Aj keď právo EÚ obsahuje určitú obmedzenú ochranu proti diskriminácii na základe náboženstva alebo viery, rozsah pôsobnosti ECHR je podstatne širší než právo EÚ, pretože článok 9<sup>583</sup> obsahuje samostatné právo na slobodu svedomia, náboženstva a viery.

Príklad: Vo veci *Alujer Fernandez a Caballero García/Španielsko*<sup>584</sup> sa žalobcovia, členovia baptistickej evanjelickej cirkvi, sťažovali, že na rozdiel od katolíkov nemôžu venovať časť svojej dane z príjmov priamo cirkvi. EŠLP konštatoval, že táto vec je neprípustná na základe skutočností, že cirkev žalobcov nie je v porovnateľnom postavení ako katolícka cirkev v tom, že nepredložili vláde takúto požiadavku, a preto, že vláda mala uzavretú recipročnú dohodu so Svätou stolicou.

Príklad: Vo veci *Cha'are Shalom Ve Tsedek/Francúzsko*<sup>585</sup> sa žalobca, ktorým bolo židovské združenie, domnieval, že mäso zo zvierat zabitých existujúcou židovskou organizáciou prestalo zodpovedať prísnyim pravidlám spojeným s kóšer mäsom, a žiadal štát o povolenie vykonávať vlastné rituálne porážky. To bolo zamietnuté na základe toho, že organizácia nemá v rámci francúzskej židovskej obce dostatočné zastúpenie, a na základe toho, že povolenia na rituálne porážky už existovali. EŠLP konštatoval, že za daných okolností nedošlo k skutočnému znevýhodneniu organizácie, pretože sa stále dalo získať mäso z porážky požadovanou metódou z iných zdrojov.

Príklad: Vo veci *Vojnity/Maďarsko*<sup>586</sup> boli žalobcovi, stúpcovi Kongregácie viery, odňaté jeho práva na styk s jeho dieťaťom po tom, ako vnútroštátne orgány zistili, že zneužil svoje práva na ovplyvňovanie dieťaťa, aby vyznávalo jeho náboženstvo. EŠLP dospel k záveru, že obmedzenia práva žalobcu na rešpektovanie rodinného života a práva na komunikáciu a presadzovanie jeho náboženského presvedčenia vo výchove jeho dieťaťa sledujú legitímny cieľ, a to záujem dieťaťa. Konštatoval však, že orgány porušili zásadu proporcionality tým, že nariadili úplné odňatie jeho práv na styk

583 Vysvetlenie rozsahu pôsobnosti článku 9 ECHR sa uvádza v publikácii: Rada Európy (2015), *Guide to Article 9* (Príručka k článku 9).

584 EŠLP, *Alujer Fernandez a Caballero García/Španielsko* (dec.), č. 53072/99, 14. júna 2001.

585 EŠLP, *Cha'are Shalom Ve Tsedek/Francúzsko* [VK], č. 27417/95, 27. júna 2000.

586 EŠLP, *Vojnity/Maďarsko*, č. 29617/07, 12. februára 2013.

s dieťaťom. Dospel k záveru, že žalobca bol diskriminovaný na základe svojho náboženského presvedčenia pri výkone svojho práva na rešpektovanie rodinného života.

Príklad: Vo veci *İzzettin Doğan a iní/Turecko*<sup>587</sup> žalobcovia, vyznávači alevitskej viery, požiadali o uznanie bohoslužieb spojených s praktizovaním svojej viery ako náboženskej verejnej služby. Žiadosť žalobcov bola zamietnutá v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi. Žalobcovia sa sťažovali, že zamietnutím ich žiadosti došlo k porušeniu ich slobody náboženstva a že sa s nimi zaobchádzalo menej priaznivo než s občanmi, ktorí sú vyznávačmi väčšiny vetvy islamu. EŠLP konštatoval, že sloboda náboženstva neukladá štátu povinnosť vytvoriť osobitný právny rámec, ktorým by sa udeľovali výsady náboženským skupinám. Ak by to tak bolo, každá náboženská skupina by mala mať spravodlivú príležitosť a kritériá na získanie výsad by sa mali uplatňovať nediskriminačným spôsobom. EŠLP preto považoval toto rozdielne zaobchádzanie medzi stúpencami náboženskej menšiny a stúpencami náboženskej väčšiny za diskriminačné a dospel k záveru, že došlo k porušeniu zákazu diskriminácie a práva na slobodu náboženstva.

Príklad: Vo veci *Milanović/Srbsko*<sup>588</sup> bol žalobca, popredný člen náboženskej komunity Hare Krišna v Srbsku, viackrát pobodaný. Tieto útoky oznámil polícii spolu so svojim presvedčením, že za týmito útokmi môžu stáť členovia krajne pravicovej extrémistickej skupiny. Polícia vypočula svedkov a niekoľkých potenciálnych podozrivých, ale útočníkov nikdy neidentifikovala. EŠLP konštatoval, že štátne orgány mali ďalšiu povinnosť, a to podniknúť všetky primerané kroky na odhalenie akýchkoľvek náboženských motívov a na určenie, či mohli zohrávať v týchto prípadoch úlohu náboženská nenávisť alebo predsudky, aj keď za zlé zaobchádzanie boli zodpovedné súkromné osoby. Hoci z hľadiska policajných správ bolo zrejmé, že dôvodom útokov mohlo byť náboženstvo žalobcu, orgány nevykonali vyšetrovanie v súlade s požiadavkami článku 14 v spojení s článkom 3 dohovoru.

Príklad: Vo veci *O'Donoghue a iní/Spojené kráľovstvo*<sup>589</sup> žalobca, nigérijský štátny príslušník, ktorý požiadal o azyl v Spojenom kráľovstve, a jeho partnerka chceli uzavrieť manželstvo v rímskokatolíckom kostole. Ako osoba podliehajúca imigračnej kontrole bol povinný požiadať ministra o povolenie

587 EŠLP, *İzzettin Doğan a iní/Turecko* [VK], č. 62649/10, 26. apríla 2016.

588 EŠLP, *Milanović/Srbsko*, č. 44614/07, 14. decembra 2010.

589 EŠLP, *O'Donoghue a iní/Spojené kráľovstvo*, č. 34848/07, 14. decembra 2010.

formou osvedčenia o schválení, za ktoré musel zaplatiť poplatok. Tieto formalities neboli povinné v prípade osôb, ktoré chceli uzavrieť manželstvo v anglikánskej cirkvi. Žalobca požiadal o osvedčenie o schválení a požiadal o oslobodenie od poplatku z dôvodu svojho zlého finančného stavu, jeho žiadosť však bola zamietnutá. ESLP konštatoval, že uvedený systém je diskriminačný z dôvodu náboženstva, pre ktorý nebolo poskytnuté žiadne objektívne a primerané odôvodnenie.

Čo v skutočnosti predstavuje „náboženstvo“ alebo „vieru“, ktoré sa kvalifikujú na ochranu, bolo predmetom nasledujúceho rozsudku, ktorý sa týka prejavovania náboženstva na pracovisku.

Príklad: Vo veci *Eweida a iní/Spojené kráľovstvo*<sup>590</sup> sa žalobcovia, ktorí sú praktizujúcimi kresťanmi, sťažovali na to, že boli v práci vystavení náboženskej diskriminácii. Prvá a druhá žalobkyňa podali sťažnosť, že ich zamestnávateľi obmedzili viditeľné nosenie kresťanských krížov počas výkonu práce, a tretia žalobkyňa a štvrtý žalobca podali sťažnosť, že boli prepustení za to, že odmietli vykonávať určité úlohy, ktoré považovali za tolerovanie homosexuality, praktiky, ktorú považovali za nezlučiteľnú so svojim náboženským presvedčením. ESLP konštatoval porušenie v prípade prvej žalobkyne, zamestnankyne British Airways, pričom zdôraznil, že jej kríž bol diskrétny a nemohol uberať na vážnosti jej profesionálneho vzhľadu. Okrem toho neexistovali žiadne dôkazy o tom, že by došlo ku skutočnému zasahovaniu do záujmov iných. Čo sa týka druhej žalobkyne, zdravotnej sestry, zásah bol primeraný sledovanému cieľu (ochrane zdravia a bezpečnosti zdravotných sestier a pacientov). Čo sa týka tretej žalobkyne, pracovníčky matriky zaznamenávajúcej narodenia, manželstvá a úmrtia, ktorá bola disciplinárne potrestaná za odmietnutie vykonať registrované partnerstvo, orgány konali v rámci širokej miery voľnej úvahy priznanej štátu, keď je ohrozené právo iných osôb nebyť diskriminovaný. V prípade štvrtého žalobcu, poradcu v oblasti vzťahovej a psychosexuálnej terapie v súkromnej vnútroštátnej organizácii, ESLP konštatoval, že existuje primeraný a objektívny dôvod na obmedzenie slobody náboženstva žalobcov v záujme podpory práv iných osôb, keďže zamestnávateľ uplatňuje politiku nediskriminácie v prípade používateľov služieb. Štát preto konal v rámci svojej širokej miery voľnej úvahy.

<sup>590</sup> ESLP, *Eweida a iní/Spojené kráľovstvo*, č. 48420/10, 59842/10, 51671/10 a 36516/10, 15. januára 2013.



ESLP v rade vecí týkajúcich sa hmotného práva na slobodu náboženstva a viery podľa ECHR objasnil, že štát sa nemôže pokúsiť predpísať, čo predstavuje náboženstvo alebo vieru, a že tieto pojmy chránia „ateistov, agnostikov, skeptikov a nezainteresovaných“, a tak chránia tých, ktorí sa rozhodnú „vyznávať alebo nevyznávať náboženskú vieru a praktizovať alebo nepraktizovať náboženstvo“<sup>591</sup>. Tieto veci poukazujú tiež na to, že náboženstvo alebo viera sú v podstate osobné a subjektívne a nemusia sa nevyhnutne vzťahovať na vieru organizovanú v rámci určitej inštitúcie<sup>592</sup>. Konštatovalo sa tiež, že novšie náboženstvá, napr. scientológia, takisto spĺňajú podmienky na ochranu<sup>593</sup>.

ESLP rozvinul pojem „viera“ v kontexte práva na vzdelanie podľa článku 2 protokolu č. 1 k ECHR, v ktorom sa uvádza, že štát musí rešpektovať právo rodičov zabezpečiť vzdelanie ich dieťaťa „v zhode s ich vlastným náboženským a filozofickým presvedčením“. ESLP konštatoval:

„V bežnom význame slovo „presvedčenie“ samo osebe nie je synonymom slov „názory“ a „myšlienky“, ktoré sú použité v článku 10 [...] dohovoru, ktoré zaručujú slobodu prejavu, bližšie je pojmu „viera“ (vo francúzskom znení: „convictions“) uvedené v článku 9 [...] – a označuje názory, ktoré dosahujú určitú úroveň presvedčivosti, vážnosti, súdržnosti a dôležitosti“<sup>594</sup>.

Jedným zjavným symbolom náboženskej viery jednotlivca je nosenie náboženského odevu. ESLP riešil prípady týkajúce sa náboženskej slobody v prípade štátov, ktoré chcú zachovať sekularizmus. V tejto súvislosti kládol osobitný dôraz na stanovený cieľ štátu, ktorým je predchádzanie nepokojom a ochrana práv a slobôd iných.

Príklad: Vo veci *S.A.S./Francúzsko*<sup>595</sup> bolo na základe zmeny vnútroštátneho práva žalobkyni, francúzskej štátnej príslušníčke a praktizujúcej moslimke, zakázané zahaľovať si tvár na verejnosti. ESLP konštatoval, že zákaz celkového zahalenia bol nevyhnutný na harmonické „spolužitie“ v súlade

591 ESLP, *S.A.S./Francúzsko* [VK], č. 43835/11, 1. júla 2014, bod 124; ESLP, *Izzettin Doğan a iní/Turecko* [VK], č. 62649/10, 26. apríla 2016, bod 103.

592 ESLP, *Moskovská pobočka Armády spásy*, č. 72881/01, 5. októbra 2006, body 57 – 58; ESLP, *Metropolitan Church of Bessarabia a iní/Moldavsko*, č. 45701/99, 13. decembra 2001 bod 114; ESLP, *Hasan a Chaush/Bulharsko* [VK], č. 30985/96, 26. októbra 2000, body 62 a 78.

593 ESLP, *Scientologická cirkev v Moskve/Rusko*, č. 18147/02, 5. apríla 2007.

594 ESLP, *Campbell a Cosans/Spojené kráľovstvo*, č. 7511/76 a č. 7743/76, 25. februára 1982, bod 36.

595 ESLP, *S.A.S./Francúzsko* [VK], č. 43835/11, 1. júla 2014.

s právom. ESLP zdôraznil, že „rešpektovanie minimálneho súboru hodnôt otvorenej demokratickej spoločnosti“ prevažuje nad tým, že sa osoba rozhodne nosiť odev zakrývajúci celú tvár. ESLP takisto uviedol, že aj keď tento zákaz neúmerne zasiahol moslimské ženy, ktoré chcú nosiť odev zahalujúci celú tvár, v zákone nebolo nič také, čo by bolo výslovne zamerané na náboženský odev; zákaz zamedzoval tiež nosenie akéhokoľvek kusu odevu, ktorý zakrýva tvár.

Príklad: Vo veci *Ebrahimian/Francúzsko*<sup>596</sup> nebola žalobkyni ako nemocničnej sociálnej pracovníčke obnovená pracovná zmluva po tom, ako odmietla prestať nosiť moslimskú šatku. ESLP vychádzajúc zo svojej predchádzajúcej judikatúry týkajúcej sa zákazu nosenia šatiek<sup>597</sup> konštatoval, že právo žalobkyne prejavovať svoje náboženstvo je nezlučiteľné s požiadavkou, aby služby verejnej nemocnice zostali neutrálne. Z toho vyplýva, že zásah do práva žalobkyne prejavovať svoje náboženstvo bolo odôvodnené nevyhnutnosťou chrániť právo ostatných.

Príklady: Rozsudkom z 27. januára 2015 nemecký ústavný súd<sup>598</sup> zamietol abstraktný zákaz a obmedzil možnosť orgánov zavádzajúcich zákaz nosenia šatky v situáciách, v ktorých existuje konkrétne riziko pre neutralitu alebo práva iných<sup>599</sup>. Vo svojom nariadení z 26. augusta 2016 francúzska Štátna rada vyhlásila, že komunálne predpisy zakazujúce islamské plavky na pláži sú neplatné<sup>600</sup>.

Príklad: Vo veci<sup>601</sup> z Rakúska bola žalobkyňa zamestnaná ako notárska úradníčka. Keď nosila moslimskú šatku a abaju, bol jej obmedzený kontakt s klientmi. Keď začala nosiť odev zahalujúci celú tvár, prepustili ju. Najvyšší súd konštatoval, že obmedzenie rozsahu jej úloh nebolo odôvodnené. Zdôraznil, že nenosenie šatky nepredstavuje skutočnú a rozhodujúcu požiadavku na zamestnanie a potvrdil v tejto súvislosti priamu diskrimináciu. Súd však dospel k záveru, že nosenie odevu zahalujúceho tvár na pracovisku predstavuje prekážku pri výkone práce z dôvodu potreby nerušenej

596 ESLP, *Ebrahimian/Francúzsko*, č. 64846/11, 26. novembra 2015.

597 ESLP, *Leyla Şahin/Turecko* [VK], č. 44774/98, 10. novembra 2005; ESLP, *Kurtulmuş/Turecko* (dec.), č. 65500/01, 24. januára 2006.

598 Nemecko, nemecký ústavný súd, **1 BvR 471/10**, 1 BvR 1181/10, 27. januára 2015.

599 Pozri tiež: Belgicko, Štátna rada, č. **228.752**, rozsudok zo 14. októbra 2014.

600 Francúzsko, Nariadenie štátnej rady, č. **402742 a 402777**, 26. augusta 2016.

601 Rakúsko, Najvyšší súd Rakúska, 9 ObA 117/15, 25. mája 2016.

komunikácie a interakcie s klientmi, kolegami a zamestnávateľom. Existovala teda skutočná a rozhodujúca požiadavka na zamestnanie, a to nenosiť odev zahaľujúci tvár.

V roku 2017, takmer 17 rokov po prijatí smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES), Súdny dvor EÚ vydal svoj prvý rozsudok o diskriminácii na základe náboženstva.

Príklad: Vo veci *Samira Achbita a Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/G4S Secure Solutions NV*<sup>602</sup> bola žalobkyňa prepustená za nedodržanie interného predpisu, a to nenosiť v práci viditeľné symboly svojho politického, filozofického alebo náboženského presvedčenia. Súdny dvor EÚ konštatoval, že sporné interné pravidlo sa vzťahuje na akýkoľvek prejav takýchto presvedčení bez rozdielu a so všetkými zamestnancami podniku sa v tomto prípade zaobchádza rovnakým spôsobom, keďže sa od nich vyžaduje, aby sa obliekali neutrálne. Podľa toho nebolo takýmto interným pravidlom na účely tejto smernice zavedené rozdielne zaobchádzanie, ktoré je priamo založené na náboženstve alebo viere. Na druhej strane Súdny dvor dospel k záveru, že takéto pravidlo by mohlo predstavovať nepriamu diskrimináciu, ak vedie ku konkrétnemu znevýhodneniu osôb vyznávajúcich určité náboženstvo. Takéto zaobchádzanie by však mohlo byť objektívne odôvodnené oprávneným cieľom, akým je uplatňovanie prístupu politickej, filozofickej, ako aj náboženskej neutrality zamestnávateľom v jeho vzťahoch s klientmi, a pokiaľ prostriedky na uskutočnenie tohto cieľa sú primerané a nevyhnutné, čo musí overiť vnútroštátny súd. Súdny dvor EÚ tiež zdôraznil, že pravidlo obmedzujúce náboženské symboly alebo odev možno považovať za vhodné len vtedy, ak je súčasťou politiky neutrality, ktorá „je skutočne sledovaná koherentným a systematickým spôsobom“.

Príklad: Vo veci *Asma Bougnaoui a ADDH/Micropole SA*<sup>603</sup> bola žalobkyňa na základe želania zákazníka požiadaná, aby nenesila šatku v práci. Keďže túto žiadosť odmietla akceptovať, bola prepustená. Súdny dvor EÚ opätovne zdôraznil, že všeobecne platný zákaz všetkých viditeľných symbolov náboženského, filozofického alebo politického presvedčenia by bol nepriamo

602 SDEÚ, C-157/15, *Achbita a Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/G4S Secure Solutions NV* [VK], 14. marca 2017.

603 SDEÚ, C-188/15, *Asma Bougnaoui a Association de défense des droits de l'homme (ADDH)/Micropole S.A.* [VK], 14. marca 2017.

diskriminačný, ak by nebol odôvodnený. Na druhej strane, ak by rozhodnutie o prepustení nebolo založené na všeobecnom zákaze, ale týkalo by sa konkrétne šatky, potom by bolo potrebné odpovedať na otázku, či vyhovieň takejto žiadosti klienta možno považovať za „skutočnú a rozhodujúcu požiadavku na zamestnanie“, ktorá by mohla odôvodniť politiku priamej diskriminácie. Súdny dvor EÚ vysvetlil, že pojem skutočná a rozhodujúca požiadavka na zamestnanie v zmysle tohto ustanovenia odkazuje na požiadavku, ktorá objektívne vyplýva z povahy alebo podmienok výkonu predmetnej profesijnej činnosti. Nemôže sa však vzťahovať na subjektívne úvahy, akými sú vôľa zamestnávateľa zohľadniť osobitné želania zákazníka.

## 5.9. Sociálny pôvod, rod a majetok

Tieto tri dôvody možno považovať za vzájomne prepojené, pretože sa vzťahujú na postavenie prisudzované osobe na základe zdedenej sociálnej, hospodárskej alebo biologickej charakteristiky<sup>604</sup>. Ako také môžu byť tiež vo vzájomnom vzťahu s rasou a etnickým pôvodom.

**Podľa práva EÚ** sa v nasledovnej veci žalobcovia odvolávali na narodenie ako na chránený dôvod.

Príklad: Vo veci *Zoi Chatzi/Ypourgos Oikonomikon*<sup>605</sup> Súdny dvor EÚ skúmal, či je priznanie jedinej rodičovskej dovolenky v prípade narodenia dvojčiat diskriminačné na základe narodenia, čo je v rozpore s článkom 21 charty základných práv. Súdny dvor EÚ rozhodol, že práva zakotvené v rámcovej dohode o rodičovskej dovolenke sa priznávajú rodičom v postavení pracovníkov s cieľom pomôcť im zosúladiť ich rodičovské a pracovné povinnosti. Čo sa týka rodičovskej dovolenky priznanej dieťaťu, v rámcovej dohode ani v charte EÚ sa neuvádza žiadne právo. Na základe toho nedošlo k diskriminácii na základe narodenia, keď bola priznaná len jedna rodičovská

604 Sociálny pôvod, rod a majetok ako dôvody sa uvádzajú aj v článku 2 ods. 2 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach z roku 1966 (ktorého zmluvnými stranami sú všetky členské štáty EÚ). Pozri OSN, CESCR (2009), *General Comment No. 20: Non-discrimination in economic, social and cultural rights (art. 2, para. 2, of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)*, [Všeobecná poznámka č. 20: Nediskriminácia v hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (článok 2 ods. 2 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach)], dok. OSN E/C.12/GC/20, 2. júla 2009, body 24– 26 a 35.

605 SDEÚ, C-149/10, *Zoi Chatzi/Ypourgos Oikonomikon*, 16. septembra 2010.

dovolenka na dvojčatá. Súdny dvor EÚ ďalej rozhodol, že rámcovú dohodu nemožno vykladať tak, že automaticky priznáva osobitnú rodičovskú dovolenku pre každé narodené dieťa. Uznalo sa, že v rámcovej dohode sa stanovujú len minimálne požiadavky a že v prípadoch, keď členské štáty EÚ umožňujú rodičovskú dovolenku trvajúcu viac než požadované trojmesačné minimum, môžu byť pravidlá upravené. Pri prijímaní opatrení na transpozíciu rámcovej dohody však zákonodarcovia členských štátov EÚ musia mať na pamäti zásadu rovnakého zaobchádzania a zabezpečiť, aby sa s rodičmi dvojčiat zaobchádzalo tak, aby boli zohľadnené ich potreby.

**Podľa ECHR** okrem dôvodu „narodenie“ bolo na ESLP predložených len málo vecí s uvedenými dôvodmi, ak vôbec nejaké. Vo veci *Mazurek/Francúzsko*<sup>606</sup> ESLP konštatoval, že tento rozdiel v zaobchádzaní len na základe skutočnosti, že sa narodil mimo manželstva, by mohol byť odôvodnený len na základe obzvlášť „závažných dôvodov“.

Príklad: Vo veci *Wolter a Sarfert/Nemecko*<sup>607</sup> boli žalobcovia narodení mimo manželského zväzku. Po smrti svojich vlastných otcov boli žalobcovia uznaní ako dediči majetku svojich otcov. V súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi však žalobcovia mohli dediť len vtedy, ak sa narodili mimo manželského zväzku po 1. júli 1949 a ak ich otcovia zomreli po 28. máji 2009. Vnútroštátne súdy rozhodli, že právna úprava sa nemôže uplatňovať retroaktívne z dôvodu zásady právnej istoty. Žalobcovia podali sťažnosť, že boli diskriminovaní ako deti narodené mimo manželstva v porovnaní s deťmi narodenými v manželstve.

ESLP konštatoval, že aj keď právna istota bola významným faktorom, nebola dostačujúca, aby sa žalobcom bránilo v dedení majetku ich otca, a odôvodnil vzťah medzi proporcionalitou použitých prostriedkov a sledovaným cieľom. Na základe toho ESLP konštatoval porušenie článku 14 dohovoru v spojení s článkom 1 protokolu č. 1.

Príklad: Vo veci *Chassagnou/Francúzsko*<sup>608</sup> žalobcovia podali sťažnosť, že im nebolo dovolené použiť ich pozemok v súlade s ich želaním. Zákony ukladali menším majiteľom pozemkov, aby previedli verejné poľovnícke

606 ESLP, *Mazurek/Francúzsko*, č. 34406/97, 1. februára 2000.

607 ESLP, *Wolter a Sarfert/Nemecko*, č. 59752/13 a 66277/13, 23. marca 2017. Pozri tiež *Fabris/Francúzsko* [VK], č. 16574/08, 7. februára 2013.

608 ESLP, *Chassagnou a iní/Francúzsko* [VK], č. 25088/94 a iní, 29. apríla 1999.

práva vzťahujúce sa na ich pozemok, pričom vlastníci veľkých pozemkov takúto povinnosť nemali a mohli využívať svoje pozemky podľa svojho želanía. Žalobcovia chceli zakázať poľovníctvo na svojom pozemku a použiť ho na ochranu voľne žijúcich živočíchov. ESLP konštatoval, že rozdielne zaobchádzanie s veľkými a malými vlastníkmi pôdy predstavuje diskrimináciu na základe majetku<sup>609</sup>.

**Podľa medzinárodného práva** sa sociálny pôvod, rod a majetok uvádzajú ako dôvody aj v článku 2 ods. 2 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva zodpovedný za monitorovanie a výklad zmluvy rozšíril ich význam vo svojej všeobecnej poznámke č. 20<sup>610</sup>. Podľa výboru sú postavenia v rámci „sociálneho pôvodu“, „rodu“ a „majetku“ vzájomne prepojené. Sociálny pôvod „sa týka zdedeného sociálneho postavenia osoby“. Môže sa vzťahovať na postavenie získané na základe narodenia do určitej spoločenskej triedy alebo komunity (napríklad na základe etnického pôvodu, náboženstva alebo ideológie), alebo môže vyplývať zo sociálnej situácie osoby, ako je chudoba a bezdomovstvo. Okrem toho sa rod ako dôvod môže vzťahovať na postavenie osoby, ktorá sa narodila mimo manželstva alebo bola adoptovaná. Majetok sa ako dôvod môže vzťahovať na postavenie vo vzťahu k pozemku (napríklad nájomca, vlastník alebo nelegálny užívateľ) alebo vo vzťahu k inému majetku.

## 5.10. Jazyk

**Podľa práva EÚ** sa jazyk ako samostatný chránený dôvod v antidiskriminačných smerniciach neuvádza. Napriek tomu môže byť chránený podľa smernice o rasovej rovnosti, pokiaľ sa môže spájať s rasou alebo etnickým pôvodom. Podľa Súdneho dvora EÚ bol jazyk chránený aj z dôvodu štátnej príslušnosti v rámci práva o voľnom pohybe osôb<sup>611</sup>. Súdny dvor EÚ pri mnohých príležitostiach zdôraznil, že ustanovenia ZFEÚ týkajúce sa voľného pohybu osôb sú určené na to, aby štátnym príslušníkom členských štátov uľahčili vykonávanie profesijných činností všetkých

609 Pozri tiež ESLP, *Herrmann/Nemecko* [VK], č. 9300/07, 26. júna 2012.

610 OSN, CESCR (2009), *General Comment No. 20: Non-discrimination in economic, social and cultural rights (art. 2, para. 2, of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)*, [Všeobecná poznámka č. 20: Nediskriminácia v hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (článok 2 ods. 2 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach)], dok. OSN E/C.12/GC/20, 2. júla 2009, body 24 – 26 a 35.

611 SDEÚ, C-379/87, *Anita Groener/Minister for Education and the City of Dublin Vocational Educational Committee*, 28. novembra 1989.

druhov v celej Európskej únii. Tieto ustanovenia bránia prijatiu opatrení, ktoré by mohli znevýhodňovať týchto štátnych príslušníkov členských štátov, pokiaľ by chceli vykonávať hospodársku činnosť na území iného členského štátu<sup>612</sup>.

Príklad: Vo veci *Európska komisia/Belgicko*<sup>613</sup> Súdny dvor EÚ preskúmal jazykové požiadavky na uchádzačov o pracovné miesta v miestnych službách, ktoré boli zriadené vo frankofónnych alebo germanofónnych regiónoch. Podľa príslušných právnych predpisov boli osoby, ktorých diplomy alebo osvedčenia nepreukazujú, že sa vzdelávali v príslušnom jazyku, povinné získať osvedčenie vydané len jediným konkrétnym belgickým subjektom na základe posúdenia vykonaného týmto orgánom. Súdny dvor EÚ konštatoval, že je legitímne vyžadovať, aby uchádzači poznali jazyk regiónu, v ktorom sa nachádza takáto obec, aby mohli komunikovať s orgánmi a verejnosťou. No to, že jediný spôsob, ako mohli tieto osoby preukázať svoje jazykové znalosti, bolo uvedené osvedčenie, bola neprimeraná vo vzťahu k sledovanému cieľu. Súdny dvor EÚ dospel k záveru, že Belgicko si nesplnilo svoje povinnosti podľa článku 45 ZFEÚ a nariadenia č. 492/2011.

**Podľa práva Rady Európy** sa jazyk ako dôvod uvádza v článku 14 ECHR a v článku 1 protokolu č. 12. Okrem toho sa Rámcovým dohovorom Rady Európy na ochranu národnostných menšín z roku 1995<sup>614</sup> (ratifikovaný 39 členskými štátmi RE), ako aj Európskou chartou regionálnych alebo menšinových jazykov z roku 1992<sup>615</sup> (ratifikovaná 24 členskými štátmi RE) ukladajú štátom špecifické povinnosti v súvislosti s používaním menšinových jazykov. V žiadnom z dokumentov však nie je vymedzený význam pojmu „jazyk“. V článku 6 ods. 3 ECHR sa výslovne uvádzajú určité záruky v rámci trestného konania tak, že každý má právo, aby mu obvinenia proti nemu oznámili v jazyku, ktorému rozumie, ako aj právo na tlmočníka, ak nerozumie jazyku alebo nehovorí jazykom používaným na súde.

Zásadný prípad zahŕňajúci jazyk, ktorý bol predložený ESLP, sa týkal oblasti vzdelávania.

612 SDEÚ, C-202/11, *Anton Las/PSA Antwerp NV* [VK], 16. apríla 2013, bod 19; SDEÚ, vec C-461/11, *Ulf Kazimierz Radziejewski/Kronofogdemyndigheten i Stockholm*, 8. novembra 2012, bod 29.

613 SDEÚ, C-317/14, *Európska komisia/Belgické kráľovstvo*, 5. februára 2015.

614 Rada Európy, Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín (FCNM), CETS č. 157, 1995.

615 Rada Európy, Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov, CETS č. 148, 1995.

Príklad: Vo veci týkajúcej sa *belgického lingvistického prípadu*<sup>616</sup> sa združenie rodičov sťažovalo, že vnútroštátne právo týkajúce sa poskytovania vzdelávania je diskriminačné na základe jazyka. So zreteľom na francúzsky a holandsky hovoriace komunity v Belgicku sa vo vnútroštátnom práve stanovovalo, že štátom poskytované alebo dotované zabezpečenie vzdelávania bude poskytované buď vo francúzštine, alebo v holandčine v závislosti od toho, či sa región považuje za francúzsky alebo holandský. Rodičia francúzsky hovoriacich detí žijúcich v holandsky hovoriacom regióne sa sťažovali, že to bráni alebo výrazne sťažuje, aby sa ich deti mohli vzdelávať vo francúzštine. ESLP konštatoval, že hoci dochádzalo k rozdielu v zaobchádzaní, bolo to odôvodnené. Rozhodnutie bolo založené na úvahe, že regióny sú prevažne jednojazyčné. Rozdiel v zaobchádzaní je teda odôvodnený, pretože by nebolo realizovateľné, aby výučba bola dostupná v oboch jazykoch. Okrem toho rodinám v holandsky hovoriacich regiónoch nebolo zakázané využívať súkromné vzdelávanie vo francúzštine.

Vo veci *Catan a iní/Moldavská republika a Rusko*<sup>617</sup> (opísanej v [oddiel 2.4.2](#)) ESLP opätovne zdôraznil, že existuje právo na vzdelávanie v rodnom jazyku.

ESLP vo viacerých veciach týkajúcich sa pravopisu písania mien poukázal na širokú mieru voľnej úvahy, ktorú majú členské štáty, a konštatoval, že príslušná politika neporušila článok 14. Poskytnuté dôvody boli založené na tom, že politika nezbavuje jednotlivca možnosti výberu, pokiaľ ide o to, ako by sa jeho meno malo uvádzať<sup>618</sup>, ani neexistuje žiadna právna prekážka na výber kurdskeho mena alebo priezviska za predpokladu, že sa píše v súlade s pravidlami tureckej abecedy<sup>619</sup>.

Príklad: Vo veci *Macalin Moxamed Sed Dahir/Švajčiarsko*<sup>620</sup> bola zamietnutá žiadosť žalobkyne o zmenu priezviska z dôvodu, že švajčiarska výslovnosť mena má v jej materinskom jazyku hanlivý význam. ESLP rozhodol, že sa nenachádza v situácii porovnateľnej so situáciou osôb, ktorých mená majú zosmiešňujúci alebo ponižujúci význam v bežnejšom jazyku, ako je napríklad

616 ESLP, *Case relating to certain aspects of the laws on the use of languages in education in Belgium/Belgicko*, č. 1474/62 a iní, 23. júla 1968.

617 ESLP, *Catan a iní/Moldavská republika a Rusko* [VK], č. 43370/04, 18454/06 a 8252/0, 19. októbra 2012.

618 ESLP, *Bulgakov/Ukrajina*, č. 59894/00, 11. septembra 2007, bod 58.

619 ESLP, *Kemal Taşkın a iní/Turecko*, č. 30206/04, 2. februára 2010.

620 ESLP, *Macalin Moxamed Sed Dahir/Švajčiarsko* (dec.), č. 12209/10, 15. septembra 2015.



národný jazyk. Jej situácia nebola porovnateľná ani so situáciou poľských migrantov, ktorým bolo povolené zmeniť si meno, pretože ich švajčiarski občania nevedeli vysloviť. Na záver ESLP konštatoval, že sťažnosť je zjavne neopodstatnená<sup>621</sup>.

Príklad: Vec z Rakúska<sup>622</sup> sa týkala inzerátu na pracovné miesto, v ktorom sa od uchádzačov požadovalo, aby ich „materinským jazykom“ bola nemčina. Súd dospel k záveru, že na pozíciu grafického návrhára je potrebný určitý stupeň znalosti jazyka, ale požiadavka, aby uchádzač hovoril nemecky ako materinským jazykom, predstavuje nepriamu diskrimináciu na základe etnického pôvodu.

Príklad: Vo veci<sup>623</sup> zo Spojeného kráľovstva bol pokyn, aby cudzinka hovoriaca anglicky v práci nehovorila svojim materinským jazykom, odôvodnený. Vnútroštátne sudy zistili, že zaobchádzanie so žalobkyňou nebolo spojené s jej štátnou príslušnosťou. Uznali, že dôvod pokynu, ktorý dostala, vyplýval z dôvodných podozrení (založených na jej správaní), že by mohla byť aktivistkou v oblasti práv zvierat, ktorá sa chcela infiltrovať do spoločnosti, ktorá sa podieľa na testovaní výrobkov na zvieratách. Z bezpečnostných dôvodov bolo preto dôležité, aby anglicky hovoriaci manažéri rozumeli svojim zamestnancom na pracovisku.

Ďalšie objasnenie, ako jazyk ako chránený dôvod funguje v praxi, je možné čerpať z dvoch prípadov, o ktorých rozhodoval Výbor OSN pre ľudské práva (HRC) zodpovedný za výklad a monitorovanie dodržiavania Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (ICCPR, ku ktorému sa pripojili všetky členské štáty EÚ).

Príklad: Vo veci *Diergaardt/Namíbia*<sup>624</sup> žalobcovia patrili k menšinovej skupine európskeho pôvodu, ktorá predtým požívala politickú autonómiu a teraz patrí do štátu Namíbia. Jazykom tejto komunity bola afrikánčina. Žalobcovia sa sťažovali, že počas súdneho konania boli povinní používať angličtinu

621 Porovnaj tiež SDEÚ, C-391/09, *Malgozata Runevič-Vardyn a Lukasz Pawel Wardyn/Vilniaus miesto savivaldybės administracija a iní*, 12. mája 2011, vec opisanú v oddiele 4.6.

622 Rakúsko, Krajský správny súd v Tirolsku, LVwG-2013/23/3455-2, 14. januára 2014.

623 Spojené kráľovstvo, Employment Appeal Tribunal, *Kelly/Covance Laboratories Limited, UKEAT/0186/15/LA*, 20. októbra 2015.

624 HRC, *Diergaardt a iní/Namíbia*, Communication No. 760/1997 (Oznámenie č. 760/1997), 6. septembra 2000.

a nie svoj materinský jazyk. Sťažovali sa aj na štátnu politiku odmietania odpovedať v afrikánčine na akúkoľvek písomnú alebo ústnu komunikáciu zo strany žalobcov napriek tomu, že by tak boli schopní urobiť. Výbor OSN pre ľudské práva (HRC) konštatoval, že nedošlo k porušeniu práva na spravodlivý proces, pretože žalobcovia nevedeli preukázať, že boli v priebehu súdneho konania negatívne ovplyvnení používaním angličtiny. Z toho vyplýva, že právo na tlmočníka v priebehu súdneho konania sa nevzťahuje na situácie, keď jazyk jednoducho nie je materinským jazykom údajnej obete. Vzťahuje sa však skôr na situácie, kedy obeť nie je schopná dostatočne rozumieť alebo komunikovať v tomto jazyku. Výbor HRC zároveň konštatoval, že oficiálna politika štátu založená na odmietaní komunikácie v inom než úradnom jazyku (angličtina) predstavuje porušenie práva na rovnosť pred zákonom na základe jazyka. Aj keď si štát môže zvoliť svoj úradný jazyk, musí umožniť úradníkom odpovedať v iných jazykoch, ak sú toho schopní.

## 5.11. Politické alebo iné zmýšľanie

**Podľa ECHR** sa „politické alebo iné zmýšľanie“ výslovne uvádza ako chránený dôvod. **Podľa práva EÚ** sa však tieto pojmy medzi dôvodmi chránenými antidiskriminačnými smernicami EÚ neuvádzajú.

Vo všeobecnej rovine ESLP vo veci *Handyside/Spojené kráľovstvo* konštatoval, že právo na slobodu prejavu bude chrániť nielen „informácie“ alebo „myšlienky“, ktoré sú prijímané priaznivo alebo sa považujú za neurážlivé alebo indiferentné, ale aj tie, ktoré sú urážlivé, šokujúce alebo znepokojujúce pre štát alebo časť populácie<sup>625</sup>. Politickému zmýšľaniu bolo priznané výsadné postavenie. Európsky súd pre ľudské práva opakovane zdôraznil, že slobodné voľby a sloboda prejavu, najmä sloboda politickej diskusie, predstavujú základ každého demokratického systému<sup>626</sup>. Z toho vyplýva, že právomoci štátov uplatňovať obmedzenia politického prejavu alebo diskusie o otázkach verejného záujmu sú veľmi obmedzené<sup>627</sup>.

625 ESLP, *Handyside/Spojené kráľovstvo*, č. 5493/72, 7. decembra 1976.

626 ESLP, *Oran/Turecko*, č. 28881/07 a 37920/07, 15. apríla 2014, bod 51.

627 ESLP, *Kurski/Polsko*, č. 26115/10, 5. júla 2016, bod 47.

Príklad: Vo veci *Virabyan/Arménsko*<sup>628</sup> žalobca, člen jednej z hlavných opozičných strán, podal sťažnosť na základe článku 14 v spojení s článkom 3 ECHR, že sa s ním vo väzbe zaobchádzalo zle z dôvodu jeho politického zmýšľania. ESLP konštatoval, že žalobca bol vystavený obzvlášť krutej forme zlého zaobchádzania v rozpore s článkom 3. ESLP po preskúmaní sťažnosti podľa článku 14, uviedol, že „politický pluralizmus, ktorý znamená pokojnú koexistenciu rôznych politických názorov a hnutí, má osobitný význam pre prežitie demokratickej spoločnosti založenej na zásadách právneho štátu a násilné činy páchané zástupcami štátu, ktoré majú za cieľ potlačiť, odstrániť alebo odradiť politický odpor alebo potrestať tých, ktorí majú nesúhlasný politický názor alebo ho vyjadrujú, predstavujú osobitnú hrozbu pre ideály a hodnoty takejto spoločnosti.“<sup>629</sup> ESLP však konštatoval, že dôkazy v danom prípade nie sú dostatočné na to, aby sa preukázalo, že zlé zaobchádzanie bolo motivované jeho politickým zmýšľaním. Konkrétne uviedol, že zistenie, že zatknutie žalobcu bolo politicky motivované, nepostačuje k záveru, že zlé zaobchádzanie bolo spôsobené politickými motívmi. ESLP zdôraznil, že štát má „dodatočnú povinnosť podniknúť všetky primerané kroky na odhalenie akéhokoľvek politického motívu a zistenie, či neznášanlivosť voči nesúhlasnému politickému zmýšľaniu mohla v udalostiach zohrávať úlohu“<sup>630</sup>. Konštatoval, že orgány neurobili skoro nič na preskúmanie možnej príčinnej súvislosti medzi údajnými politickými motívmi a napadnutím žalobcu. Na záver rozhodol, že spôsob, akým orgány vyšetrovali daný prípad, predstavuje porušenie článku 14 dohovoru v spojení s článkom 3 v jeho procesnej vetve.

Príklad: Vo veci *Redfearn/Spojené kráľovstvo*<sup>631</sup> bol žalobca prepustený z dôvodu svojej politickej príslušnosti ku krajne pravicovej politickej strane, ktorá okrem iného podporovala názor, že občanmi Spojeného kráľovstva by mali byť len belosi, a vyzývala na vysídlenie obyvateľov inej než bielej farby pleti z krajiny. Žalobca pracoval ako vodič autobusu pre súkromnú spoločnosť poskytujúcu dopravné služby miestnym orgánom. Väčšina jeho cestujúcich bola ázijského pôvodu. Čo sa týka jeho práce alebo správania v práci, neboli podané žiadne sťažnosti. Keď však bol zvolený za člena miestnej rady za pravicovú stranu, bol na hodinu prepustený, pretože sa jeho zamestnávateľ obával, že by žalobca mohol ohroziť jeho zmluvu s miestnou radou na prepravu zraniteľných osôb rôzneho etnického pôvodu. Žalobca

628 ESLP, *Virabyan/Arménsko*, č. 40094/05, 2. októbra 2012.

629 Tamže, bod 200.

630 Tamže, bod 218.

631 ESLP, *Redfearn/Spojené kráľovstvo*, č. 47335/06, 6. novembra 2012.

sa sťažoval, že jeho prepustením, ktoré bolo motivované výlučne jeho politickou angažovanosťou, došlo k porušeniu jeho práva podľa článkov 10 a 11 dohovoru.

ESLP neskúmal, či samotné prepustenie bolo odôvodnené. Zistil však, že došlo k porušeniu článku 11 na základe toho, že nemohol namietat proti prepusteniu. ESLP uviedol, že „v prípade neexistencie súdnych záruk právny systém, ktorý umožňuje prepustenie zo zamestnania výlučne z dôvodu príslušnosti zamestnanca k politickej strane, s tým nesie možnosť zneužitia“<sup>632</sup>. ESLP tiež zdôraznil, že právo žalobcu namietat proti jeho prepusteniu stále platí bez ohľadu na povahu jeho politického presvedčenia, a uviedol: „Článok 11 sa uplatňuje nielen na osoby alebo združenia, ktorých názory sú priaznivo prijímané alebo považované za neurážlivé alebo neutrálne, ale aj také osoby alebo združenia, ktorých názory sú urážajúce, šokujúce alebo znepokojujúce“<sup>633</sup>.

## 5.12. „Iné postavenie“

Podľa ECHR vymedzil ESLP pojem „iné postavenie“ široko ako „rozdiely založené na identifikovateľnej, objektívnej alebo osobnej charakteristike, alebo ‚postavení‘, podľa ktorých možno jednotlivcov alebo skupiny navzájom odlíšiť“<sup>634</sup>. Okrem toho výklad tohto pojmu „nie je obmedzený na charakteristiky, ktoré sú osobné v zmysle, že sú vrodené alebo vlastné“<sup>635</sup>.

Ako vyplýva z už opísaných chránených dôvodov, Európsky súd pre ľudské práva vypracoval niekoľko dôvodov v rámci kategórie „iné postavenie“, z ktorých mnohé sa zhodujú s dôvodmi rozpracovanými podľa práva EÚ, ako je sexuálna orientácia, vek a zdravotné postihnutie.

Okrem zdravotného postihnutia, veku a sexuálnej orientácie ESLP takisto uznal, že v rámci „iné postavenia“ sú chránené tieto charakteristiky: otcovstvo<sup>636</sup>

632 Tamže, bod 55.

633 Tamže, bod 56.

634 ESLP, *Novruk a iní/Rusko*, č. 31039/11 a iní, 15. marca 2016, bod 90.

635 ESLP, *Biao/Dánsko* [VK], č. 38590/10, 24. mája 2016, bod 89.

636 ESLP, *Weller/Madžarsko*, č. 44399/05, 31. marca 2009.

rodinný stav<sup>637</sup>; členstvo v organizácii<sup>638</sup>; vojenská hodnosť<sup>639</sup>; rodičovstvo dieťaťa narodeného mimo manželského zväzku<sup>640</sup>; miesto bydliska<sup>641</sup>; zdravie alebo zdravotný stav<sup>642</sup>; bývalé postavenie dôstojníka KGB<sup>643</sup>; dôchodcovia zamestnaní v určitých kategóriách verejného sektora<sup>644</sup>; zadržané osoby, ktoré čakajú na súdny proces<sup>645</sup>.

Príklad: Vo veci *Varnas/Litva*<sup>646</sup> neboli žalobcovi počas vyšetrovacej väzby povolené manželské návštevy jeho manželky, keďže príslušné orgány uviedli, „zadržané osoby, ktoré neboli odsúdené, nemajú právo na manželské návštevy“. Rozdielne zaobchádzanie bolo na základe toho založené na skutočnosti, že žalobca bol pred súdnym konaním zadržanou osobou a nie odsúdeným väzňom. ESLP konštatoval, že orgány neposkytli žiadne primerané a objektívne odôvodnenie rozdielneho zaobchádzania a konali teda diskriminačne. Najmä bezpečnostný aspekt nemohol slúžiť ako odôvodnenie. Manželka žalobcu nebola ani svedok, ani spoluobvinená osoba v trestnom konaní vedenom proti nemu, takže nehrozilo riziko marenia procesu zhromažďovania dôkazov. ESLP zdôraznil, že orgány vychádzali z právnych noriem bez toho, aby vysvetlili, prečo boli tieto zákazy v jeho konkrétnej situácii potrebné a odôvodnené. ESLP takisto dospel k záveru, že mimoriadne dlhé obdobie vyšetrovacej väzby žalobcu (dva roky v čase, keď žalobca prvýkrát požiadal o manželskú návštevu) obmedzilo jeho rodinný život v takom rozsahu, ktorý nebolo možné odôvodniť samotnými obmedzeniami, ktoré väzba prináša.

**Podľa ESC** zoznam dôvodov zakázanej diskriminácie uvedený v článku E Európskej sociálnej charty (revidovanej) tiež nie je úplný.

637 ESLP, *Petrov/Bulharsko*, č. 15197/02, 22. mája 2008.

638 ESLP, *Danilenkov a iní/Rusko*, č. 67336/01, 30. júla 2009 (odborový zväz); ESLP, *Grande Oriente d'Italia di Palazzo Giustiniani/Taliansko* (č. 2), č. 26740/02, 31. mája 2007 (slobodomurári).

639 ESLP, *Engel a iní/Holandsko*, č. 5100/71 a ďalšie, 8. júna 1976.

640 ESLP, *Sommerfeld/Nemecko* [VK], č. 31871/96, 8. júla 2003; ESLP, *Sahin/Nemecko* [VK] č. 30943/96, 8. júla 2003.

641 ESLP, *Carson a iní/Spojené kráľovstvo* [VK], č. 42184/05, 16. marca 2010; ESLP, *Pichkur/Ukrajina*, č. 10441/06, 7. novembra 2013.

642 ESLP, *Novruk a iní/Rusko*, č. 31039/11 a ďalšie, 15. marca 2016.

643 ESLP, *Sidabras a iní/Litva*, č. 50421/08 a 56213/08, 23. júna 2015.

644 ESLP, *Fábián/Maďarsko* [VK], č. 78117/13, 5. septembra 2017. Vec bola postúpená veľkej komore.

645 ESLP, *Varnas/Litva*, č. 42615/06, 9. júla 2013.

646 Tamže.

Príklad: Vo veci *Associazione Nazionale Giudici di Pace/Taliansko*<sup>647</sup> výbor ECSR preskúmal rozdiely v právnom postavení medzi rôznymi kategóriami sudcov (stálych a laických sudcov). Sťažujúca sa organizácia tvrdila, že osoby vykonávajúce úlohy zmierovacieho súdu boli diskriminované v oblasti sociálneho zabezpečenia v porovnaní so stálymi sudcami a inými typmi laických sudcov. Zmierovací sudcovia ako členovia súdnictva vykonávali v praxi rovnaké funkcie ako stáli sudcovia. Obe kategórie sa okrem toho posudzovali rovnako na daňové účely a v prípade oboch kategórií sa uplatňoval rovnaký náborový postup. Hlavným rozdielom bolo, že zmierovacím sudcom bolo odopreté právne postavenie štátnych zamestnancov a pracovníkov a ustanovenia týkajúce sa odmeňovania, sociálneho zabezpečenia, dôchodkov a dovolenky sa vzťahovali len na stálych sudcov. To viedlo k situácii, keď niektorí zmierovací sudcovia pozastavili alebo obmedzili svoju profesionálnu činnosť, a preto nemali nárok na sociálne zabezpečenie, zatiaľ čo iní využívali sociálne zabezpečenie vyplývajúce z iných zdrojov (v rámci dôchodkového systému, pracovnej zmluvy alebo samostatnej zárobkovej činnosti). Výbor ECSR konštatoval, že úlohy pridelené obidvom skupinám, ako aj vykonané úlohy boli podobné, a potvrdil, že zmierovací sudcovia boli v porovnateľnej situácii ako stáli sudcovia.

Vláda predložila viaceré argumenty na odôvodnenie rozdielného zaobchádzania. Osobitne poukázala na výberové konanie, stanovené funkčné obdobie, prácu na kratší pracovný čas, neplatené služby alebo odmenu formou kompenzácie. Výbor ECSR konštatoval, že tieto argumenty sa týkali iba foriém organizácie práce a nepredstavovali objektívne a primerané odôvodnenie rozdielného zaobchádzania. Na záver konštatoval, že v prípade zmierovacích sudcov, ktorí boli vylúčení zo sociálneho zabezpečenia došlo k porušeniu článku E v spojení s článkom 12 ods. 1 charty.

**Podľa antidiskriminačných smerníc EÚ** je zakázaná len diskriminácia založená na konkrétnom dôvode. V dôsledku toho rozdiely v zaobchádzaní medzi osobami v porovnateľných situáciách, ktoré nie sú založené na jednom z chránených dôvodov, nebudú predstavovať diskrimináciu<sup>648</sup>.

647 ECSR, *Associazione Nazionale Giudici di Pace/Taliansku*, sťažnosť č. 102/2013, 5. júla 2016.

648 SDEÚ, C-13/05, *Sonia Chacón Navas/Eurest Colectividades SA* [VK], 11. júla 2006.

Príklad: Vo veci *Peťa Milkova/Izpānitelen direktor na Agencijata za privatizacija i sledprivatizacijonen kontrol* <sup>649</sup> sa ťažnosť na diskrimináciu týkala vnútroštátnej právnej úpravy, ktorou sa zamestnancom s určitým zdravotným postihnutím priznáva osobitná predbežná ochrana v prípade prepustenia bez toho, aby sa takáto ochrana priznávala štátnym zamestnancom s rovnakým zdravotným postihnutím. Súdny dvor EÚ zdôraznil, že rozdielne zaobchádzanie z dôvodu zdravotného postihnutia možno konštatovať len vtedy, ak vnútroštátne právne predpisy uplatňujú kritérium, ktoré nie je neoddeliteľne spojené so zdravotným postihnutím. V tomto prípade bolo rozdielne zaobchádzanie založené na samotnom pracovnom pomere a ako také nespadlo do všeobecného rámca stanoveného smernicou o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní.

<sup>649</sup> SDEÚ, C-406/15, *Peťa Milkova/Izpānitelen direktor na Agencijata za privatizacija i sledprivatizacijonen kontrol*, 9. marca 2017.





# 6

## Procesné otázky v antidiskriminačnom práve



EÚ	Preberané témy	Rada Európy
Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES), článok 10	Rozdelenie dôkazného bremena	ECHR, článok 3 (zákaz mučenia), článok 14 (zákaz diskriminácie)
Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES), článok 8		ESLP, <i>Virabyan/Arménsko</i> , č. 40094/05, 2012
Smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám (2004/113/ES), článok 9		ESLP, <i>Timišev/Rusko</i> , č. 55762/00 a 55974/00, 2005
Smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES), článok 19		
SDEÚ, C-81/12, <i>Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării</i> , 2013		
SDEÚ, C-415/10, <i>Meister/Speech Design Carrier Systems GmbH</i> , 2012		
SDEÚ, C-104/10, <i>Kelly/National University of Ireland</i> , 2011		
SDEÚ, C-54/07, <i>Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/Firma Feryn NV</i> , 2008		
SDEÚ, C-381/99, <i>Brunnhofner/Bank der österreichischen Postsparkasse AG</i> , 2001		

EÚ	Preberané témy	Rada Európy
SDEÚ, C-423/15, <i>Kratzer/R+V Allgemeine Versicherung AG</i> , 2016 SDEÚ, C-54/07, <i>Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/Firma Feryn NV</i> , 2008	Okolnosti, ktoré nie sú relevantné pre konštatovanie diskriminácie	ESLP, <i>D.H. a iní/Česká republika [VK]</i> , č. 57325/00, 2007
SDEÚ, C-527/13, <i>Cachaldora Fernández/INSS a TGSS [VK]</i> , 2015 SDEÚ, spojené veci C-4/02 a C-5/02, <i>Schönheit/Stadt Frankfurt am Main a Becker/Land Hessen</i> , 2003 SDEÚ, C-167/97, <i>Regina/Secretary of State for Employment</i> , 1999	Úloha štatistiky a iných údajov	ESLP, <i>Di Trizio/Švajčiarsko</i> , č. 7186/09, 2016 ESLP, <i>Abdu/Bulharsko</i> , č. 26827/08, 2014 ESLP, <i>Opuz/Turecko</i> , č. 33401/02, 2009 ESLP, <i>D.H. a iní/Česká republika [VK]</i> , č. 57325/00, 2007
Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, článok 17 Smernica o rasovej rovnosti, článok 17 Rámcové rozhodnutie Rady o rasizme a xenofóbii (2008/913/SVV) SDEÚ, C-407/14, <i>Arjona Camacho/Seguritas Seguridad España, SA</i> , 2015 SDEÚ, C-81/12, <i>Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării</i> , 2013	Presadzovanie anti-diskriminačného práva	ECHR, článok 6 (právo na spravodlivé súdne konanie), článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života), článok 14 (zákaz diskriminácie) ESLP, <i>Sidabras a iní/Litva</i> , č. 50421/08 a 56213/08, 2015 ESLP, <i>García Mateos/Španielsko</i> , č. 38285/09, 2013 ESLP, <i>Hulea/Rumunsko</i> , č. 33411/05, 2012

## Hlavné body

- Počiatkové dôkazné bremeno preukazovania spočíva na žalobcovi, aby predložil dôkazy, z ktorých vyplýva, že došlo k diskriminácii.
- Môžu sa použiť štatistické dôkazy, na základe ktorých možno predpokladať, že mohlo dôjsť k diskriminácii.
- Dôkazné bremeno sa potom presunie na žalovaného, ktorý musí preukázať, že menej priaznivé zaobchádzanie nie je založené na jednom z chránených dôvodov.
- Domnienku diskriminácie možno vyvrátiť preukázaním: buď, že obeť nie je v podobnej situácii ako jej „komparátor“, alebo že rozdiel v zaobchádzaní je založený na určitom objektívnom faktore, ktorý nesúvisí s chráneným dôvodom. Ak žalovaný nie je schopný tento predpoklad vyvrátiť, môže sa ešte pokúsiť odôvodniť rozdielne zaobchádzanie.

Diskriminácia sa obvykle neprejavuje otvoreným a ľahko identifikovateľným spôsobom. Dokázať priamu diskrimináciu býva často zložité, aj keď rozdielne zaobchádzanie je a priori „otvorene“ založené na charakteristike obeť. Ako bolo uvedené v kapitole 2, dôvod rozdielneho zaobchádzania často nebýva vyjadrený ani na pohľad nesúvisí s iným faktorom (napríklad dávky podmienené tým, aby osoba bola na dôchodku, čo sa spája s vekom ako chráneným dôvodom). V tomto zmysle sú prípady, keď osoby otvorene vyhlasujú, že rozdielne zaobchádzanie zakladajú na jednom z chránených dôvodov, pomerne zriedkavé. Výnimkou môže byť vec *Feryn*<sup>650</sup>, keď majiteľ podniku v Belgicku prostredníctvom inzerátu a ústne vyhlásil, že jeho podnik nebude prijímať do zamestnania žiadnych „pristáhalcov“. Súdny dvor EÚ konštatoval, že to je jasný prípad priamej diskriminácie na základe rasy alebo etnického pôvodu. Žalovaní však nie vždy vyhlasujú, že s niekým zaobchádzajú menej priaznivo ako s ostatnými, ani nevedú dôvod, prečo tak robia. Žena nemusí byť prijatá do zamestnania a môže sa uviesť, že jednoducho bola „menej kvalifikovaná“ ako mužský uchádzač, ktorému bolo zamestnanie ponúknuté. V tejto situácii môže byť pre obeť ťažké dokázať, že je priamo diskriminovaná na základe svojho pohlavia.

Na riešenie ťažkostí dokazovania, že sa rozdielne zaobchádzanie zakladalo na chránenom dôvode, sa podľa európskeho antidiskriminačného práva umožňuje rozdelenie dôkazného bremena. Pokiaľ žalobca preukáže skutočnosti, z ktorých možno predpokladať, že mohlo dôjsť ku diskriminácii, presúva sa na základe toho dôkazné bremeno na žalovaného a je potom na ňom, aby preukázal opak. Tento presun, pokiaľ ide o dôkazné bremeno, je obzvlášť užitočný v prípade sťažností na nepriamu diskrimináciu, keď je potrebné preukázať, že konkrétne pravidlá alebo postupy majú neprimeraný vplyv na určitú skupinu. Na vznesenie domnienky o nepriamej diskriminácii môže byť potrebné, aby sa žalobca oprel o štatistické údaje, ktoré potvrdzujú všeobecné modely rozdielneho zaobchádzania. Niektoré vnútroštátne jurisdikcie uznávajú aj dôkazy získané prostredníctvom „testovania situácie“.

## 6.1. Presun dôkazného bremena

Osoba podávajúca sťažnosť je spravidla zodpovedná za poskytnutie dôkazov rozhodovaciemu orgánu o tom, že došlo k diskriminácii. Môže sa však stať, že bude obzvlášť ťažké preukázať, že rozdielne zaobchádzanie bolo založené na konkrétnej chránenej charakteristike. Je to spôsobené tým, že motív rozdielneho

650 SDEÚ, C-54/07, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/Firma Feryn NV*, 10. júla 2008.

zaobchádzania často existuje len v mysli páchatela. Na základe toho bývajú sťažnosti týkajúce sa diskriminácie najčastejšie založené na objektívnych domnienkach týkajúcich sa daného pravidla alebo postupu. Inak povedané, súd musí byť presvedčený o tom, že jediným odôvodneným vysvetlením rozdielneho zaobchádzania je chránená charakteristika obete, napríklad pohlavie alebo rasa. Táto zásada sa rovnako vzťahuje na prípady priamej alebo nepriamej diskriminácie.

Keďže údajný žalovaný má informácie potrebné na dokázanie sťažnosti, antidiskriminačné právo umožňuje rozdeliť dôkazné bremeno s údajným žalovaným (presun dôkazného bremena). Keď osoba, ktorá tvrdí, že došlo k diskriminácii, stanovila domnienku o existencii diskriminácie (diskriminácia *prima facie*), bremeno sa potom presúva na žalovaného, ktorý musí preukázať, že rozdielne zaobchádzanie nie je diskriminačné. Toto sa dá dosiahnuť buď preukázaním neexistencie príčinnej súvislosti medzi zakázaným dôvodom a rozdielnym zaobchádzaním, alebo preukázaním, že aj keď sa rozdielne zaobchádzanie týka zakázaného dôvodu, má primerané a objektívne odôvodnenie. Ak údajný diskriminátor nie je schopný preukázať ani jedno z nich, bude zodpovedný za diskrimináciu.

Zásada rozdelenia dôkazného bremena je zakotvená v práve EÚ<sup>651</sup> a ECHR. Výbor ECSR takisto uznal, že v otázkach diskriminácie by dôkazné bremeno nemalo spočívať v plnej miere na žalobcovi, ale malo by podliehať vhodnej úprave<sup>652</sup>.

**Podľa práva EÚ** sa v preambule smernice 2006/54/ES<sup>653</sup> zdôrazňuje, že „[p]rijatie pravidiel o dôkaznom bremene zohráva významnú úlohu pri zabezpečovaní účinného presadzovania zásady rovnakého zaobchádzania. Podľa rozhodnutia Súdneho dvora by sa preto mali prijať ustanovenia na zabezpečenie toho, že dôkazné bremeno sa presunie na odporcu, ak je na prvý pohľad zrejmé, že ide o diskrimináciu, okrem konaní, v ktorých je skutkovú podstatu povinný skúmať

651 Okrem ďalej uvedených vecí pozri: smernica o rasovej rovnosti, článok 8; smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, článok 10; smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie), článok 19; smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám, článok 9.

652 ECSR, *Associazione Nazionale Giudici di Pace/Taliansko*, sťažnosť č. 102/2013, 5. júla 2016, bod 73; ECSR, *SUD Travail Affaires Sociales, SUD ANPE a SUD Collectivité Territoriales/Francúzsko*, sťažnosť č. 24/2004, 8. novembra 2005; ECSR, *Mental Disability Advocacy Centre (MDAC)/Bulharsko*, sťažnosť č. 41/2007, 3. júna 2008.

653 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/54/ES z 5. júla 2006 o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania (prepracované znenie).

súd alebo iný príslušný vnútroštátny orgán“. Povinnosť zaviesť presun dôkazného bremena do vnútroštátnych antidiskriminačných právnych predpisov členských štátov EÚ sa uvádza aj v smernici o rasovej rovnosti<sup>654</sup>, rámcovej smernici o zamestnanosti<sup>655</sup> a v prepracovanom znení smernice o rodovej rovnosti<sup>656</sup>.

**Podľa práva ECHR** sa rozdelenie dôkazného bremena vysvetľuje prostredníctvom judikatúry ESLP, v ktorej sa spolu s ďalšími regionálnymi a globálnymi mechanizmami na ochranu ľudských práv prijala zásada rozdelenia dôkazného bremena všeobecnejšie v súvislosti s dokazovaním tvrdení o porušení ľudských práv. Praxou ESLP je nahliadať na dostupné dôkazy ako na celok bez ohľadu na skutočnosť, že často to býva štát, ktorý má kontrolu nad množstvom informácií potrebných na preukázanie tvrdení. Na základe toho, ak sa skutočnosti prezentované žalobcom zdajú byť dôveryhodné a v súlade s dostupnými dôkazmi, ESLP ich bude akceptovať ako dokázané, pokiaľ štát nemôže ponúknuť presvedčivé alternatívne vysvetlenie. Slovom ESLP, ako fakty sa akceptujú tie tvrdenia, ktoré sú:

Rozdelenie dôkazného bremena: žalobca musí predložiť dostatočné dôkazy naznačujúce, že mohlo dôjsť k diskriminačnému zaobchádzaniu. Povedie to k domnienke o existencii diskriminácie, ktorú musí údajný páchateľ vyvrátiť.

„podporené slobodným vyhodnotením všetkých dôkazov vrátane takých záverov, ktoré môžu vyplynúť zo skutkového stavu a predložených dôkazov strán konania. ... [D]ôkazy môžu vyplynúť z koexistencie dostatočne silných, jasných a zhodných domnienok alebo podobných nevyvrátiteľných predpokladov skutočností. Okrem toho úroveň presvedčivosti potrebná na dosiahnutie určitého záveru a v tejto súvislosti na rozdelenie dôkazného bremena v skutočnosti závisí od špecifickosti skutkového stavu, charakteru údajného tvrdenia a práva podľa ECHR, ktorého sa to týka<sup>657</sup>.“

654 Smernica Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod.

655 Smernica Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani.

656 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/54/ES z 5. júla 2006 o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania (prepracované znenie).

657 ESLP, *Nachova a iní/Bulharsko* [VK], č. 43577/98 a č. 43579/98, 6. júla 2005, bod 147. To sa opakuje aj vo veci ESLP, *Timišev/Rusko*, č. 55762/00 a č. 55974/00, 13. decembra 2005, bod 39, a ESLP, *D.H. a iní/Česká republika* [VK], č. 57325/00, 13. novembra 2007, bod 178.

Príklad: Žalobca vo veci *Timišev/Rusko*<sup>658</sup> tvrdil, že na základe jeho čečenského etnického pôvodu mu bolo zabránené, aby prešiel z kontrolnej stanice do určitého regiónu. ESLP konštatovalo, že táto skutočnosť bola potvrdená úradnými dokladmi, v ktorých je uvedená existencia politiky obmedzujúcej pohyb etnických Čečencov. Vysvetlenie štátu nebolo presvedčivé na základe nesúlady v jeho tvrdení, že obeť odišla dobrovoľne potom, ako jej nebolo umožnené prednostné vybavenie v rade čakajúcich. ESLP preto uznal, že žalobca bol diskriminovaný na základe svojej etnickej príslušnosti.

**Podľa práva EÚ** musí osoba, ktorá tvrdí, že bola diskriminovaná, najprv doložiť skutočnosť, na základe ktorých možno usudzovať, že došlo k diskriminácii. Posúdenie skutočností, z ktorých možno usudzovať, že došlo k diskriminácii, je záležitosťou vnútroštátnych súdnych orgánov v súlade s vnútroštátnym právom alebo praxou.

Príklad: Vo veci *Susanna Brunnhofer/Bank der österreichischen Postsparkasse AG*<sup>659</sup> žalobkyňa tvrdila, že bola vystavená diskriminácii z dôvodu pohlavia, pretože mala nižšiu mzdu ako jej kolega, ktorý bol zaradený v tej istej platovej triede. Súdny dvor EÚ uviedol, že žalobkyňa mala dokázať po prvé to, že dostáva nižšiu mzdu ako jej kolega, a po druhé to, že vykonáva prácu rovnakej hodnoty. To by postačovalo na vyslovenie domnienky, že rozdielne zaobchádzanie možno vysvetliť len na základe pohlavia. Potom by zamestnávateľ musel túto domnienku vyvrátiť.

Príklad: Vo veci *Patrick Kelly/National University of Ireland (University College, Dublin)*<sup>660</sup> sa žalobca prihlásil do odborného programu na univerzite v Dubline (UCD), ale jeho žiadosť zamietli. Žalobca sa domnieval, že je kvalifikovanejší ako uchádzačka, ktorej bolo ponúknuté miesto. Tvrdil, že mu nebola poskytnutá odborná príprava z dôvodu diskriminácie na základe pohlavia, a požiadal o zverejnenie ďalších prihlášok na doloženie skutočností. University College v Dubline (UCD) sprístupnila len upravené verzie.

658 ESLP, *Timišev/Rusko*, č. 55762/00 a 55974/00, 13. decembra 2005, body 40 – 44.

659 SDEÚ, C-381/99, *Susanna Brunnhofer/Bank der österreichischen Postsparkasse AG*, 26. júna 2001, body 51 – 62.

660 SDEÚ, C-104/10, *Patrick Kelly/National University of Ireland (University College, Dublin)*, 21. júla 2011.

Súdny dvor EÚ rozhodol, že ani smernica o dôkaznom bremene v prípadoch diskriminácie na základe pohlavia (97/80/ES), ani smernica o rovnakom zaobchádzaní (76/207/EHS) vo všeobecnosti neopravňujú uchádzača o odbornú prípravu na prístup k informáciám o kvalifikácii ostatných uchádzačov na základe podozrenia na diskrimináciu a že na akékoľvek zverejnenie by sa vzťahovali pravidlá EÚ o zachovávaní dôvernosti osobných údajov. Je však na vnútroštátnom súde, aby rozhodol, či sa v rámci cieľa smernice Rady 97/80/ES<sup>661</sup> vyžaduje v jednotlivých prípadoch zverejnenie takýchto skutočností.

Príklad: Vo veci *Galina Meister/Speech Design Carrier Systems GmbH*<sup>662</sup> boli žiadosti žalobkyne o pracovné miesto vývojárky softvéru zamietnuté. Keďže zastávala názor, že spĺňa požiadavky na toto pracovné miesto, tvrdila, že sa s ňou zaobchádzalo menej priaznivo ako s inou osobou v porovnateľnej situácii na základe jej pohlavia, veku a etnického pôvodu. Súdny dvor EÚ konštatoval, že v súlade s právnymi predpismi EÚ (smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES), smernicou o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES) a smernicou o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES) sa pracovníkom, ktorí spĺňajú požiadavky uvedené v oznámení o voľnom pracovnom mieste, ale ich žiadosti o pracovné miesto sú zamietnuté, nepriznáva právo na prístup k informáciám o tom, či zamestnávateľ v prijímacom konaní prijal iného uchádzača. Odmietnutie poskytnutia takýchto informácií sa však môže považovať za jeden z prvkov, na základe ktorých možno predpokladať diskrimináciu v tomto náborovom procese.

**Podľa ECHR** žalobca nesie tiež dôkazné bremeno, pokiaľ ide o skutočnosti, na základe ktorých možno predpokladať, že došlo k diskriminácii.

Príklad: Vo veci *Virabyan/Arménsko*<sup>663</sup> bol žalobca zatknutý na základe podozrenia z nosenia strelnej zbrane a bol vystavený zlému zaobchádzaniu údajne z dôvodu svojho politického presvedčenia. Žalobca sa v argumentácii vo svojom prípade opieral o rôzne správy, v ktorých sa podrobne opisuje

661 Smernica Rady 97/80/ES z 15. decembra 1997 o dôkaznom bremene v prípadoch diskriminácie na základe pohlavia, zrušená smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2006/54/ES z 5. júla 2006 o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania (prepracované znenie).

662 SDEÚ, C-415/10, *Galina Meister/Speech Design Carrier Systems GmbH*, 19. apríla 2012.

663 ESLP, *Virabyan/Arménsko*, č. 40094/05, 2. októbra 2012. Podrobný opis veci sa uvádza v oddiele 5.11.

politická situácia v Arménsku a rozsiahle potláčanie politickej opozície zo strany vlády. Tvrdil tiež, že neexistuje žiadny dôveryhodný dôkaz podporujúci podozrenie, na základe ktorého bol zatknutý. Vypočúvali ho len v súvislosti s jeho účasťou na demonštráciách a jeho úlohou pri podnecovaní ostatných k účasti. ESLP konštatoval, že zatknutie žalobcu bolo politicky motivované, usúdil však, že táto skutočnosť nepostačuje na to, aby sa mohlo dospieť k záveru, že samotné zlé zaobchádzanie tiež bolo vyvolané politickými dôvodmi. ESLP konkrétne zdôraznil, že neexistuje žiadny objektívny spôsob, ako overiť tvrdenia žalobcu. Existovali aj iné možné vysvetlenia násilného správania príslušníkov polície: odplata za zranenie, ktoré žalobca spôsobil jednému z nich, konfrontácia medzi žalobcom a príslušníkmi polície alebo vo všeobecnosti z dôvodu brutality polície. ESLP dospel k záveru, že sa nedalo bez dôvodnej pochybnosti preukázať, že v prípade zlého zaobchádzania so žalobcom zohrávali úlohu politické motívy. Na druhej strane boli dôkazy v tejto veci pre ESLP dostatočné na preukázanie toho, že orgány neskúmali, či mohla alebo nemohla v prípade zlého zaobchádzania so žalobcom zohrávať úlohu diskriminácia. Vláda mala preukázať, že zhromaždila a zabezpečila dôkazy, preskúmala všetky praktické prostriedky na odhalenie pravdy a vydala plne odôvodnené, nestranné a objektívne rozhodnutia bez opomenutia podozrivých skutočností, ktoré by mohli svedčiť o politicky motivovanom násilí. Keďže orgány neskúmali mnohé nezrovnalosti a iné skutočnosti ukazujúce na možný politicky motivovaný charakter tohto opatrenia a z dostupných materiálov neboli vyvedené žiadne závery, ESLP mohol potvrdiť, že došlo k porušeniu článku 14 ECHR v spojení s článkom 3 v jeho procesnej časti.

Je potrebné mať na pamäti dve veci. Po prvé, vnútroštátne právo bude určovať, aký druh dôkazov je pred vnútroštátnymi orgánmi prípustný, a vnútroštátne právo môže byť prísnejšie ako pravidlá, ktoré uplatňujú ESLP alebo Súdny dvor EÚ. Po druhé, pravidlo presunu dôkazného bremena sa obvykle neuplatňuje v trestnoprávných veciach, kde štát vedie žalobu voči páchatelovi trestného činu z nenávisťi. Je to čiastočne preto, že na preukázanie trestnej zodpovednosti je potrebná vyššia miera dokazovania, a čiastočne preto, že by bolo problematické vyžadovať od žalovaného, aby dokázal, že nemal rasovo orientovaný motív, ktorý bol úplne subjektívny<sup>664</sup>.

<sup>664</sup> Pokiaľ ide o prístup ECHR k obráteniu dôkazného bremena v súvislosti s rasistickým násilím, pozri ESLP, *Nachova a iní/Bulharsko* [VK], 43577/98 a 43579/98, 6. júla 2005, body 144 – 159. Právne predpisy EÚ v oblasti diskriminácie si nevyžadujú obrátenie dôkazného bremena, ktoré sa má uplatniť v kontexte trestného práva.



Ak žalobca, ktorý tvrdí, že došlo k priamej diskriminácii, stanovil domnienku diskriminácie, údajný žalovaný môže túto domnienku vyvrátiť dvoma spôsobmi. Môže buď dokázať, že žalobca v skutočnosti nie je v podobnej alebo porovnateľnej situácii ako jeho „komparátor“, ako sa uvádza v [oddiele 2.2.3](#), alebo že rozdielne zaobchádzanie nie je založené na chránenom dôvode, ale na iných objektívnych rozdieloch, ako sa uvádza v [oddiele 3.2](#). Ak žalovaný nevyvráti domnienku súdu, bude musieť obhájiť rozdielne zaobchádzanie tým, že preukáže, že je to objektívne odôvodnené a primerané opatrenie. **Podľa ECHR** je test objektívneho odôvodnenia k dispozícii, zatiaľ čo **podľa práva EÚ** rozdielne zaobchádzanie môže byť odôvodnené len v určitých prípadoch<sup>665</sup>.

**Podľa ECHR**, ak žalobca, ktorý tvrdí, že došlo k nepriamej diskriminácii, konštatuje vyvrátiteľnú domnienku, že účinok opatrenia alebo postupu je diskriminačný, potom sa bremeno presunie na žalovaný štát, ktorý musí preukázať, že rozdielne zaobchádzanie nie je diskriminačné<sup>666</sup>. **Podľa práva EÚ** musí v prípade nepriamej diskriminácie žalovaný preukázať, že prijaté opatrenie, právo alebo postup je primeraný a nevyhnutný na dosiahnutie týchto legitímnych cieľov a že spôsobené znevýhodnenia neboli neprimerané vo vzťahu k sledovaným cieľom<sup>667</sup>.

Príklad: Vo veci *Susanna Brunnhofer/Bank der österreichischen Postsparkasse AG*<sup>668</sup> Súdny dvor EÚ poskytol usmernenie k tomu, ako môže zamestnávateľ vyvrátiť domnienku diskriminácie. Konkrétne preukázaním, že zamestnankyne a zamestnanci nie sú v skutočnosti v porovnateľnej situácii, pretože vykonávajú prácu, ktorá nemá rovnakú hodnotu. Môže k tomu dôjsť vtedy, keď sú s ich pracovnými miestami spojené povinnosti značne rozdielnej povahy. Ďalej preukázaním, že rozdiel v platoch možno vysvetliť objektívnymi faktormi, ktoré nesúvisia s pohlavím. Môže ísť napríklad o prípad, keď je príjem zamestnanca vyšší z dôvodu cestovných náhrad vyplácaných v dôsledku toho, že zamestnanec musí precestovať veľkú vzdialenosť a počas pracovného týždňa býva v hoteli.

665 Pozri [oddiel 3.1](#) a [3.2](#).

666 ESLP, *D.H. a iní/Česká republika* [VK], č. 57325/00, 13. novembra 2007, bod 189.

667 SDEÚ, C-83/14, „*ČEZ Razpredelenie Bălgaria*“ AD/Komisija za zaštita ot diskriminacija [VK], 16. júla 2015, bod 128.

668 SDEÚ, C-381/99, *Susanna Brunnhofer/Bank der österreichischen Postsparkasse AG*, 26. júna 2001.

Príklad: Vo veci *Feryn*<sup>669</sup> Súdny dvor EÚ konštatoval, že inzeráty a vyhlásenia páchatelä viedli k domnienke priamej diskriminácie. Súdny dvor EÚ však tiež uviedol, že údajný žalovaný by mohol vyvrátiť túto domnienku, keby preukázal, že v rámci postupu pri nábore zamestnancov v skutočnosti nepristupovali k osobám určitého etnického alebo rasového pôvodu rozdielne, napríklad preukázaním, že v skutočnosti boli osoby určitého etnického alebo rasového pôvodu do zamestnania v podniku bežne prijímané.

Príklad: Vo veci *Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*<sup>670</sup> sa mimovládna organizácia presadzujúca a chrániaca práva lesbí, homosexuálov, bisexuálov a transrodových osôb v Rumunsku sťažovala na homofóbne verejné vyhlásenia zo strany patróna profesionálneho futbalového klubu. Predovšetkým poukázala na jeho vyhlásenie poskytnuté v rozhovore, že nikdy nezamestná homosexuálneho hráča. Súdny dvor EÚ konštatoval, že napriek tomu, že patrón nemal právnu spôsobilosť v oblasti nábora, verejne tvrdil, že bude zohrávať dôležitú úlohu pri riadení futbalového klubu. V tejto situácii by mohli vyjadrenia patróna zakladať zodpovednosť za tento klub. Na základe toho sa dôkazné bremeno, že klub nemal diskriminačnú náborovú politiku, mohlo preniesť na futbalový klub. Súdny dvor EÚ však zdôraznil, že v tejto súvislosti nie je potrebné preukázať, že osoby s určitou sexuálnou orientáciou boli v minulosti zamestnané, pretože to by mohlo zasahovať do práva na súkromie dotknutých osôb. Postačovalo by, keby sa klub dištancoval od diskriminačných verejných vyhlásení a preukázal existenciu výslovných opatrení v jeho politike v oblasti zamestnávania, ktoré sú zamerané na zabezpečenie dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania.

Podobne sa zásada rozdelenia dôkazného bremena uplatňuje v **medzinárodnom práve**. Príklad sa uvádza v judikatúre Výboru pre odstránenie rasovej diskriminácie<sup>671</sup>. Slovenská štátna príslušníčka rómskeho pôvodu podala žiadosť o pracovné miesto asistentky učiteľa. Jej žiadosť bola zamietnutá a bol prijatý uchádzač, ktorý bol menej kvalifikovaný a menej skúsený ako žalobkyňa. Výbor na odstránenie rasovej diskriminácie zistil porušenie povinnosti štátu, ktorý je

669 SDEÚ, C-54/07, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/Firma Feryn NV*, 10. júla 2008.

670 SDEÚ, C-81/12, *Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, 25. apríla 2013.

671 OSN, CERD (2015), *Communication No. 56/2014* (Oznámenie č. 56/2014), CERD/C/88/D/56/2014, 4. decembra 2015.

zmluvnou stranou, zaručiť rovnosť v súvislosti s právom pracovať bez ohľadu na rasu, farbu pleti alebo národný alebo etnický pôvod. Dôvodom bolo to, že štát uspokojivo neodpovedal na tvrdenia žalobkyne a neposkytol presvedčivé argumenty na odôvodnenie rozdielného zaobchádzania so žalobkyňou, keď nezohľadnil jej žiadosť o zamestnanie. Výbor usúdil, že naliehanie súdov, aby žalobkyňa preukázala diskriminačný úmysel, je v rozpore so zákazom konania, ktoré má diskriminačný účinok podľa dohovoru ICERD, ako aj s postupom preneseného dôkazného bremena zavedeného štátom, ktorý je zmluvnou stranou. Keďže štát, ktorý je zmluvnou stranou, takýto postup prijal, jeho neuplatňovanie náležitým spôsobom predstavuje porušenie práva žalobkyne na účinný prostriedok nápravy vrátane primeraného zadostučinenia a náhrady vzniknutej škody.

Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva poukázal na to, že „v prípade, keď sú predmetné skutočnosti a udalosti úplne alebo čiastočne vo výlučnej znalosti orgánov alebo inej žalovanej strany, malo by sa na dôkazné bremeno hľadieť tak, že spočíva na orgánoch alebo inej žalovanej strane<sup>672</sup>“.

Výbor CERD takisto odporúča štátom, ktoré sú zmluvnými stranami, aby „[r] egulovali dôkazné bremeno v občianskoprávných konaniach, ktoré sa týkajú diskriminácie na základe rasy, farby pleti, pôvodu a národného alebo etnického pôvodu, takže len čo osoba bez štátnej príslušnosti stanoví prima facie prípad, že sa stala obeťou takejto diskriminácie, je na odporcovi, aby poskytol dôkaz o objektívnom a primeranom odôvodnení rozdielného zaobchádzania.<sup>673</sup>“

## 6.2. Okolnosti, ktoré nie sú relevantné pre konštatovanie diskriminácie

Určité aspekty skutkovej podstaty, ktoré často sprevádzajú príklady diskriminácie, ako je existencia predsudkov alebo úmysel diskriminovať, nie sú pri určovaní, či je právny test na diskrimináciu splnený, v skutočnosti rozhodujúce. V prípade

672 Výbor OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva, *General comment No. 20: Non-discrimination in economic, social and cultural rights (art. 2, para. 2, of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)*, (Všeobecná poznámka č. 20: Nediskriminácia v hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (článok 2 ods. 2 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach), dok. OSN E/C.12/GC/20, 2. júla 2009.

673 OSN, CERD (2005), *General Recommendation No. 30 on discrimination against non-citizens* (Všeobecné odporúčanie č. 30 o diskriminácii osôb bez štátneho občianstva, bod 24).

diskriminácie sa musí jednoducho preukázať existencia rozdielneho zaobchádzania na základe zakázaných dôvodov, ktorá nie je odôvodnená. To znamená, že na dokázanie sťažnosti nie je potrebné preukázať niekoľko doplnkových faktov sprevádzajúcich situácie diskriminácie.

Nie je potrebné dokazovať, že žalovaný je motivovaný predsudkami. Na preukázanie diskriminácie na základe rasy alebo pohlavia nie je teda potrebné preukázať, že žalovaný má „rasistické“ alebo „sexistické“ názory. Vo všeobecnosti právo nemôže upravovať postoje jednotlivcov, pretože tie sú úplne ich internou záležitosťou. Môže skôr len upravovať činnosti, prostredníctvom ktorých sa tieto postoje môžu prejavovať.

Príklad: Vo veci *Feryn*<sup>674</sup> majiteľ podniku uviedol, že uplatnil toto pravidlo, pretože jeho zákazníci (a nie on sám) sa zdráhajú poskytnúť „prístaňovcom“ prístup do svojich súkromných obydľí na účely vykonávania prác. Súdny dvor EÚ to nepovažoval za relevantné pri rozhodovaní o tom, či došlo k diskriminácii. Obvykle nie je potrebné preukázať diskriminačný motív, pokiaľ sa nepokúšame dokázať, že bol spáchaný „trestný čin z nenávisti“, keďže trestné právo má vyššie hranice, čo sa týka dôkazov.

Okrem toho nie je potrebné preukázať, že dané pravidlo alebo postup má viesť k rozdielnemu zaobchádzaniu. To znamená, že dokonca aj v prípade, keď verejný orgán alebo súkromná osoba môžu poukázať na dobre mienený postup alebo postup v dobrej viere a ak je jeho účinok taký, že tento postup diskriminuje určitú skupinu, bude to predstavovať diskrimináciu.

Príklad: Vo veci *D.H. a iní/Česká republika*<sup>675</sup> vláda tvrdila, že systém „osobitných“ škôl zriadila na pomoc pri vzdelávaní rómskych detí pri prekonávaní jazykových problémov a na nápravu nedostatočnej predškolskej prípravy. ESLP však konštatoval, že bolo irelevantné, či príslušná politika bola zameraná na rómske deti. Na preukázanie diskriminácie bolo potrebné

674 SDEÚ, C-54/07, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/Firma Feryn NV*, 10. júla 2008.

675 ESLP, *D.H. a iní/Česká republika* [VK], č. 57325/00, 13. novembra 2007, bod 79.

preukázať, že rómske deti boli neprimerane a negatívne ovplyvnené v porovnaní s väčšinovým obyvateľstvom a nie že existoval úmysel diskriminovať ich<sup>676</sup>.

Ďalej, pokiaľ ide o rasovú diskrimináciu a sexuálnu orientáciu, Súdny dvor EÚ konštatoval, že nie je potrebné dokazovať, že skutočne existuje identifikovateľná obeť<sup>677</sup> a podľa všetkého sa to dá rovnako použiť na ostatné dôvody diskriminácie za podobných okolností. Zatiaľ čo podľa práva EÚ nemusí existovať požiadavka identifikovateľnej obete, v prípade ESLP to neplatí, keby takáto sťažnosť nespĺňala kritériá prijateľnosti podľa článku 34 ECHR.

Príklad: Vo veci *Feryn*<sup>678</sup> nebolo možné preukázať, že sa niekto uchádzal o zamestnanie a jeho žiadosť bola zamietnutá a že nebolo možné nájsť niekoho, kto by uviedol, že sa na základe inzerátu rozhodol neuchádzať o zamestnanie. Inými slovami, neexistovala „identifikovateľná“ obeť a vec bola postúpená belgickému orgánu pre rovnosť. Súdny dvor EÚ uviedol, že nie je potrebné identifikovať niekoho, kto bol diskriminovaný, pretože zo znenia inzerátu bolo jasné, že osoby určitého etnického alebo rasového pôvodu boli odrádzané od toho, aby podali žiadosť o zamestnanie, pretože vopred vedeli, že nemohli byť úspešné. Podľa toho by bolo možné dokázať, že právny predpis alebo politika sú diskriminačné, bez potreby ukázať skutočnú obeť.

Príklad: V prípadoch „testovania situácie“ sa osoby často zúčastňujú na danej situácii s vedomím alebo očakávaním, že sa s nimi bude zaobchádzať nepriaznivo. Hlavným cieľom testovania nie je získať skutočný prístup k danej službe, ale získať dôkazy. To znamená, že tieto osoby nie sú „obeťami“ v tradičnom slova zmysle. Majú skôr záujem o zabezpečenie presadenia práva a nie o získanie náhrady za škodu, ktorú utrpeli. Vo veci predloženej vo Švédsku, v ktorej skupina študentov práva uskutočnila testovania situácie v nočných kluboch a reštauráciách, dospel Najvyšší súd k záveru, že osoby, ktoré sa zúčastnili na testovaní, mohli napokon iniciovať konanie z dôvodu diskriminačného zaobchádzania. Zároveň náhrada škody, ktorá im bola priznaná, mohla byť znížená, aby odrážala skutočnosť, že im nebolo

676 Tamže, body 175 a 184.

677 SDEÚ, vec C-54/07, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/Firma Feryn NV*, 10. júla 2008; SDEÚ, C-81/12, *Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, 25. apríla 2013.

678 SDEÚ, C-54/07, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/Firma Feryn NV*, 10. júla 2008.

odopreté niečo, čo v skutočnosti ani nechceli (t. j. vstup do konkrétneho zariadenia)<sup>679</sup>. Podľa všetkého však Súdny dvor EÚ prijal odlišný prístup k „testovaniu situácie“.

Príklad: *Vec Nils-Johannes Kratzer/R+V Allgemeine Versicherung AG*<sup>680</sup> sa týka advokáta, ktorý sa uchádzal o zamestnanie len preto, aby mohol podať sťažnosť na diskrimináciu, a nie aby získal túto pozíciu. Súdny dvor EÚ rozhodol, že takáto osoba sa nemôže odvolávať na ochranu, ktorú ponúka smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES) a smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie) (2006/54/ES), pretože takáto situácia nespadá do vymedzenia „prístupu k zamestnaniu, samostatnej zárobkovej činnosti alebo povolaniu“. Súdny dvor EÚ takisto konštatoval, že takáto žiadosť by sa mohla považovať za zneužitie práv.

## 6.3. Úloha štatistiky a iných údajov

Štatistické údaje môžu zohrávať dôležitú úlohu, môžu žalobcovi pomôcť podporiť domnienku o diskriminácii. Obzvlášť užitočné je to pri preukazovaní nepriamej diskriminácie, pretože v týchto situáciách sú dané pravidlá a postupy na prvý pohľad neutrálne. V takom prípade je potrebné sa zamerať na účinky týchto pravidiel a postupov s cieľom ukázať, že sú neprimerane nepriaznivé pre určité skupiny osôb v porovnaní s ostatnými osobami v podobnej situácii. Predloženie štatistických údajov sa využíva spolu s prenesením dôkazného bremena. Keď z údajov napríklad vyplýva, že ženy alebo zdravotne postihnuté osoby sú obzvlášť znevýhodnené, štát musí uviesť presvedčivé alternatívne vysvetlenie údajov.

**ESLP** uviedol túto skutočnosť vo veci *Hoogendijk/Holandsko*:

„[S]úd sa domnieva, že v prípade, keď žalobca je schopný preukázať na základe nespochybniteľných oficiálnych štatistík existenciu jasného dôkazu, že konkrétne pravidlo – aj keď je sformulované neutrálne – má v skutočnosti vplyv na evidentne väčší percentuálny podiel žien než mužov, je na príslušnej vláde, aby preukázala, že je to výsledok

679 Švédsko, Najvyšší súd, *Escape Bar and Restaurant/Ombudsman against Ethnic Discrimination T-2224-07*, 1. októbra 2008. Zhrnutie v angličtine sa uvádza v: European Network of Legal Experts on the Non-Discrimination Field (2009) „Sweden“ (Európska sieť právnych expertov v oblasti nediskriminácie, „Švédsko“), *European Anti-Discrimination Law Review* (Prehľad európskej antidiskriminačnej legislatívy), č. 8, júl 2009, s. 68.

680 SDEÚ, C-423/15, *Nils-Johannes Kratzer/R+V Allgemeine Versicherung AG*, 28. júla 2016.

objektívnych faktorov, ktoré nesúvisia s diskrimináciou na základe pohlavia<sup>681</sup>.”

Súdy pri posudzovaní štatistických dôkazov podľa všetkého nestanovili žiadne striktné prahové požiadavky, ktoré sa musia dosiahnuť pri dokazovaní, že došlo k nepriamej diskriminácii. **Súdny dvor EÚ** však zdôrazňuje, že je potrebné dosiahnuť výrazne vysoký počet. Zhrnutie judikatúry Súdneho dvora EÚ je uvedené v stanovisku generálneho advokáta Légera vo veci *Nolte*, kde sa v súvislosti s diskrimináciou na základe pohlavia uvádza:

„Na to, aby opatrenie bolo považované za diskriminačné, musí mať vplyv na „oveľa väčší počet žien ako mužov“ [*Rinner-Kühn*<sup>682</sup>] alebo „podstatne nižší percentuálny podiel mužov ako žien“ [*Nimz*<sup>683</sup>, *Kowalska*<sup>684</sup>] alebo „oveľa viac žien ako mužov“ [*De Weerd*<sup>685</sup>].

Z týchto vecí vyplýva, že podiel žien ovplyvnených opatrením musí byť obzvlášť výrazný. Vo veci *Rinner-Kühn* súd usúdil, že ide o existenciu diskriminačnej situácie, pretože percentuálny podiel žien bol 89 %. V tomto prípade by sám osebe údaj 60 % „[...]“ preto pravdepodobne nestačil, aby bolo možné vyvodiť záver o existencii diskriminácie<sup>686</sup>.”

Na základe toho musia vnútroštátne súdy pri posudzovaní štatistiky určiť, či sa vzťahujú na dostatočný počet jednotlivcov, aby vylúčili náhodnosť a krátkodobý vývoj<sup>687</sup>.

681 ESLP, *Hoogendijk/Holandsko* (dec.), č. 58641/00, 6. januára 2005.

682 SDEÚ, C-171/88, *Ingrid Rinner-Kühn/FWW Spezial-Gebäudereinigung GmbH & Co. KG*, 13. júla 1989.

683 SDEÚ, C-184/89, *Helga Nimz/Freie und Hansestadt Hamburg*, 7. februára 1991.

684 SDEÚ, C-33/89, *Maria Kowalska/Freie und Hansestadt Hamburg*, 27. júna 1990.

685 SDEÚ, C-343/92, *M. A. De Weerd, née Roks a ini/Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen a ini*, 24. februára 1994.

686 Stanovisko generálneho advokáta Légera z 31. mája 1995, body 57 – 58 vo veci SDEÚ, C-317/93, *Inge Nolte/Landesversicherungsanstalt Hannover*, 14. decembra 1995.

687 SDEÚ, C-127/92, *Dr. Pamela Mary Enderby/Frenchay Health Authority a Secretary of State for Health*, 27. októbra 1993.

Príklad: Vec<sup>688</sup> z Dánska sa týka prepúšťania vo vládnej agentúre z dôvodu potreby znižovať počet zamestnancov. Všetci prepustení zamestnanci mali viac ako 50 rokov. Dvaja žalobcovia tvrdili, že boli diskriminovaní z dôvodu svojho veku. Najvyšší súd uviedol, že štatistické informácie by mohli preukázať predpoklad diskriminácie z dôvodu veku. Súd však zistil, že určitý počet zamestnancov vládnej agentúry, ktorí boli starší ako žalobcovia, nebol počas procesu znižovania počtu zamestnancov prepustený. Na základe toho súd dospel k záveru, že v tomto prípade štatistické údaje týkajúce sa veku prepustených zamestnancov, ako aj informácie o vekovom zložení vládnej agentúry neodhalili žiadne skutočnosti, ktoré by predstavovali možnú diskrimináciu.

Príklad: Vo veciach *Hilde Schönheit/Stadt Frankfurt am Main* a *Silvia Becker/Land Hessen*<sup>689</sup> zamestnankyňa zamestnaná na kratší pracovný čas tvrdila, že bola diskriminovaná na základe pohlavia. Rozdiel vo vyplácaných dôchodkoch, ktorý nebol spôsobený rozdielom v odpracovanom čase, znamenal, že zamestnanci pracujúci na kratší pracovný čas boli v skutočnosti platení horšie ako zamestnanci pracujúci na plný pracovný čas. Boli predložené štatistické dôkazy, z ktorých vyplýva, že 87,9 % zamestnancov na kratší pracovný čas boli ženy. Keďže toto opatrenie, i keď neutrálne, malo neprimerane väčší nepriaznivý vplyv na ženy ako na mužov, Súdny dvor EÚ uznal, že to viedlo k domnienke o existencii nepriamej diskriminácie na základe pohlavia. Podobne vo veci *Gerster*<sup>690</sup> súd uznal ako postačujúce znevýhodnenie zamestnancov na kratší pracovný čas, z ktorých 87 % boli ženy.

Príklad: Vo veci *Lourdes Cachaldora Fernández/Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) a Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS)*<sup>691</sup> žalobkyňa takmer štyridsať rokov platila príspevky do španielskeho systému sociálneho zabezpečenia. Počas tohto obdobia bola zamestnaná prevažne na plný pracovný čas okrem rokov 1998 a 2005, keď bola zamestnaná na kratší pracovný čas a potom bola nezamestnaná. V roku 2010 požiadala o invalidný dôchodok. Podľa príslušného zákona bol invalidný dôchodok vypočítaný na základe obdobia ôsmich rokov pred vznikom udalosti, ktorá

688 Dánsko, Najvyšší súd, *vec 28/2015*, 14. decembra 2015, pozri zhrnutie v anglickom jazyku: *European Equality Law Review* (2016), zv. 1, s. 84.

689 SDEÚ, spojené veci C-4/02 a C-5/02, *Hilde Schönheit/Stadt Frankfurt am Mein a Silvia Becker/Land Hessen*, 23. októbra 2003.

690 SDEÚ, C-1/95, *Hellen Gerster/Freistaat Bayern*, 2. októbra 1997.

691 SDEÚ, C-527/13, *Lourdes Cachaldora Fernández/Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) a Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS)* [VK], 14. apríla 2015.



viedla k vzniku invalidity. Pracovníkom, ktorí bezprostredne pred obdobím nezamestnanosti pracovali na kratší pracovný čas, bol invalidný dôchodok znížený. K zníženiu došlo na základe uplatnenia koeficientu za prácu na kratší pracovný čas. V dôsledku toho sa invalidný dôchodok žalobkyne na základe tejto metódy výpočtu výrazne znížil. Vnútroštátny súd položil otázku, či by sa príslušné vnútroštátne ustanovenie mohlo považovať za diskriminačné voči pracovníkom, ktorí bezprostredne pred prerušením platenia svojich príspevkov do španielskeho systému sociálneho zabezpečenia pracovali na kratší pracovný čas. Poukázal na skutočnosť, že vzhľadom na to, že v Španielsku na kratší pracovný čas pracuje oveľa viac žien než mužov, by sa toto ustanovenie týkalo osobitne žien. Súdny dvor EÚ však konštatoval, že tieto ustanovenia sa nevzťahujú na všetkých pracovníkov na kratší pracovný čas. Uplatňovali sa len na obmedzenú skupinu pracovníkov vrátane žalobkyne, ktorá počas osemročného referenčného obdobia mala po období práce na kratší pracovný čas medziobdobie neplatenia príspevkov. Z toho vyplýva, že celkové štatistické údaje týkajúce sa pracovníkov na kratší pracovný čas posudzované ako celok neboli relevantné pri určovaní toho, či ustanovenia španielskeho práva majú alebo nemajú väčší vplyv na ženy než na mužov.

Príklad: *Vec Seymour-Smith*<sup>692</sup> sa týka práva Spojeného kráľovstva v prípade nespravodlivého prepustenia, ktoré poskytuje osobitnú ochranu osobám, ktoré nepretržite pracujú u konkrétneho zamestnávateľa dlhšie ako dva roky. Žalobkyňa tvrdila, že toto právo predstavuje nepriamu diskrimináciu na základe pohlavia, pretože v prípade žien je menšia pravdepodobnosť splnenia tohto kritéria. Táto vec je zaujímavá, pretože Súdny dvor EÚ naznačil, že aj nižšia úroveň disproporcie by stále preukazovala nepriamu diskrimináciu, „ak by bol odhalený stály a pomerne konštantný rozdiel medzi mužmi a ženami počas dlhého obdobia“. Na základe konkrétneho skutkového stavu v tejto veci však Súdny dvor EÚ uviedol, že z predložených štatistických údajov vyplývalo, že toto kritérium spĺňa 77,4 % mužov a 68,9 % žien, čo nesvedčí o tom, že by toto pravidlo spĺňalo podstatne menšie percento žien.

Podobný prístup možno nájsť v judikatúre **ESLP**.

692 SDEÚ, C-167/97, *Regina/Secretary of State for Employment, ex parte Seymour-Smith a Perez*, 9. februára 1999.

Príklad: Vo veci *Di Trizio/Švajčiarsko*<sup>693</sup> bola žalobkyňa, ktorá pracovala na plný pracovný čas, pre bolesti chrbta nútená ukončiť prácu. Bola jej priznaná dávka za zdravotné postihnutie, ktorej vyplácanie bolo prerušené po tom, ako porodila. Príslušné orgány vychádzali pri rozhodovaní o jej nároku na príspevok z „kombinovanej“ metódy. Predpokladali, že aj bez svojho zdravotného postihnutia by po narodení svojich detí nebola zamestnaná na plný pracovný čas. ESLP uviedol, že žalobkyňa by pravdepodobne dostala čiastočnú dávku za zdravotné postihnutie, ak by pracovala na plný pracovný čas alebo by sa venovala výlučne svojej domácnosti. Okrem toho sa ESLP opiera o štatistiky, z ktorých vyplýva, že 97 % osôb ovplyvnených kombinovanou metódou boli ženy, ktoré chceli skrátiť svoj pracovný čas po narodení dieťaťa. Na základe toho štatistiky poskytovali dostatočné spoľahlivé informácie na stanovenie domnienky nepriamej diskriminácie.

Príklad: Vec *D.H. a iní/Česká republika*<sup>694</sup> sa týkala sťažností rómskych žalobcov, že ich deti boli vylúčené z bežného vzdelávacieho systému a umiestnené do „osobitných“ škôl určených pre deti s poruchami učenia na základe svojej rómskej etnickej príslušnosti. Rómske deti boli umiestnené do „osobitných“ škôl na základe použitia testov určených na testovanie intelektuálnych schopností. Napriek tomuto navonok „neutrálnemu“ postupu povaha testov v podstate rómskym deťom sťažovala, aby dosiahli uspokojivé výsledky a zapojili sa do bežného vzdelávacieho systému. ESLP konštatoval, že to dokazujú štatistické údaje svedčiace o obzvlášť vysokom podiele žiakov rómskeho pôvodu umiestnených do „osobitných“ škôl. Z údajov predložených žalobcami týkajúcich sa ich konkrétneho geografického regiónu vyplýva, že 50 až 56 % žiakov osobitných škôl boli Rómovia, aj keď predstavovali približne len 2 % celkového počtu žiakov. Údaje získané z medzivládnych zdrojov naznačujú, že celkovo navštevovalo osobitné školy v krajine 80 až 90 % Rómov. ESLP konštatoval, že aj keď údaje neboli presné, predsa z nich vyplývalo, že počet rómskych detí, ktorých sa to týka, je „nepriemerane vysoký“ v porovnaní so zložením celkovej populácie žiakov<sup>695</sup>.

Príklad: Vo veci *Abdu/Bulharsko*<sup>696</sup> sa žalobca a jeho priateľ, obaja sudánski občania, zaplietli do bitky s dvomi bulharskými mladíkmi. Podľa žalobcu ich napadli dvaja mladí muži, ktorí ich slovne urážali rasistickými poznámkami.

693 ESLP, *Di Trizio/Švajčiarsko*, č. 7186/09, 2. februára 2016.

694 ESLP, *D.H. a iní/Česká republika* [VK], č. 57325/00, 13. novembra 2007.

695 Tamže, body 18 a 196 – 201.

696 ESLP, *Abdu/Bulharsko*, č. 26827/08, 11. marca 2014.

Konanie proti útočníkom bolo zastavené na základe toho, že sa nedalo zistiť, kto bitku začal a s akým motívom. Orgány nevypočuli svedkov a nevypočúvali ani údajných útočníkov v súvislosti s rasistickými motívmi. ESLP konštatoval, že orgány mali k dispozícii dôkazy o možnom rasistickom motíve a nezačali účinné vyšetrovanie. Vo svojom rozsudku ESLP poukázal na vnútroštátne a medzinárodné správy o rasistickom násilí v Bulharsku, z ktorých vyplynulo, že bulharské orgány vo všeobecnosti nevyšetrujú rasistický charakter týchto prípadov.

Podľa všetkého sa dá dokázať, že chránená skupina je neprimerane ovplyvnená dokonca aj v prípade, ak nie sú k dispozícii žiadne štatistické údaje, ale ak sú k dispozícii spoľahlivé zdroje, ktoré podporujú túto analýzu.

Príklad: *Vec Opuz/Turecko* sa týkala muža, ktorý sa pri niekoľkých príležitostiach dopustil domáceho násillia na svojej manželke a jej matke, až napokon matku zavraždil<sup>697</sup>. ESLP konštatoval, že štát nechránil žalobkyňu a jej matku pred neľudským a ponižujúcim zaobchádzaním a neochránil ani život jej matky. Súd ďalej konštatoval, že štát diskriminoval žalobkyne, pretože im neponúkol primeranú ochranu z dôvodu, že boli ženy. Na základe dôkazov súd dospel k záveru, že obeťami domáceho násillia sú prevažne ženy a existujú údaje svedčiace o tom, že vnútroštátne súdy relatívne v malej miere využívajú právomoc na vydávanie príkazov určených na ochranu obetí násillia v domácnostiach. Zaujímavé v tomto prípade je, že ESLP neboli predložené žiadne štatistiky, ktoré by preukazovali, že obeťami domáceho násillia sú prevažne ženy, a skutočne aj organizácia Amnesty International uviedla, že o tejto skutočnosti neexistujú žiadne spoľahlivé údaje. ESLP bol ochotný akceptovať hodnotenie organizácie Amnesty International, renomovanej vnútroštátnej MVO, a Výboru OSN pre odstránenie všetkých foriem rasovej diskriminácie žien, že násillie páchané na ženách predstavuje v Turecku vážny problém.

Pripomínáme, že na preukázanie prípadov nepriamej diskriminácie nemusia byť vždy potrebné štatistické údaje. Či sú štatistické údaje potrebné na preukázanie sťažnosti, bude závisieť od skutkovej podstaty veci. Konkrétne môžu byť dostačujúce dôkazy týkajúce sa postupov alebo presvedčenie ostatných patriacich do rovnakej chránenej kategórie.

<sup>697</sup> ESLP, *Opuz/Turecko*, č. 33401/02, 9. júna 2009.

Príklad: Vo veci *Oršuš a iní/Chorvátsko*<sup>698</sup> v niektorých školách zriadili triedy, v ktorých mali obmedzené osnovy v porovnaní s bežnými triedami. Tvrdilo sa, že v týchto triedach sa nachádza neprimerane vysoký počet rómskych žiakov, a preto to predstavuje nepriamu diskrimináciu na základe etnického pôvodu. Vláda tvrdila, že tieto triedy boli zriadené na základe kompetencií v chorvátskom jazyku a že len čo žiak dosiahol primerané jazykové znalosti, bol zaradený do bežnej triedy. ESLP konštatoval, že na rozdiel od veci *D.H.* samotné štatistické údaje nevedli k domnienke diskriminácie. V jednej škole 44 % žiakov boli Rómovia a 73 % navštevovalo len rómsku triedu. V inej škole bolo 10 % Rómov a 36 % z nich navštevovalo rómsku triedu. To potvrdzovalo, že neexistuje žiadna všeobecná politika na automatické umiestnenie Rómov do oddelených tried. ESLP však ďalej konštatoval, že bolo možné podať sťažnosť na nepriamu diskrimináciu bez toho, aby sa vychádzalo zo štatistických údajov. V tomto prípade to bolo na základe skutočnosti, že opatrenie umiestňovania detí do oddelených tried na základe ich nedostatočného ovládania chorvátskeho jazyka sa uplatňuje len na rómskych študentov, čo viedlo k domnienke rozdielneho zaobchádzania.

Potrebné je tiež poznamenať, že údaje a štatistiky sa môžu porovnávať len vtedy, keď sú dostupné. V tejto súvislosti **podľa práva EÚ** Komisia vydala v marci 2014 odporúčanie<sup>699</sup>, v ktorom sa zamerala na transparentnosť odmeňovania. Cieľom tohto odporúčania je okrem iného navrhnúť opatrenia pre členské štáty na ulahčenie transparentnosti miezd v podnikoch, napr. zlepšenie podmienok pre zamestnancov na získanie informácií o odmeňovaní alebo zavedenie systémov klasifikácie miezd a rodovo neutrálnych hodnotení a systémov klasifikácie pracovných miest od podnikov.

Podľa **ECSR** musia štáty, ktoré sú zmluvnými stranami dohovoru, podporovať pozitívne opatrenia na zníženie rozdielov v odmeňovaní vrátane opatrení na zlepšenie kvality a pokrytia mzdovej štatistiky<sup>700</sup>.

698 ESLP, *Oršuš a iní/Chorvátsko* [VK], č. 15766/03, 16. marca 2010, body 152 – 153.

699 Odporúčanie Európskej komisie [2014/124/EÚ](#) zo 7. marca 2014 týkajúce sa posilnenia zásady rovnakej odmeny pre ženy a mužov prostredníctvom transparentnosti, Ú. v. EÚ L 69, 8.3.2014.

700 ECSR, Závery XVII-2 (2005), Česká republika.

## 6.4. Presadzovanie antidiskriminačného práva

### Hlavné body

- Antidiskriminačné právne predpisy možno presadzovať začatím občianskoprávneho, správneho alebo trestného konania proti údajnému diskriminátorovi.
- Uplatniteľné sankcie musia byť účinné, primerané a odrádzajúce; členské štáty si však môžu slobodne vybrať medzi rôznymi primeranými opatreniami.

Antidiskriminačné právne predpisy možno presadzovať začatím občianskoprávneho, správneho alebo trestného konania. V občianskoprávnom konaní môže obeť diskriminácie získať odškodnenie, zatiaľ čo cieľom trestného konania je trestný postih diskriminátorov.

**Podľa práva EÚ** sa v antidiskriminačných smerniciach vyžaduje, aby členské štáty zaviedli súdne a/alebo správne postupy umožňujúce jednotlivcom presadzovať svoje práva podľa smerníc o rovnosti<sup>701</sup>. Ďalej je ustanovené, že sankcie, ktoré môžu zahŕňať vyplatenie odškodnenia obeti, musia byť účinné, primerané a odrádzajúce<sup>702</sup>. Súdny dvor pri viacerých príležitostiach zdôraznil, že sú potrebné účinné sankcie, ktoré sú dôležitým nástrojom na odrádzanie od prípadov diskriminácie a na ich potrestanie. Prísnosť sankcií musí byť úmerná závažnosti porušení. V smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní sa však nestanovuje osobitná sankcia; členské štáty si môžu slobodne vybrať medzi rôznymi riešeniami vhodnými na dosiahnutie svojho cieľa<sup>703</sup>. Ak sa však členský štát rozhodne sankcionovať diskrimináciu priznaním odškodnenia, musí byť primerané vo vzťahu k vzniknutej škode, a preto musí byť vyššie než len čisto nominálna náhrada, aby sa zabezpečilo, že je účinná a má odrádzajúci účinok.

701 Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, článok 9 ods. 1; smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie), článok 17 ods. 1; smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám, článok 8 ods. 1; smernica o rasovej rovnosti, článok 7 ods. 1.

702 Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní, článok 17; smernica o rasovej rovnosti, článok 15.

703 SDEÚ, vec 14/83, *Sabine von Colson a Elisabeth Kamann/Land Nordrhein-Westfalen*, 9. apríla 1984.

Uplatniteľné sankcie musia byť účinné, primerané a odrádzajúce, a to aj v prípadoch, keď neexistuje identifikovateľná obeť<sup>704</sup>. To znamená, že prístup EÚ k prostriedkom nápravy presahuje rámec tradičného právneho prístupu založeného na právach.

V niektorých prípadoch si môže primeraná právna ochrana proti diskriminácii vyžadovať trestnoprávne opatrenia.

Príklad: Vo veci *Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*<sup>705</sup> (opísanej v [oddieloch 4.1, 5.3 a 6.1](#)), ktorá sa týkala diskriminačných poznámok patróna futbalového klubu, Súdny dvor EÚ konštatoval, že čisto symbolickú sankciu nemožno považovať za zlučiteľnú s požiadavkou účinných, primeraných a odrádzajúcich sankcií. Je však na vnútroštátnom súde, aby zistil, či v situácii tejto veci písomné upozornenie splnilo kritériá. Súdny dvor EÚ tiež zdôraznil, že každý prostriedok nápravy dostupný podľa vnútroštátnych ustanovení vo veciach diskriminácie by mal individuálne spĺňať kritériá účinnosti, primeranosti a odrádzania.

Príklad: Vo veci *María Auxiliadora Arjona Camacho/Securitas Seguridad España, SA*<sup>706</sup> sa vnútroštátne konanie týka priznania sankčnej náhrady škody pani Arjone Camacho v dôsledku jej prepustenia z dôvodu pohlavia. Súdny dvor EÚ rozhodol, že odškodnenie musí pokryť spôsobenú ujmu v plnom rozsahu. Škody, ktoré presahujú rámec úplného odškodnenia za ujmu a predstavujú sankčné opatrenia, sú však povolené, ale podľa smernice o rovnakom zaobchádzaní sa nevyžadujú.

**Podľa ECHR** sa od štátov vyžaduje, aby žalobcovia umožnili dosiahnuť primerané a dostatočné presadzovanie vnútroštátnych súdnych rozhodnutí. Nevykonanie rozsudku môže teda predstavovať porušenie ECHR.

704 SDEÚ, C-81/12, *Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, 25. apríla 2013, bod 36; SDEÚ, C-54/07, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/Firma Feryn NV*, 10. júla 2008, body 23 – 25.

705 SDEÚ, C-81/12, *Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, 25. apríla 2013.

706 SDEÚ, C-407/14, *María Auxiliadora Arjona Camacho/Securitas Seguridad España, SA*, 17. decembra 2015.

Príklad: Vo veci *García Mateos/Španielsko*<sup>707</sup> bola žiadosť žalobkyne o skrátenie pracovného času na starostlivosť o jej syna zamietnutá. Španielsky ústavný súd potvrdil, že žalobkyňa bola diskriminovaná na základe pohlavia, a vrátil vec na zamestnanecký súd, ktorý túto vec opäť zamietol. Ústavný súd následne konštatoval, že jeho predchádzajúci rozsudok nebol riadne vykonaný, a vyhlásil druhý rozsudok zamestnaneckého súdu za neplatný. Rozhodol však, že nie je potrebné postúpiť vec súdu nižšieho stupňa, keďže syn žalobkyne medzitým dovŕšil šesť rokov a nový rozsudok by bol zbytočný. Okrem toho uviedol, že priznanie odškodnenia nie je stanovené v príslušných vnútroštátnych právnych predpisoch. ESĽP zdôraznil, že napriek dvom rozsudkom v prospech žalobkyne vnútroštátny súd neposkytol nápravu a ESĽP konštatoval porušenie článku 6 ods. 1 v spojení s článkom 14 dohovoru.

Príklad: Vo veci *Hulea/Rumunsko*<sup>708</sup> bola žalobcovi odopretá rodičovská dovolenka. Ústavný súd rozhodol, že predmetné legislatívne ustanovenie porušilo zásady nediskriminácie na základe pohlavia, ale odmietol mu priznať odškodnenie. ESĽP konštatoval, že došlo k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 8 ECHR, keďže súdy dostatočne nezdôvodnili svoje rozhodnutie nepriznať odškodnenie.

Podobne aj nevykonanie rozsudku ESĽP, v ktorom sa konštatuje porušenie ECHR, môže predstavovať nové porušenie dohovoru.

Príklad: Vo veci *Sidabras a iní/Litva*<sup>709</sup> sa traja žalobcovia sťažovali na to, že Litva nezrušila právne predpisy zakazujúce bývalým zamestnancom KGB pracovať v určitých oblastiach súkromného sektora, a to napriek predchádzajúcim rozsudkom ESĽP v ich prospech<sup>710</sup>. Pokiaľ ide o tretieho žalobcu, ESĽP poznamenal, že vnútroštátne súdy uznali, že jeho prepustenie bolo v rozpore s dohovorom, a výslovne uviedol, že pokiaľ zostáva zákon o KGB v platnosti, otázka jeho opätovného prijatia do zamestnania nemusí byť priaznivo vyriešená. Vzhľadom na tento výrok a nedostatočné odôvodnenie štát presvedčivo nepreukázal, že odvolávanie sa vnútroštátnych súdov na zákon o KGB nebol rozhodujúcim faktorom predstavujúcim právny základ, na

707 ESĽP, *García Mateos/Španielsko*, č. 38285/09, 19. februára 2013.

708 ESĽP, *Hulea/Rumunsko*, č. 33411/05, 2. októbra 2012.

709 ESĽP, *Sidabras a iní/Litva*, č. 50421/08 a 56213/08, 23. júna 2015.

710 ESĽP, *Sidabras a Džiautas/Litva*, č. 55480/00 a 59330/00, 27. júla 2004 a ESĽP, *Rainys a Gasparavičius/Litva*, č. 70665/01 a 74345/01, 7. apríla 2005.

základe ktorého bola zamietnutá žiadosť tretieho žalobcu o opätovné prijatie do zamestnania. V tejto súvislosti došlo k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 8. Na druhej strane ESLP konštatoval, že prvý a druhý žalobca vierohodne nepreukázali, že boli po rozsudkoch ESLP v ich predchádzajúcej veci diskriminovaní. Prvý žalobca bol nezamestnaný z opodstatnených dôvodov, najmä z dôvodu chýbajúcej kvalifikácie, zatiaľ čo druhý žalobca sa nikdy nepokúsil o získanie iných pracovných miest v súkromnom sektore.

Okrem zaručenia základného práva na život (článok 2) a práva na ochranu pred mučením, neľudským alebo ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním (článok 3) sa prostredníctvom ECHR zavádza tiež povinnosť pre štát, aby vyšetril tvrdenia o zlom zaobchádzaní, ktoré zahŕňajú aj tvrdenia, že samotné zlé zaobchádzanie bolo diskriminačné a motivované napríklad rasizmom<sup>711</sup>. Táto otázka sa rozoberá v [oddiel 2.6 o trestných činoch z nenávisti](#).

<sup>711</sup> ESLP, *Turan Cakir/Belgicko*, č. 44256/06, 10. marca 2009.



# Judikatúra

Vybraná judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora Európskej únie

## Rovnosť a nediskriminácia

### ESLP

*Khamtokhu a Aksenchik/Rusko* [VK], č. 60367/08 a 961/11, 2017 (uloženie trestu odňatia slobody na doživotie)

*Pichkur/Ukrajina*, č. 10441/06, 2013 (výplata dôchodku v závislosti od miesta bydliska)

*Savez crkava „Riječ života“ a iní/Chorvátsko*, č. 7798/08, 2010 (náboženské spoločenstvo odopieralo určité práva)

### SDEÚ

*Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL a iní/Conseil des ministres* [VK], C-236/09, 2011 (rozdiely v okolnostiach, pokiaľ ide o poisťné a poisťné plnenie, medzi mužmi a ženami)

*Servet Kamberaj/Istituto per l'Edilizia sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) a iní* [VK], C-571/10, 2012 (zamietnutie príspevkov na bývanie štátnym príslušníkom tretích krajín)

## Priama diskriminácia

### ESLP

*Burden/Spojené kráľovstvo* [VK], č. 13378/05, 2008 (zamietnutie udelenia oslobodenia od dane z dedičstva pre spolubývajúcich súrodencov)

*Guberina/Chorvátsko*, č. 23682/13, 2016 (diskriminačné zaobchádzanie na základe zdravotného postihnutia dieťaťa žalobcu)

### ECSR

*Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL)/Taliansko*, sťažnosť č. 91/2013, 2015 (diskriminácia lekárov, ktorí nevzniesli námietky v súvislosti s poskytovaním služieb umelého prerušenia tehotenstva)

### SDEÚ

*Debra Allonby/Accrington & Rossendale College, Education Lecturing Services, trading as Protocol Professional and Secretary of State for Education and Employment*, C-256/01, 2004 (rozdielna pracovná podmienka vyplývajúca zo zamestnania v externej spoločnosti)

*Frédéric Hay/Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres*, C-267/12, 2013 (vylúčenie partnerov rovnakého pohlavia v civilných zväzkoch z priznania dávok vymedzených pre zamestnancov, ktorí uzavreli manželstvo)

*P/S a Cornwall County Council*, C-13/94, 1996 (prepustenie po zmene pohlavia)

*S. Coleman/Attridge Law a Steve Law* [VK], C-303/06, 2008 (nepriaznivé zaobchádzanie so zamestnankyňou – matkou zdravotne postihnutého dieťaťa)

*Sarah Margaret Richards/Secretary of State for Work and Pensions*, C-423/04, 2006 (vek nároku na starobný dôchodok v prípade transrodovej ženy)

*Tadao Maruko/Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen* [VK], C-267/06, 2008 (vylúčenie partnerov z pozostalostného dôchodku)

*Wolfgang Glatzel/Freistaat Bayern*, C-356/12, 2014 (odlišné podmienky pre rôzne kategórie vodičských preukazov)

## Nepriama diskriminácia

### ESLP

*D.H. a iní/Česká republika* [VK], č. 57325/00, 2007 (umiestňovanie rómskych detí do osobitných škôl)

### ECSR

*European Action of the Disabled (AEH)/Francúzsko*, sťažnosť č. 81/2012, 2013 (obmedzené štátne prostriedky na vzdelávanie detí a dospievajúcich s autizmom)

### SDEÚ

*„ČEZ Razpredelenie Bălgarija“ AD/Komisija za zaštita ot diskriminacija* [VK], C-83/14, 2015 (umiestnenie elektromerov v rómskej štvrti)

*Isabel Elbal Moreno/Instituto Nacional de la Seguridad Social, Tesorería General de la Seguridad Social*, C-385/11, 2012 (obmedzené právo pracovníka na kratší pracovný čas na dôchodok)

*Johann Odar/Baxter Deutschland GmbH*, C-152/11, 2012 (flexibilné vyplácanie odstupného pracovníkom so zdravotným postihnutím podľa sociálneho plánu)

## Viacnásobná a prierezová diskriminácia

### ESLP

*B.S./Španielsko*, č. 47159/08, 2012 (nesplnenie povinnosti vykonať dôkladné vyšetrovanie údajného zlého zaobchádzania zo strany polície)

*Carvalho Pinto de Sousa Morais/Portugalsko* [VK], č. 17484/15, 2017 (diskriminačné rozhodnutie znížiť náhradu škody pre 50-ročnú ženu za chybu lekárov)

*S.A.S./Francúzsko* [VK], č. 43835/11, 2014 (zákaz nosenia odevov zahalujúcich tvár)

### SDEÚ

*David L. Parris/Trinity College Dublin a iní*, C-443/15, 2016 (výplata pozostalostnej dávky rodinnému príslušníkovi rovnakého pohlavia)

## Obťažovanie a pokyn na diskrimináciu

### ESLP

*Catan a iní/Moldavská republika a Rusko* [VK], č. 43370/04, č. 18454/06 a č. 8252/05, 2012 (obťažovanie žiakov)

*Dorđević/Chorvátsko*, č. 41526/10, 2012 (obťažovanie zdravotne postihnutého človeka a jeho matky)

### SDEÚ

*Carina Skareby/Európska komisia*, F-42/10, 2012 (psychické obťažovanie zo strany nadriadeného)

*CQ/Európsky parlament*, F-12/13, 2014 (psychické obťažovanie)

*Q/Komisia Európskych spoločenstiev*, F-52/05, 2008 (psychické obťažovanie)

*S. Coleman/Attridge Law a d Steve Law* [VK], C-303/06, 2008 (nepriaznivé zaobchádzanie so zamestnancom – matka dieťaťa so zdravotným postihnutím)

## Špecifické opatrenia

### ESLP

*Çam/Turecko*, č. 51500/08, 2016 (odmietnutie zápisu študentky do akadémie hudby z dôvodu jej zrakovej poruchy)

*Horváth a Kiss/Maďarsko*, č. 11146/11, 2013 (umiestnenie rómskych detí do špeciálnych škôl)

### ECSR

*The Central Association of Carers in Finland/Fínsko*, sťažnosť č. 71/2011, 2012 (systém stanovovania cien za dlhodobú starostlivosť o staršie osoby vo Fínsku)

### SDEÚ

*Eckhard Kalanke/Freie Hansestadt Bremen*, C-450/93, 1995 (uprednostňovanie ženských uchádzačiek na pracovné miesta alebo povýšenie)

*Hellmut Marschall/Land Nordrhein-Westfalen*, C-409/95, 1997  
(uprednostňovanie ženských uchádzačiek na pracovné miesta alebo povýšenie)

*Katarina Abrahamsson a Leif Anderson/Elisabet Fogelqvist*, C-407/98, 2000 (uprednostňovanie ženských uchádzačiek na pracovné miesta alebo povýšenie)

*Maurice Leone a Blandine Leone/Garde des Sceaux, ministre de la Justice a Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales*, C-173/13, 2014 (predčasný odchod štátnych zamestnancov do dôchodku)

## Trestný čin z nenávisťi/Nenávisťný prejav

### ESLP

*Delfi AS/Estónsko* [VK], č. 64569/09, 2015 (zodpovednosť online spravodajského portálu za urážlivé poznámky tretích strán)

*Halime Kiliç/Turecko*, č. 63034/11, 2016 (domáce násilie)

*Identoba a iní/Gruzínsko*, č. 73235/12, 2015 (homofóbne útoky na účastníkov zhromaždenia LGBT)

*M'Bala M'Bala/Francúzsko* (dec.), č. 25239/13, 2015 (prejavy nenávisťi a antisemitizmus)

*Perinçek/Švajčiarsko* [VK], č. 27510/08, 2015 (popieranie genocídy Arménov zo strany Osmanskej ríše)

*Škorjanec/Chorvátsko*, č. 25536/14, 2017 (rasovo motivované násilie)

*Virabyan/Arménsko*, č. 40094/05, 2012 (zlé zaobchádzanie z dôvodu politického presvedčenia)

## Odôvodnenie menej priaznivého zaobchádzania

### SDEÚ

*Abercrombie & Fitch Italia Srl/Antonino Bordonaro*, C-143/16, 2017 (automatické prepustenie vo veku 25 rokov)

*Asma Bougnaoui a Association de défense des droits de l'homme (ADDH)/Micropole SA* [VK], C-188/15, 2017 (nosenie moslimskej šatky na pracovisku)

*Marguerite Johnston/Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*, vec 222/84, 1986 (odmietnutie príslušníčke polície obnoviť jej zmluvu a poskytnúť jej výcvik týkajúci sa strelných zbraní)

*Mario Vital Pérez/Ayuntamiento de Oviedo*, C-416/13, 2014 (veková hranica 30 rokov pre nábor na pozíciu príslušníka miestnej polície)

*Silke-Karin Mahlburg/Land Mecklenburg-Vorpommern*, C-207/98, 2000 (obmedzenia pracovných podmienok tehotných žien)

*Tanja Kreil/Bundesrepublik Deutschland*, C-285/98, 2000 (obmedzenie prístupu žien k vojenským pozíciám zahŕňajúcim používanie zbraní)

*Ute Kleinsteuber/Mars GmbH*, C-354/16, 2017 (výpočet predčasného starobného dôchodku pracovníka na kratší pracovný čas)

## Zamestnanosť

### ESLP

*Danilenkov a iní/Rusko*, č. 67336/01, 2009 (obťažovanie na pracovisku z dôvodu členstva v odborovom zväze)

*I.B./Grécko*, č. 552/10, 2013 (prepustenie HIV-pozitívneho zamestnanca)

### SDEÚ

*Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, C-81/12, 2013 (homofóbne poznámky finančného patróna futbalového klubu)

*C.*, C-122/15, 2016 (doplnková daň z príjmu zo starobného dôchodku)

*Frédéric Hay/Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres*, C-267/12, 2013 (vylúčenie partnerov vstupujúcich do civilného zväzku osôb rovnakého pohlavia z osobitných dávok, ktoré boli vyhradené len pre zamestnancov pri príležitosti uzavretia manželstva)

*J.J. de Lange/Staatssecretaris van Financiën*, C-548/15, 2016 (daňové zaobchádzanie s nákladmi na odbornú prípravu)

*Jennifer Meyers/Adjudication Officer*, C-116/94, 1995 (metóda výpočtu oprávnenosti osamelých rodičov na rodinný vyrovnávací príspevok)

*Julia Schnorbus/Land Hessen*, C-79/99, 2000 (uprednostnenie prijatia do odbornej prípravy pre mužských kandidátov, ktorí ukončili vojenskú službu)

*Jürgen Römer/Freie und Hansestadt Hamburg*, C-147/08, 2011 (doplnkové starobné dôchodky dostupné len pre manželské páry)

*Nadežda Riežniece/Zemkopības ministrija a Lauku atbalsta dienests*, C-7/12, 2013 (prepustenie po rodičovskej dovolenke)

## Sociálne služby a sociálne zabezpečenie

### ESLP

*Andrle/Česká republika*, č. 6268/08, 2011 (odlišný vek odchodu do dôchodku pre mužov a ženy)

*Bah/Spojené kráľovstvo*, č. 56328/07, 2011 (odmietnutie pomoci s ubytovaním z dôvodu postavenia prisťahovalca)

*Gouri/Francúzsko* (dec.), č. 41069/11, 2017 (dávka v invalidite v závislosti od miesta bydliska)

*Stummer/Rakúsko* [VK], č. 37452/02, 2011 (práca vykonaná vo väzení)

### SDEÚ

*Anita Cristini/Société nationale des chemins de fer français*, vec 32/75, 1975 (odmietnutie poskytnúť cestovné lístky pre veľké rodiny z dôvodu cudzej štátnej príslušnosti)

*Elodie Giersch a iní/État du Grand-Duché de Luxembourg*, C-20/12, 2013 (finančná pomoc na vysokoškolské štúdium poskytovaná v závislosti od miesta bydliska)

*Vestische Arbeit Jobcenter Kreis Recklinghausen/Jovanna García-Nieto a iní*, C-299/14, 2016 (odmietnutie poskytnúť dávky na živobytie počas prvých troch mesiacov pobytu v Nemecku)

*X.*, C-318/13, 2014 (rozdielna úroveň príspevku na zdravotné postihnutie poskytovaného mužom a ženám)

## Vzdelávanie

### ESLP

*Çam/Turecko*, č. 51500/08, 2016 (odmietnutie zápisu študentky do akadémie hudby z dôvodu jej zrakovej poruchy)

*Ponomaryovi/Bulharsko*, č. 5335/05, 2011 (školské poplatky pre cudzincov)

### SDEÚ

*Komisia Európskych spoločenských/Rakúska republika*, C-147/03, 2005 (prijatie na univerzitu pre držiteľov rakúskych a zahraničných diplomov)

*Donato Casagrande/Landeshauptstadt München*, vec 9/74, 1974 (granty na vzdelávanie)

*Laurence Prinz/Region Hannover a Philipp Seeberger/Studentenwerk Heidelberg*, spojené veci C-523/11 a C-585/11, 2013 (granty na vzdelávanie)

*Mohamed Ali Ben Alaya/Bundesrepublik Deutschland*, C-491/13, 2014 (odmietnutie študenta, ktorý je štátnym príslušníkom tretej krajiny)

## Prístup k poskytovaniu tovaru a služieb vrátane bývania

### ESLP

*Hunde/Holandsko* (dec.), č. 17931/16, 2016 (odmietnutie prístrešia a sociálnej pomoci neúspešným žiadateľom o azyl)

*Moldovan a iní/Rumunsko (č. 2)*, č. 41138/98 a 64320/01, 2005 (právo na bývanie)

*Vrontou/Cyprus*, č. 33631/06, 2015 (diskriminačné odmietnutie udeliť utečenecký preukaz)

### ECSR

*Conference of European Churches (CEC)/Holandsko*, sťažnosť č. 90/2013, 2014 (povinnosť poskytnúť ubytovanie deťom a dospelým migrantom)



*European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA)/Holandsko*, sťažnosť č. 86/2012, 2014 (prístup dospelých migrantov v neregulárnej situácii k pomoci v núdzových situáciách)

## SDEÚ

*„ČEZ Razpredelenie Bãlgarija“ AD/Komisija za zaštitã ot diskriminacija [VK]*, vec C-83/14, 2015 (umiestnenie elektromerov v rómskej štvrti)

*Servet Kamberaj/Istituto per l'Edilizia sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) a iní [VK]*, C-571/10, 2012 (zamietnutie príspevkov na bývanie štátnym príslušníkom tretích krajín)

## Prístup k spravodlivosti

### ESLP

*Anakomba Yula/Belgicko*, č. 45413/07, 2009 (obmedzená právna pomoc pre neregulárnych migrantov)

*Moldovan a iní/Rumunsko (č. 2)*, č. 41138/98 a 64320/01, 2005 (životné podmienky žalobcov)

*Paraskeva Todorova/Bulharsko*, č. 37193/07, 2010 (odmietnutie pozastaviť výkon trestu z dôvodu rómskeho pôvodu žalobkyne)

## Právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života

### ESLP

*A.H. a iní/Rusko*, č. 6033/13 a 22 ďalších sťažností, 2017 (osvojenie ruských detí štátnymi príslušníkmi USA)

*Kacper Nowakowski/Polsko*, č. 32407/13, 2017 (obmedzený kontakt s jeho synom v dôsledku zdravotného postihnutia žalobcu)

*Pajić/Chorvátsko*, č. 68453/13, 2016 (odmietnutie udelenia povolenia na pobyt pre homosexuálnych partnerov)

*Vallianatos a iní/Grécko [VK]*, č. 29381/09 a 32684/09, 2013 (žiadne civilné zväzky pre páry rovnakého pohlavia)

*X a iní/Rakúsko* [VK], č. 19010/07, 2013 (osvojenie dieťaťa partnerky homosexuálnou osobou)

## SDEÚ

*Malgožata Runevič-Vardyn a Łukasz Paweł Wardyn/Vilnius miesto savivaldybės administracija a iní*, C-391/09, 2011 (pravidlá písania priezvisk v úradnom štátnom jazyku)

*Pedro Manuel Roca Álvarez/Sesa Start España ETT SA*, C-104/09, 2010 (odmietnutie poskytnúť otcovi voľno z dôvodu, že matka jeho dieťaťa je samostatne zárobkovo činnou osobou)

## Politická účasť

### ESLP

*Partei Die Friesen/Nemecko*, č. 65480/10, 2016 (volebné prahy)

*Pilav/Bosna a Hercegovina*, č. 41939/07, 2016 (nemožnosť kandidovať v prezidentských voľbách v dôsledku bydliska)

## Záležitosti trestného práva

### ESLP

*D.G./Írsko*, č. 39474/98, 2002; ESLP, *Bouamar/Belgicko*, č. 9106/80, 29. februára 1988 (zaistenie maloletých osôb)

*Martzaklis a iní/Grécko*, č. 20378/13, 2015 (podmienky zadržiavania HIV-pozitívnych osôb)

*Stasi/Francúzsko*, č. 25001/07, 2011 (zlé zaobchádzanie vo väzení z dôvodu homosexuality žalobcu)

## SDEÚ

*Aleksei Petruhhin/Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra* [VK], C-182/15, 2016 (vydanie štátneho príslušníka členského štátu, ktorý uplatňoval svoje právo na voľný pohyb, do tretieho štátu)

*Konanie vo veci výkonu európskeho zatykača vydaného proti pánovi João Pedro Lopes Da Silva Jorge* [VK], 2012, C-42/11, 2012 (nevykonávanie zatýkacích rozkazov)

## Pohlavie

### ESLP

*Andrle/Česká republika*, č. 6268/08, 2011 (odlišný vek odchodu do dôchodku pre mužov a ženy)

*Emel Boyraz/Turecko*, č. 61960/08, 2014 (prepustenie ženy z pozície bezpečnostnej pracovníčky)

*Konstantin Markin/Rusko* [VK], č. 30078/06, 2012 (obmedzenie rodičovskej dovolenky pre vojenský personál mužského pohlavia)

*Ünal Tekeli/Turecko*, č. 29865/96, 2004 (preberania priezvisk rodičov deťmi)

### SDEÚ

*Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL a iní/Conseil des ministres* [VK], ve C-236/09, 2011 (rizikové faktory špecifické pre pohlavie v poisťných zmluvách)

*C. D./S. T.* [VK], C-167/12, 2014 (zamietnutie materskej dovolenky matke, ktorá má dieťa na základe dohody o vynosení dieťaťa náhradnou matkou)

*Gabrielle Defrenne/Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena*, vec 43/75, 1976 (nižšie platy ženských pracovníčok)

*Kathleen Hill a Ann Stapleton/The Revenue Commissioners a Department of Finance*, C-243/95, 1998 (systém spoločného využívania pracovných miest nepriamo znevýhodňujúci ženy)

*Konstantinos Maïstrellis/Ypourgos Dikaiosynis, Diafaneias kai Anthroponon Dikaiomaton*, C-222/14, 2015 (právo čerpať rodičovskú dovolenku pre muža, ktorého manželka je nezamestnaná)

*M. A. De Weerd, née Roks, a iní/Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen a iní*, C-343/92, 1994 (dávka v práceneschopnosti nepriamo diskriminujúca ženy)

*Margaret Kenny a iní/Minister for Justice, Equality and Law Reform, Minister for Finance a Commissioner of An Garda Síochána*, C-427/11, 2013 (nižšie platy ženských pracovníčok)

*Z./A Government department a The Board of Management of a Community School* [VK], C-363/12, 2014 (zamietnutie materskej dovolenky matke, ktorá má dieťa na základe dohody o vynosení dieťaťa náhradnou matkou)

## Rodová identita

### ESLP

*Hämäläinen/Fínsko* [VK], č. 37359/09, 2014 (odmietnutie zmeniť mužské identifikačné číslo žalobkyne na ženské po chirurgickej zene pohlavia, pokiaľ jej manželstvo nebolo zmenené na registrované partnerstvo)

*Van Kück/Nemecko*, č. 35968/97, 2003 (preplatenie nákladov na chirurgickú zmenu pohlavia a hormonálnu liečbu)

*Y.Y./Turecko*, č. 14793/08, 2015 (odmietnutie udeliť povolenie na chirurgickú zmenu pohlavia)

### SDEÚ

*K.B./National Health Service Pensions Agency et Secretary of State for Health*, C-117/01, 2004 (zákon o vylúčení transexuálov z vdoveckého dôchodku)

*Sarah Margaret Richards/Secretary of State for Work and Pensions*, C-423/04, 2006 (chýbajúce právne uznanie nového pohlavia po operácii zmeny pohlavia)

## Sexuálna orientácia

### ESLP

*E.B. a iní/Rakúsko*, č. 31913/07, č. 38357/07, č. 48098/07, č. 48777/07 a č. 48779/07, 2013 (uchovávanie záznamov v registri trestov po zistení, že trestné ustanovenie porušilo ústavu a dohovor)

*E.B./Francúzsko* [VK], č. 43546/02, 2008 (diskriminácia na základe sexuálnej orientácie v súvislosti s osvojením dieťaťa)

*Karner/Rakúsko*, č. 40016/98, 2003 (diskriminácia homosexuálnych párov v súvislosti s nájomnými právami)

*O.M./Maďarsko*, č. 9912/15, 2016 (zaistenie homosexuálneho žiadateľa o azyl)

*S.L./Rakúsko*, č. 45330/99, 2003 (kriminalizácia konsenzuálnych sexuálnych vzťahov medzi mužmi)

*Schalk a Kopf/Rakúsko*, č. 30141/04, 2010 (právo uzavrieť manželstvo pre rovnaké sexuálne páry)

*Taddeucci a McCall/Taliansko*, č. 51362/09, 2016 (zamietnutie udelenia povolenia na pobyt párom rovnakého pohlavia)

## ECSR

*International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS)/Chorvátsko*, sťažnosť č. 45/2007, 30. marca 2009)

## SDEÚ

*A a iní/Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* [VK], spojené veci C-148/13 až C-150/13, 2014 (sexuálna orientácia žiadateľov o azyl)

*Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, C-81/12, 2013 (diskriminačné poznámky finančného patróna futbalového klubu)

*Geoffrey Léger/Ministre des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes a Etablissement français du sang*, C-528/13, 2015 (trvalý zákaz darovať krv pre homosexuálne osoby)

*Minister voor Immigratie en Asiel/X a Y a Z/Minister voor Immigratie en Asiel*, spojené veci C-199/12, C-200/12, C-201/12, 2013 (sexuálna orientácia žiadateľov o azyl)

## Zdravotné postihnutie

### ESLP

*Glor/Švajčiarsko*, č. 13444/04, 2009 (žalobca bol odmietnutý na výkon vojenskej služby z dôvodu zdravotného postihnutia, ale napriek tomu bol povinný platiť dane za nevykonávanie vojenskej služby)

*Guberina/Chorvátsko*, č. 23682/13, 2016 (odmietnutie udeliť oslobodenie od dane z nákupu novej nehnuteľnosti prispôbenej potrebám dieťaťa žalobcu s ťažkým zdravotným postihnutím)

*Pretty/Spojené kráľovstvo*, č. 2346/02, 2002 (právo zomrieť)

*Price/Spojené kráľovstvo*, č. 33394/96, 2001 (zadržanie osoby s telesným postihnutím v cele, ktorá nebola prispôsobená jej potrebám)

## ECSR

*European Action of the Disabled (AEH)/Francúzsko*, sťažnosť č. 81/2012, 2013 (vzdelávanie detí s autizmom)

## SDEÚ

*Fag og Arbejde (FOA)/Kommunernes Landsforening (KL)*, C-354/13, 2014 (obezita ako zdravotné postihnutie)

*HK Danmark, ktorá koná za Jettu Ringovú/Dansk almennyttigt Boligselskab, a HK Danmark, ktorá koná za Lonu Skouboeovú Wergeovú/Dansk Arbejdsgiverforening, ktorá koná za Pro Display A/S*, spojené veci C-335/11 a C-337/11, 2013 (prepustenie z práce, pojem „zdravotné postihnutie“)

*Z./A Government department a The Board of Management of a Community School* [VK], C-363/12, 2014 (zamietnutie materskej dovolenky matke, ktorá má dieťa na základe dohody o vynosení dieťaťa náhradnou matkou, pojem „zdravotné postihnutie“)

## Vek

### ESLP

*Bouamar/Belgicko*, č. 9106/80, 1988 (zaistenie maloletých osôb)

*D.G./Írsko*, č. 39474/98, 2002 (zaistenie maloletých osôb)

*Schwizgebel/Švajčiarsko*, č. 25762/07, 2010 (zamietnutie žiadosti o osvojenie dieťaťa z dôvodu veku)

*T./Spojené kráľovstvo* [VK], č. 24724/94, 1999 (trestné konanie proti maloletým osobám)

*V./Spojené kráľovstvo* [VK], č. 24888/94, 1999 (trestné konanie proti maloletým osobám)

## ECSR

*Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS)/Nórsko*, sťažnosť č. 74/2011, 2013  
(prepustenie zo strany zamestnávateľa na základe dosiahnutia určitého veku)

## SDEÚ

*Dansk Industri (DI) konajúca v mene Ajos A/S/Dedičia po Karstenovi Eigilovi Rasmussenovi* [VK], C-441/14, 2016 (odstupné pre pracovníkov, ktorí majú nárok na starobný dôchodok)

*Gorka Salaberria Sorondo/Academia Vasca de Policía y Emergencias* [VK], C-258/15, 2016 (veková hranica pre nábor na pozíciu príslušníkov polície)

*J.J. de Lange/Staatssecretaris van Financiën*, C-548/15, 2016 (právo na odpočítanie nákladov na odbornú prípravu v plnom rozsahu od zdaniteľného príjmu len pre osoby mladšie ako 30 rokov)

*Mario Vital Pérez/Ayuntamiento de Oviedo*, C-416/13, 2014 (veková hranica pre nábor na pozíciu príslušníkov polície)

*Thomas Specht a iní/Land Berlin a Bundesrepublik Deutschland*, spojené veci C-501/12 až C-506/12, C-540/12 a C-541/12, 2014 (výška odmeny pre štátnych zamestnancov určená na základe veku v čase prijatia do zamestnania)

*Werner Mangold/Rüdiger Helm* [VK], C-144/04, 2005 (vnútroštátna právna úprava, ktorá povoľuje zmluvy na dobu určitú so staršími pracovníkmi)

## Rasa, etnický pôvod, farba pleti a príslušnosť k národnostnej menšine

### ESLP

*Biao/Dánsko* [VK], č. 38590/10, 2016 (odmietnutie povoliť ghanskej manželke dánskeho štátneho príslušníka zlúčenie rodiny v Dánsku)

*Boacã a iní/Rumunsko*, č. 40355/11, 2016 (nedostatočné vyšetrovanie sťažnosti na diskrimináciu)

*Sejdić a Finci/Bosna a Hercegovina* [VK], č. 27996/06 a č. 34836/06, 2009 (právo menšín byť volený)

## ECSR

*European Roma Rights Centre (ERRC)/Írsko*, sťažnosť č. 100/2013, 2015 (neposkytnutie vhodného ubytovania pre Travellerov)

## SDEÚ

*Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/Firma Feryn NV*, C-54/07, 2008 (diskriminačné verejné vyhlásenie zamestnávateľa)

*„ČEZ Razpredelenie Bălgarija“ AD/Komisija za zaštita ot diskriminacija* [VK], C-83/14, 2015 (umiestnenie elektromerov v nedostupnej výške v štvrti obývanej prevažne Rómami)

## Štátna príslušnosť alebo národnostný pôvod

### ESLP

*Anakomba Yula/Belgicko*, č. 45413/07, 2009 (obmedzená právna pomoc pre neregulárnych migrantov)

*Andrejeva/Lotyško* [VK], č. 55707/00, 2009 (odmietnutie priznať žalobkyni starobný dôchodok za odpracované roky v bývalom Sovietskom zväze pred rokom 1991 z dôvodu, že nemá lotyšské občianstvo)

*C./Belgicko*, č. 21794/93, 1996 (vyhostenie cudzincov odsúdených za trestné činy)

*Dhahbi/Taliansko*, č. 17120/09, 2014 (so štátnymi príslušníkmi tretích krajín sa na základe talianskeho systému rodinných prídavkov zaobchádza menej priaznivo než s pracovníkmi z EÚ)

*Koua Poirrez/Francúzsko*, č. 40892/98, 2003 (žiadosť o dávku za zdravotné postihnutie bola zamietnutá z dôvodu, že žalobca nemal francúzsku štátnu príslušnosť alebo štátnu príslušnosť štátu, ktorý podpísal dohodu o reciprocite s Francúzskom)

*Moustaquim/Belgicko*, č. 12313/86, 1991 (vyhostenie cudzincov odsúdených za trestné činy)

*Ponomaryovi/Bulharsko*, č. 5335/05, 2011 (právo na sekundárne vzdelávanie cudzincov)



*Rangelov/Nemecko*, č. 5123/07, 2012 (zamietnutý prístup k terapeutickému programu pre cudzinca)

*Zeibek/Grécko*, č. 46368/06, 2009 (odmietnutie poskytnúť žalobkyni dôchodok vyplácaný počas života matke veľkej rodiny z dôvodu štátnej príslušnosti jedného z jej detí)

## SDEÚ

*Alfredo Rendón Marín/Administración del Estado* [VK], C-165/14, 2016 (žalobcovi, ktorý bol štátnym príslušníkom tretej krajiny, zatiaľ čo jeho dieťa bolo občanom EÚ, bolo zamietnuté povolenie na pobyt)

*Európska komisia/Maďarsko*, C-392/15, 2017 (vylúčenie štátnych príslušníkov iných členských štátov z povolania notára)

*Európska komisia/Holandské kráľovstvo*, C-508/10, 2012 (poplatky, ktoré majú platiť občania krajín mimo EÚ za vydávanie povolení na pobyt)

*Ian William Cowan/Trésor public*, vec 186/87, 1989 (odškodnenie zo strany štátu pre obeť útoku)

*Kunqian Catherine Zhu a Man Lavette Chen/Secretary of State for the Home Department*, C-200/02, 2004 (právo maloletého občana EÚ na pobyt v EÚ so svojimi rodičmi, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretej krajiny)

*Roman Angonese/Cassa di Risparmio di Bolzano SpA*, C-281/98, 2000 (zamestnávateľ žiadajúci od uchádzačov, ktorí sa hlásia do výberového konania na prijatie do zamestnania, aby získali osvedčenie o dvojjazyčnosti, ktoré vydáva miestny orgán)

*Servet Kamberaj/Istituto per l'Edilizia sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) a iní* [VK], C-571/10, 2012 (zamietnutie príspevkov na bývanie štátnym príslušníkom tretích krajín)

## Náboženstvo alebo viera

### ESLP

*Alujer Fernandez a Caballero García/Španielsko* (dec.), č. 53072/99, 2001 (nemožnosť pre členov Baptistickej cirkvi prideliť časť svojej dane z príjmu priamo na finančnú podporu vlastnej cirkvi)

*Cha'are Shalom Ve Tsedek/Francúzsko* [VK], č. 27417/95, 2000 (zamietnutie povolenia na vykonávanie rituálneho zabíjania zvierat)

*Ebrahimian/Francúzsko*, č. 64846/11, 2015 (neobnovenie zmluvy pre nosenie moslimskej šatky)

*Eweida a iní/Spojené kráľovstvo*, č. 48420/10, č. 59842/10, č. 51671/10 a č. 36516/10, 2013 (náboženská diskriminácia v práci)

*Izzettin Doğan a iní/Turecko* [VK], č. 62649/10, 2016 (odmietnutie poskytovania verejnej služby vyznávačom alevitskej viery)

*Milanović/Srbsko*, č. 44614/07, 2010 (nedostatočné vyšetrovanie motívov trestného činu zo strany orgánov)

*O'Donoghue a iní/Spojené kráľovstvo*, č. 34848/07, 2010 (ustanovenia, podľa ktorých cudzinci, okrem tých, ktorí chcú uzavrieť manželstvo v anglikánskej cirkvi, platia vysoké poplatky za získanie povolenia na uzavretie manželstva)

*S.A.S./Francúzsko* [VK], č. 43835/11, 2014 (ustanovenia zakazujúce nosenie odevov zahaľujúcich tvár na verejnosti)

*Vojnity/Maďarsko*, č. 29617/07, 2013 (odňatie práva žalobcu na styk s jeho dieťaťom z dôvodu jeho snáh preniesť svoje náboženské presvedčenie na jeho dieťa)

## SDEÚ

*Asma Bougnaoui a Association de défense des droits de l'homme (ADDH)/Micropole SA* [VK], C-188/15, 2017 (prepustenie za nosenie moslimskej šatky na pracovisku)

*Samira Achbita a Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/G4S Secure Solutions NV* [VK], C-157/15, 2017 (prepustenie za nosenie moslimskej šatky na pracovisku)

## Jazyk

### ESLP

*Vec „týkajúca sa niektorých aspektov zákonov o používaní jazykov vo vzdelávaní v Belgicku“/Belgicko*, č. 1474/62 a iní, 23. júla 1968 (deťom žalobcov bol odmietnutý prístup k vzdelávaniu vo francúzštine)

*Macalin Moxamed Sed Dahir/Švajčiarsko* (dec.), sťažnosť č. 12209/10, 2015 (zamietnutie žiadosti o zmenu priezviska žalobkyne z dôvodu, že švajčiarska výslovnosť mena mala urážlivý význam v jej materinskom jazyku)

## SDEÚ

*Európska komisia/Belgické kráľovstvo*, C-317/14, 2015 (jazykové požiadavky na uchádzačov o pracovné miesta v miestnych službách, ktoré boli zriadené v regiónoch v Belgicku, v ktorých sa hovorí francúzsky alebo nemecky)

## Sociálny pôvod, rod a majetok

### ESLP

*Chassagnou a iní/Francúzsko* [VK], č. 25088/94, 28331/95 a 28443/95, 1999 (povinnosť previesť verejné poľovnícke práva vzťahujúce sa na ich pozemok uložené len menším majiteľom pozemkov)

*Wolter a Safret/Nemecko*, č. 59752/13 66277/13, 23.3.2017 (diskriminácia detí narodených mimo manželstva)

### SDEÚ

*Zoi Chatzi/Ypourgos Oikonomikon*, C-149/10, 2010 (jedna rodičovská dovolenka v prípade dvojčiat)

## Politické alebo iné zmýšľanie

### ESLP

*Redfearn/Spojené kráľovstvo*, č. 47335/06, 2012 (prepustenie z dôvodu politickej angažovanosti žalobcu)

*Virabyan/Arménsko*, č. 40094/05, 2012 (zlé zaobchádzanie z dôvodu politického presvedčenia)

## Iné postavenie

### ESLP

*Varnas/Litva*, č. 42615/06, 2013 (zamietnutie udelenia povolenia na manželské návštevy počas vyšetrovacej väzby)

### ECSR

*Associazione Nazionale Giudici di Pace/Taliansko*, sťažnosť č. 102/2013, 2016 (rozdiely v prístupe do systému sociálneho zabezpečenia pre stálych a prísediacich sudcov)

### SDEÚ

*Peťa Milkova/Izpañnitelen direktor na Agencijata za privatizacija i sledprivatizacijonen kontrol*, C-406/15, 2017 (rozdiely v ochrane v prípade prepustenia priznané zamestnancom a štátnym zamestnancom)

## Rozdelenie dôkazného bremena

### ESLP

*Timišev/Rusko*, č. 55762/00 a 55974/00, 2005 (žalobcovi čečenského pôvodu nebolo povolené prejsť cez kontrolnú stanicu)

*Virabyan/Arménsko*, č. 40094/05, 2012 (zlé zaobchádzanie z dôvodu politického presvedčenia)

### SDEÚ

*Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, C-81/12, 2013 (diskriminačné poznámky finančného patróna futbalového klubu)

*Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/Firma Feryn NV*, C-54/07, 2008 (diskriminačné verejné vyhlásenie zamestnávateľa)

*Galina Meister/Speech Design Carrier Systems GmbH*, C-415/10, 2012 (prístup k informáciám po ukončení náborového procesu)

*Patrick Kelly/National University of Ireland (University College, Dublin)*, C-104/10, 2011 (prístup k informáciám o kvalifikácii ostatných uchádzačov z dôvodu podozrenia na diskrimináciu)

*Susanna Brunnhofer/Bank der österreichischen Postsparkasse AG*, C-381/99, 2001 (nižšie platy ženských pracovníčok)

## Okolnosti, ktoré nie sú relevantné pre konštatovanie diskriminácie

### ESLP

*D.H. a iní/Česká republika* [VK], č. 57325/00, 2007 (umiestňovanie rómskych detí do osobitných škôl)

### SDEÚ

*Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/Firma Feryn NV*, C-54/07, 2008 (diskriminačné verejné vyhlásenie zamestnávateľa)

*Nils-Johannes Kratzer/R+V Allgemeine Versicherung AG*, C-423/15, 2016 (uchádzač o zamestnanie si nehladá zamestnanie, ale postavenie uchádzača, aby mohol žiadať odškodnenie)

## Úloha štatistiky a iných údajov

### ESLP

*Abdu/Bulharsko*, č. 26827/08, 2014 (nedostatočne účinné vyšetrenie rasovo motivovaného násillia)

*D.H. a iní/Česká republika* [VK], č. 57325/00, 2007 (umiestňovanie rómskych detí do osobitných škôl)

*Di Trizio/Švajčiarsko*, č. 7186/09, 2016 (dávky v invalidite znevýhodnených žien)

*Opuz/Turecko*, č. 33401/02, 2009 (domáce násillie)

### SDEÚ

*Hilde Schönheit/Stadt Frankfurt am Main a Silvia Becker/Land Hessen*, spojené veci C-4/02 a C-5/02, 2003 (rozdiel vo vyplácaných dôchodkoch medzi pracovníkmi na kratší pracovný čas a pracovníkmi na plný pracovný čas)

*Lourdes Cachaldora Fernández/Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) a Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS)* [VK], C-527/13, 2015 (invalidný dôchodok vypočítaný na základe obdobia ôsmich rokov pred vznikom udalosti, ktorá viedla k vzniku invalidity)

*Regina/Secretary of State for Employment, ex parte Nicole Seymour-Smith a Laura Perez*, C-167/97, 1999 (ochrana pred prepustením poskytovaná pracovníkom, ktorí pracujú u konkrétneho zamestnávateľa dlhšie ako dva roky)

## Presadzovanie antidiskriminačného práva

### ESLP

*García Mateos/Španielsko*, č. 38285/09, 2013 (výkon rozsudku, ktorým sa konštatuje diskriminácia na základe pohlavia)

*Hulea/Rumunsko*, č. 33411/05, 2012 (žiadne odškodnenie za diskrimináciu)

*Sidabras a iní/Litva*, č. 50421/08 a č. 56213/08, 2015 (nevykonanie rozsudku ESLP, ktorým sa konštatuje diskriminácia)

### SDEÚ

*Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, C-81/12, 2013 (diskriminačné poznámky finančného patróna futbalového klubu)

*María Auxiliadora Arjona Camacho/Securitas Seguridad España SA*, C-407/14, 2015 (priznanie sankčnej náhrady škody žalobkyni v dôsledku jej diskriminačného prepustenia)

# Index

## Judikatúra Európskeho súdneho dvora

<i>A a ini/Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie</i> [VK], spojené veci C-148/13 až C-150/13, 2. decembra 2014 .....	164, 186
<i>Abercrombie &amp; Fitch Italia Srl/Antonino Bordonaro</i> , C-143/16, 19. júla 2017 .....	109
<i>Albert Ruckdeschel &amp; Co. A Hansa-Lagerhaus Ströh &amp; Co./Hauptzollamt Hamburg-St. Annen; Diamalt AG/Hauptzollamt Itzehoe</i> , spojené veci 117 – 76 a 16 – 77, 19. októbra 1977 .....	35
<i>Aleksei Petruhhin/Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra</i> [VK], C-182/15, 6. septembra 2016 .....	118, 160
<i>Alfredo Rendón Marín/Administración del Estado</i> [VK], C-165/14, 13. septembra 2016 .....	153, 166, 213
<i>Angela Maria Sirdar/The Army Board a Secretary of State for Defence</i> , C-273/97, 26. októbra 1999 .....	105
<i>Anita Cristini/Société nationale des chemins de fer français</i> , vec 32/75, 30. septembra 1975 .....	116, 130
<i>Anita Groener/Minister for Education a the City of Dublin Vocational Educational Committee</i> , C-379/87, 28. novembra 1989 .....	228
<i>Annunziata Matteucci/Communauté française of Belgium a Commissariat général aux relations internationales of the Communauté française of Belgium</i> , C-235/87, 27. septembra 1988 .....	131
<i>Anton Las/PSA Antwerp NV</i> [VK], C-202/11, 16. apríla 2013 .....	229
<i>Arthur Burton/British Railways Board</i> , C-19/81, 16. februára 1982 .....	122
<i>Asma Bougnaoui a Association de défense des droits de l'homme (ADDH)/Micropole SA</i> [VK], C-188/15, 14. marca 2017 .....	95, 104, 167, 225

<i>Asociația Accept/Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării</i> , C-81/12, 25. apríla 2013 .....	46, 115, 120, 164, 185, 239, 240, 248, 251, 260
<i>Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL a iní/Conseil des ministres</i> [VK], C-236/09, 1. marca 2011 .....	15, 36, 171
<i>B.S.M. Geraets-Smits/Stichting Ziekenfonds VGZ a H.T.M. Peerbooms/ Stichting CZ Groep Zorgverzekeringen</i> , C-157/99, 12. júla 2001 .....	141
<i>Bilka – Kaufhaus GmbH/Karin Weber Von Hartz</i> , vec 170/84, 13. mája 1986 .....	99
<i>Birgit Bartsch/Bosch und Siemens Hausgeräte (BSH) Altersfürsorge GmbH</i> [VK], C-427/06, 23. septembra 2008 .....	37
<i>Blaise Baheten Metock a iní/Minister for Justice, Equality and Law Reform</i> [VK], C-127/08, 25. júla 2008 .....	153
<i>C. D./S. T.</i> [VK], C-167/12, 18. marca 2014 .....	163, 173, 194
<i>C.</i> , C-122/15, 2. júna 2016 .....	115, 123
<i>Carina Skareby/Európska komisia</i> , F-42/10, Súd pre verejnú službu, 16. mája 2012 .....	68
<i>Carole Louise Webb/EMO Air Cargo (UK) Ltd.</i> , C-32/93, 14. júla 1994 .....	49, 173
<i>Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/ Firma Feryn NV</i> , C-54/07, 10. júla 2008 .....	46, 121, 166, 206, 239, 240, 241, 248, 250, 251, 260
<i>„ČEZ Razpredelenie Bălgarija“ AD/Komisija za zaščita ot diskriminacija</i> [VK], C-83/14, 16. júla 2015 .....	42, 61, 98, 117, 140, 166, 205, 207, 247
<i>Colin Wolf/Stadt Frankfurt am Main</i> [VK], C-229/08, 12. januára 2010 .....	102
<i>CQ/Európsky parlament</i> , F-12/13, Súd pre verejnú službu, 17. septembra 2014 .....	68
<i>Daniel Unland/Land Berlin</i> , C-20/13, 9. septembra 2015 .....	204
<i>Dansk Industri (DI) konajúca v mene Ajos A/S/Dedičia po Karstenovi Eigilovi</i> <i>Rasmussenovi</i> [VK], C-441/14, 19. apríla 2016 .....	165, 202
<i>David Hütter/Technische Universität Graz</i> , C-88/08, 18. júna 2009 .....	109
<i>David L. Parris/Trinity College Dublin a iní</i> , C-443/15, 24. novembra 2016 .....	42, 66
<i>Debra Allonby/Accrington &amp; Rossendale College, Education Lecturing Services, trading as Protocol Professional and Secretary of State for Education and Employment</i> , C-256/01, 13. januára 2004 .....	41, 48
<i>Domnica Petersen/Berufungsausschuss für Zahnärzte für den Bezirk Westfalen-Lippe</i> [VK], C-341/08, 12. januára 2010 .....	101
<i>Donato Casagrande/Landeshauptstadt München</i> , vec 9/74, 3. júla 1974 .....	116, 136
<i>Douglas Harvey Barber/Guardian Royal Exchange Assurance Group</i> , C-262/88, 17. mája 1990 .....	123



<i>Dr. Pamela Mary Enderby/Frenchay Health Authority a Secretary of State for Health</i> , C-127/92, 27. októbra 1993.....	253
<i>Eckhard Kalanke/Freie Hansestadt Bremen</i> , C-450/93, 17. októbra 1995.....	43, 77
<i>Eileen Garland/British Rail Engineering Limited</i> , vec 12/81, 9. februára 1982.....	122
<i>Elisabeth Johanna Pacifica Dekker/Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV-Centrum) Plus</i> , C-177/88, 8. novembra 1990.....	49, 173
<i>Elodie Giersch a iní/État du Grand-Duché de Luxembourg</i> , C-20/12, 20. júna 2013.....	116, 130
<i>Erich Stauder/City of Ulm</i> , vec 29/69, 12. novembra 1969 .....	21
<i>Európska komisia/Spolková republika Nemecko [VK]</i> , C-54/08, 24. mája 2011 .....	214
<i>Európska komisia/Spolková republika Nemecko</i> , C-206/10, 5. mája 2011.....	132
<i>Európska komisia/Francúzska republika [VK]</i> , SDEÚ, C-50/08, 24. mája 2011.....	214
<i>Európska komisia/Luxemburské veľkovojevodstvo [VK]</i> , C-51/08, 24. mája 2011...	214
<i>Európska komisia/Maďarsko</i> , C-286/12, 6. novembra 2012.....	112
<i>Európska komisia/Maďarsko</i> , C-392/15, 1. februára 2017 .....	166, 214
<i>Európska komisia/Talianska republika</i> , C-312/11, 4. júla 2013.....	26, 81, 191
<i>Európska komisia/Belgické kráľovstvo</i> , C-317/14, 5. februára 2015.....	120, 167, 215, 229
<i>Európska komisia/Holandské kráľovstvo</i> , C-508/10, 26. apríla 2012.....	166
<i>Európska komisia/Rakúska republika [VK]</i> , C-53/08, 24. mája 2011 .....	214
<i>Európska komisia/Rakúska republika</i> , C-75/11, 4. októbra 2012 .....	130
<i>FAG og Arbejde (FOA)/Kommunernes Landsforening (KL)</i> , C-354/13, 18. decembra 2014.....	165, 194
<i>Félix Palacios de la Villa/Cortefiel Servicios SA [VK]</i> , C-411/05, 16. októbra 2007.....	122
<i>Firma A. Racke/Hauptzollamt Mainz</i> , vec 283/83, 13. novembra 1984 .....	35
<i>Francesco Reina a Letizia Reina/Landeskreditbank Baden-Württemberg</i> , vec 65/81, 14. januára 1982 .....	131
<i>Françoise Gravier/City of Liège</i> , vec 293/83, 13. februára 1985.....	124
<i>Franz Lesar/Beim Vorstand der Telekom Austria AG eingerichtetes Personalamt</i> , C-159/15, 16. júna 2016.....	110
<i>Frédéric Hay/Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres</i> , C-267/12, 12. decembra 2013.....	41, 48, 61, 115, 124, 187
<i>Gabriele Habermann-Beltermann/Arbeiterwohlfahrt, Bezirksverband Ndb./Opf. e.V.</i> , C-421/92, 5. mája 1994.....	173
<i>Gabrielle Defrenne/Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena</i> , vec 149/77, 5. júna 1978 .....	21, 170

<i>Gabrielle Defrenne/Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena</i> , vec 43/75, 8. apríla 1976.....	163
<i>Galina Meister/Speech Design Carrier Systems GmbH</i> , C-415/10, 19. apríla 2012 .....	119, 239, 245
<i>Geoffrey Léger/Ministre des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes a Etablissement français du sang</i> , C-528/13, 29. apríla 2015.....	164, 186
<i>Georg Felber/Bundesministerin für Unterricht, Kunst und Kultur</i> , C-529/13, 21. januára 2015.....	111, 169
<i>Gerhard Fuchs a Peter Köhler/Land Hessen</i> , spojené veci C-159/10 a C-160/10, 21. júla 2011.....	108
<i>Gisela Rosenblatt/Oellerking Gebäudereinigungsges.mbH</i> [VK], C-45/09, 12. októbra 2010.....	112
<i>Gorka Salaberria Sorondo/Academia Vasca de Policía y Emergencias</i> [VK], C-258/15, 15. novembra 2016.....	102, 165, 205
<i>H. Lommers/Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij</i> , C-476/99, 19. marca 2002.....	121
<i>Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund I Danmark/Dansk Arbejdsgiverforening</i> , C-179/88, 8. novembra 1990.....	173
<i>Helga Nimz/Freie und Hansestadt Hamburg</i> , C-184/89, 7. februára 1991.....	60, 253
<i>Hellen Gerster/Freistaat Bayern</i> , C-1/95, 2. októbra 1997 .....	254
<i>Hellmut Marschall/Land Nordrhein-Westfalen</i> , C-409/95, 11. novembra 1997 .....	43, 77, 78
<i>Hilde Schönheit/Stadt Frankfurt am Main a Silvia Becker/Land Hessen</i> , spojené veci C-4/02 a C-5/02, 23. októbra 2003 .....	99, 240, 254
<i>HK Danmark konajúca v mene Glennie Kristensen/Experian A/S</i> , C-476/11, 26. septembra 2013.....	109
<i>HK Danmark, ktorá koná za Jettu Ringovú/Dansk almennyttigt Boligselskab a HK Danmark, ktorá koná za Lonu Skouboevovú Wergeovú/Dansk Arbejdsgiverforening, ktorá koná za Pro Display A/S</i> , spojené veci C-335/11 a C-337/11, 11. apríla 2013.....	26, 165, 191, 193
<i>Ian William Cowan/Trésor public</i> , vec 186/87, 2. februára 1989 .....	160, 166, 212
<i>Inge Nolte/Landesversicherungsanstalt Hannover</i> , C-317/93, 14. decembra 1995 .....	60, 253
<i>Ingeniørforeningen i Danmark/Region Syddanmark</i> [VK], C-499/08, 12. októbra 2010.....	202
<i>Ingrid Rinner-Kühn/FWW Spezial-Gebäudereinigung GmbH &amp; Co. KG</i> , C-171/88, 13. júla 1989.....	60, 123, 253

<i>Internationale Handelsgesellschaft mbH/Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel</i> , vec 11/70, 17. decembra 1970 .....	21
<i>Isabel Elbal Moreno/Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) a Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS)</i> , C-385/11, 22. novembra 2012 .....	42, 57
<i>Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS)/Tiziana Bruno a Massimo Pettini a Daniela Lotti a Clara Matteucci</i> , spojené veci C-395/08 a C-396/08, 10. júna 2010 .....	17
<i>J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung/Komisija Európskych spoločenstiev</i> , vec 4/73, 14. mája 1974 .....	21
<i>J.J. de Lange/Staatssecretaris van Financiën</i> , C-548/15, 10. novembra 2016 .....	115, 125, 165, 203
<i>Jämställdhetsombudsmannen mod Örebro läns landsting</i> , C-236/98, 30. marca 2000 .....	122
<i>Jennifer Meyers/Adjudication Officer</i> , C-116/94, 13. júla 1995 .....	115, 120, 121
<i>Johann Odar/Baxter Deutschland GmbH</i> , C-152/11, 6. decembra 2012 .....	42, 59
<i>Julia Schnorbus/Land Hessen</i> , C-79/99, 7. decembra 2000 .....	115, 120
<i>Jürgen Römer/Freie und Hansestadt Hamburg [VK]</i> , C-147/08, 10. mája 2011 .....	115, 123
<i>K.B./National Health Service Pensions Agency et Secretary of State for Health</i> , C-117/01, 7. januára 2004 .....	164, 181
<i>Katarina Abrahamsson a Leif Anderson/Elisabet Fogelqvist</i> , C-407/98, 6. júla 2000 .....	43, 77, 79
<i>Kathleen Hill and Ann Stapleton/The Revenue Commissioners a Department of Finance</i> , C-243/95, 17. júna 1998 .....	163, 175
<i>Kjell Karlsson a iní</i> , C-292/97, 13. apríla 2000 .....	35
<i>Komisija Európskych spoločenstiev/Spolková republika Nemecko</i> , vec 248/83, 21. mája 1985 .....	103
<i>Komisija Európskych spoločenstiev/Francúzska republika</i> , vec 318/86, 30. júna 1988 .....	103
<i>Komisija Európskych spoločenstiev/Francúzska republika</i> , C-35/97, 24. septembra 1998 .....	131
<i>Komisija Európskych spoločenstiev/Rakúska republika</i> , C-147/03, 7. júla 2005 .....	116, 136
<i>Konanie začaté na základe žiadosti, ktorú predložil Mircea Florian Freitag</i> , C-541/15, 8. júna 2017 .....	154

<i>Konanie vo veci výkonu európskeho zatykača vydaného proti pánovi João Pedro Lopes Da Silva Jorge</i> [VK], C-42/11, 5. septembra 2012.....	118, 160
<i>Kone Oyi a iní/Európska komisia</i> , C-510/11 P, 24. októbra 2013.....	17
<i>Konstantinos Maïstrellis/Ypourgos Dikaiosynis, Diafaneias kai Anthroponon Dikaiomaton</i> , C-222/14, 16. júla 2015 .....	122, 154, 163, 170
<i>Kunqian Catherine Zhu a Man Lavette Chen/Secretary of State for the Home Department</i> , C-200/02, 19. októbra 2004.....	166, 213
<i>Laurence Prinz/Region Hannover a Philipp Seeberger/Studentenwerk Heidelberg</i> , spojené veci C-523/11 a C-585/11, 18. júla 2013.....	116, 137
<i>Leopold Schmitzer/Bundesministerin für Inneres</i> [VK], C-530/13, 11. novembra 2014 .....	111
<i>Lourdes Cachaldora Fernández/Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) a Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS)</i> [VK], C-527/13, 14. apríla 2015 .....	240, 254
<i>Luisa Sabbatini, née Bertoni/Európsky parlament</i> , vec 20/71, 7. júna 1972 .....	123
<i>M. A. De Weerd, née Roks a iní//Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen a iní</i> , C-343/92, 24. februára 1994 .....	60, 174, 253
<i>Malgożata Runevič-Vardyn a Łukasz Paweł Wardyn/Vilniaus miesto savivaldybės administracija a iní</i> , C-391/09, 12. mája 2011 .....	118, 154, 231
<i>Margaret Kenny a iní/Minister for Justice, Equality and Law Reform, Minister for Finance a Commissioner of An Garda Síochána</i> , C-427/11, 28. februára 2013 .....	163, 171
<i>Margeurite Johnston/Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary</i> , C-222/84, 15. mája 1986.....	96, 101, 103
<i>María Auxiliadora Arjona Camacho/Securitas Seguridad España, SA</i> , C-407/14, 17. decembra 2015.....	240, 260
<i>Maria do Céu Bragança Linares Verruga a iní/Ministre de l'Enseignement supérieur et de la recherche</i> , C-238/15, 14. decembra 2016 .....	99
<i>Maria Kowalska/Freie und Hansestadt Hamburg</i> , C-33/89, 27. júna 1990.....	60, 253
<i>Maria Luisa Jiménez Melgar/Ayuntamiento de Los Barrios</i> , C-438/99, 4. októbra 2001 .....	173
<i>Mario Vital Pérez/Ayuntamiento de Oviedo</i> , C-416/13, 13. novembra 2014 .....	95, 102, 120, 165, 204
<i>Maurice Leone a Blandine Leone/Garde des Sceaux, ministre de la Justice a Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales</i> , C-173/13, 7. júla 2014.....	43, 79, 99, 172
<i>Michael Efler a iní/Európska komisia</i> , T-754/14, 10. mája 2017 .....	155

<i>Minister voor Immigratie en Asiel./X a Y a Z/Minister voor Immigratie en Asiel</i> , spojené veci C-199/12 až C-201/12, 7. novembra 2013 .....	164, 187
<i>Ministerul Justiției și Libertăților Cetățenești/Ștefan Agafitei a iní</i> , C-310/10, 7. júla 2011 .....	65
<i>Mohamed Ali Ben Alaya/Bundesrepublik Deutschland</i> , C-491/13, 10. septembra 2014 .....	116, 137
<i>Mohamed Daoudi/Bootes Plus SL a iní</i> , C-395/15, 1. decembra 2016 .....	26, 191, 195
<i>Nabiel Peter Bogendorff von Wolffersdorff/Standesamt der Stadt Karlsruhe a Zentraler Juristischer Dienst der Stadt Karlsruhe</i> , C-438/14, 2. júna 2016 .....	154
<i>Nadežda Riežniece/Zemkopības ministrija a Lauku atbalsta dienests</i> , C-7/12, 20. júna 2013 .....	115, 122
<i>Nils-Johannes Kratzer/R+v Allgemeine Versicherung AG</i> , C-423/15, 28. júla 2016 .....	240, 252
<i>North Western Health Board/Margaret McKenna</i> , C-191/03, 8. septembra 2005 .....	49
<i>O. Tümer/Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen</i> , C-311/13, 5. novembra 2014 .....	214
<i>ÖBB Personenverkehr AG/Gotthard Starjakob</i> , C-417/13, 28. januára 2015 .....	111
<i>Österreichischer Gewerkschaftsbund, Gewerkschaft der Privatangestellten/Wirtschaftskammer Österreich [VK]</i> , C-220/02, 8. júna 2004 .....	123
<i>P/S a Cornwall County Council</i> , C-13/94, 30. apríla 1996 .....	41, 47, 180
<i>Patrick Kelly/National University of Ireland (University College, Dublin)</i> , C-104/10, 21. júla 2011 .....	239, 244
<i>Pedro Manuel Roca Álvarez/Sesa Start España ETT SA</i> , C-104/09, 30. septembra 2010 .....	118, 154
<i>Peťa Milkova/Izpālnitelen direktor na Agencijata za privatizacija i sledprivatizacijonen kontrol</i> , C-406/15, 9. marca 2017 .....	26, 65, 168, 191, 237
<i>Philip Morris Brands SARL a iní/Secretary of State for Health</i> , C-547/14, 4. mája 2016 .....	156
<i>Q/Komisija Európskych spoločností, Súd pre verejnú službu</i> , F-52/05, 9. decembra 2008 .....	68
<i>Raymond Kohll/Union des caisses de maladie</i> , C-158/96, 28. apríla 1998 .....	141
<i>Regina/Secretary of State for Employment, ex parte Nicole Seymour-Smith a Laura Perez</i> , C-167/97, 9. februára 1999 .....	240, 255
<i>Reinhard Prigge a iní/Deutsche Lufthansa AG [VK]</i> , C-447/09, 13. septembra 2011 .....	101, 111
<i>Roman Angonese/Cassa di Risparmio di Bolzano SpA</i> , C-281/98, 6. júna 2000 .....	166, 213
<i>S. Coleman/Attridge Law a Steve Law [VK]</i> , C-303/06, 17. júla 2008 .....	41, 54, 65, 68

<i>Sabine Mayr/Bäckerei und Konditorei Gerhard Flöckner OHG</i> [VK], C-506/06, 26. februára 2008.....	49
<i>Sabine von Colson a Elisabeth Kamann/Land Nordrhein-Westfalen</i> , C-14/83, 9. apríla 1984.....	259
<i>Samira Achbita a Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding/G4S Secure Solutions NV</i> [VK], C-157/15, 14. marca 2017.....	167, 225
<i>Sarah Margaret Richards/Secretary of State for Work and Pensions</i> , C-423/04, 27. apríla 2006.....	41, 53, 164, 181
<i>Seda Küçükdeveci/Swedex GmbH &amp; Co. KG</i> [VK], C-555/07, 19. januára 2010.....	16, 202
<i>Servet Kamberaj/Istituto per l'Edilizia sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) a iní</i> [VK], C-571/10, 24. apríla 2012.....	15, 38, 117, 142, 166, 214
<i>Silke-Karin Mahlburg/Land Mecklenburg-Vorpommern</i> , C-207/98, 3. februára 2000.....	96, 104
<i>Sonia Chacón Navas/Eurest Colectividades SA</i> [VK], C-13/05, 11. júla 2006.....	65, 191, 236
<i>Španielske kráľovstvo/Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska</i> [VK], C-145/04, 12. septembra 2006.....	156
<i>Susanna Brunnhofer/Bank der österreichischen Postsparkasse AG</i> , C-381/99, 26. júna 2001.....	239, 244, 247
<i>Susanne Lewen/Lothar Denda</i> , C-333/97, 21. októbra 1999.....	123
<i>Tadao Maruko/Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen</i> [VK], C-267/06, 1. apríla 2008.....	41, 52, 56, 61, 187
<i>Tanja Kreil/Bundesrepublik Deutschland</i> , C-285/98, 11. januára 2000.....	96, 106
<i>The Queen, on the application of The Incorporated Trustees of the National Council for Ageing (Age Concern England)/Secretary of State for Business, Enterprise and Regulatory Reform</i> , C-388/07, 5. marca 2009....	108, 113
<i>Thierry Delvigne/Commune de Lesparre Médoc a Préfet de la Gironde</i> [VK], C-650/13, 6. októbra 2015.....	156
<i>Thomas Specht a iní/Land Berlin a Bundesrepublik Deutschland</i> , spojené veci C-501/12 až C-506/12, C-540/12 a C-541/12, 19. júna 2014.....	108, 165, 204
<i>Torsten Hörnfeldt/Posten Meddelande AB</i> , C-141/11, 5. júla 2012.....	111
<i>Trestné konanie proti Gilbertovi Evenovi a Office national des pensions pour travailleurs salariés (ONPTS)</i> , vec 207/ 78, 31. mája 1979.....	131
<i>Trestné konanie proti Robertovi Heinrichovi Maria Mutschovi</i> , vec 137/84, 11. mája 1985.....	132

<i>Ulf Kazimierz Radziejewski/Kronofogdemyndigheten i Stockholm</i> , C-461/11, 8. novembra 2012 .....	229
<i>Ute Kleinsteuber/Mars GmbH</i> , C-354/16, 13. júla 2017 .....	95, 109
<i>V.G. Müller-Fauré/Onderlinge Waarborgmaatschappij OZ Zorgverzekerings UA a E.E.M. van Riet/Onderlinge Waarborgmaatschappij ZAO Zorgverzekerings</i> , C-385/99, 13. mája 2003 .....	141
<i>Vasil Ivanov Georgiev/Tehnicheski universitet – Sofia, filial Plovdiv</i> , spojené veci C-250/09 a C-268/09, 18. novembra 2010 .....	109
<i>Vestische Arbeit Jobcenter Kreis Recklinghausen/Jovanna García-Nieto a iní</i> , C-299/14, 25. februára 2016 .....	116, 130
<i>Vincent Blaizot/University of Liège a iní</i> , vec 24/86, 2. februára 1988 .....	125
<i>Werner Mangold/Rüdiger Helm</i> [VK], C-144/04, 22. novembra 2005 .....	165, 201
<i>Wiebke Busch/Klinikum Neustadt GmbH &amp; Co. Betriebs-KG</i> , C-320/01, 27. februára 2003 .....	173
<i>Wolfgang Glatzel/Freistaat Bayern</i> , C-356/12, 22. mája 2014 .....	26, 36, 41, 47, 99, 191
<i>X.</i> , C-318/13, 3. septembra 2014 .....	116, 129
<i>Z./A Government department a The Board of Management of a Community School</i> [VK], C-363/12, 18. marca 2014 .....	26, 163, 165, 173, 191, 193, 194
<i>Zoi Chatzi/Ypourgos Oikonomikon</i> , C-149/10, 16. septembra 2010 .....	168, 226

## Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva

<i>97 členov kongregácie Gdani Svedkov Jehovových a 4 iní/Gruzínsko</i> , č. 71156/01, 3. mája 2007 .....	89
<i>A.H. a iní/Rusko</i> , č. 6033/13 a 15 iných žiadostí, 17. januára 2017 .....	30, 32, 118, 150
<i>Abdu/Bulharsko</i> , č. 26827/08, 11. marca 2014 .....	86, 240, 256
<i>Al-Skeini a iní/Spojené kráľovstvo</i> [VK], č. 55721/07, 7. júla 2011 .....	27
<i>Alujer Fernandez a Caballero García/Španielsko (dec.)</i> , č. 53072/99, 14. júna 2001 .....	167, 220
<i>Anakomba Yula/Belgicko</i> , č. 45413/07, 10. marca 2009 .....	117, 147, 166, 216
<i>Andrejeva/Lotyšsko</i> [VK], č. 55707/00, 18. februára 2009 .....	32, 132, 166, 218
<i>Andrle/Česká republika</i> , č. 6268/08, 17. februára 2011 .....	113, 116, 132, 163, 177
<i>B.S./Španielsko</i> , č. 47159/08, 24. júla 2012 .....	42, 64
<i>Bączkowski a iní/Polsko</i> , č. 1543/06, 3. mája 2007 .....	71, 157
<i>Bah/Spojené kráľovstvo</i> , č. 56328/07, 27. septembra 2011 .....	116, 134
<i>Bélané Nagy/Maďarsko</i> [VK], č. 53080/13, 13. decembra 2016 .....	132
<i>Biao/Dánsku</i> , č. 38590/10 [VK], 24. mája 2016 .....	17, 45, 56, 166, 209, 234
<i>Bigaeva/Grécko</i> , č. 26713/05, 28. mája 2009 .....	126
<i>Boacă a iní/Rumunsko</i> , č. 40355/11, 12. januára 2016 .....	159, 166, 208

<i>Bouamar/Belgicko</i> , č. 9106/80, 29. februára 1988.....	118, 159, 165, 200
<i>Buckley/Spojené kráľovstvo</i> , č. 20348/92, 25. septembra 1996 .....	142
<i>Bulgakov/Ukrajina</i> , č. 59894/00, 11. septembra 2007 .....	230
<i>Burden/Spojené kráľovstvo</i> [VK], č. 13378/05, 29. apríla 2008 .....	41, 45, 50, 97
<i>C./Belgicko</i> , č. 21794/93, 7. augusta 1996.....	166, 217
<i>Çam/Turecko</i> , č. 51500/08, 23. februára 2016 .....	43, 81, 116, 138, 192
<i>Campbell a Cosans/Spojené kráľovstvo</i> , č. 7511/76 a 7743/76, 25. februára 1982 .....	223
<i>Carson a iní/Spojené kráľovstvo</i> [VK], č. 42184/05, 16. marca 2010 .....	45, 50, 235
<i>Carvalho Pinto de Sousa Morais/Portugalsko</i> , č. 17484/15, 25. júla 2017 .....	42, 64
<i>Catan a iní/Moldavská republika a Rusko</i> [VK], č. 43370/04, č. 18454/05 a č. 8252/05, 19. októbra 2012.....	42, 72, 230
<i>Cha'are Shalom Ve Tsedek/Francúzsko</i> [VK], č. 27417/95, 27. júna 2000 .....	167, 220
<i>Chassagnou a iní/Francúzsko</i> , [VK], č. 25088/94, č. 28331/97 a č. 28443/95, 29. apríla 1999 .....	168, 227
<i>Christine Goodwin/Spojené kráľovstvo</i> [VK], č. 28957/95, 11. júla 2002.....	181
<i>Cusan a Fazzo/Taliansko</i> , č. 77/07, 7. januára 2014.....	148, 178
<i>D.G./Írsko</i> , č. 39474/98, 16. mája 2002.....	118, 159, 165, 200
<i>D.H. a iní/Česká republika</i> [VK], č. 57325/00, 13. novembra 2007 .....	42, 45, 56, 57, 60, 137, 240, 243, 247, 250, 256
<i>Danilenkov a iní/Rusko</i> , č. 67336/01, 30. júla 2009 .....	115, 127, 235
<i>Delfi AS/Estónsko</i> [VK], č. 64569/09, 16. júna 2015 .....	43, 92
<i>Demir a Baykara/Turecko</i> [VK], č. 34503/97, 12. novembra 2008.....	127
<i>Dhahbi/Taliansko</i> , č. 17120/09, 8. apríla 2014 .....	166, 216
<i>Di Trizio/Švajčiarsko</i> , č. 7186/09, 2. februára 2016.....	59, 178, 240, 256
<i>Dordević/Chorvátsko</i> , č. 41526/10, 24. júla 2012 .....	42, 71, 89
<i>Durisotto/Taliansko</i> , č. 62804/13, 6. mája 2014.....	134
<i>E.B. a iní/Rakúsko</i> , č. 31913/07, č. 38357/07, č. 48098/07, č. 48777/07 a č. 48779/07, 7. novembra 2013 .....	160, 164, 188
<i>E.B./Francúzsko</i> [VK], č. 43546/02, 22. januára 2008.....	148, 164, 188
<i>Ebrahimian/Francúzsko</i> , č. 64846/11, 26. november 2015 .....	167, 224
<i>Emel Bojazer/Turecko</i> , č. 61960/08, 2. decembra 2014.....	163, 176
<i>Engel a iní/Holandsko</i> , č. 5100/71, č. 5101/71, č. 5102/71, č. 5354/72 a č. 5370/72, 8. júna 1976.....	235
<i>Eremia/Moldavská republika</i> , č. 3564/11, 28. mája 2013.....	88



<i>Eweida a iní/Spojené kráľovstvo</i> , č. 48420/10, č. 59842/10, č. 51671/08 a č. 36516/10, 15. januára 2013 .....	167, 222
<i>Fábián/Maďarsko</i> [VK], č. 78117/13, 5. septembra 2017.....	133, 235
<i>Fabris/Francúzsko</i> [VK], č. 16574/08, 7. februára 2013.....	227
<i>Fawsie/Grécko</i> , č. 40080/07, 28. októbra 2010.....	216
<i>Fretté/Francúzsko</i> , č. 36515/97, 26. februára 2002 .....	187
<i>García Ruiz/Španielsko</i> , č. 38285/09, 19. februára 2013.....	240, 261
<i>Gas a Dubois/Francúzsko</i> , č. 25951/07, 15. marca 2012 .....	149
<i>Gaygusuz/Rakúsko</i> , č. 17371/90, 16. septembra 1996.....	32, 132
<i>Glor/Švajčiarsko</i> , č. 13444/04, 30. apríla 2009 .....	165, 195
<i>Gouri/Francúzsko</i> (dec.), č. 41069/11, 28. februára 2017 .....	116, 135
<i>Grande Oriente d'Italia di Palazzo Giustiniani/Taliansko</i> (č. 2), č. 26740/02, 31. mája 2007 .....	235
<i>Guberina/Chorvátsko</i> , č. 23682/13, 22. marca 2016.....	41, 54, 97, 165, 196
<i>Halime Kılıç/Turecko</i> , č. 63034/11, 28. júna 2016.....	43, 89, 176
<i>Hämäläinen/Fínsko</i> [VK], č. 37359/09, 16. júla 2014.....	164, 182
<i>Handyside/Spojené kráľovstvo</i> , č. 5493/72, 7. decembra 1976 .....	232
<i>Harroudj/Francúzsko</i> , č. 43631/09, 4. októbra 2012 .....	25
<i>Hasan a Chaush/Bulharsko</i> , č. 30985/96, 26. októbra 2000 .....	223
<i>Herrmann/Nemecko</i> [VK], č. 9300/07, 26. júna 2012 .....	228
<i>Hoogendijk/Holandsko</i> (dec.), č. 58641/00, 6. januára 2005.....	253
<i>Horváth a Kiss/Maďarsko</i> , č. 11146/11, 29. januára 2013.....	43, 82, 137, 192
<i>Hulea/Rumunsko</i> , č. 33411/05, 2. októbra 2012 .....	240, 261
<i>Hunde/Holandsko</i> (dec.), č. 17931/16, 5. júla 2016.....	117, 143
<i>I.B./Grécko</i> , č. 552/10, 3. októbra 2013 .....	115, 127
<i>Identoba a iní/Gruzínsko</i> , č. 73235/12, 12. mája 2015.....	43, 87, 157, 182
<i>İzzettin Doğan a iní/Turecko</i> [VK], č. 62649/10, 26. apríla 2016.....	167, 221, 223
<i>K.H. a iní/Slovensko</i> , č. 32881/04, 28. apríla 2009 .....	133
<i>Kacper Nowakowski/Polsko</i> , č. 32407/13, 10. januára 2017 .....	118, 152
<i>Karahmed/Bulharsko</i> , č. 30587/13, 24. februára 2015.....	91
<i>Karácsony a iní/Maďarsko</i> [VK], č. 42461/13 a 44357/13, 17. mája 2016 .....	158
<i>Karner/Rakúsko</i> , č. 40016/98, 24. júla 2003 .....	164, 189
<i>Kemal Taşkın a iní/Bulharsko</i> , č. 30206/04, č. 37038/04, č. 43681/04, č. 45376/04, č. 12881/05, č. 28697/05, č. 32797/05, č. 73465/01 a č. 45609/05, 2. februára 2010.....	230

<i>Khamtokhu a Aksenchik/Rusko</i> [VK], č. 60367/08 a 961/11, 24. januára 2017 .....	15, 25, 31, 159, 178
<i>Konstantin Markin/Rusko</i> [VK], č. 30078/06, 22. marca 2012.....	163, 176
<i>Koua Poirrez/Francúzsko</i> , č. 40892/98, 30. septembra 2003 .....	32, 132, 166, 219
<i>Kurić a iní/Slovensko</i> , [VK], č. 26828/06, 26. júna 2012.....	82
<i>Kurski/Polsko</i> , č. 26115/10, 5. júla 2016 .....	232
<i>Kurtulmuş/Francúzsko</i> (dec.), č. 65500/01, 24. januára 2006.....	224
<i>Lavida a iní/Grécko</i> , č. 7973/10, 30. mája 2013.....	137
<i>Leyla Şahin/Turecko</i> [VK], č. 44774/98, 10. novembra 2005.....	224
<i>Loizidou/Turecko</i> , č. 15318/89, 18. decembra 1996 .....	27
<i>M.C. a A.C./Rumunsko</i> , č. 12060/12, 12. apríla 2016.....	86, 87, 159
<i>M.G./Turecko</i> , č. 646/10, 22. marca 2016.....	89, 176
<i>M'Bala M'Bala/Francúzsko</i> (dec.), č. 25239/13, 20. októbra 2015.....	43, 91
<i>Macalin Moxamed Sed Dahir/Švajčiarsko</i> (dec.), č. 12209/10, 15. septembra 2015 .....	167, 230
<i>Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete a Index.hu Zrt/Maďarsko</i> , č. 22947/13, 2. februára 2016.....	92
<i>Martzaklis a iní/Grécko</i> , č. 20378/13, 9. júla 2015 .....	118, 159
<i>Mazurek/Francúzsko</i> , č. 34406/97, 1. februára 2000.....	149, 227
<i>Metropolitan Church of Bessarabia/Moldavsko</i> , č. 45701/99, 13. decembra 2001 .....	223
<i>Milanović/Srbsko</i> , č. 44614/07, 14. decembra 2010 .....	167, 221
<i>Moldovan a iní/Rumunsko (č. 2)</i> , č. 41138/98 a 64320/01, 12. júla 2005.....	117, 143, 147
<i>Moskovská pobočka Armády spásy/Rusko</i> , č. 72881/01, 5. októbra 2006.....	223
<i>Moustaquim/Belgicko</i> , č. 12313/86, 18. februára 1991 .....	166, 217
<i>Mozer/Moldavskej republiky a Rusko</i> [VK], č. 11138/10, 23. februára 2016 .....	27
<i>Muñoz Díaz/Španielsko</i> , č. 49151/07, 8. decembra 2009 .....	151
<i>Murray/Holandsko</i> [VK], č. 10511/10, 26. apríla 2016.....	133
<i>N.B./Slovensko</i> , č. 29518/10, 12. júna 2012.....	63
<i>Nachova a iní/Bulharsko</i> [VK], č. 43577/98 a 43579/98, 6. júla 2005 .....	25, 87, 243, 246
<i>Novruk a iní/Rusko</i> , č. 31039/11, č. 48511/11, č. 76810/12, č. 14618/02 a č.13817/14, 15. marca 2016.....	234, 235
<i>Nunez/Nórsko</i> , č. 55597/09, 28. júna 2011 .....	217
<i>O.M./Maďarsko</i> , č. 9912/15, 5. júla 2016 .....	164, 190
<i>O'Donoghue a iní/Spojené kráľovstvo</i> , č. 34848/07, 14. decembra 2010 .....	167, 221

<i>Oliari a iní/Taliansko</i> , č. 18766/11 a č. 36030/11, 21. júla 2015 .....	152
<i>Opuz/Turecko</i> , č. 33401/02, 9. júna 2009 .....	88, 159, 176, 240, 257
<i>Oran/Turecko</i> , č. 28881/07 a 37920/07, 15. apríla 2014 .....	232
<i>Oršuš a iní/Chorvátsko</i> [VK], č. 15766/03, 16. marca 2010.....	82, 137, 258
<i>Pajič/Chorvátsko</i> , č. 68453/13, 23. februára 2016 .....	118, 150
<i>Paraskeva Todorova/Bulharsko</i> , č. 37193/07, 25. marca 2010 .....	117, 147
<i>Partei Die Friesen/Nemecko</i> , č. 65480/10, 28. januára 2016.....	118, 157
<i>Party for a Democratic Society (DTP) a iní/Turecko</i> , č. 3840/10, č. 3870/10, č. 3878/10, č. 15616/10, č. 21919/10, č. 39118/10 a č. 37272/10, 12. januára 2016 .....	158
<i>Perinçek/Švajčiarsko</i> [VK], č. 27510/08, 15. októbra 2015 .....	43, 93
<i>Petrov/Bulharsko</i> , č. 15197/02, 22. mája 2008 .....	49, 235
<i>Pichkur/Ukrajina</i> , č. 10441/06, 7. novembra 2013.....	15, 32, 235
<i>Pilav/Bosna a Hercegovina</i> , č. 41939/07, 9. júna 2016 .....	33, 118, 157
<i>Ponomaryovi/Bulharsko</i> , č. 5335/05, 21. júna 2011 .....	116, 138, 166, 218
<i>Pretty/Spojené kráľovstvo</i> , č. 2346/02, 29. apríla 2002 .....	46, 165, 197
<i>Price/Spojené kráľovstvo</i> , č. 33394/96, 10. júla 2001 .....	165, 196
<i>R.B./Maďarsko</i> , č. 64602/12, 12. apríla 2016.....	87
<i>Rangelov/Nemecko</i> , č. 5123/07, 22. marca 2012.....	166, 219
<i>Rasmussen/Dánsko</i> , č. 8777/79, 28. novembra 1984.....	149, 153
<i>Redfearn/Spojené kráľovstvo</i> , č. 47335/06, 6. novembra 2012.....	168, 233
<i>S.A.S./Francúzsko</i> [VK], č. 43835/11, 1. júla 2014 .....	42, 64, 167, 223
<i>S.L./Rakúsko</i> , č. 45330/99, 9. januára 2003.....	160, 164, 187
<i>Sahin/Nemecko</i> [VK], č. 30943/96, 8. júla 2003.....	235
<i>Saidoun/Grécko</i> , č. 40083/07, 28. októbra 2010 .....	216
<i>Savez crkava „Riječ života“ a iní/Chorvátsko</i> , č. 7798/08, 9. decembra 2010.....	15, 33
<i>Schalk a Kopf/Rakúsko</i> , č. 30141/04, 24. júna 2010 .....	164, 189
<i>Schwizgebel/Švajčiarsko</i> , č. 25762/07, 10. júna 2010.....	165, 199
<i>Scientologická cirkev v Moskve/Rusko</i> , č. 18147/02, 5. apríla 2007 .....	223
<i>Sejdić a Finci/Bosna a Hercegovina</i> [VK], č. 27996/06 a č. 34836/06, 22. decembra 2009.....	33, 166, 208
<i>Sidabras a Džiautas/Litva</i> , č. 55480/08 a 59330/00, 27. júla 2004.....	126, 261
<i>Sidabras a iní/Litva</i> , č. 50421/08 a č. 56213/08, 23. júna 2015.....	235, 240, 261
<i>Škorjanec/Chorvátsko</i> , č. 25536/14, 28. marca 2017 .....	43, 88, 208
<i>Ślawomir Musiał/Poľsko</i> , č. 28300/06, 20. januára 2009 .....	133

<i>Smith a Grady/Spojené kráľovstvo</i> , č. 33985/96 a 33986/96, 27. septembra 1999 .....	143
<i>Sommerfeld/Nemecko</i> [VK], č. 31871/96, 8. júla 2003.....	30, 149, 235
<i>Sousa Goucha/Portugalsko</i> , č. 70434/12, 22. marca 2016 .....	93, 182
<i>Stasi/Francúzsko</i> , č. 25001/07, 20. októbra 2011 .....	118, 160
<i>Stec a iní/Spojené kráľovstvo</i> [VK], č. 65731/01 a č. 65900/01, 12. apríla 2006 .....	32
<i>Stummer/Rakúsko</i> [VK], č. 37452/02, 7. júla 2011 .....	116, 132, 134
<i>T. v./Spojené kráľovstvo</i> [VK], č. 24724/94, 16. decembra 1999 .....	165, 199
<i>Taddeucci a McCall/Taliansko</i> , č. 51362/09, 30. júna 2016.....	151, 164, 188
<i>Thlimmenos/Grécko</i> [VK], č. 34369/97, 6. apríla 2000 .....	46
<i>Timišev/Rusko</i> , č. 55762/00 a 55974/00, 13. decembra 2005 .....	208, 209, 239, 243, 244
<i>Trabelsi/Belgicko</i> , č. 140/10, 4. septembra 2014 .....	217
<i>Turan Cakir/Belgicko</i> , č. 44256/06, 10. marca 2009 .....	262
<i>Ünal Tekeli/Turecko</i> , č. 29865/96, 16. novembra 2004 .....	163, 178
<i>V./Spojené kráľovstvo</i> [VK], č. 24888/94, 16. decembra 1999 .....	165, 199
<i>V.C./Slovensko</i> , č. 18968/07, 8. novembra 2011 .....	63
<i>Vallianatos a iní/Grécko</i> [VK], č. 29381/09 a č. 32684/09, 7. novembra 2013 .....	118, 151
<i>Van Kück/Nemecko</i> , č. 35968/97, 12. júna 2003.....	164, 183
<i>Varnas/Litva</i> , č. 42615/06, 9. júla 2013.....	50, 168, 235
<i>Vec „týkajúca sa určitých aspektov právnych predpisov o používaní jazykov vo vzdelávaní v Belgicku“/Belgicko</i> , č. 1474/62, č. 1677/62, č. 1691/62, č. 1769/63, č. 1994/63 a č. 2126/64, 23. júla 1968.....	167, 230
<i>Vejdeland a iní/Švédsko</i> , č. 1813/07, 9. februára 2012 .....	91
<i>Virabyan/Arménsko</i> , č. 40094/05, 2. októbra 2012.....	43, 87, 168, 233, 239, 245
<i>Vojnity/Madarsko</i> , č. 29617/07, 12. februára 2013.....	167, 220
<i>Vrontou/Cyprus</i> , č. 33631/06, 13. októbra 2015.....	117, 143
<i>Weller/Madarsko</i> , č. 44399/05, 31. marca 2009 .....	32, 54, 234
<i>Wolter a Sarfert/Nemecko</i> , č. 59752/13 a č. 66277/13, 23. marca 2017 .....	168, 227
<i>X a iní/Rakúsko</i> [VK], č. 19010/07, 19. februára 2013 .....	118, 149
<i>Y.Y./Turecko</i> , č. 14793/08, 10. marca 2015 .....	164, 183
<i>Zarb Adami/Malta</i> , č. 17209/02, 20. júna 2006.....	30
<i>Zeibek/Grécko</i> , č. 46368/06, 9. júla 2009 .....	166, 216

## Judikatúra Európskeho výboru pre sociálne práva

<i>Associazione Nazionale Giudici di Pace/Taliansko</i> , sťažnosť č. 102/2013, 5. júla 2016 .....	51, 168, 236, 242
<i>Centre on Housing Rights and Evictions (COHRE)/Taliansko</i> , sťažnosť č. 58/2009, 25. júna 2010 .....	210
<i>Confédération française démocratique du travail (CFDT)/Francúzsko</i> , sťažnosť č. 50/2008, 9. septembra 2009 .....	56
<i>Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL)/Taliansko</i> , sťažnosť č. 91/2013, 12. októbra 2015 .....	41, 51, 56, 82, 127, 136
<i>Conference of European Churches (CEC)/Holandsko</i> , sťažnosť č. 90/2013, 1. júla 2014.....	117, 145
<i>European Action of the Disabled (AEH)/Francúzsko</i> , sťažnosť č. 81/2012, 11. septembra 2013 .....	42, 58, 165, 197
<i>European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA)/Francúzsko</i> , sťažnosť č. 39/2006, 5. decembra 2007 .....	144
<i>European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA)/Holandsko</i> , sťažnosť č. 86/2012, 2. júla 2014 .....	117, 145
<i>European Roma and Travellers Forum (ERTF)/Česká republika</i> , sťažnosť č. 104/2014, 17. mája 2016.....	210
<i>European Roma Rights Centre (ERRC)/Francúzsko</i> , sťažnosť č. 51/2008, 19. októbra 2009.....	144
<i>European Roma Rights Centre (ERRC)/Írsko</i> , sťažnosť č. 100/2013, 1. decembra 2015 .....	166, 210
<i>European Roma Rights Centre (ERRC)/Portugalsko</i> , sťažnosť č. 61/2010, 30. júna 2011.....	210
<i>Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS)/Nórsko</i> , sťažnosť č. 74/2011, 2. júla 2013 .....	51, 127, 165, 200
<i>International Association Autism Europe (IAAE)/Francúzsko</i> , sťažnosť č. 13/2002, 4. novembra 2003 .....	56, 82, 197
<i>International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS)/ Chorvátsko</i> , sťažnosť č. 45/2007, 30. marca 2009 .....	139, 164, 190
<i>International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS)/ Chorvátsko</i> , sťažnosť č. 49/2008, 11. decembra 2009 .....	144
<i>International Movement ATD Fourth World/Francúzsko</i> , sťažnosť č. 33/2006, 5. decembra 2007 .....	144
<i>International Planned Parenthood Federation – European Network (IPPF EN)/ Taliansko</i> , sťažnosť č. 87/2012, 10. septembra 2013 .....	136

<i>Mental Disability Advocacy Center (MDAC)/Bulharsko</i> , sťažnosť č. 41/2007, 3. júna 2008.....	139, 242
<i>SUD Travail Affaires Sociales, SUD ANPE a SUD Collectivité Territoriales/</i> <i>Francúzsko</i> , sťažnosť č. 24/2004, 8. novembra 2005.....	242
<i>The Central Association of Carers in Finland/Fínsko</i> , sťažnosť č. 71/2011, 4. decembra 2012.....	43, 84

## Judikatúra vnútroštátnych súdov

Bývalá juhoslovanská republika Macedónsko, Primárny súd II Skopje, <b>IRO č. 618/15</b> , 3. marca 2016.....	126
Belgicko, Štátna rada, <b>č. 228.752</b> , 14. októbra 2014.....	224
Dánsko, Najvyšší súd Dánska, vec č. 15/2014, 6. decembra 2016.....	202
Dánsko, Najvyšší súd, <b>vec 28/2015</b> , 14. decembra 2015.....	254
Francúzsko, Nariadenie štátnej rady, <b>č. 402742 a 402777</b> , 26. augusta 2016.....	224
Francúzsko, Kasačný súd, Trestná komora, <i>Easyjet/Gianmartini a iní</i> , <b>č. 13-81586</b> , 15. decembra 2015.....	198
Francúzsko, Kasačný súd, Trestná komora, č. M 08-88.017 a č. 2074, 7. apríla 2009.....	140
Francúzsko, Kasačný súd, Sociálna komora, <i>M. Jean-François X.../M. Serge</i> <i>Y...; a iní</i> , č. 14 – 19.702, 1. júna 2016.....	69
Francúzsko, Odvolací súd, <i>Lenormand/Balenci</i> , č. 08/00907, 6. novembra 2008.....	140
Grécko, Aténsky zmierovací súd, rozhodnutie <b>č. 418/2016</b> , 23. septembra 2016.....	184
Maďarsko, úrad pre rovnaké zaobchádzanie, <b>vec č. 72</b> , apríl 2008.....	140
Maďarsko, úrad pre rovnaké zaobchádzanie, rozhodnutie <b>č. 654/2009</b> , 20. decembra 2009.....	70
Nemecko, Ústavný súd, <b>1 BvR 471/10</b> , 1 BvR 1181/10, 27. januára 2015.....	224
Nemecko, Spolkový pracovný súd, <b>2 AZR 579/12</b> , 25. apríla 2013.....	107
Nemecko, Spolkový pracovný súd, <b>8 AZR 638/14</b> , 18. februára 2016.....	60
Nemecko, Pracovný súd v Kolíne, <b>Az. 9 Ca 4843/15</b> , 10. februára 2016.....	75
Poľsko, Okresný súd vo Varšave (súd druhého stupňa), <b>V Ca 3611/14</b> , 18. novembra 2015.....	55
Poľsko, Poľský najvyšší súd, <b>III PK 11/16</b> , 7. novembra 2016.....	126
Rakúsko, Rakúsky ústavný súd, V 54/2014-20, 9. decembra 2014.....	104
Rakúsko, Bezirksgericht Döbling, GZ 17 C 1597/05f-17, 23. januára 2006.....	140
Rakúsko, Krajský správny súd v Tirolsku, LVwG-2013/23/3455-2, 14. januára 2014.....	231

Rakúsko, Najvyšší súd Rakúska, 9 ObA 117/15, 25. mája 2016.....	224
Rumunsko, Národná rada pre boj/diskriminácii, <i>rozhodnutie 349</i> , 4. mája 2016....	145
Spojené kráľovstvo, Bristol Employment Tribunal, <i>McFarlane a iní/easyJet Airline Company</i> , ET/1401496/15 a ET/3401933/15, 29. septembra 2016.....	73
Spojené kráľovstvo, Employment Appeal Tribunal, <i>Kelly/Covance Laboratories Limited</i> , UKEAT/0186/15/LA, 20. októbra 2015 .....	231
Spojené kráľovstvo, Employment Appeal Tribunal, <i>XC Trains Ltd/CD &amp; Ors</i> , UKEAT/0331/15/LA, 28. júla 2016.....	58
Spojené kráľovstvo, the United Kingdom High Court, ( <i>na návrh</i> ) <i>Amicus MSF Section, R./Secretary of State for Trade and Industry</i> , EWHC 860 (Admin), 26. apríla 2004.....	107
Švédsko, Odvolací súd, Ombudsman/diskriminácii na základe sexuálnej orientácie/A.S., T-3562-06, 11. februára 2008 .....	141
Švédsko, Najvyšší súd, <i>Escape Bar and Restaurant/Ombudsman against Ethnic Discrimination</i> , T-2224-07, 1. októbra 2008.....	140, 252





# Zoznam právnych textov

## Právne nástroje Rady Európy

Dodatkový protokol k Dohovoru o počítačovej kriminalite, týkajúci sa kriminalizácie skutkov rasistického a xenofóbneho pôvodu páchaných prostredníctvom počítačových systémov (28. januára 2003)

Dohovor o ľudských právach a biomedicíne (4. apríla 1997)

Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (16. mája 2005)

Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu voči ženám a domácejmu násiliu a o boji proti nemu (11. mája 2011)

Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov (5. novembra 1992)

Európska sociálna charta (18. októbra 1961)

Európska sociálna charta (revidovaná) (3. mája 1996)

Európsky dohovor o občianstve (6. novembra 1997)

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (4. novembra 1950)

Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín (1. februára 1995)

## Právne nástroje EÚ

Charta základných práv Európskej únie

Lisabonská zmluva (1. decembra 2009)

Odporúčanie Komisie 92/131/EHS o ochrane dôstojnosti žien a mužov pri práci

Smernica Rady 79/7/EHS o postupnom vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach súvisiacich so sociálnym zabezpečením (19. decembra 1978)

Smernica 2000/43/ES o rasovej rovnosti (29. júna 2000)

Smernica o rodovej rovnosti (prepracované znenie), 2006/54/ES (5. júla 2006)

Smernica 76/207/EHS o rovnakom zaobchádzaní (9. februára 1976)

Smernica 2004/113/ES o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám (13. decembra 2004)

Smernica 2000/78/ES o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (27. novembra 2000)

Vyhlásenie Rady o vykonávaní odporúčania Komisie o ochrane dôstojnosti žien a mužov v práci (19. decembra 1991)

Zmluva o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva (25. marca 1957)

## Medzinárodné nástroje

Dohovor Organizácie Spojených národov o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (18. decembra 1979)

Dohovor Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa (20. novembra 1989)

Dohovor Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím (13. decembra 2006)

Dohovor Organizácie Spojených národov proti mučeniu (9. decembra 1975)

Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (4. januára 1969)

Medzinárodný pakt o hospodárskych sociálnych a kultúrnych právach (16. decembra 1966)

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (16. decembra 1966)

Všeobecná deklarácia ľudských práv (10. decembra 1948)



## Poznámka k citáciám

Uvedená judikatúra poskytuje čitateľovi komplexné informácie, ktoré im umožnia nájsť úplný rozsudok v predmetnej veci. Môže byť užitočná, ak by sa čitateľ chcel hlbšie oboznámiť so zdôvodnením a analýzou, ktoré použil príslušný súd pri prijímaní predmetného rozhodnutia.

Mnohé prípady uvedené v tejto publikácii sú buď veci, o ktorých rozhodoval Súdny dvor EÚ, alebo ESLP, takže sú predmetom diskusie. Podobné techniky sa však môžu použiť prostredníctvom databáz vnútroštátnej judikatúry.

Na účely vyhľadávania judikatúry ESLP má čitateľ k dispozícii: [portál ESLP HUDOC](#), ktorý poskytuje bezplatný prístup k judikatúre ESLP. Portál HUDOC má užívateľsky prístupný vyhľadávač, ktorý umožňuje jednoduché vyhľadávanie zvolenej judikatúry. Najjednoduchší spôsob, ako vyhľadať požadovanú vec, je zadať číslo návrhu do vyhľadávacieho poľa s názvom „Application Number“.

Na účely vyhľadávania judikatúry Súdneho dvora EÚ má čitateľ k dispozícii [vyhľadávač CURIA](#), ktorý poskytuje bezplatný prístup k judikatúre Súdneho dvora EÚ. Portál CURIA má používateľsky prístupný vyhľadávač, ktorý umožňuje jednoduché vyhľadávanie zvolenej judikatúry. Najjednoduchší spôsob, ako vyhľadať požadovanú vec, je zadať číslo veci do vyhľadávacieho okna s názvom „Case number“.

Oba navrhované vyhľadávače (alebo vyhľadávač, ktorý sa používa) umožnia, aby používateľ mohol prípadne prehliadať veci podľa dátumu. Vyhľadávanie požadovanej veci prehliadaním podľa dátumu vynesenia rozsudku je umožnené na základe dátumu, ktorý je uvedený pri všetkých veciach, ktoré boli zahrnuté do tejto príručky.



Veľké množstvo informácií o Agentúre Európskej únie pre základné práva je k dispozícii na internete. Sú prístupné prostredníctvom webového sídla agentúry FRA: [fra.europa.eu](http://fra.europa.eu).

Ďalšie informácie o judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva sú k dispozícii na webovom sídle ESLP: [echr.coe.int](http://echr.coe.int). Vyhľadávač HUDOC umožňuje prístup k rozsudkom a rozhodnutiam v angličtine a/alebo vo francúzštine, prekladom do ďalších jazykov, právnym zhrnutiam, tlačovým správam a ďalším informáciám o práci ESLP: <http://HUDOC.echr.coe.int>.

## Ako získať publikácie Rady Európy

Nakladateľstvo Rady Európy vydáva publikácie týkajúce sa všetkých aktivít organizácie, zahŕňujúcich ľudské práva, právnu vedu, zdravie, etiku, sociálne veci, životné prostredie, vzdelávanie, kultúru, šport, mládež a architektonické dedičstvo. Knihy a elektronické publikácie uvedené v obsiahlom katalógu sa môžu objednať online: <http://book.coe.int/>

Virtuálna čítareň umožňuje používateľom bezplatne nahliadnuť do výňatkov z nedávno publikovaných hlavných diel alebo úplných textov určitých oficiálnych dokumentov.

Informácie o dohovoroch Rady Európy, ako aj ich úplné texty sú k dispozícii na webovom sídle Oddelenia zmlúv: <http://conventions.coe.int/>

## Obráťte sa na EÚ

### Osobne

V rámci celej Európskej únie existujú stovky informačných centier služby Europe Direct. Adresu najbližšieho centra zistíte na: [https://europa.eu/european-union/contact\\_sk](https://europa.eu/european-union/contact_sk)

### Telefonicky alebo e-mailom

Europe Direct je služba, ktorá vám pomôže nájsť odpoveď na vaše otázky o Európskej únii. Na túto službu sa môžete obrátiť:

- prostredníctvom bezplatného čísla: 00 800 6 7 8 9 10 11 (niektorí operátori si môžu za tieto volania účtovať poplatky),
- prostredníctvom štandardného telefónneho čísla: + 32 2299 9696 alebo,
- prostredníctvom e-mailu na: [https://europa.eu/european-union/contact\\_sk](https://europa.eu/european-union/contact_sk)

## Vyhľadávanie informácií o EÚ

### Online

Informácie o Európskej únii vo všetkých úradných jazykoch EÚ sú k dispozícii na webovom sídle portálu Europa: [https://europa.eu/european-union/index\\_sk](https://europa.eu/european-union/index_sk)

### Publikácie EÚ

Bezplatné a spoplatnené publikácie EÚ si môžete prevziať alebo objednať na: <https://op.europa.eu/fi/publications>. Ak chcete získať viac než jeden výtlačok bezplatných publikácií, obráťte sa na službu Europe Direct alebo vaše miestne informačné centrum (pozri [https://europa.eu/european-union/contact\\_sk](https://europa.eu/european-union/contact_sk)).

### Právo EÚ a súvisiace dokumenty

Prístup k právnym informáciám EÚ vrátane všetkých právnych predpisov EÚ od roku 1951 vo všetkých úradných jazykoch nájdete na webovom sídle EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu>

### Otvorené dáta EÚ

Portál otvorených dát EÚ (<http://data.europa.eu/euodp/sk>) poskytuje prístup k súborom dát z EÚ. Údaje možno bezplatne prevziať a opakovane používať na komerčné i nekomerčné účely.

Európske antidiskriminačné právo ustanovené antidiskriminačnými smernicami EÚ, ako aj článkom 14 Európskeho dohovoru Rady Európy o ochrane ľudských práv a základných slobôd a jeho protokolu č. 12 zakazuje diskrimináciu v celom rade súvislostí a na základe rozmanitých dôvodov. V tejto príručke sa skúma európske antidiskriminačné právo prameniace z týchto dvoch zdrojov ako komplementárnych systémov, pričom sa z nich striedavo vychádza v rozsahu, v akom sa prekrývajú, a zdôrazňujú sa prípadné rozdiely. Obsahuje tiež odkazy na iné nástroje Rady Európy, najmä na Európsku sociálnu chartu, ako aj na relevantné nástroje Organizácie Spojených národov. Na základe rozsiahleho súboru judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora Európskej únie v oblasti zákazu diskriminácie sa javí ako užitočné prístupnou formou predložiť príručku určenú pre odborníkov pracujúcich v oblasti práva, napr. sudcov, prokurátorov a právnikov, ako aj príslušníkov orgánov presadzovania práva, v členských aj nečlenských štátoch EÚ a Rady Európy.

---

#### **FRA – AGENTÚRA EURÓPSKEJ ÚNIE PRE ZÁKLADNÉ PRÁVA**

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viedeň – Rakúsko

Tel. +43 (1) 580 30-0 – Fax +43 (1) 580 30-699

[fra.europa.eu](http://fra.europa.eu)

[facebook.com/fundamentalrights](https://facebook.com/fundamentalrights)

[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)

[twitter.com/EURightsAgency](https://twitter.com/EURightsAgency)

#### **EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA**

#### **RADA EURÓPY**

67075 Štrasburg Cedex – Francúzsko

Tel. +33 (0) 3 88 41 20 18 – Fax +33 (0) 3 88 41 27 30

[echr.coe.int](http://echr.coe.int) – [publishing@echr.coe.int](mailto:publishing@echr.coe.int) – [twitter.com/ECHR\\_CEDH](https://twitter.com/ECHR_CEDH)



Úrad pre vydávanie publikácií  
Európskej únie